

Agow hacic eoneake

Source gallica.bnf.fr / Bibliothèque nationale de France

Arslanian, Kevork (1867-19..). Agow hacic eoneake. 1928.

1/ Les contenus accessibles sur le site Gallica sont pour la plupart des reproductions numériques d'oeuvres tombées dans le domaine public provenant des collections de la BnF. Leur réutilisation s'inscrit dans le cadre de la loi n°78-753 du 17 juillet 1978 :

*La réutilisation non commerciale de ces contenus est libre et gratuite dans le respect de la législation en vigueur et notamment du maintien de la mention de source.

*La réutilisation commerciale de ces contenus est payante et fait l'objet d'une licence. Est entendue par réutilisation commerciale la revente de contenus sous forme de produits élaborés ou de fourniture de service.

Cliquer [ici pour accéder aux tarifs et à la licence](#)

2/ Les contenus de Gallica sont la propriété de la BnF au sens de l'article L.2112-1 du code général de la propriété des personnes publiques.

3/ Quelques contenus sont soumis à un régime de réutilisation particulier. Il s'agit :

*des reproductions de documents protégés par un droit d'auteur appartenant à un tiers. Ces documents ne peuvent être réutilisés, sauf dans le cadre de la copie privée, sans l'autorisation préalable du titulaire des droits.

*des reproductions de documents conservés dans les bibliothèques ou autres institutions partenaires. Ceux-ci sont signalés par la mention Source gallica.BnF.fr / Bibliothèque municipale de ... (ou autre partenaire). L'utilisateur est invité à s'informer auprès de ces bibliothèques de leurs conditions de réutilisation.

4/ Gallica constitue une base de données, dont la BnF est le producteur, protégée au sens des articles L341-1 et suivants du code de la propriété intellectuelle.

5/ Les présentes conditions d'utilisation des contenus de Gallica sont régies par la loi française. En cas de réutilisation prévue dans un autre pays, il appartient à chaque utilisateur de vérifier la conformité de son projet avec le droit de ce pays.

6/ L'utilisateur s'engage à respecter les présentes conditions d'utilisation ainsi que la législation en vigueur, notamment en matière de propriété intellectuelle. En cas de non respect de ces dispositions, il est notamment passible d'une amende prévue par la loi du 17 juillet 1978.

7/ Pour obtenir un document de Gallica en haute définition, contacter reutilisation@bnf.fr.

ԱՂՈՒ ՀԱՅԻՑ

ԵՐԹՆԵԱԿԸ

Գրէց՝ ԳԵՈՐԳ ԱՐԵԵՊ. ԱՐՍԼԱՆԵԱՆ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԿԻՒԹԻՄՊԵՐԿ

Կ. Ն. ՄԱԳԱՍՏԵԱՆ

Կ. ՊՈԼԻՍ

1928

413752 63

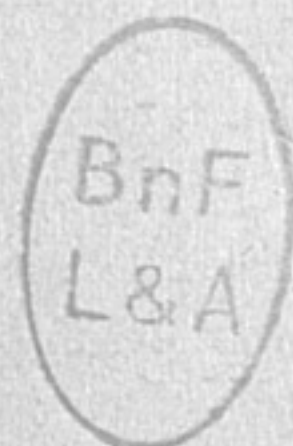

ԱՂՈՒ ՀԱՅԻՑ ԵՕԹՆԵԱԿԸ

Գրեց

ԳԷՈՐԳ. ԱՐԻՇՊ. ԱՐՍԼԱՆԵԱՆ

Խօսքը կ'անցնի բայց գիրքը կը մնայ

Տպագր. «ԿԻՒԹԵՄՊԵՐԿ»

Կ. Ն. ՄԱԳԱՍՃԵԱՆ

Կ. ՊՈԼԻՍ

1928

34 724

2008-259956

20-ՆԱ ՀԱՅ ԿՂԵՐԻՆ

Երբ մտաբերեմք մեզեւր, եւ յուշով
պատկերանանք ձեր աշերուն այն օրերուն յի-
շատկերք մեմոռաց, պատմութիւնք հայ
կղերիւն ու կեանքի՞ փառաւոր եղերովք ար-
ժանացած ու արձագանգած միևնչեւ ձեր օրե-
րուն, մտերուն ու արտերուն, որոնք մեծ-
նուէր աշխատութիւններու, համբերասար գո-
հողութիւններու, կամաւոր զոհումներու,
շարացար յոգնութիւններու, մտաւոր ջան-
քերու, մեծնդիւր հովուութիւններու, կորովի
դիմադրութիւններու շարքերն եւն եղած, եւ
դեռ ինչե՛ր ու ինչե՛ր պիտի գտնենք հո՛ն
այն եղերուն ու ծաղկերուն մեջ յիշատակաց
արժանի կոթողներով: Եկեղեցիներուն այն-

չափ ծառայած ու պաշտօնավարած, խորան-
ներուն սպասաւորած, Սեդակներուն պա-
սարագած, Բանին կենաց աշակերտողները
այդ հարագս. որոնք աչերնին երկրէ յեր-
կին որ էն-ին ուղղած, ւրտերնին ւրտագե-
սին. կենդանի սաճարները կստուշանողին
ու կերտողին քայած ու տամադրած. եւ
հոգեակնին Շնորհաց Ա. Հոգիին, Անոր հրե-
ղեն շեզուակին, մեջոդ Աղաւնեակին տուս
ու պատրաստ ըրած ու պատրաստուած, Այն
բարութեան աղբիւրին, որ գար հասներ ու
հոսէր, յորդէր ու ոռոգէր գիւղերն ու ի-
րենցները, եւ որով աշխարհին ու մարդոց
անսպասները աւագուտ եւ դաշտերը ծառա-
ւոտ ողորդէր եւ կեան երուն քաղցն ու կա-
րօքը յագեցներ:

Ո՛վ պատուական եղբայրներ սուրբ ու
արքայան. դուք անցեալ օրերով ու այդ յի-
շատակներով՝ անյուշ չպիտի մնաք եւ ոչ ալ
անյիշատակ. մասնաւոր յիշատակներով յիշատա-
կելի երանելիք: Չե՞, տուիք ամեն ինչ որ
ձերն էր ու ձեր կեանքինը, եւ տուիք ու
մատուցիք ձերիներուն ալն քոյորն ալ որ
կը պարտէիք ուխտաւորած ու քեռնաւորած:
Օրինակն ու նմանակը Բարձրեղոյն, խաչը
Խաչեալէն առիք. փարեցաք ու պղուեցաք
անոր կողերուն արիւնոտ քայց կենսունակ

Կուշտեռուն, ներարկուեցաւ ու ներշնչուե-
 ցաւ այն կեանքէն զոհողութեան, մասունցու-
 մի, պաշտումի, պատարագի դասերովն ու
 ուսաւ քաղել Լիւոր ետեւէն որ ըսաւ. «Իմ
 աշակերտներս ե՛ք հարազատ ու ձերբազատ
 երբ խաչը առնէք ու ետեւէս գալ ու հաս-
 նիք: Իմ ժառանգորդներս պիտի ըլլաւ եւ
 շառաւիղներս՝ երբ մեկզմեկ սիրէք եւ այդ
 սիրոյն պատրաստակամ պատարագն ըլլալ»:
 Ո՛վ Բանին Կենաց աշակերտներդ եւ ուսու-
 ցանողներդ, դուք այն՝ ձեր օրերուն բոլոր
 կեանքով ու արեւով եւ բոլոր ունեցածով
 նուիրուեցաւ, աշխատեցաւ, դատեցիք, դատ-
 ուեցաւ, դատաւիտեցաւ, յոգնեցաւ, պար-
 տաւեցաւ, արիւն քրտնեցաւ հոսեցիք, վաւսակ
 ու խոնջեցաւ ունեցաւ. ցաւ, վիշտ, հեծու-
 քիւն, անձկութիւն, դառնութիւն, թշնամու-
 քիւն ու թշուառութիւն կրեցիք, կամ կի-
 սատ ճամբուն մէջ պատուաւորապէս ինկաւ.
 դժուարութիւններու ուղիին շայնքը ամբողջ
 շարեցիք. ու մինչեւ բարձրութիւնները այն
 սեպ ու սեւ, ո՛ւր շունչը կը հասնէր, յոյսը
 կը շիջէր, զոհողութեան բաժակը կը յոր-
 դէր, մինչեւ վերջինը կամովին ու բոլորո-
 վին ընկեցիք ու վճարեցիք. իբրեւ հաւա-
 տարիւն ու մտերիւն պաշտօնեայ Մեծ Խաչա-
 կրին: Այն Բանի՝ դժուարին եր ձեր պաշ-

թոն ու պաշտանոց, պարսֆ ու պարսակա-
 նութիւն. քանի՛ ծակեր կը եւ քարձր՝ անձ-
 նութիւն ու անձնագոհութիւն որ կը
 պահանջուի ուխտաւոր ու երդնաւոր, սուրբ
 կոչման կանչումներուն, քանի՛ ծակաւ-
 կշիռ եւ ծակեր երկար կեն եր ու կուն օ-
 դակ լուծ ու շօակ շօնածներու, ու շրժ-
 նարներուն վանաւանդ իրաւանք, կանաւ
 ու գիտակցութեամբ սանոդներուն: Բայց երբ
 դուք այնքան համբերութիւնով շօնեցաք ու
 եիք, այնչափ եւ այնքան հեղութիւնով պատ-
 րաս, ու սիրով ու արտով կրեցիք եւ սր-
 քութիւնով վարեցիք ու վարեցաք. այն ասեմ
 իր ծակութեան շատ քան վրայ տուած ու
 բոքաւած, քեքեւ լուծ ու շօակ, եւ ասեցի
 կրեցի քեւ մը եղաւ, եւ երբ անոց ուրիշ-
 ներուն համար ծակութիւն մըն եր, ձեզ
 համար կարծես ոսկիի ու էլմասի կապոց
 մը եղաւ քանկարժեք ու անկորուստ: Խա-
 չին լուծը խաչակիրներու համար ծակ չե-
 ինչպէս Խաչեցեալը հաւաստեց ու հաստատեց
 անձին օրինակովը ու ըսաւ. մի՛ վախճաք,
 մի՛ խրճիք, մի՛ քուլմաք եւ մի՛ ընկրկիք
 այդ լուծին. քանակնիդ, ուսերնիդ տրամադ-
 րեցիք. երբ ան իմ պատրաստածս, իմ տուածս
 է, շատ քեքեւ է եւ յոյժ դիրաւար անեմ
 անոց որոց անխնայութեւ, ուխտաւոր

եւ երդուեալներ են: Այդ յաղթանակից ու
 փառաքանից գործին ե իրենց կոչումին քո-
 յորովին անձնասուր եղողին, մարմինն ու
 սոսկ մտեղեն մարդը ուրացողին, աշխարհի
 փառքը, պատիւը, հարստութիւնը արհամար-
 հողին, եւ որոնք սիրողներ են իրենց ըն-
 կերը անձերնուն պէս, եւ ներողներ իրենց
 հակառակորդին, թշնամիին, ասողին ու ար-
 եան ծարաւի սպանողին: Դուք, ո՛վ երեց-
 ներ, Հայրեր, Հովուապետներ, նոյն այն զի-
 ւակոյութեամբ չե՞ որ տարիք ու կրեցիք շատ
 շատերդ շուռ ու մունց իբր հեզուկ գառնուկ
 անմեղուկ, քաշեցիք այն ճամբէն որ քաշեց
 մեծ Զոհր անմռունց, հո՛ն՝ ուր կ'սպասէր
 Սեղանը պատարագչին: «Աշխատանքներով ա-
 ւելի, ծեծերով ա՛յ աւելի, բանտարկութիւն-
 ներով աւելի, մահուան վտանգներով՝ շատ
 անգամ, Հրեաներէն հինգ անգամ քառասուն-
 նէն մէկ պակաս ծեծ կերայ, երեք անգամ
 ձաղկով ծեծուեցայ, մէկ անգամ քարկոծ-
 ուեցայ, երեք անգամ նաւաթելութեան հան-
 դիպեցայ, գիշեր մը ու ցերեկ մը ծովուն
 անդուն ը մնացի, շատ անգամ ճամբորդու-
 րեան մէջ շարշարուեցայ. գետերէն վտանգ-
 ներ, աւազակներէն վտանգներ, իմ ազգէս
 վտանգներ, հեթանոսներէն վտանգներ, քա-
 ղաքի մէջ վտանգներ, անապատի մէջ վտանգ-

ներ, ծովու վրայ վսանգներ, սուս եղբայր-
 ներու ձեռք վսանգներ կրեցի, ջանքի ու աշ-
 խատանքի ձեռք, շատ անգամ քնահասութեան
 ձեռք, անօրութեան ու ծարաւութեան ձեռք,
 ցուրտի եւ վերկութեան ձեռք էի. ձգե՛ք ար-
 տաքին նեղութիւնները, ամեն օրուան գրա-
 դուները. բոլոր եկեղեցիներու հոգը վրաս
 կը դիպուի: Ո՞վ կը սկսեալնայ ու եւ չեմ
 սկսեալնար, ո՞վ կը գայթակդի ու իմ սիրտս
 չայրիր: Պօղոսի Առաքելոյն բռնոր Բ. Կո-
 րնթացոց Գլ. ԺԱ. համար 23-30: Ահա
 ճշմարիտ Առաքելայի վր, հաւատարիմ աշա-
 կերտի վր, իրապէս կանչուածի վր, եւ կո-
 չոււիմ իսկապէս արժանի պաշտօնի վր,
 ծառայի վր կեանքը այնչափ խաչակիր: Ո՞վ
 հայ կղեր, ձերն ալ այնպէս չեղա՞ւ ու այն-
 պէս չսարի՞ք ու չկրեցի՞ք ինչպէս Պօղոս:
 Դուք այո՛, լռիկ սարիք. հեզիկ կրեցիք, հա-
 տատով հաւատաւ քաջեցիք ու խաւած ճամբաներ-
 նուդ, յոյսով ու սիրով շնորհաւ ու շնորհիցն ե-
 դաք Պօղոսի եւ նմանեաց եւ եղաք պատա-
 րագիչ ու մատուցիք որպէս կանչուած պար-
 տաւորածներ: Չեմ ուզեր զայրս նուատացնե-
 նելով զձեզ բարձրացնել, Վիայն ճշմարտու-
 րիւնն է որ պիտի խօսիմ եւ անշուշտ այլոց
 ցաւ չպիտի պատճառեմ եւ ո՛չ ալ նսեմ քերե-
 ւորք՝ կրկնեմ թէ հայ կղերը Պօղոսի ճամ-

քեն ու անոր կրածներէն շատ անշիւն կրեց
 ու ունեցաւ. հայ կղեր, բոլոր օրերդ բոլոր
 կեանքդ պատարագչի, մատուցումի կեանքն
 էր. չունեցար ոչ հարուստ ոռնիկ եւ ոչ
 փարթաւ զարդար տուն գեղեցիկ. ո՛չ սեղան
 հագալից գինեղից եւ ոչ խորտիկ համեմա-
 ղից, ոչ դիւր պայման ապրուստի եւ ոչ խա-
 դող հանգստի. ոչ ալ միջոց, լաւ վիճակ
 աշխարհ երկիր ման գալու, հո՛ն սերտըն
 ուսումնասիրելու, համբարելու մեքի պաշար
 գանձ անպակաս. առիւր ցպիկ աղփատ քրիկ,
 ըրիւր ճարակ տեղ ու տիտիկ, քաղց ու ծարաւ
 չըրիւր հոգեկ, այնչափ քրտանց կաթիլք քա-
 թիլք չքափեցիր ի գուր ի գուշ. ժողովե-
 ցիր, համբուրեցիր համբարեցիր գիտակ դի-
 տակ շատ պիտանիք, ցեղիդ, ազգիդ օգտակա-
 րիկ: Կեանքիդ օրերուն միշտ ծանրութիւն
 էր որ կրեցիր, չփաւորութիւն էր որ տարիր
 եւ յոյկ համբերութիւնու, ու ծառայի հե-
 գութիւնով մեծի դրիր տգեղ խօսքերու, քիտ
 հայհոյութիւններու, անիրաւ դատումներու
 աշտոտ դատաւորներու. աշիդ քամքասանք,
 ձախիդ գրպարսանք, քանակիդ թշնամանք,
 կուրծքիդ խոցոտից ոխ ու ստեղութիւն, այ-
 տերուդ օծեալ ճակտիդ խոժոռ նայումով:
 Դո՛ւն սակայն Յոքի պէս նորէն Տիրոջը
 կամքը օրհնեցիր ու անէն օր եկեղեցի փու-

քացիք օրհնութիւնն ու աշխույժ կարդալու
 անոնց անկենիս հաւար: Բեզ ասողին, քեզ
 ինցո՞սողին ու ասեցողին. յանիրաւի քար-
 կոծողին Ստեփաննոսի վր պէս աղօթեցիր:
 Դո՛ւն անմասոյյ անհաղորդ պաշտօնեայ չե-
 դար, եւ ոչ գոռոզ հպարտ երեց, վարդա-
 պէտ. հօտապէտ. ո՛չ ալ քանխաւարաբոյնց ու-
 սուցանող, ինչ որ գիտէիր, ինչ որ քաղած
 էիր ու սերած սիրով նուիրուած ու քո-
 յորուած խօսեցար ի վերայ ասեւայ եւ ի
 վեց ընտանեաց: Տաճարէն ու անոր քեւէն
 պարզուկ ու գեղջուկ, անձով ու օրինակով
 կենդանի քարոզ վր եղար անկենիս հասկը-
 նալի, անկենիս ազդող. մաքուր կեանքի,
 սուրբ կենցաղի, հաւասար իմ ընթացքի աշդ քա-
 ռոզը աւելի պէտճ էր ու աւելի իմաստալից ու
 քարոյալից: Բեւեռն վրայ ճարտարած պեր-
 ճախօսներ ալ քիչեր չէիք ու հոյակապ վրս-
 քերով ալ զարդարուած. գրադարաններ շէջու-
 ցիք ու ճոխացուցիք, վասիք մեծասան ժամ-
 տներ դարձուցիք դպրատուն ու վարժա-
 րան. խուց ու խցիկներ անպաճոյճ սրա-
 հակներու ու սրահներու տեղն ու փայլն
 ունեցան. անձուկ խցկին շայն միտք ու
 մքերք գիր ու գրի լիքն ըրիք: Եւրջնջուած
 քարիէն ու ճշմարտէն զայն ներարկեցիք,
 անվարան առաջնորդեցիք ի վայրի դաշար-

ւոջ: Ձեր ծուխերուն, թեւերուն ու հոտ-
 րուն եղաք անձնդիր հոսիւր, քաջարթուն
 առաջնորդը, աննեւզ ու անհեղզ հսկեցիք
 ու պահպանեցիք աննիւջ. հոտ ու հոտադ,
 տուն ու ծուխ պաշտպանեցիք վսանգներէ,
 վնասակար ճամբաներէ, մոշար վարդապե-
 տութիւններէ, յոռի ու մոշի մոշութիւննե-
 րէ: Պօղոսի թուածներովը չընկրկեցաք, չի
 թուլցաք սոյլ հաւատով վահանած, յոյսով
 գրահած, սիրով քերդացած ու գօրացած,
 անյողողող ու դողող ջանացիք ու փութա-
 ցիք: Իբրեւ մարդու, ո՞վ է որ իր սկար
 վայրկեանները, իր սխաշի ճամբաները եւ
 անկուսի պահերը չունենար. անկուսին սեղ
 քարձրացուն, սխաշին սեղ ուղղութիւն քաջ
 մարդու, փորձ աշխատողի, արթուն պաշ-
 տօնէի գործն է. սա՛ եւս գովելի. սխաշին
 կէս ճամբէն դարձը շահ մը եւ վաստակ է.
 ու շատերը այս շահն ու վաստակ ունեցած
 անցունջս. շատերն ալ աւելի գօրեղ ու ուժեղ
 իրենց կանգնուսին ու յետս դարձուսին սեղ:
 Ձեզի. ձեզ անհնուն, պատուական եղբայր-
 ներ ու հայրեր, ի՞նչ փութեմք, ի՞նչ մատու-
 ցանեմք խունկ, մոմ ու ապակնս. չե՞ դուք
 այդ անհնր անհն օր մատուցիք, անհն օր
 վառեցիք այնչափ երկիւղածութիւնով, եւ
 քաղուն խնդրուածներով, խնկեցիք, ծխե-

ցիք սակի ու արծաթ արտի ու հոգիի բուր-
 վառներով. կամարք սաճարաց բուրեցին
 անուշ ու նուշ հոտն անմահութեան: Ի՞նչ
 սակք եւ ի՞նչ աղօթեցիք ձեզի համար, ե՞րգ,
 սա՞ղ, վեղեղիկե՞ր. չե՞ դուք ասունց նուիր-
 ուած ու ասկեց շաւագոյններովը երգեցիք
 ու գրած սաղեցիք հիւացիկ. եղանակեցիք
 վերացիկ. ի՞նչ աշ անոյշ ու յուշ եւ քանի
 գեղգեղ ու քի՞չ հեղ: Մեծ քահանայապետին
 քահանաներդ. աղօթեցիք արտովին ոչ թէ ձեզ
 համար, այլ ձերիներուն նմանիներուն,
 եղբարց հաւատացելոյ եւ նաեւ թշնամեաց.
 ունեւորաց ու չունեւորաց, մեռնեցեցիք եկե-
 ղեցիին ու պաշտօնեից, հիւանդաց՝ ճակա-
 պարհորդաց, նաւորդաց, գերեղոց, սպասա-
 ւորաց, պտուղեից, աշխարհի խաղաղու-
 քեան բարօրութեան ու յաջողութեանց հա-
 մար: Ձեր տուները մոռցաք, ձեր զաւակնե-
 ին հոգը անտեսեցիք նուիրուածների, կա-
 մաւոր զրկեալների ընտանեկան փափուկ ու
 ջափուկ մթնոլորտին. ցեղը, համայնքը, ազգը
 ձեր ընտանիքը համարեցաք ու անձնուէր
 ծառաները այդ ծան դասեցաք: Աղօթեցիք
 նեղութեան, սրտնոքեան ու շատ դժբախտ
 թշուառութիւններու համար, երգեցիք գո-
 հութեան, փառաբանութեան վեղեղիք, ար-
 դարութեան, նշմարտութեան տարածուծին.

արքութեան պահպանութիւն եւ որչափ շնոր-
 հաշի՝ շնորհաշի մատուցուի երկնացած շրթ-
 ներով: Եկեղեցիի պաշտօնականներէն մին ու
 յետին, Կենաց Բանին փարոզողներէն յարս
 ինչպէ՞ս եւ որպէ՞ս կարողապէս կարենամ
 Զօն մը նուիրել ու մատուցանել ձեր այն-
 քան արժանաւոր ծառայութիւններուն, ձեր
 մատակարար, արքայեաց փարոզ բարուն
 ու բարձրութեան յիշատակին ու կոթողին:
 Այլ միայն զրֆոյկ մը աղօթքէն, երգէն ու
 փարոզէն խօսող, եւ ու հայից եօթնական
 բարբառող: Զեր իմանալի եղերուն այնչափ
 իմաստալից տղերուն քովը միայն պարսփը
 կատարողի մը, եկեղեցիի տուայ պաշտօն-
 եալի մը դուզնափեայ խօսքն ու աղօթքը, իր
 ժողովուրդին ծառայութիւն մը, իր եկեղե-
 ցիին արմուզան մը, որուն արժանաւոր ու
 բարձր պաշտօնները ու հաւատարիմ սպա-
 սաւորները եղաք եւ վկաները մատակարար:
 Ընդունեցե՛ք ձեր օթեւանէն երկնային եւ
 երկրայնոյս համար աղօթեցե՛ք սուրբերուն
 հետ, պանծալիներ, հայցելով շնորհն ու
 մշտնջենի հովանաւորութիւնը. Հօրը, Որ-
 դիին եւ Ա. Հոգիին:

Իր հնէալ շրջայ ձեր յիշատակը յաւիտեանս
 Ամեն:

ԵՐԿՈՒ ՏՈՂ ԳՐՈՒԱԾՔ

[«Խօսք Կ'անցնի բայց գիրք կը մնայ»
սա՛ համարժեքին մըն է անհերքելի]

Աղու Հացից Եօթնեակ-ի պատրաստութեանս ո՛չ յաւակնութիւնը ունեցայ եւ ոչ ալ պիտի ունենամ թէ՛ այս գըրքոյկս պիտի կրնայ բաւարարել ու լեցնել այնչափ անհրաժեշտ պէտքերու մէկ փոքր մասնիկը զոնէ, եւ կամ կարելի չափով պիտի կրնայ գոհացնել եկեղեցիի բեմն ու անոր հաւատաւոր հաւատարիմ ունկրող զրոյները ու ընթերցողները: Պէտքերը որչա՛փ շատ են ու բազմապիսի այնքան ալ բազմապահանջ, եւ կը կարօտին տա-

րիներու համբանքով, դարերու թիւով
հատորներու. եւ ասոնք կ'սպասուին եւ
պէտք է գոհացուին եւ կրնան գոհացում
գտնել աւելի ճարտար ու ճարտասան
գրողներէ եւ խօսողներէ, աւելի կարող,
մտքերէ, գրչակներէ պատուական ու հո-
յակապ իմաստուն ուղեղներէ եւ բոլորո-
վին նուիրուածներէ: Այո, դարերն ու
տարիները շատ մը անանկներտուած են,
որոնք արտադրած են եւ արդիւնաւո-
րած թղթի պատառներ, գրքի հատոր-
ներ, եւ սակայն այսօրուանին պէտքը,
բոցարձակին կարօտը անհրաժեշտ կը
դարձնեն պահանջին ու պահանջուածին
կարեւորութիւնը, ունենալն ու ընթեո-
նուլը: Առաւել չափով պէտք է միջոցները
խորհիլ ու մէջտեղ բերել բոլոր այն ա-
մէնը, գոհացումն ու յագուրդը տալու ծա-
րաւած մտքին, կարօտած սրտին եւ քաղ-
ցած հոգիներուն:

Գրքոյկովս ուզեցի շատ փոքրիկ ծա-
ռայութիւն մը ընել, եւ մասնաւորապէս
ընտրեցի ապաշխարանաց օրերու, Մեծ
Պահոց շաբաթներու եօթնեակը ուր մեր
սրբազան նախնեաց, պաշտելի Ս. Հարց.
այնչափ զեղեցիկ, այնչափ ազդեցիկ, տը-
պաւորիչ ու յափշտակիչ, մտքի է՛ն հո-

յակապ երգերն ու երգուածները կան
սրտաբուլիս, հոգեբուլիս. եւ շարքը տա-
ղաց ու բանդիտաց, գողտրիկ ու քաղց-
րիկ գրիչներով, անջինջ մելաններով եւ
մագաղաթեայ թղթերով ու թերթերով
հարուստ էջերն օծուն ու բեղուն, որոնք
հոգիին խօսող, սրտին ազդող, մտքին
տալաւորող ի՞նչ չքնաղ ու արեգնազ գո-
հարներ ու մարգարիտներ են ընտրանօք
ու շնորհօք շարուած ու հիւսուած՝ եւ ո-
րոնք փառքը կը կազմեն հայ մտքին,
պարծանքը հայ ճակտին սրբացումն ու
օծումը հայ հոգիին եւ յիշատակելի միշտ
գովելի գնահատելի պատիւը հայ Մու-
սային ու գրչին- Ինչո՞ւ չարտորալ լսելու
համար, ինչո՞ւ չը փութալ ու չը փափա-
քիլ ունենալու համար այդ գոհար ակունք
պատուականք եւ ինչո՞ւ այդ ակներով ու
հիւսքերով պարանոցներ մեր չը զարդար-
ուին, եւ շրթներով այդ խօսից ու գըր-
ուածոց լեզուով ինչո՞ւ խօսքի չը բռնը-
ուինք երկնաւոր Հօրը հետ ու մեր փրկ-
չին ու նրարչին հետ: Եօթնեակին մէջ
ժամակարգով ընտրուած կարդացուած
Շարականները, մեղեդիները, երգերն ու
ալէլուները, մանաւանդ Արեւազալի եր-
գերն ու եղանակները, Ս. Աւետարանի

հատընտիր գրուածք ու գլուխք, Կենաց
Բանին վարդապետութիւնով երկնայորդ,
բաւ են ու լաւ տանելու ու տալու հաւա-
տաւոր ժողովուրդին ապաշխարողի, զըղ-
ջացողի արցունքն ու կաթիլները Յորդա-
նան մը հոսեցնելու եւ որուն մէջ ապաշ-
խարանաց լուացումն կատարուի: Քրիս-
տոնեայ յարանուանութիւններ ընդունած
են եւ այսօր ունին Կիրակնօրեայ դասերը
ու դասընթացքը Ս. Գրոց, ընթերցուա-
ծոց, թարգմանութիւններու ու մեկնու-
թիւններու շարքով, եւ անշուշտ իր օգ-
տակարութիւնը եւ մեծ առաւելութիւնը
ունեցած է եւ ունի: Մեր մէջ սակայն լոկ
խօսուած է, հրաւերներ եղած, ծրագիր-
ներ ու առաջարկներ մտածուած, բայց ոչ
ոք իրականին ու գործնականին մօտե-
ցած է: Բայց եթէ ուշադրութիւնով հետե-
ւինք, քիչ մը խոր հմտանանք մեր եկե-
ղեցիին կարգին ու սարքին, Տօնացոյցին
ու ժամակարգին, ձաշոցին ու ժամագրը-
քին, Շարականներուն ու Ս. Աւետարանի
ամէն օրուայ ընթերցումին արդեօք այս
ամէն կարգադրութիւններ ու կանոններ
դպրոցի մը երեսոյթը ու իրականութիւնը
չե՞ն մատնանշեր մեզ, ալիլուք, սաղմոսք,
աղօթք, մաղթանք, յորդորակ, տաղա-

սացք, մեղեդիք ու շարականք մէկը մի-
 սին մեկնութիւնները, բացատրութիւնն-
 ւերը չե՞ն ոսկեղենիկ լեզուով ու հոգւով,
 եւ ասոնք ամէնը բարձր, հոյակերտ ու
 սրբակերտ մտքերու ծնունդ ու վաստակ:
 Ուսուցիչներ՝ ուսուցանող գրչով ու թրղ-
 թով, ու դարերու մէջ իրենց աշակերտող
 ուխտաւոր, հաւատաւոր ունկնդիրներու
 ծունկ չոքողներու չը սորվեցուցի՞ն, մտքեր
 չը սնուցի՞ն, սրտեր չը թնդացուցի՞ն,
 հոգիներ չօծեցի՞ն, եւ թեւ ու թռիչ տա-
 լով կեանքի բարձրութիւններուն չառաջ-
 նորդեցի՞ն եւ սրբութիւններու թառելու
 հախրանքը չաւանդեցի՞ն, չը կտակեցի՞ն:
 Այո մեր եկեղեցին լաւագոյն դպրատունն
 ու ժամատունն է. եւ հեղինակաւոր մեր
 ուսուցիչներն ու անմահ քոօֆեսսորներն
 են եղած երանաշնորհ մեր Հայրապետք,
 Վարդապետք ու Երէցք, արժէքաւոր ի-
 րենց դասագրքերովը, տաղարան, Շարա-
 կան, Նարեկ, աղօթագիրք ու շարքեր:
 Դուն հայ միտք ու սիրտ, ժողովուրդ թէ՛
 աշակերտ փութա հօրդ տունը, ծննդա-
 վայրիդ ու ցեղիդ վարժատունը, հոն քու
 Տաճարիդ մէջ պիտի կարդաս, հմտանաս,
 եւ դէմ յանդիման պիտի գտնուիս այդ
 մեծ տան մէջ ծառայող ու սատարող մեծ

ուսուցիչներու, որոնք դասեր են պատ-
 րաստեր քեզի ընտել ու հո՛ն դիտէ՛ այդ
 վսեմ մտքերն ու հոգիները Սահակ Մկա-
 րտայներ, Նարեկացի, Ներսէսներ, Մանդա-
 կունիներ, Օճնեցիներ, Տաթեւներ, Կոմի-
 տասներ, Դաւիթ Անյաղթներ, Խորենացի-
 ներ, Եղիշէներ, դիտէ՛ այդ Երանելի շնոր-
 հալիները. Լոյսին երկրպագու այդ ոգի-
 ները, Լոյսը փառաբանող տղա աստղերը,
 Խաչին ու յաղթողին այդ հառողները:
 Եթէ ամէն Տօներու, յիշատակներու, Տէ-
 րունական եւ մեծ տաղաւարներու երգը-
 ուածները առնուին եւ անոնց հետ Ս.
 Աւետարանին օրուան ընթերցումն ալ
 գրուին եւ բացատրուին քարոզ գրքերով,
 արդեօ՞ք դասընթացք մը չը կազմուիր
 այսպէս եւ ամէն ժողովուրդ ալ իրեն
 պարտականութիւն սեպէ հատ մը ունե-
 նալու այդ գրքէն. աշակերտած չը լինի՞ր
 այդ դպրոցին հոգեւոր: Մեր մէջ այսօր
 չեն պակսիր լաւ ու հմուտ գրիչներ, մըտ-
 քեր ու հոգեւոր պաշտօնեաներ ու հաւա-
 տաւոր անձնաւորութիւններ նոյնքան
 կարող նոյնչափ հմուտ ազգն ու եկեղե-
 ցին սիրող եւ սրբութիւնները պաշտող,
 ինչո՞ւ օրուան, տարուան ու դարուն ան-
 հրաժեշտութիւնը եղող այս պէտքերը չը

լեցնեն ու չը գոհացնեն: Այսպէս այլեւս
 ժողովուրդը գանգատ չունենար հանա-
 պազարօրեայ, որոնք շուրջը կը դառնան
 բեմին, ընթերցումին ու երգին եւ պա-
 հանջումին թէ դարուս ոգուն համաձայն
 ընթացք ու գնացք տրուի եկեղեցիին
 կանոններուն, սարքին ու կարգին եւ պէտ-
 քին: Չէ՞ ժողովուրդէն, աշակերտողներէն
 ալ կը պահանջուի, կարգապահութիւն,
 օրինապահութիւն, բարեպաշտութիւն, եւ
 խոր ունկնդրութիւն, հետեւողութիւն,
 մտադրութիւն եւ ընթերցում կանոնա-
 դրուած ժամերգութիւններուն, դասըն-
 թացքներուն. եւ ի ձեռին ու ծոցին ու-
 ունենալ պատառիկները, Ս. Գրոց ու ըն-
 թերցումածոց: Խօսքը կ'անցնի բայց գիրը
 կը մնայ, այսպէս կարդացողն ալ կը հրմ-
 տանայ ու կ'օգտուի: Եթէ՛ մեր նախնիք
 խօսքերը թղթին ու էջերուն չը տային,
 իրենց մտքի դեղեցիկ արտագրութիւն-
 ները հոգիէ ու սրտէ ալ քաղուած ու
 րդխած, այնչափ աղօթք, խնդրուածք ու
 փառաբանութիւն չը տային կեանք ու
 Հոգի պարգեւող Իմաստութեան Ովկէա-
 նին, Տիեզերքի Մեծ Վարպետին, ինչո՞ւ
 ու ինչպէ՞ս պիտի կրնայինք ճամբայ գրո-
 նել յարաբերութեան մէջ մտնելու եւ Ով-

կէանին մէջ նաւարկելու: Կը սիրեմ յուսալ եւ
հաւատալ թէ մերոնք այսուհետեւ գրի
ու ընթերցումի շատ մօտիկ պիտի ապ-
րին եւ հլու աշակերտին, եւ մտերմացած
սրտին եւ հոգիին խօսող բարոյացուցիչ
ընթերցումներու, եւ ունենան աննենգ ու
անխաբ բարեկամներ. եւ աւելորդ յոգ-
նութիւն, ժամանակի վատնում, ու տնտե-
սագիտութեան հետ անհաշտ չը համարին
գրքին ժամանակ ու դրամ յատկացնելը:
Աղու Հացից եօթնեակին փութա, ուշա-
դիր այդ մեծ դպրոցին ու դասագրքե-
րուն, հետեւիր սրբազան դասերուն, հոն
ի՛նչ հոյաշէն ուղեղներու, ի՛նչ պատկա-
ռելի դէմքերու, ի՛նչ կայծակնամաքուր
բերաններու, ի՛նչ զոռ ու զոչ պատգամ-
ներու, Արքաներու, Իշխաններու, Երկինք
Վերացնող Խօսողներու, պատգամագիրնե-
րու, արար աշխարհ զարմացնող իմաս-
տուններու, աշխարհ ու մտքեր պատր-
րաստող հոյլերու, բոյլերու, համաստե-
թիւներու եւ Արեւին ու Արեգին այն որ
լուսաւորողն է Տիեզերքն ողջոյն:

Կարդա՛ հայ միտք, կարդա՛ հայ ցեղ,
կարդա՛ հայ հաւատաւոր, սիրէ ժամ,
գրէ գիր, տուր ժամանակ ու վճարք
մտքի ու հոգիի սննդեան եւ սրտի վար-
ժութեան:

ԱԴԱՄ ՌԻՐ ԵՍ

ԲՈՒՆ ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆԻ ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅԵԱՆ ԵՐԳՈՒԱԾ ՇԱՐԱԿԱՆԸ,
ԱՅՍ ՊԱՀՈՒՆ Է ՈՐ ԵԿԵՂԵՑԻԻ ՍԵՂԱՆՆԵՐՈՒՆ
ՎԱՐԱԳՈՅՐՆԵՐԸ ԿԸ ՔԱՇՈՒԻՆ ԵՒ ԿԸ ՓԱԿՈՒԻՆ

«Բանն որ ընդ հոր յ՝ուրեանն եւ համա-
գոյ սուրբ հոգւոյն, զպատկերն իւրական
խառնեալ ընդ հոգանիւր ընուրեանս զոր
զարդարեալ փառօք եւ ի դրախտին փափ-
կորբանն:

«Յորում զնծայր զուարեացեալ անխառ-
նան խնդուրեամբ, բանցի զԱստուած տես-
նէր միտ խոնարհեալ ի դրախտին յորմէ
զուստոյն հառազայր տպաւորէր ի յինքնան:

«Վասն որոյ աղաչեալ մայր Աստուծոյ
Մարիամ զմիածինն բո զորդին, զի շնորհեացէ
քստ առաքակին ժառանգել վերստին մեզ
զդրախտին վայելչութիւն:

«Այսօր յօրինակ նախաստեղծին Աղա-

մայ, որ ի դրախտին փափկութեան ուրա-
խանայր ընդ հրեշտակս, ցնծացուի եւ մեք
ի յօրհնութիւնս եղբւոյս:

«Այսօր ի խորհուրդ Աստուածասեպդ
Նախահօրն. որ ի պսղոյն Ադինայ հաւա-
կելով զուարճանայր՝ հաւակեցուի եւ մեք
զպատիւրանս Աստուծոյ:

«Այսօր ի թիպ պատմութեանն առաջնոյ,
որով պննեալ զարդարիւր ի փառս մարդն
առաջին, զարդարիցուի եւ մեք Աստու-
ծային օրիւօք:

«Յնցա Մարիամ՝ արեգակնն արդարու-
թեան արեւելի եւ աղաչեա զառ ի քէն ըզ-
մնեալն Աստուած վասն մեր, զի դարձուցի
վերսին զմեզ ի դրախտին ժառանգութիւն:

ՇԱՐԱԿԱՆ

ԱԴԱՄ ՈՒՐ ԵՍ

«Եւ սեղծ Տէր Աստուած զմարդն հող-
յերկրէ, եւ փչեաց յերեսս նորա շունչ կեն-
դանի, եւ եղև մարդն յոգի կենդանի: Եւ
սնկեաց Աստուած զդախսն յեղեմ ընդ ա-
րեւելս եւ եղ անդ զմարդն զոր սեղծ: Գիրք
Նոնէդոց Գլ. Բ. համար 7—9»:

«Եւ առ Տէր Աստուած զմարդն զոր ա-
րար, եւ եղ զնա ի դախսին փափկութեան
զործել զնա եւ պահել: Եւ պատուիրեաց Տէր
Աստուած Ադամայ եւ առէ, յամենայն ծա-
ռոց որ է ի դախսիդ՝ ուտելով կերիցես,
բայց ի ծառայն զիտութեան բարւոյ եւ չարի՝
մի ուտիցէ՛ք, զի յորում առաւ ուտիցէ՛ք ի
ի նմանէ մահու մեռանիցիք»:

«Եւ ասաց Տէր Աստուած, ոչ է բարւոյ
մարդոյդ միայն լինել, արասցուք դմա օգ-
նակաւս ըստ դմա. համար 15—19»:

«Եւ առի Տէր Աստուած քմբուրթիւն ի
վերայ Ադամայ, եւ ննջեաց, եւ առ մի ի
կողից նորա եւ ելից ընդ այնր մարմին, եւ

«Երևեաց Տէր Աստուած զկողն զոր առ յԱ-
դամայ ի կին եւ ած զնա առ Ադամ: Եւ ա-
սէ Ադամ այս այծմիկ ոսկր յոսկերաց ի-
մաց եւ մարմին ի մարմնոյ իմմէ, սա կոչեա-
ցի կին զի յառնէ իւրմէ առաւ: Վասն այ-
նորիկ քողցէ այր զհայր իւր եւ զմայր իւր,
եւ երթիցէ զհետ կնոջ իւրոյ, եւ եղիցին եր-
կուսն ի մարմին մի: Եւ էին երկուսն
մերկ, Ադամ եւ կին իւր, եւ ոչ ամաչէին:
Գիրք Ծննդոց Գլ. Բ. համար 21—25»:

«Եւ օձն էր իմաստեալոյն բան զամենայն
գազանս որ ի վերայ երկրի զոր առաւ Տէր
Աստուած, եւ ասէ օձն ցկինն, Զի՞ է զի ա-
սաց Աստուած քէ յամենայն ծառոց որ ի
ցին ի ներս ի դաշտի այդ՝ մի ուտիցէ:
Եւ ասէ կինն ցօձն, ի պտղոյ ծառոցդ դը-
րախտիդ կերեցուք, բայց ի պտղոյ ծառոյն
որ է ի մէջ դաշտին, զասաց Աստուած, մի՛
ուտիցէք ի նմանէ եւ մի՛ հուսկ լինիցիք, զի
մի՛ մեռանիցիք: Եւ ասէ օձն ցկինն, ոչ քէ
մտնու մեռանիցիք. Զի զիսէր Աստուած քէ
յորում առաւ ուտիցէք ի նմանէ բանայ ցնն
աչք ձեր, եւ լինիցիք իբրեւ զԱստուածս նա-
նայել զչար եւ զբարի: Եւ ետես կինն զի
բարի էր ծառն ի կերակուր եւ համոյ աչաց
նայելոյ, եւ զեղեցիկ ի տեսնել, եւ առ ի
պտղոյ նորա, եկեր, եւ ետ առն իւրում քնդ
իւր, եւ կերան: Եւ բացան աչք երկոցունց,
եւ զիտացին զի մերկ էին. եւ կարեցին տե-
րեսս քզենալ, եւ առարին իւրեանց սպա-
ծանելիս: Եւ յուան զձայն զգնալոյ Տեառն»

Աստուծոյ ի դրախտի անդ բնդ երեկո. եւ
 քա՛մեան Աղամ եւ կի՛նն իւր յերեսաց Տեառն
 Աստուծոյ ի մէջ ծառոց դրախտին: Եւ կոչ-
 եաց Տէր Աստուած զԱղամ, եւ ասէ ցնա-
 տօ՛ւր ես: Գիրք Ծննդոց Գլ. Գ. համար
 1—10:»

Չը կայ մարդուն համար ստակում սար-
 սափ ազդող վայրկեան մը այնքան, եւ
 դողացնող, դալկացնող բոպէ մը նո՛յնքան,
 երբ ան կը բռնուի իր գործած սխալին,
 յանցանքին ու մեղքին վրայ, եւ կը կրէ
 այն սարսուռը ամբողջ եռօրեանը մէջ,
 երբ՝ իրաւատէրը շատ իրաւացի հարցումն
 այն կ'ուղղէ քե՛ ո՞ւր ես ու ի՞նչ գործեցիր:
 Արդեօք այս հարցումը չը ցնցե՞ր ամեն
 կեանք ու հոգեակ, եւ չը ցրե՞ր պահ մը
 միտքը, եսն ու ինքը ամբողջ բանականու-
 թեան. ի լուր այդ հարցումին սիրտը չը
 տրոփե՞ր եւ հոգեակը անով ու երկիւղով
 լեցնէր, երբ՝ կեցած, ցցուած, գործուած
 խոշոր սխալին ու յանցանքին մէջ կը գրտ-
 նուի: Սուր այս հարցումը ա՛լ աւելի ցըն-
 ցող, յուզող, խռովող է երբ ան կու գայ
 ընտանիներէ, սիրելիներէ եւ Տէրերէ:
 Հարցում մը խիստ շեշտով, բայց արդար
 զայրոյթով, հրդեհող ողջ եռօրեանն անոր
 որուն կ'ուղղուի հարցնայն ո ո՛րք լինի դա:
 Ո՞ւր ես Աղամ. Եղեմի այդ զաւակը, մրտ-

քրիզենի, անմրցելի գարունի անմահական
 քրժումովը բիւրեղացած, եւ Ս. Շունչի օ-
 ծումովը շաղախուած, բոլոր աշխարհնե-
 րու նախանձը շարժող ու գոգւող, փար-
 քամ շփեղանքով մը անմահ ու ալման
 վայելչութիւնով դշխոյացած, Արարչագոր-
 ծութեան գլուխ գործոց հրաշակէրս մեծ
 պալատին պալատական որդին հո՛ն անդ
 էր Ադամը, որը միակ ու բնակ անմեղ ու
 անմեռ սէր ու սուրբ սրտերու շնորհուած
 եւ հոգեակներու բաշխուած էր, որոնք
 տիպն ու տառն ունէին, եւ դրօշմը՝ Ան-
 դենականին: Ամենագէտ մտքի, Ամենուսոյց
 նարսարապետի հոյակէրս, դասսակէրս շին-
 ւածք եղեմին՝ այլեւս ուրիշ մը չը պիտի
 կրնար հաւատարիլ ու նմանցուիլ. եւ ո՛չ
 ալ մի ձեռք ու միտք ադամորդու պիտի
 կրնար կերտել ու նարսարապետի անապա-
 կանութիւնը նակտին, անեղծանելիութիւնը
 հիմքին, եւ սրբութիւնը դրախտասար անոր
 գոգին ու գրկին: Տրեգերֆի բոլորովին փա-
 ռայեղութիւնը, աշխարհներու չնաղաշեն
 շփեղութիւնը, եւ հոյը, բոյը նարսարապե-
 տերուն ողջոյն, իրենց ամեն գեղագիտու-
 թիւնով եւ նոխ նաշակով չը պիտի կրնա-
 յին տալ եղեմին այն ամենը, որ իր մեջը
 կը բովանդակէր երկնայեռն ու գեղը, ար-

Բայափառն ու Աստուածագարդը: Ո՞ր իշ-
 խանութիւն, եւ պէտութիւն, ո՞ր իմաս-
 տութիւն ու հարստութիւն, ո՞ր կարողու-
 թիւն, եւ ի՞նչ զօրութիւն, ո՞ր հաստատու-
 թիւն ու հարստութիւն, եւ ի՞նչ քաղաւո-
 րութիւն պիտի կրնար սալ անցաւորին ա-
 նանցը, աստըւորին անդենականը, ան
 շունչին շնչաւորը, անբանին բանաւորը,
 մանկանացուին անմահականը, անշուշ
 միմիայն Այն, որ չիեզերք մը գոյացուցած
 էր ոչնչէն անհուն ու անփուն. եւ կարս-
 ղութիւնը, զօրութիւնը ունէր անսահման
 ու անվախեան: Այն որ իր ձեռքին մեջ
 կեանք. իր շունչին մեջ հոգի ունէր ան-
 սկիզբն ու անվախեան, եւ որմէն բխած,
 ծնած ու շնորհուած էր ամեն ամենովը
 եւ կազմուած, կերտուած ու դասաւոր-
 ւած ու երկնացած: Աղամ ո՞ւր էսր էրբ
 գոռաց ու շանթի մը պէս որոտաց Աղամի
 գլխին, շամեցուց ու ապշեցուց ողջ եռու-
 թիւնը անոր. դողաց, սարսուռաց, եւ սու-
 կում սարսափը ողջ գլխովը պատեց: Բայց
 ինչո՞ւ սուր սարսուռ եւ սեւ սարսափ,
 այլայլում ու գունատում. չէ՞ այն ձայնը
 երեկ ու առջի օրերը իրեն բնանի էին
 այնչափ, որչափ մեղրալի ու կենսալի. եւ
 կը թրթռար, կը թնդար համակ կեանքով,

խնդութիւնով, եւ կ'արձագանգէր փռուած,
սարածուած քննութիւններուն եւ ան-
մանութիւններուն մէջ: Պահը դժնէ դրժ-
նիկ ինչի՞ եւ որո՞ւ ցաւագին ծնունդն էր
ու պատճառը. Տգիտութեա՞նք թէ անհնա-
զանդութեա՞նք, ամբարձաւանդութեա՞նք թէ
օրինազանցութեա՞նք, հազար ափսոս որ
ամենունն էր: Նոյն այն ձայնը միայն Ա-
դա՞մը թէ Նդեմն ալ սարսեցուց ու սոս-
կացուց. երբ՝ ապերախութիւնը իր դա-
րասանովն ու բուրասանովը սրսփաց
անշուշտ երկուքն ալ: Մինչ այս պահ օրի-
նազանցութեան ու անհնազանդութեան
դրախտ պալատն այս, երկնագէղ իր այն-
շափ չֆնաղ ու գեղնագ յօրինուածֆին ու
փռուածֆին չէր կրած ու սարած սարսափ
սարսափ. այնքան մեղմանայտ ու քեմանայտ
գեփիւռներէն հովիկ գովիկ՝ չէր ծնած ու
փչած ձիւն ձմեռի բուք ու բօրան եւ Մա-
յիսի փրփուր գրգուռ կափ կանայններ՝
սառուկ, պաղուկ քամիներով չէին թռ-
մած թարշամած. ոչ ալ կարկուտ կրկուտ
իրենց հեղեղներով չորս գետերն Նդեմ ո-
ռոգ տղմոսած. ո՛չ ալ հարաւ խորշակ ա-
րեւազարկ, ոսկեծղի հունձֆերն անոր եղն-
ձելու, եւ ոսկեկուլակ պտուղն անոր նրո-
պոսելու ու խարկելու կարողացած: Մինչ

այս հարց եղեմ ունեւ և դամ վայլեր փրո-
փրուանք խտուրտանք բիւր վարդերու
անսասանկ. ծոցին պահեւ հանդերձանք,
զարդարանք պննամովիկ գեղ պարիկ շու-
շաններուն անթառամ. սրտին խնկեր,
գրկին բուրեւ դուրանք, բուրանք նունու-
Ֆարաց անթարշամ. գրկին կրեւ կալեր,
դեզեր շահոգրամայ բիւր ազգի. լուսնակ
գունդէն, դժխոյ փոյրէն շաղով շաղեր, շո-
ղով շարմաղ գոհար գմրուխտ քերթ քփե-
րու. բուռբուռցանք հառազայքեր համակ
կենաց, լուսնի ցնցուղ ոսկեայ աղունք ա-
րեւադբարն այն արեգ: Հո՛ն հոսէին, հո՛ն
յորդէին աղունք աղբերց Բիւրակնեայ. գու-
լայ ջրեր, ճեղաղ գետեր հոն պտուսէին,
հոն քերթուսներ, հո՛ն հարակեր այծիկ,
եղնիկ, ու մաքիք, ամեն քփով արօտ նա-
րօտ, կանաչորակ մշտագունակ. հո՛ն բա-
ռաչեր, հոն կաթ ծուրեւ երինջ, հորթուկ
ամեն ծիծեր: Հո՛ն կը դափեր աշխոյծ
նաշխես ձին ու գամբիկ. հոն կը նախ-
րեր, վեր սլանար ծիծենն արծիւ երկնա-
թելիկ: Հո՛ն դայլայլեր, հոն գեղգեղեր
սոխակն անուշ, դեղձանն ֆնֆոյշ, հոն եր-
գէին, հո՛ն լսուէին նիւնիւք ու հռուռդիւնք-
թռչնեկացն սարեկ փոքրիկ: Հո՛ն, այո՛
հո՛ն մեկ երթիքի, մեկ սանիքի տակ ապ-

բէին գայլ ու գառնուկ, ախար ու հաւ եւ
 աղուես, վագր ու վարագ, ցուլ ու եզնակ:
 Հո՛նք ընտանի մէկ փեթակի մէջ : զգային
 մեղուք պիծակք, հո՛նք լզուսուային, քոս-
 սային կարին գորտունք անխայթ, անխաբ:
 Հո՛նք, միշտ հո՛նք ծաթեր արեւն անհալ, ան-
 մար մեծ արեւայ, հո՛նք գիշեր եր, հո՛նք կը
 նաճէր լուսնակ դշխոյ մեծ թագունին: Ե-
 դեմաշէնի Տերը, Գրախսի Աստուածը իր
 արարչագործութեանը մէջ ամենակարող
 ու ինքնագոր, իր նարսարապետութեանը
 մէջ Ամենագէտ եւ հնարագէտ, անմահ վար-
 պէտ, ա՛լլման հաշուագէտ, անսահմանը
 սահմանաւորելու. անհունը հունաւորելու,
 անչափին չափ. անեզրին եզրը, նախախ-
 նամելու, նախասահմանելու իմաստու-
 թիւնը, անտեսանելիին, աննշմարելիին մէջ
 տեսանելին ցոլացուցած է անվիճելիօրէն
 ու հեղինակօրէն այնչափ ներդաշնակ,
 նոյնչափ համաձայն որոշեալ կանոննե-
 րուն, չափերուն, հաշիւներուն, կշիռնե-
 րուն, եղանակներուն, եւ աշխատութիւն-
 ներու, պարտականութիւններու բոլոր բա-
 ժիններովը, բաժանումներովը ու մանրա-
 մասնութիւններովը կարգադրած է, որ
 կ'ապշիս կ'ըզմայլիս, կը հիանաս, կը վե-
 րանաս ու միշտ եւ հանապազ կը խոնար-

հիս այդ կարողութեան առջեւ: Շատ բնա-
կանօրէն կանոններուն եւ օրէնքներուն տակ
եր մարդուն ստեղծագործութիւնն ալ. ու
այդ նմանատիպը աւելի պարտաւոր ու
պատշաճաւոր պիտի լինէր բոլորովին օրէն-
քով ու հպատակութիւնով փայլելու, ապրե-
լու ու գործելու եւ պահելու իր կեանքն
ու տուեալներն: Օրէնք, կանոն ու պատուի-
րան մի եր. ամենը վայելել, ամենին հրա-
մայել ու իշխել եւ ըլլալ տէրը բոլորին,
ըստ կամս անուններ անուանել, ըստ հա-
նոյս գործածել ամբողջ հարստութիւն ու
հաստատութիւն, երջանիկ կեանքի մը շնոր-
հալի կենակցով ու դրախտով. այլ միմի-
այն արգիլեալ ծառին չընկալի:

Այս մէկ պատուիրանը որ հօրն էր, սի-
րոյ ծնունդ սերն էր, սերը, որ որդոյն հա-
մար. ամեն ինչ մտածուած, կանխահոգ
կարգադրութիւնով տնօրինուած էր եւ պատ-
րաստուած, որպէսզի որդին վայելէր ինչ ու ինչ
եւ վստահած որդւոյն անհատելի այդ
հարստութիւն մեծութիւն, իշխանութիւնը
վայելելու եւ վարելու գործը, սակայն՝ որ-
պէսզի սխալի մը հետեւանալով չի կորսն-
ցրներ վստահութիւնը, թողուածը, ըսա՛ւ
ի՛նչ որ կայ եղեմին մէջ փուկ դէ ու վայե-
լէ, մինակ զգուշացիր բարիի ու չարի գի-

սուրբեան ծառի պսուղեն ուսելու, որպէս-
զի շրմեռնիք:

Հօր մը անայլայլ սէրը, լեցուկ գորովն
ու գութն էր, որ ունէր իր հարազատին: Այս
պատուերը, տուած օրէնքը՝ Արդարութիւն
է ծնած նշմարութենէ քաղուած էր. Տալ,
շնորհել, տէր ու իշխան կացուցանել ան-
սպառ բարիքներու, անհատնում վայելքնե-
րու, ու փոխարէն այնչափ աննշան պա-
հանջք մը, եւ մէկ կանոն հրամայել նոյն
այդ ենթակային ու ենթարկւողին բարւոյն
եւ կեանքին փրկութեանը համար: Օրէնքը
պահել, կանոնով ընթանալ, պատուիրանա-
զանց չըլլալ, կեանքը սիրել, կեանքը պատ-
ուել, անոր արժեքին յարգը գիտնալ եւ ու-
նենալ է. կեանքի տուիչին հանդէպ սէր
տաճել, կանոնադիրին փարիլ, յաւե՛տ երախ-
տապարտ ըլլալ նշմարիտ ոգու գործ է եւ
առաքինի կեանքի պարտականութիւն: Սէրը
կուտայ մարդուն բաւարարութիւն ու բա-
րութիւն եւ ընդունակներն են որ կ'ըմբռն-
են այդ սիրոյ գորութիւնը աւ անսահման
ուժը եւ յարածամ անով սնանելու իմաս-
տութիւնը եւ աշխատութիւնը կ'ունենան
ու կ'ապրին այն կեանքը որ Անորն է՝ Յա-
ւիտենիքը, անմահականիքը ո՛ւր եւ որուն
ոչ մի մարդկային միտք բացարձակապէս

կարող կը լինի հասու լինելու. եւ ո՛չ ալ պէժ է ունենալ երկմիտ ու թերամիտ մտածում ու այլայլում եւ կիսաւարտ ուսում, եւ սովետաւորիւն իմաստակ. Երկնաւոր Հօրք իմաստուն կարգադրութիւններուն նախախնամական սահմանումներուն եւ անպատեւի մեծագործութիւններուն վրայ: Բանականը պէժ է խոնարհի Գերբնականին, Անոր անուահման, անեզր, անվախճան կարողութեանը, անհուն ու խոր իմաստութեանը, անսպառ աղբիւր բարութեանը, անեղ գորութեանը առջեւ: Եւ դուն ո՛վ Ադամ որդի, չե՞ս նշմարեր, չե՞ս դիտեր, չե՞ս զգար ու կրեր ու սպաւորիւր թէ՛ Տիեզերքի մեծագործ կազմութեան ու կերտումին մեջ, աշխարհներէն, երկիրներու ու ժերէն աւելի ուժի մը ներկայութիւնը, եւ անա «Երկինք պատմեն զփառս Աստուծոյ եւ զարարածս ձեռաց նորա պատմէ զհաստատութիւն: Սաղմոս Գլ. ԺԸ. հմր. 1—3»:

Ո՛վ Ադամորդի, դուն կարս՞ղ ես համրել ու դասաւորել անփակ ու անփակ կանոններուն արդեանց որքանութիւնը, պեսպիսութիւնները ու փառաւորութիւնները, որոնք կը հպատակին անշունչ ու շնչաւոր միլիառներ, եւ դո՛ւն իսկ, ո՛վ Ադամ թէ՛ որդի, տե՛ս եւ շօշափիւր, ու պիտի հան-

Եղիպիս եւ արդեն արդիւնքն ես, եւ նոյն ինքդ որ կը կրես, կ'ունենաս ու կը վայելես Անոր բարութեան ծով աղբիւրներուն պտուղներուն անմահական համեղութիւնք, որոնցմով ողորուած ու լցուած են անթիւ ու անկշիռ՝ տեղերք բոլոր: Ս. Գրքի ծննդոց գլխով որոշ ու մեկին կը պատկերացուի ստեղծագործութեան մեն մի փուլերը, եւ յայտնի յատկացումները ըստ ազգի եւ ըստ նմանութեան, եւ հո՛ն Ադամին եր որ շնորհուած էր ամենին տերն ու տիրական ըլլալը, վայելելն ու երջանկանալը, ան էր որ կը կրէր տալն ու դրոշմը Աստուծոյ:

Ամենամեծ շնորհը որ վիճակած էր նախամարդուն, առաւելապէս կը պատշաճուէր այդ գետնին վրայ աշխատանք ունենալ ու ընթացք, մտածում, խորհուրդ ըստ այնմ շարունակելին եւ շրջան առնելին. գանկին մեջ արթնութիւն, շրջահայեցութիւն կանխատեսութիւն, իմաստութիւն պէտք էին. եւ կեանքը ըլլար թրծում մը հնազանդութեան, հպատակութեան, որդիական պատշաճութեան ու գիտակցութեան: Ուղիղ խորհող մը, խելօք մտածող մը, չափ, կշիռ, սահման ու պատշաճութիւն պիտի դնէր իրեն շնորհուած ազատութեան, հարստութեան, իշխանութեան, վայելումին

ու յարաբերութեանը մեջ: Լաւ հաշուող
գլուխ մը որչափ որ տիրական՝ ինքզինքին
իրաւունք չպիտի տար եւ ունենար շարա-
շար գործածելու ամեն վստահութիւն, որ
շնորհուած ու շուայուած էր իրեն:

Սահմանեալ կանոններուն, գծուած օ-
րէնքներուն ու մանաւանդ միմիայն մեկ
պատուերին դէմ անսահման հնազանդու-
թիւն պէտք էր եւ արդար էր. եւ որքան
վայելուչ ու հումարիտ խոնարհութիւն պէտք
էր եւ որդիական երախտապարտութիւն մը
անհամար ու անկամար բիւր բարիքներու
փոխարէն:

Հնազանդութիւն, հեղութիւն, օրինա-
պահութիւն ու խոնարհութիւն միայն էլից
նամբան է, ամեն դժուարութիւններէ, ամեն
անկուսներէ, ամեն դժբախտութիւններէ
գերծ մնալու, եւ յառաջանալու աւելի վեր
բարձրանալու. միակ վերելակը, ոսկեայ
սանդուխը պատիւներու ու շնորհներու
պատուանդանին ելնելու:

Ամբարտաւանիլ, մոլիլ ու մոլորիլ, հես-
տել ու անգոսնել խստերախ բնաւորու-
թիւնով, վայրէջքն է վար անկումի, գլո-
րումի, փնացումի անդունդներուն խորը:
Նախամարդուն տուած էր եւ դրուած
նոյն այն կանոնները, որ տէգերֆի կազ-

մութեան կորիզն էր. հիմն էր անսխալելի
կանոններուն, եւ բնական ու բանական
անյեղի պահանջն էր. բացարձակ արդա-
րութեան իրաւունքը եւ շնորհը. զի առանց
օրէնքի կարելի չէր եւ չէ ակնկալել, սպա-
սել եւ տեսնել ներդաշնակութիւն, կանո-
նաւորութիւն, փոխադարձ յարաբերու-
թիւն, բարօրութիւն, խաղաղութիւն եւ յա-
ռաջդիմութիւն:

Օրէնքը օրէնք է ուր եւեթ լինի եւ ամեն
ոմ հպատակ է անոր. չէ թէ բանականը,
այլ բնականն ալ այդ օրէնքով է որ կը
կառավարուի, այդ օրէնքով կեանք ունի
եւ կ'ունենայ. եւ կեանքին պէտքերը, իրա-
ւունքները, պահանջներն ու արժեքները
այդ միջոցով կը կատարուին, ասորով կը
ոճացուին եւ կ'օգտակարին: Ընդհակառակն
ապրիլ ու մտածել եւ կեանք երազել, օգ-
տակարիլ ու օգտակարել խնդրական կը
մնան: Առանց օրէնքի ո՛չ տիեզերք գոյու-
թիւն պիտի ունենար եւ ոչ ալ ցեղ ու ազգ.
եւ ոչ ալ մարդ ու բնականիք: Օրէնքն է որ
կը կանոնաւորէ, կը չափաւորէ, կը սան-
ձէ, կը գոպէ կատարութիւն, կիրք, նախանձ,
բարկութիւն, գազանութիւն եւ ամեն սպա-
նութիւն. ան է որ հասուցում կը պահան-
ջէ եւ վարձատրութիւն կը սահմանէ. ան

Է որ հակառակորդին, վնասուողին, անի-
 րաւուածին իրաւարարութիւն կ'ընէ: Ամեն
 մարդ որ տուած ու դրուած օրէնքները չը
 յարգէր պատժույ արժանի է. մէկը որ պատ-
 ուէր մը կ'անարգէ, կ'անգոսնէ, անարժան
 է պատիւներու ու Տիտղոսներու: Կեանք մը
 որ հպատակիլ չը գիտէր, հրամայելու երբեք
 չպիտի արժանանայ: Մէկը որ իր կենաց
 մէջ զգուշութիւնով, համբերութիւնով, խո-
 հեմութիւնով չվերաբերիր եւ երախտագի-
 տութեան զգացում չսածէր իր լանջօրին սակ,
 այդպիսին փորձութիւններու, վստիգներու
 պիտի ենթարկուի եւ պարգեւիչ մը չպիտի
 ունենայ: Եւ ով որ իր բարերարը, իր ծնո-
 դր, իր կեանքին սնուցանողը չսիրէր, չյար-
 գէր ու պատկառիր, եւ անոնց պատուե-
 րէր կ'արհամարհէ, մահուան արժանի է:
 Շատ բնական էր որ բացառութիւն չպիտի
 կազմէր բացարձակ օրէնքէն, որ կանոնն
 ու հիմքը ըստ իր բոլոր հրամաններուն
 ու հրահանգներուն եւ բարիներուն «Եւ
 ետեա Աստուած զի բարի է: Գիրք Ծննդոց
 Գլ. Ա. հմբ. 13»: Զայգը՝ որ կ'ապրէր հօրը
 ամեն գուրգուռանքին, ամեն փափկութեան
 ու փառաւորութեան մէջ, հրեշտակային
 անմեղութեան, սրբութեան եւ գուարթնոց
 երջանիկ գուարթութեան մէջ. չունէին եւ

չէին գիտեր արաս, ցաւ ամօթ, նախասիւնք,
 չէին կրեր նեղութիւն, անձկութիւն, տա-
 ռապանք, չարչարանք. համակ ու բնակ
 կեանքը արեւունակ ու կենսունակ կ'ըմ-
 բռնէին եւ կը շնչէին լիաթոք ու արտա-
 րոյթ: Մանաւանդ կը վայելէին իրենց բո-
 վիկը Հօրք ներկայութիւնը, Արդարութեան
 արեգակին շողն ու ցօղ եւ բարութեան
 աղբեր հոսունն ու յորդում ակնավնիս
 երկնավնիս. որչա՛փ կը պարտէին երախ-
 տիք, այնքան հնազանդ արեւի առաւել
 շնորհապարտ հոգեակ: Ի՞նչն էր պակաս
 ու վնաս եւ ինչո՞ւ ու ինչո՞ւ քայլէին
 սխալին, արասին ու ամօթին եւ կորսա-
 կան անկումին, երբ ամբողջ տունը տնե-
 ցիովը ընտանի եւ արքենի, անարատ-
 թիւնով, անապականութիւնով քրծուած,
 գեղերփնուած ու օրհնուած էին: Սակայն
 ի՞նչ չարաշուք վայրկեան, ի՞նչ դժբախտ ու
 սեւ օր, որ նախանձը պիտի մուխար, իժը
 սողոսկար, սասանը չարանար, ապերախ-
 տութիւնը գլուխ ցցեր, եւ որով Եդեմ ըն-
 տանիքին վրայ սեփ սեւ չարագուշակ ու
 վժակ ամպեր լրբանային, շանթեր ամպ-
 րոպէին եւ ածխացնէին խաղաղ ու ճեփ
 ճերմակ կեանքն ու կենցաղը անմեղ գոյ-
 գին: Մեծ ցաւ, կսկում՝ վիշտ, ա՛լ թու-

նաւորուած ու խայթուած էին կեանքե-
անարաս եւ լրած էին սեւ արաս: Սողա-
ցող իժն ու սասանայ գիծը անոնց շալա-
կին բեռցուցած էին հեծուքեան, անձկու-
քեան, մոլորութեան, փորձութեան մահա-
ցուցիչ բեռն ու կեռ: Այլեւս մուղս ու
մուռս պատած էր գիրենք, եւ իրականու-
թիւնը ամօթի եւ մերկութեան անվայել
պատկերովը երեկուան պատուաւոր կեանք
մահացուցած էր:

Ի՛նչ հեգնանք, ի՛նչ պատրանք եւ որ-
քա՛ն փլուզում: Բոլոր պայծառութիւն-
ներու մեջ իրենց ամօթալի վիճակը Տգե-
ղօրէն եւ խղճալիօրէն մթաւ մթեւած էր,
եւ թափսոց մը որոնելու ողբալի հարկին
ու պէտքին ենթարկուած էին չտեսնուելու
համար, եւ քանի մը թղթնիի տրեւներու՝
իրենց առականքը ծածկելու: Երկիւղի,
ցաւի ու վշտերու պահերը սկսած էր, եւ
կը փնտռէին ուղի մը, հար ու հարակ մի-
ջոց մը խուսափելու համար իրենց գոր-
ծած դառն սխալի հետեւանքէն, եւ անա-
կրնկալօրէն, ցաւալիօրէն ստեղծուած ու
սպասուած վայրկեաններուն. անդիէն ձայ-
նը արդարութեան թե՛ ո՞ւր էս, կը գոռար,
եւ կը սարսափեցնէր աւելի դողացնող ու
նեղացնող շարունակութիւնով. եւ ձայնը

համարժեցեալ թէ՛ Ադամ ի՞նչ գործեցիր,
ահաւորապէս կը սուկացնէր գիրենք: Արդ-
եօք կերա՞ր այն պտուղէն զոր արգիլած
էի, արդեօք հպա՞ր այն ծառին որմէ զգու-
շանալ պատուիրած էի. մեղաւորի մը ան-
յարիր, անկապ խօսիւերը՝ կիներ որ ինծի
տուիր ան պատճառ եղաւ, յանցաւորի մը
չմեղանք, այն օձը գիժ սասանով ինծի
խաբէց, ուրացումի համբաներ եւ ոչ իրա-
կան խոստովանութիւնը թէ՛ այն՝ հետե-
ցինք, անհնազանդ գտնուեցանք, աստուած-
ներ ըլլալ ուզեցինք: Եւ ահա բոցեղէն, հրե-
ղէն հրեշտակներ զոյգը բոլորած տունէն
դուրս, դռնէն ալ դուրս ըրին ու փակուե-
ցաւ դուռը Ադէնին՝ երեսին Ադամի:

Ադամ ու Եւա իրենք գիրենք ցաւոց,
հեծութեան երկրին ու հողին վրայ գտան:
Կա՞յ մէկը որ չմեղադրէ զոյգը, կա՞յ մէկը
որ չայսպանէ անոնց ապերախտութիւնը,
կա՞յ մէկը որ չկրէ իր ուսերուն անոնց
սխալի հետեւանք. կա՞ն անանկներ որ
չանիծեն անոնց այնքան անխոհեմ, անբզ-
գոյժ վարմունքը անոպայ, որ պատճառ
եղաւ բազում նեղութիւններու անսանելի:
Բայց ամեն մարդու համար ամենադիւրին
վիճակը, գործը, անվնաս աշխատանքը ու-
րիշը քննադատել, զայս մեղադրելն է. ան-

միջակայան դաս ու դասաստան կազմել եւ
մեղապարս կացուցանելն է. ամեն աշե-
րու մէջ գերաններ տեսնել՝ ամեն հոգիներ
գեհեցոյն արժանի սեպելն է, անուշ
միտ ինքզինք չգնաղ ու չմեղ կացուցանե-
լով այն ամենն որ առաւել իր մէջը գո-
յուքիւն ունի սւ իրմէ կը բղխի եւ ուրիշ-
ները կ'ախտաւորէ ու կը պլշկէ. իր աշ-
եքուն գերանները չտեսներ, եւ ուրիշնե-
րուն շիւղերը ոիւններ կը սեպէ:

Եղեմի գոյգը ամբարտաւան գտնուեցաւ
եւ անհնազանդ ու ապրեցաւ ապերախսի
կեանք. անբաւ բարիքներու ողորումին
մէջ ապաւնորհ դուրս եկաւ, հրաւիրելով
իր վրայ արդար դասաստանին շատ ար-
դար հասուցումը:

Այսօր սակայն մարդը նոյն գանգատն
ու հապնեպ դասաստանը ունի, բայց ար-
դարուքիւն չէ՞ անմիջապէս անդրադառ-
նալը թէ ո՞վ է պատճառը սեղծուած վի-
ճակին, տանելի թէ անտանելի. եւ միմիայ-
նակ պատճառը ինք չէ՞ լինի այդ թշուառ
կեանքին կամ երջանիկ վիճակին:

Մարդ պէտք է իր կեանքն ու կենցաղ,
գործն ու աշխատանք, միջավայր ու շրջա-
նակ, ապրած ու վայելած օրերը իր բոլոր
պողմերովը, պատկերներովը եւ մանրա-

մասնութիւններով վեր առնէ. յսակ տես-
նէ եւ անաշառօրէն ու համարձակօրէն
հաշուի ենթարկէ եւ անկեղծ դասաւորի
հանգամանքով բննէ ամեն ամենը. արդեօք
նման վիճակ մը չպիտի՞ վիճակի իրեն, եւ
նման պարագաներու առջեւ չպիտի՞ գրե-
նուի ինչպէս Ադամն ու Եւան:

Ինքն եւս որ այսօր իսկ անբաւ բա-
րիքներ, բիւր վայելքներ, խոշոր պատեհու-
թիւններ ունի, լաւ առիթներ միշտ ներկա-
յացած են. ինքը ասոնք մոռնալով եւ ու-
րանալով իրեն համար գէշ վիճակ, վաս-
անուն չէ՞ ստեղծած: Բոլոր դուրեկան վի-
ճակ աստիճանի բարձրացում, աշխառու
դիրք, պատկառելի դեմք. յաջող գործ, հա-
րուստ կեանք, Եդեմի տէրէն չէ՞ն. եւ երբ
Եդեմ կեանքի մը ապրելու դիւրութիւնն
ու պատեհութիւնը տրուած է, ինչո՞ւ մոռ-
ցուին, ինչո՞ւ ուրացուին, եւ կամաւ կ'ու-
րանան մարդիկ, գոռոզութիւնով ըմբոս-
տանան եւ ապերախս ընթանան եւ այս
ընթացք Եդեմի գոյութիւն, Եդեմոռոգ եր-
ջանկութիւնները մոռնալ, եւ լուսազգեստ
հանդերձանքին փոխան մաշկեղեն հագուս-
տը հագնիլ ու ցաւոց ու հեծութեան հո-
ղին վրայ կեանքը փաշտել չէ՞: Պատճա-
ռը Եդեմը եւ պատասխանատուն լոկ Ա-

դա՞մբ պիտի համարենք թե բուն իսկ ին-
 գիմնիս. երբ մաքուր ու սուր կեանք
 մեղաւոր կեանքին կը փոխենք ու կը փո-
 խանակենք. անբիծ նախասր կամաւ կ'ա-
 րասաւորենք, հեմարտութեան լեզուն ստու-
 քեան գործիք կը դարձնենք, սրբութիւն-
 ները համբուրող շրթները լրբութիւններ
 համբուրելու կը թոյլասրենք, բարձրու-
 թիւնները դիտող աչքերը յայրաս ու շիլ
 նայուածքներու կը խոնարհեցնենք: Ինչո՞ւ
 հանդեպ եղեմի գոյգին անիրաւ դ'ստանք,
 դառն գանգաս, երբ դուն դեռ լաւագոյն
 դասը չես առած կեանքիդ տեւողութեանը
 միջոցին, եւ չես օրինակուած այն օրինա-
 կէն, որուն վսիսնանք այնքան եղբայկան
 եղաւ եւ մահացու: Եւ է՞ր այդ ցնցող,
 խռովող, յուզող պատկերը բու հայելիդ
 չէ՞ս ընէր բու նիւթ ու միտս կեանքդ ու
 դեմքդ հո՞ն տեսնելու: Ո՛վ կեանք, փոխա-
 նակ հեզ ու խոնարհ ըլլալու, սոնք, գո-
 ռոզ միտք կը կրես, փոխանակ օրինաց,
 կանոնաց հնազանդ ըլլալու, անհնազանդ
 ու ըմբոս ոգի մը կը սնուցանես լանջիդ
 տակը. փոխանակ սեր ունենալու, ասելա-
 վառ բնաւորութիւն մը կ'անեցնես եւ կը
 պարսկես կուրծքիդ ամբողջութեանը մեջ.
 փոխանակ անուշ ու նուշ ընտանի լեզու

մը գործածելու, իժի խածուացիք ու հայ-
 հոյանքը կը թափես՝ նմանիդ երեսին ու
 հասցէին. քու ոտներդ փոխանակ մաքուր
 նամբաները կոխկոսելու, անօրէնութեան
 երկայնքը կը չափչփեն, եւ ձեռներդ փո-
 խանակ իրաւունքը գործելու, արդարու-
 թիւնը շօշափելու, անիրաւութիւններու,
 զրկանքներու կծիկները կ'ոլորեն, փոխա-
 նակ սիրոյ ու խաղաղութեան ճիւղերն ու
 ոտները կրելու, խաչի սեպերն ու ուրազը
 կը կրեն Արդարն ու Անարատը խաչելու
 համար: Խիղճդ փոխանակ ուրիշը դաժե-
 լու, անմեղը դատապարտելու, թո՛ղ քեզ
 ինքզինքդ դաժե, քու բոլոր ապօրէն եւ հե-
 թանոս ընթացքիդ ու գործերուդ համար:
 Յ'երկրի որ մարդ կը շնչէ, ու դեռ հոգին
 կենդանի, արդարութեան ձայնը միշտ կայ
 եւ հարցը թէ ո՞ւր ես եւ ի՞նչ կը գործես,
 ու ոչ ոք պիտի կրնայ խուսափիլ այս
 ձայնէն, զի արդարութիւնն ու ճշմարտու-
 թիւն վերջ ու վախճան չունին, եւ ո՛չ ալ
 քուն ու մահ, անոնք կը հսկեն, կը հետե-
 ւին, կը բնեն, կը դաժեն, դատաստաննին
 արդար է, վնիւնքն բացարձակ, ինչպէս
 իրենք. անժխտելի է գոյութիւննին, անու-
 րանալի՝ ներկայութիւննին, ամենուրեք էն
 եւ ամենունն էն երբ կը փնտռեն. անոնց

համար գաղտնի չկայ. ոյժ մըն են որ կը
խոնարհեցնեն ամեն ոյժ ուժ կամ կանուխ.
գօրութիւն, իշխանութիւն, պետութիւն, թա-
գաւորութիւն, միտք ու սիրտ անոնց ափին
մեջն են: Անոնց առջեւ ամեն կեանք ու
հոգի իր գործերովք իր մտածումներովք,
անցեալովք ու ներկայովք բաց գիրք մըն
է, հասկցուած ու մեկնուած. հո՛ն կը կար-
դան, հո՛ն կը տեսնեն եւ կուտան վնիւր
անյետաձգելի ու անդառնալի:

Մարդուն կը մնայ մտովի ու խելանի
խորհիլ ու գործել, աշխատիլ ու վարել,
որ պատշանի, որ հնազանդի, որ հպատա-
կի բացարձակ ձայնին երբ քսէ. ո՞ւր ես.
ահաւասիկ եմ քսէ, առանց ահի ու վախի
եւ առանց փախուսի:

Իրաւ է թէ անկում. գլորում, խոտ-
րում, սայթափում մարդկային են, ոսկայն
բարձրացում, կանգնում, վերելք ալ ար-
դարութեանն ու նշմարտութեանն են: Բա-
ցարձակը տուած է եղեմ կեանքին Արեւ
միտք, որ նշմարտութիւնները տեսնէ, եւ
լոյսովն այդ ցոլանայ եղեմին, խիղճը շնոր-
հած է, որ արդարութիւնը վնուէ եւ անոր
շաւիղներուն առաջնորդէ. եւ հոգի մը
Աստուածաման, որ սէր բղխէ ու յորդէ
մեջն ու շուրջը: Այդպիսի կեանք մը ո՞վ

կրնայ եղեմեն դուրս արտաքուստ եւ ձայնել
 թէ ո՞ւր ես: Նախամարդուն մեծ սխալին
 ու ծանր մեղքին համար Աստուած մը տա-
 րապետացաւ, Որդի մը շարժարուեցաւ եւ Մար-
 դու Որդի մը ամենէն աւելի անասելի, տա-
 նելի ու անտանելի նախասիրտներ, հայնո-
 յութիւններ լսեց եւ խաչ մը կրեց. եւ մինչ-
 չեւ որ այդ խաչին ինքը չեղաւ զոհ ու պա-
 տառագ, եւ մինչեւ որ իւր արիւնքովը չը
 լուաց այդ քառաթել փայտը անոր մահա-
 տու ու մահացու դառնութիւնը չը կրցաւ
 արբել ու անոր առթած ցաւերն ու վերքե-
 րը բուժել եւ մաշկէ հանդերձներէն ազա-
 տել սկզբնական մեղքով ծնածներին: Ո՛վ
 մարդ հաւատացեալ, ո՛վ ժողովուրդ քրիս-
 տոնեալ, դո՛ւն Աստուածորդիի մը արիւնո-
 վը ա՛լ փրկուած ու գնուած մըն ես. կեան-
 քդ մի՛ ենթարկեր այն հարցին ու ձայնին
 թէ ո՞ւր ես եւ ի՞նչ գործեցիր, զի յէս այ-
 սու արտաքուստ յաւիտեական կը լինի.
 հարցումին սոսկալիութիւնը, արտաքուստի
 այն բռնակ, բոցեղէն սուրերու հոնանք,
 թող զՖեզ միշտ պահեն զգուշութեան, խո-
 հեմութեան, անարատութեան ու բարձրու-
 թիւններու մէջ: Խիղճդ, միտքդ գիտակ ու
 դիտակ քրե, մեղքերէն հեռանալու, ետ կե-
 նալու, եւ պահակ՝ ու ցանկ փառք արդա-

րութիւն ու նշմարտութիւն որ խայթող խո-
ցոսող սողուններ եւ իծեր չը ռողոսկին
ներս մեռցնող թոյնը թափելու եւ անբու-
ժելի խածուածքն ընելու: Ո՛վ ուխտաւոր
հաւատաւոր, փութա ժամ ու ժամսուն ու
սես եկեղեցին Սիօնի այդ դուստր, որ ե-
րեկ հարսի մը պէս զարդարուած էր այն-
քան նոխ ու վայելուչ, եւ հարսնելորներ
այ շողշողուն հանդերձանքով հոն հանդի-
սասեսներ էին եւ ուրախ զուարթ ելեւ-
մուտ ունէին եւ այնչափ ուրախութիւն-
ներ կը կատարէին բերկրապարար՝ դուն
ինքդ այ մասնակցած այդ ցնծասօներուն,
նայէ՛ ահա այդ տունը սուգի մեջ է եւ սե-
ւերով ու վարագոյրներով ֆողարկուած: Ու-
րախութիւններու, զարդարանքներու պատ-
հառք փեսին ներկայութիւնն էր, որ սան
բախտը, պատիւը, պարծանքը եւ ներկա-
ներու երջանկութիւնն էր, եւ լուսանահանչ
սեղանին վրայ վառող, փայլող լոյսն ու
աստղը, եւ արեւայափայել ու յատուկ սրբա-
րանին որ էն-ն իր լուսայեղ նակսին, ուր
կը պատարագի մեծ զոհը եւ փրկութիւնդ որ
եղ կ'առաջնորդէ եւ կ'անձնաւորէ բարիին,
գեղեցկին, վսեմին, արդարին ու նշմար-
տին, եւ կը սանի կը մարմնաւորէ խաղա-
ղութեան, սրբութեան, լուսաւորութեան

մեծ ու նուիրական գաղափարականին.
 նայե հիմակ, ուշօրով դիտե Ս. Տաճար ու
 խորան եւ սրբաշէն սեղան սգացեալ հար-
 սի պէս, ու սգաւոր սան մը բոլոր պաս-
 կերովը. դեմքը սեւ սուգով ու ֆողով պա-
 սած, զարդարանքներ գեղապանոյն ժառան-
 ցեա վարագոյրով պարուրուած. փոխան
 ուրախութեան՝ սրտուրբեան հծծիւնները
 կը լսուին, ոլորտն ու մթնոլորտ սգաւորի,
 ոհբեւայրի, դրախտի փակեալ դրան ժառան-
 ցականները չը յիշեցնէ՞ր եւ արտաբերուած
 զոյգին վիճակը չը ներկայացնէ՞ր. ու այս
 պատկերը սան մանուկներուն, որդիներուն
 չը տա՞ր մտածելու, խորհելու, սգալու ու
 ողբալու եւ կոծելու գործուած սխալին ու
 ենթարկուած վիճակին: Քանի՞ զոյգեր, որ-
 չա՞փ Ադամ եւաներ մոլորած են մեղաց
 խաբէութիւններովը, յանցանքներով խաւա-
 ցած. բարկութիւնով, շարութիւնով, ցան-
 կութիւնով ախտաւորած, նախանձով հե-
 ռով վիրաւորուած. այսօր դեմ յանդիման
 կը գտնեն ինքզինքնին արտաբերմին ու ար-
 տաւորին, երանի՞ թէ այդ պատկերը իրենց
 զգաստութեան, իրենց փրկութեան միջոցը
 ըլլար. բայց ով որ խնդրէ պիտի գտնէ, ով
 որ գտնէ պիտի բացուի: Եւ այն՝ այդ
 զուարթ պիտի բացուի, այս ֆողերն ու վա-

րազոյրները մեկդի պիտի առնուին, լոյս
 ու լուսաւորութիւն եւ պերնութիւն եւ
 ցնծութիւն հարսանեկան՝ կրկին տեղի պի-
 տի ունենան, բայց եթէ դարձով, զիղջով ու
 խոստովանութիւնով, եւ արտի խոնարհու-
 թիւնով: Այս նոր Ադամը, Տահարի Փեսան՝
 վեհաշուք այնքան շեղաշուք եղեմը պիտի
 բանայ նորէն հարսանիքի որդիներուն, որ-
 պեսզի հոն ցնծան հո՛ն բերկրին ու պա-
 րարին: Ո՛վ հարսնելոր, դուն ալ բու թե-
 րահաւասութեանդ, երկմտութեանդ, ան-
 տարբերութեանդ, մեղկութեանդ մութ ու
 մռայլ ամպերը. փոխեն այդ լուրթ ու խորթ
 փառք մեկդի նետէ, բզիկ բզիկ ըրէ կարօ-
 տակեզ աչերէդ, անձկայրեաց արեդ, որ
 յստկօրէն ու լայնօրէն տեսնեն ու զգան
 երկնից կուրծքին, արեւելի գոգին վրայ
 բուցող, նշող դրախտ պալատին Արքայ Շա-
 բլուդայ, զմրուխտ աստղը, որ կը պլպլայ,
 որ կը շողայ, եւ որ կը հսկէ այդ անմահ
 անարատ կեանքներուն ու գեղեցկութիւննե-
 րուն, եւ մեղմիկ ու հեզիկ բու աչերուդ
 հպի, այտերդ շոյէ, գանկիդ ծրարի, արտիդ
 բաղխի եւ հրաշքներովը համբոյր մը
 դրոշմէ բալասանու փանասէն՝ մեղքի դառ-
 նութիւններուն բուծիչ. քեզի խօսի, քեզի
 փնտռէ, քեզի առաջնորդէ եւ սանի կրկին
 բու սանդ, ընտանիքիդ ու դրախտիդ եւ
 անա հոս է որ կեանք ունիս, կը յայտա-
 րարէ եւ կը պատգամէ:

**ԱՊԱՇԽԱՐՀԵՑԷՔ ԶԻ
ՄԵՐԶԵԱԼ Է
ԱՐՔԱՅՈՒԹԻՒՆՆ
ԱՍՏՈՒԾՈՅ**

կեդէն ընդ մէջ իւր. եւ կերակուր նորա եր-
 ւարախ եւ մեղր վայրենի: Յայնժամ եղա-
 նէին առ նա ամենայն Երուսաղեմացիք եւ
 ամենայն Հրեասան եւ ամենայն կողմն
 Յորդանանու, եւ մկրտէին ի նմանէ ի Յոր-
 դանան գետ, եւ խոստովան լինէին զմեղս
 իւրեանց: Եւ տեսաւ զքաղաքն ի Սադու-
 կեցոցն եւ ի Փարիսեցոցն եկեալս ի մկր-
 տութիւն նորա, ասէ ցնոսա. Ծնունդք իժից,
 ո՞ր ցոյց ձեզ փախչիլ ի բարկութենէն որ զա-
 շոցն է: Արարեք այսուհետեւ պսոռն անձանի
 ասպաշխարութեան եւ մի՛ համարիցիք ասել
 յանձինս թէ ունիմք մեք հայր զԱբրահամ.
 ասեմք ձեզ զի կարող է Աստուած ի քաւանցս
 յայսցանէ յարեցանելոյ որդիս Աբրահամու:
 Զի աւասիկ ասարար առ արւիկն դնի. ամե-
 նայն ծառ որ ոչ առնիցէ զպսոռն բարի,
 հասանի եւ ի հոր արկանի: Եւ մկրտեմ
 զձեզ ջրով յասպաշխարութիւն, բայց որ զկնի
 իմ գայ՝ հզօրագոյն է քան զիս. եւ եւ չեմ
 բաւական բառնալ զկօշիկս նորա. նա մկր-
 տեցէ զձեզ ի Հոգին սուրբ եւ ի հոր. ո-
 րոյ հեծանոցն ի ձեռին իւրում, եւ արքեպիսկոպոս
 զկալ իւր, եւ ժողովեցէ զգորեանն ի շե-
 վարանս իւր, եւ զյարդս այրեցէ անշեջ
 հրով: Աւետ, ըստ Մատթեոսի Գլ. Գ. համար
 1—12»։

Արեւի կիզիչ տօթին ու խանձին այ
 ւերն անոր խանձրկած ու ոսկերն չոր ա-
 լազուսֆի շեկացած հասիկներէն կռժմսած,
 անապատին լայնարձակ եւ հոգեխռով ա-
 ռանձնութեանը մէջ կը շրջէր. խորշակն
 հարաւի զարկած ու խարկած էր հակասն
 անոր փոթ փոթ. ստէն ուղիքի հագիւ ծած-
 կած փամակն անոր անխաղած, եւ փոկը
 մեջքին պնդացուցած փայլերն ու գնացքը
 աշխարհուրաց անապատականին, ո՛ւր
 կ'ապրէր պահերն ու խոհերը մեծ պաշտո-
 նին դժուարասար պատրաստութեանն ու
 պատրաստութեանը: Անապատին չոր գր-
 կին ու յուզող լռիկ մենութեանը մէջ իր
 Կարապետի ժամն ու ժամանակագրութեա-
 նը գրադած Մկրտչի օրն ու թուականը կ'ո-
 ռոշէր խոր միսքիքը: Անապատի յասկանը-
 շական ամայութեան մէջ Մարգարէն խըս-
 տակեաց սրդողած ու փսմնած գործուած
 այն բոլոր շարութիւններէն. որոնք լոյս
 ցերեկին արեւուն տակ *աշխարհաւայ* կը գոր-
 ծուէին Հրեասանի ամբողջութեանը մէջ,
 բոյնը՝ ապականութեան, ինկածութեան,
 ո՛ւր պոռնիկ մծկնեայ կեանքը՝ կեղծաւո-
 րութեան, կեղծարարութեան, անիրաւու-
 րեան, անօրէնութեան, շնութեան օրինա-
 կանացած էր. մեղկ, հեղգ, հեշտամով ու

կնամոլ մոլութիւններ տուներ ու պալատներ վարակած էր: Ազգակործան արարք, արքայիդ վարք կեղծ օրինապահութեան տակ ընտանեցած, ու ողջ երուսաղէմը այդ եղծ ու մեղծ կեանքին ընտելացած էր: Մեկուսի առանձնութեան մը օրինապահութիւնը եւ կարգապահ ոգին, որ իր խորութեան ու ընդարձակութեանը մէջ Աստուծոյ յայտնութիւնն ուներ, յաղթող զօրութիւնով նախ մենակեացին, եւ որով յաղթող բոլորին: Այս ձայնը խորերէն բւ յայտնութիւններէն՝ Չայն բարբառոյ յանապատի, պատրաստ արարեմ, ձայնն էր արդարութեան շրթներովն Յովհաննէսի. խիստ էր եւ տուտ ձայնը հրաւիրողի ու բողոքողի, որ խղիւղած, որ թաղուած եւ գերեզմանացած էր Սիօնի բլուրներովը:

Մարգարէն սակայն՝ վերջին շառաւիղը տեսանողներուն ու անապատականներուն աւելի պնդացուցած էր, զի սարսռազդեցիկ տարածութեան եւ լայնախոր մենութեան զօրութենէն, եւ միտքն անոր ողողած էր ներկայութիւնով մը գերուծ, եւ խռոված գանկն անոր վսեմ խորհուրդներու զուարթութիւնով զօրացած, աւելի ուժգին կը կրկներ. Չայն բարբառոյ յանապատի ն, որ կը լեցներ աւագուտքն չոր ու ողջ, եւ

կարապետի փայլերն համբայ պատրաստող
ու բացող, ու շաւիղ տարածութիւնը հրա-
կեզ: Չայնն անոր գոռ կը հերկեր ընդար-
ձակութիւնը Երիփովի, եւ կը թրթռար ջինջ
կապոյտին Սաղիսի, հնչական անոր՝ ողջ Սիո-
նովը կը դղրդար, եւ կը հերձեր բոլոր
ժայռեր ժեռուտք Մայր Սաբայի եւ Քուա-
րանթենայի. կը նեղէր չէչ ու ցից փառե-
րը բլրակաց սարերով ու որոջներով. չի՛լ
ու չիլ արձագանգն անոր՝ կը սահմռկե-
ցրներ կենդանիներն իսկ անգուսպ: Ծովն
ալ մեռելուկ ու աղուկ, սարսափով ու
սրսփանփով ալեկոծած ու ահաւորած. ու
ան չէր դադրեր գոռալէ իր վայրեն ուխ-
տաւորի ու խորհրդագգեացի. կ'աղաղակեր
ու կը թնդար մինչեւ ունկանց Փարիսեց-
ւոց կեղծաւորաց, որոնք դեռ իրենց ան-
գիղջ ու անխիղն, կեղծ ու մեղծ կեանքովը,
շողում շողոտ լեզուով եւ շպար շրթներով
բազում իրաւունքներ կը կապէին եւ կը
կողոպտէին, կը գրկէին ու կ'անիրաւէին:
Կը սիրէին նախողջոյններն ընդունելու ժո-
ղովուրդին անապատաւար, խաւարասեր.
կը փութային հրապարակներուն մէջ երե-
ւիլ, կը գրաւէին նախ աթոռները մեծա-
ւորի, իշխանաւորի. կը լայնէին գրապա-
նակներն ու կ'երկարէին փանցքներն աղտոսի

ու գաւթի. սոնք ու հպարտ կը դանդաղէին
 ու կը դանդաղէին: Յովհաննէոյ անապա-
 տի կոչն ու գոչ վրդոված էր նաեւ քաւա-
 ցած սրտերը եւ հոգիները խաւարամած Սա-
 դուկեցիներունն ալ, այդ աղանդաւորնե-
 րուն՝ որոնք միմակ նիւթն ու աշխարհ ի-
 բեցն աստուածը կը դաւանէին, եւ այդ
 նամբամտութիւնը ի՛նչ չարիքներու պատճառ
 եւ ի՛նչ խաւար բնթացքի ու գործերու մը-
 դած էր ժողովուրդը, անապատաւ անհա-
 մար շարութիւններով: Ճամբայ բացողին
 նամբայ առնող ձայնը անցք մը գտած էր
 եւ մտած սուտ ու փուտ նոյնչափ կեղծա-
 ւոր դպիրներուն ներսը, որոնք եւս նման
 Փարիսեցիներուն, մոլորեցուցած էին ոչ-
 խաւամիտ բազմութիւնը Յերուսաղէին, ի-
 բեցն ետեւէն քաւթ ընկող, աստութեան ու
 շողոմանքի մէջ տապալակուող: Անկեղծու-
 քիւն, ուղղութիւն լոկ ու սոսկ բառեր
 մնացած էին Հրեասանի շրջաններովը.
 խիղճ, գիղջ դիակնացած էր ու մեռած
 դիակապուտ՝ լանջներու տակ, եւ լոյս ու
 լոյս վաղուց եւ եզուց էր շիջած. խոր ու
 հոր աղջամուղջին մէջ անթեղուած, սեւ
 սասանի պատանքովն էր պատանքած: Ի գուր
 Աստուածատես մարգարէներ, Աստուծա-
 շունչ շրթներ երեւցան ժողովուրդներու

մեջ խօսեցան, այո՛, յորդորեցին միշտ, փա-
 րոգեցին, գրեցին շարունակ եւ առաջնոր-
 դեցին. երբեմն խաղաղօրէն ու մեքսօրէն,
 երբեմն սասօրէն ու սասկօրէն. պահ ընդ
 պահ սպառնացան, հուր ու բոց ժայթե-
 ցին, բարկութիւնն Նիովայի անոնց գրլ-
 խուն տեղացուցին: Բայց անոնք միշտ ա-
 նուղղայ ու անոպայ, միշտ մոլեալ ու պրդ-
 եալ, սուտ ու կեղծ կեանք մը կ'ապրէին.
 ընթացքին կործանարար, ապականարար,
 կենցաղին շար ու վաս եւ գեշ օրինակն
 եր ազգերու ու ցեղերու: Մարգարէներ ի
 զուր կը ձաղկէին, ի զուր կը պախարա-
 կէին, եւ հրաշուրթն կայծակնամաքս տե-
 սանողք ի զուր կը հրաւիրէին զանոնք ըզ-
 գասութեան ու մաքուր կեանքի խիղճով
 ու գիղջով: Ժողովուրդը խստապարանոց՝
 մերկապարանոց կ'ապրէր աշխարհիկ կեան-
 քը շնամովիկ, եւ զօշափաղ բնաւորութիւնը
 ընչափաղցիկ. ազատին ու հասարակին, դրա-
 նիկին ու ոսանիկին, պաշտօնէին ու սպա-
 սաւորին, հարուստին ու աղքատին հաւա-
 սարապէս գրեթէ տիրականացած ու տիրա-
 պէսած էր, ահաւոր շարիք մեղքին ու
 յանցանքին: Չարացած այս ժողովուրդը,
 մոլեալ ու մոլորեալ այս անապաշխար-
 ները չը խղճահարեցան եղեռնով ու ոհմով.

Թաթաւել իրենց ձեռները անմեղ արիւն-
 ներով: Տեսանողներ, մարգարէներ սպան-
 նեցին, անլուր սանջանֆներու ենթարկեցին,
 խողխողեցին, ջախջախեցին, սղոցեցին,
 մորթազեծեցին, եւ բան մը պակաս չը
 թողուցին մինչեւ մարդը գազաններէն ա-
 ւելի գազան հռչակելու: Ահա այսպիսի
 սեփ սեւ կուրուքեան, ամբարշտութիւննե-
 րու եւ վայրագութիւններու մեջ, եւ մծրդ-
 նեայ, սողոմ գոմորեան ախտերուն ու աղ-
 տերուն մեջ թաթախուած ապականեցան,
 պղծեցան ու մահացան: Չափը անցած,
 բաժակը լցուած էր եւ այդ յորդումին ու
 ողորդումին մեջ, երբեմն գլուխներ ցցուած
 ու ծառացած, աշկունք կը սեւեռէին կէտի
 մը, Մեկու մը՝ տեսնելու հեռւիկ մը այդ
 կէտէն ու մեկէն, որ յոյսն ու լոյսը ըլլար
 դարերով ակնկալեալին ու բարձրելոյն,
 այնչափ խաւարին մեջ տաղտապողներին:
 Շրթներ կային փսփսացող, մրմնջող ձայ-
 նի մը՝ որ յագուրդ տար անձկայրեայց սր-
 տերուն ու կարօտին, եւ եղնձուած հոգիներ-
 րուն. ու գար լեցներ մեծ լռութիւնը ու
 խոր մեղաւորութիւնը այդ: Այո՛ գար լե-
 ցրներ մեծ պարապը կեանքերուն, բաց
 պարապը արդարութեան փողցին, նամար-
 տութեան ծառաւին: Այո՛ գար, փութար ու

ազատեալ, անխիղճ անիրաւ ութիւններու,
 շարութիւններու կաշկանդումներէն ու
 կապտումներէն կապարեալ: Այո՛ գար գեր-
 ծեղ, գերծեղ գիծ սասանի սեւ սադայելի
 մորթէն խորթ ու կորթ: Այսպիսի պահ մը
 է՛ն երջանիկը չը պիտի՞ լինե՞ր կեանքին ու
 գերի ու հեռի եր շատ բաղձացեալ ազա-
 տութենէն: Բայց դեռ անապասականին
 ձայնը չը լսած, որ ձայնն եր Աստուծոյ, ար-
 ձագանգած Մկրտչին եւ բոլոր առանձնա-
 ցածներուն, անոնք յուսացին, աղաչեցին,
 եւ գացին անլոյս ու անլոյս ու թաղուե-
 ցան սակը իրենց նախնեաց դամբաննե-
 րուն հողէ: Այսպեսով թառամեցան, թառ-
 շամեցան իրենց բոլոր բաղձանքներու ծիլ
 ծղօսներու պրկումներուն մէջ դեռ չը պրտ-
 դաւորած եւ նաշակած առաջին պտուղը
 ննջեցելոց: Որչափ ուրախութիւն եւ եր-
 ջանկութիւն պիտի պատճառե՞ր, երբ՝ աղօս
 նշմարուած, հեռուն տեսնուած նշոյլը կայ-
 ծին գար հասնե՞ր ու ազատե՞ր զիրենք աղա-
 մամուր գուր գեշերէն տառապեցնող, եւ
 մթաւ խաւարէն բռնուի. պատուե՞ր, բզֆե՞ր
 վարագոյրները մեղքերով հիւսուած, քէ ի
 քուր գործերով գործուած ու թնկուկուած:
 Փշե՞ր, փսո՞ր պատեանները խեփոր եւ
 կարծրութիւնները բեկոր, եւ շողար, շար-

մրդեր ձար մաղ նուշիկ անուշիկ, ուժեղ,
 զօրեղ զարթնեցնելու, զուարթացնելու
 կեանք նորեկ, յոյսը ցերեկ, յոյսը երե-
 նեկ ու երնեկ: Եւ դեռ նշուլն Անոր
 այնչափ լազուարթ ու սերվարդ, հապա
 ողջ լոյսն Անոր ու ինքն երբ գար յաշ-
 խարհ որ մերձեցած ու եկած, ինչե՞ր չը
 պիտի լուսաւորէր եւ քանիքնե՛ր հրդեհէր ու
 կենդանացնէր մեռեալ ծովէն, ծով հողվր-
 քիէն: Ապաշխարեցե՛ք զի մերձեալ է Ար-
 քայուքիւնն Աստուծոյ. այս յուսասու լու-
 սասու ջահը կարապետողին՝ ոտքի հանած
 էր Սաղեմը, Հրեասանը եւ բոլոր կողմերը
 Յորդանանու: Կոչը Մկրտչին փութացուցած
 էր մկրտուողներին, եւ արան ու շարան
 կուգային մկրտուելու իրմէ Յորդանան գե-
 քին մեջ: Յովհաննէս կը պահանջէր խոս-
 տովանութեան եւ ապաշխարութեան ար-
 ժանի պտուղը: «Արարե՛ք այսուհետեւ պտուղ
 արժանի ապաշխարութեան, եւ մի՛ համա-
 րի՛ք ասել յանձինս թէ. ունիմք մեք հայր
 զԱբրահամ, ասեմ ձեզ զի կարող է Աս-
 տուծ ի քաւանցս յայսցանէ յարուցանել
 որդիս Աբրահամու: Աւետ. Մատթ.»: Զիղջի,
 խղճի արժանի պտուղը բերե՛ք ապաշխա-
 րութեան, վասն զի Աստուծոյ թագաւորու-
 քիւնը եկած է, Յովհաննէսի աղաղակն էր

այս իւրաքանչիւր կեանքերու որոնք իրենց
ներքինովը մէյ մէկ անապատներ մեջ տեղ
բերեր էին, եւ երբեք ովասիսներ: Անապատ-
ներ կեղծաւորութեան, անապատներ սկեպ-
տիկութեան, անապատներ կախարդութեան,
վնկութեան: Մարգարէին աղաղակը պէտք
էր հասներ խորքը այս աւազուստներուն:
Փարաւուններու անուրեմ ազատուած մա-
նուկը, այնքան խանդաղատանով, փայ-
փայտանով կատարելութեան հասած խրա-
յիլը՝ մոռցաւ ամեն բարիք ու արիք եհո-
վալին. թաթաւեցաւ մոլութենէ ի մոլու-
թիւն, գլորեցաւ մոլորութենէ ի մոլորու-
թիւն, եւ ծառացաւ ու ծռացաւ հանդեպ
իր պաշտպանին Յակոբու Աստուածին: Երկ-
նառաք պատիժներ գինքը շաւաբերեցին,
գերութիւն ստեղծութիւն գինքը չգգասացու-
ցին. մոռցաւ բոլորովին իր Մեծ բարեւա-
րը, Իսաիթն ու անոր բնարք, Սողոմոնն ու
անոր իմաստութիւնը: «Խառնակեցաւ հե-
թանոսներուն հետ եւ ապականեցաւ, պրկ-
ծեցաւ իր անօրէնութեանը մեջ: Սաղմոս
Գլ. ԺԲ:» Խրայիլի Աստուծուն տանարք Բա-
հաղու ու Մողոֆի պիղծ աստուածներուն
պաշտաման վայրը եղաւ: «Եւ արարին որ-
դիքն Խրայիլի շար առաջի Տեառն եւ
պաշտեցին զԲահաղիմ, եւ թողին զՏէր
Աստուած հարցն իւրեանց, որ եհան գնոսա

յերկրէն եգիպտացոց, եւ գնացին զհէտ
աստուածոց օտարաց, աստուածոց ազգացն
որ շուրջ զնոֆօ, եւ երկրպագին նոցա, եւ
բարձրացուցին զՏէր, եւ թողին զնա եւ
պաշտեցին զԲահալ եւ զԱսսարսան: Դա-
սաւորաց Գլ. Բ. հմր. 11—12»: «Եւ պղղ-
ծեցի զնոսա ի պատարագս իւրեանց, ընդ
անցանել ինձ ընդ ամենայն որքանայ զար-
գանդ, զի սասակեցից զնոսա եւ ծանիցեն
թէ ես եմ: Մարգ. եգեկիէլի Գլ. Ի. համար
26»: Եւ հանդիսավայրը եղերական երկր-
պագութիւններու, պիղծ գոհերու, նենե-
րոս պատարագներու: «Եւ փոխեցին գիտու
անեղծին Աստուծոյ ի նմանութիւն պատկե-
րի եղծանելի մարդոյ եւ թռչնոց եւ չոր-
հասանեաց եւ սողնոց: Վասն որոյ մաս-
նեաց զնոսա Աստուած ի ցանկութիւն սրբ-
սից նոցա ի պղծութիւն, անարգել զմար-
մինս իւրեանց, յանձինս իւրեանց: Որք փո-
խանակեցին զհեմարսութիւնն Աստուծոյ ընդ
ստութեան, հնազանդեցան եւ պաշտեցին
զարարածս եւ ոչ զԱւարիչն, որ է օրհնեալ
յաւիտեանս ամեն: Թուղթ Պօղոս Առաքե-
լոյն առ հռովմայեցիս Գլ. Ա. հմր. 23—25»:
«Եւ որպէսզի ոչ ընտրեցին զԱստուած ու-
նել ի գիտութիւն, մասնեաց զնոսա Աս-
տուած ի միսս անարգութեան գործել զա-

Գարժանս: Նոյն անդ հմր. 28»: Առանց
 արժանի պսուղի չր պիտի կրնային խաբ-
 խըբելով ու շարեւելով մօտեցած թագաւո-
 ռութիւնը ողջունել, եւ ո՛չ ալ արժանի
 պիտի լինէին Արքան — Մեսիան — ընդու-
 նելու լոկ ըսելով ու ապաւինելով թե՛
 մենք Աքրահամու որդիներ ենք ու ան մեր
 հայրը ունինք, վասն զի Աքրահամին Աստ-
 ուածը քարերէն ալ Աքրահամներ կրնայ
 հանել: Յովհաննէս Մկրտիչ թափանցած
 մկրտիլ գնացողներուն բուն ներքինին, ո-
 ռոնք Հիլէիեան ու Շամմաեան դպրոցնե-
 ռով լոկ արտաքին ձեւերն ու աւանդու-
 թիւնները ուսածի եւ նախապատուութիւն
 տուողի այդ՝ փարիսեցի ադանդաւորներու
 կեանք կենցաղին, որոնք միայն երեւիլ
 կ'ուզէին յաչս Իսրայէլի անգիտաց, օրեն-
 քին պահողն ու յարգողը եւ ոչ թե՛ կա-
 տարողն ու հպատակողը. եւ այս կեղծիքի
 ու գեղծումի մօտիկը ու դրկիցը Սադոկ-
 կեան դպրոցիկը, որ սչ հրեշտակ ունէր եւ
 ոչ Յարութիւն, ոչ դաս ու դասասան,
 եւ ոչ ալ Կեանք յաւիտեանականի կը հա-
 ւասար: Ահա կը հասնէին մօտիկը Մկրտ-
 չին: Տեղը չե՞ր մարգարէին լախս հարուա-
 ծը թե՛ ի՞նչ ծնունդներ: Ինչպէ՞ս վարուէին
 չր փութայի՞ն հո՞ն, ուր կը հրաւիրուէին.

Երեւոյթները փրկել պէժ էր. թէեւ չէին
 հաւատար, թէեւ գործերով ու գործելով բո-
 յորովին հակառակն ու հակառակորդներն
 էին այդ կոչին ու կոչողին. բայց ժողովուրդի
 դասակարգեր Յովհաննէսը մարգարէ հանչ-
 ցած էին, մեծը, կանանց ծնունդին: Եր-
 օպալ արտաքինապէս բոլորը լրացնել պէժ
 էր, վասն զի եթէ լուռ ու սուս մնային
 ու չմօտենային պիտի նստմանար իրենց
 դիրքն ու կացք, եւ վրայ պիտի տային ի-
 րենց կեղծ օրինապահութենէն ու աւան-
 դապահութենէն. եւ ինչո՞վ պիտի կոնային
 կեղծպարիս արարքը պարսկել եւ միամը-
 տութիւնը ժողովրդին շահագործել: Անա-
 պատականին աղաղակ գայրոյթը կը թա-
 փէր անոնց գլխին կարկուտ տարափի մը
 պէս. իժի ծնունդներ, ձեզի ո՞վ ցոյց տը-
 տաւ փախչիլ գալիք բարկութենէն. ա՛լ
 թողե՛ք, մեկդի դրե՛ք այդ բուռ ու գուլ գոր-
 ծին նշմարտութեան դէմ գործածելէ, ա՛լ
 ոտքի տակ առե՛ք եւ փշրեցե՛ք ինչ որ կեղ-
 ծիքին ու ստութեանն են, ձգի ժամանակը ե-
 կած հասած է, Երկնքի լոյսը ծաթած է: Ա-
 նոր լոյսը մինչեւ ձեր կեղեւած սեւ հոգի-
 ները պատառող՝ երեւցած է Արեւելքի դիէն
 մինչեւ Արեւմուտ երկնաշող: Մեկդի վա-
 նեցե՛ք ձեր արտերէն սնոտի, նանքը հաւատք

սաղայեկեան, սաղովկեան, ու իրական
 լոյս հաւատին արժանանալու արժանի մեր-
 ձեցումովը պատրաստ եղեք. ա՛լ ժամանա-
 կը հասած լրացած է, թագաւորութիւնն
 Անոր կենաց գրովն ու պատմութիւնովը
 մագաղաթեայ՝ ձեր մաշած, հինցած ու
 փստուկ թղթերը անպէտ կողովներու մէջ
 նետած է, իսպառ ջնջուելու ու մոխրա-
 նալու: Ձեր ո՛չ միայն աչքերը հեռուն Աբ-
 րահամին ու անոր օրերուն չերկարին. այլ
 այդ երկարութիւնն ալ թող ձեր պարծանքն
 ու հպարտութիւնը չը հիւսեն. զի մերձեալը
 Աբրահամէն ալ մեծ, Մովսէսէն ու Դաւի-
 թէն ալ մեծ է եւ կրցող, նորէր յարուցա-
 նող ու ստեղծող: Լուացուիլ ու սրբուիլ
 պէտք է, ապաշխարել ու գղջալ պատրաստ
 եւ այս հոգւով լցուած պատրիք մօտենալ:
 Ամովսի որդին Եսային Յովհաննէսէն շատ
 դարեր առաջ Ողիայի, Յովաթամի, Աբա-
 դու ու Եզիկիի թագաւորութեանց օրե-
 մուն բոլոր Հրեասանի ու Երուսաղէմի
 մէջ, աներկիւղ ու համարձակ գոռ գոչ ու
 կոչն ունէր, եւ կը ձաղկէր արարքն ու
 կեանք ժողովուրդներու եւ թագաւորներու
 եւ կը հրաւիրէր զգաստութեան, որոնք ան-
 գիղջ ու աննինջ խստամբեր իրենց գաղջ
 մոլութիւններուն ու գարշ շարագործու-

ԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ մեջ թաթխուած, եւ գեջ՝ ու
 գեռ ապականութիւններու մեջ խրած ու
 խիւմուած, ո՛չ ապաշխարելու կը միտէին
 եւ ոչ ալ գղջալու կը մօտենային: «Վա՛յ
 ազգին մեղաւորի, ժողովուրդ որ լի մեղօք
 սերմն ծանս, որդիք անօրէնք. թողին զտէր
 եւ բարկացուցին զսուրբն Իսրայէլի, օտա-
 րացան եւ յետս կացին: Զի՞ եւս յաւելուք
 վերս յանօրէնութեան: Ամենայն գլուխ ի
 ցաւս եւ քամենայն սիրտ ի տեսնութիւն:
 Յոտից մինչեւ ց՛գլուխ չիք ի նմա առող-
 ջունիլն, ոչ վերք, ոչ այտուժն, ոչ հարուածք
 խղիւսայթեալք, չիք սպեղանի ի վերայ դնել,
 ո՛չ ձեթ եւ ոչ պաստան: Մարգ. Եսայեայ.
 Գլ. Ա. հմբ, 4—7»: Անապաշխար ազգին
 ու մարդուն գլխուն վայն Եսայեայ որ-
 չա՛փ իրաւացի եւ քանի՛ արժանի. վիճակն
 անապաշխարի պատճառ՝ անոր դժբախ-
 տութիւններուն ու թշուառութիւններուն,
 եւ գալիք բարկութիւններուն ու չարիքնե-
 րուն. անլուայ անսուրբ վիճակը անգիղ-
 ջին՝ պատճառ բազում արատներու, ան-
 պատուութիւններու եւ մեղացումներու:
 «Ըստ Եսայեայ, երբ ժողովուրդ մը մեղքին
 մեջ ու մեղքով կը քայլէ, անոր ենթական
 ու ծառան է, նա ծանս սերմ մըն է. իր
 տէրը մոռցող ապերախս, ապաւնորհ մըն

Է. այնպիսին խառնելի սուրբ մոռցող,
 անարգող, ուրացող մըն է. ան օտարա-
 ցած, խօթացած, խորթացած մ'է եւ եւ
 մնացող ժողովանգ մը. եւ օրե'ցօր անօրե-
 նութեան վերէն աւելցնող մը, իր ողջ
 գլուխը ցաւերու մէջ թխմող ու պահող.
 եւ բոլոր իր սիրտը կեանքին այդ բոյնը,
 սրտութեան, հեծութեան մէջ թախող ու
 խխմող բունն է քրտ. այնպիսիին վերէն-
 րը անբուժելի են, ուռեցներն ու պալար-
 ները չեն չփանար, եւ խղիւսալք հարուած-
 ները քրտնոս չեն գացուիր ու սպեղանիր.
 ու անանկը դեղ մը չը պիտի կրնայ գտնել
 ու գիտնալ շարաւոս ու գարշանոս վերէն-
 րուն վրայ դնելու համար. ո'չ ձեռք վեր-
 քեր լուալու ու օծելու, ո'չ լաթի.մը կտոր
 զայն փաթթելու համար:» Առողջութիւնը
 կեանքին բացարձակ պահանջն է ու հիմը.
 սա՛ ոչ ոք կրնայ ժխտել եւ հակառակը
 գորել. անոր կարեւորութիւնը որքան կա-
 րելոր է. օգտակարութիւնն ալ անուրանալի
 է, առողջութիւնը մաքրութեան, ժուժկա-
 լութեան արդիւնքն է. մաքրուելու համար
 լուացումի պէտք կայ, առողջ ըլլալու հա-
 մար ալ՝ երկուքին. լուացուիլ ամէն աղ-
 տոսութիւններէ եւ սրբուիլ ամէն ախտերէ
 ու գարշութիւններէ՝ թէ՛ մարմնի, թէ՛ սր-

քի եւ թէ հոգիի բնականօրէն ու անհրա-
 ժեշտօրէն պահանջէ մըն է եւ չունի նա-
 հանջ: Գիտութիւնն ալ գրկաբաց ընդունած
 եւ իր վնիռը տուած է. յայտնի նշմարսու-
 թիւն մը, փորձառութիւններու վրայ հաս-
 տատուած իրողութիւն մը եւ իմաստութեան
 ալ վնիռն է: Հոգեւոր բարոյական մար-
 գին մէջ ալ ընդունուած եւ փորձուած ի-
 րականութիւնն է. ջուրը մարմինը կը լուայ,
 արտօսէ ու արցունք, հոգին, օծումը կը
 դրոշմուի ա զաւթաւորութեան նամբով: Ե-
 սայիին յսակասեցողութիւնը եւ մարգարէի
 հեռասեցողութիւնը իրողութենէն երբեք չէր
 վերստացած եւ դաւերու գիտութիւնն ալ կու-
 գայ անգամ մը եւս ապացուցանելու ու-
 ժեղ ու զօրեղ միտքի միասթիւ մտածումնե-
 րովը: «Լուացարուք, արբեցարուք, ընկե-
 ցե՛ք զչարիս ձեր յանձանց ձերոց, առաջի
 աչաց իմոյ, դադարեցե՛ք ի չարեաց ձերոց,
 ուսուցարուք զբարին գործել, խնդրեցե՛ք
 զիրաւունս: Մարգ. Եսայեայ Գլ. Ա. հմր.
 16—18»: Լուացումը պիտի արբէ մարդ-
 կանցմէ բոլոր չարիքները, չէ թէ միմակ
 այր չարիքները որոնք ընկերին եւ ուրիշին
 համար կը գործուին, ալ իր անձին դէմ
 գործած չարիքներն ու անիրաւութիւնները
 ներքին կեանքին հանդեպ: Լուացումը ա-

պաշխարութիւնով պիտի մաքրե մեղա-
 քաթախ աղտոտութիւնները, եւ պիտի ջնջե-
 վաս անաս հետքեր. սրբազումն ալ ոսկե-
 զօծումն է բոլոր ժանգոտ մեղադներուն, ո-
 ռոնք իրենց ժանգը թոյնովը կրնան թունա-
 չլորել իրմով ըմպողին ու արբեցողին, դեղ-
 մքն է որ կրնայ մեղադ մեղքի, յանցան-
 քին ժանց ժանգերը մահացու՝ դարձնել
 կենսասու նեկսարի անապակ: Արցունքի
 լուացումը պատեհութիւններ պիտի ստեղծէ,
 միջոցներ պիտի ծնի եւ հումարսութիւններ
 սորվեցնէ, դասեր՝ բարութեան, խաղաղու-
 քեան. համբերութեան, մաքրութեան, սր-
 բութեան ու կասարելութեան Ապաշխարե-
 ցեք-ն ալ բաւ մքն է որ կարծես ներկայ
 դարուն մեջ լսողութեան քիչ մը խորք
 հնչէ, եւ հարող մը, վարդապետութիւն մը
 որ այլեւս անձկամիտ մոլեռանդի մը, հի-
 լանդ. երեւակայութեան մը գործը, մեղ-
 ծումը համարուի. եւ նոր բազմաճառակ
 վարդապետութիւններուն հասց չը գայ եւ
 դուրեկան չը լինի. եւ դարուն բնաւորու-
 քիւն, պայմաններ ու ոգիք չը կրնան զայն
 մարսել: Կան ու կը գտնուին անանկներ
 ալ, ինչպէս գտնուեցան նախադարեան օ-
 րերուն, որք ուրացան հաւաս, կրօն, նը-
 մարսութիւն ու Աստուած. եւ ամեն վկա-

յութիւն, հաստատութիւն երկնի՝ արհամար-
 հեցին, եղծեցին, բայց ինքեանք ապակա-
 նեցան ու պղծեցան: Դարերէ անտէր այս՝
 երեւեցան անձեր ու մտեր, որոնք կրօնի
 ու հաւատի անուանով ներկայացուած ամեն
 դէպք, դէմք իրողութիւն, քարոզութիւն,
 վարդապետութիւն անտեսեցին, անգոսնե-
 ցին, եւ տկարութիւն ու երեսակայութիւն,
 նոյնիման հիւանդութիւն համարեցին. փի-
 լիսովայութիւնը, տրամաբանութիւնը չը
 կրբնար ընդունիլ ըսին ու ըսին: Ինչո՞ւ ը-
 սին, ինչո՞ւ քարեր ու բառեր նետեցին
 նշմարտութիւններու դէմ, եւ ինչո՞ւ սա-
 կայն սոսկացին այն տունէն ու տէրէն, եթէ
 իրերն ու դէմքեր ու դէպքեր յստակ տես-
 նելու աչերն ունեին, եւ չէին մոլի ու մո-
 յոր, անձնապաշտ, եսապաշտ ու մարմնա-
 պաշտ, եթէ հանուր սին, ցանկութիւնը հին
 գիրենք գերած չէր, եւ վաս կիրքը, լպիրճ
 վաւառտութիւնը գիրենք չէր գինովցուցած
 ու շմորցուցած: Քրիստոնէին ու քրիստոնե-
 ւորեան իսկական աշակերտին, գիղջ, ա-
 պաշխարութիւն, լուացում, մկրտութիւն,
 օտար բառեր, խրճեցնող քարոզութիւն եւ
 աւելորդաբանութիւն չը պէտք է համար-
 ուին, եւ ոչ ալ գիտնականի նովեր առած,
 հինգած բառ սեպեն, եւ փոշեթաթախ ցե-

ցակեր չը թուելիք ապրանք: Դասն ու Դա-
 սրնթացք Ս. Աւեսարանի Յովհաննէսի օրե-
 րէն մինչեւ ց'օրս հաւասարապէս եւ խո-
 րապէս շարունակած է եւ պիտի շարու-
 նակուի հեռաւոր ու խոր ապագային մեջ
 ալ. եւ դասաստով պիտի կրկնեն բոլոր ա-
 շակերտողներին թէ՛ ապաշխարեցեք, լը-
 ւացուեցեք, սրբուեցեք այն կեանքին հա-
 մար ու անոր թագաւորութեանը, որ կայ
 ի յաւիտենից, եւ եկած ու թագաւորած է
 ձեր մեջն ալ: Այս յայտնի թագաւորութիւնը,
 որուն գանաթոռը երկինքն է եւ պատուան-
 դանք՝ երկիրը, անսասան է ու յաղթող.
 գահն անոր ամեն դարով, ամեն երկրով
 տեղերով փառաւորեալ. ու դուն զայն
 պիտի մոռնաս ու ուրանա՞ս եւ սուս ու
 փուս մեջբերումներով նշմարտութեան ու
 արդարութեան ձայնէն խուսափի՞լ պիտի
 նկրտի: Այս փառաւորութիւնը, Աստուա-
 ծութիւնը, արեւու շափ լուսաւոր, արեւն
 ալ իրմէն ու բոլոր լուսաւորներն ալ, պիտի
 ուրանա՞ս, շեւանելու շափ պիտի սգիսա-
 նա՞ս, մերժելու աստիճան, եւ պիտի թերա-
 մքսի՞ս այդ բացարձակ կենդանութիւնը
 շնորհողին չը հաւատալու շափ: Այո՛ այ-
 սօր բառեր կան, որ օրուան սգէս գիտուն-
 ները իրենց գրչէն ու գրէն վարել կը

սքնին, անոնց արձանագրութիւնները իրենց
 եղերէն, տղերէն քերելու կ'աշխատին ու
 տենդոս գործունեութիւն, անցիդ ջանքեր
 ունին եթէ հնար է բառարաններէն ալ
 դուրս արտաքին հաւաստի ալ, կրօն ալ,
 գիղջն ալ: Այսպիսիք խռովք մը ունին
 կուրծքներուն տակ, երկիւղալի յոյզեր հո-
 գիներնուն ներսը. մշտնջենական վախկոտ-
 ները արդարութեան ձայնէն, անդադրում
 դողացողներն ու խարկուղները նշմար-
 տութեան լոյսէն ու ջերմէն: Անոնք որ ջեր
 ու սեր սիրտ մը ունին Ս. Թագաւորին ու
 քաղաւորութեանը հանդէպ, անոնք որ տա-
 րուկ ու փափուկ հաւատն ունին երկնա-
 ռափ Վարդապետին՝ Քրիստոսին, անոնք որ
 հազար աշուղ կ'ապաստեն վերնոյն խաղա-
 դութեանը, սիրոյն ու բարւոյն, ապաշխա-
 րեցեմն ու ապաշխարութիւնը պիտի ըն-
 դունին ու ունենան ամենալայն առումո-
 վը, եւ միակ միջոցը՝ լաւագոյնին, գերա-
 գոյնին հասնելու: Դասը Ս. Աւետարանին
 մեր առջեւ առանց այլեւս գաղտնիքի եւ
 ո՛ր եւ է սերտեւթի պարզած է մեղաւորին,
 մաքաւաւորին անկեալ վիճակը, եւ պատ-
 կերացումը անոր կանգնումին՝ եւ արդա-
 րացած տունը իջնելուն: Ի հնումն ալ նոյն
 պարզումն ու պատկերացումը Դաւիթով,

Մանասեով եւ այլովն. ի նորումն ալ
 Պետրոսով եւ ուրիշներով չը հայելիացա՞ւ.
 եւ արդեօք նոյն հայելին չե՞, որուն պէտք
 է նային բոլոր մեղաւորներ, մաքաւոր-
 ներ: Եւ այս փոքրիկ բառն ալ - մեղք - ո-
 չինչով կարելի՞ է բառնալ, մեջտեղէն վեր-
 ցրել, որ ոչ ոք կ'ամչնայ, ուրիշներէն կը
 կարմրի՞, ո՛չ ու ո՛չ. ուր որ երթաս հոն է,
 ինչ որ մտածես մեջն է, թեթեւ թէ ծանր
 աշխատանքի բռնուիս՝ գլխիդ ցցուած է.
 երիտասարդ թէ ծեր, հարուստ թէ աղքատ,
 ամենուն յարմար ու յարմարող ապրանք
 մըն է աներես միտք սեւերես. նախապիկ,
 շրջիկ վանառու է. գնոյն աւելիին պակա-
 սին չը նայիր, պատրաստ ու յօծարակամ է
 ամեն մօտեցողին, ամեն սիրողին. կարթ ու
 թակարթ մըն է, բռնուողը շատ դիւրաւ
 չը կրնար պրծիլ առանց իրեն բան մը
 վրայ չտուած, ցանց մը բաւդոս ու փշոս,
 ուրկեց առանց խայթուածք ունենալու եւ
 փրկագին տալու դուրս ելնել անհնար է:
 անողոք թշնամի մըն է մարմինին, անա-
 գորոյն հակառակորդ մը հոգիին. եւ պլրե-
 կոս մրոս մուր մը անբիծ մաքուր ճակատ-
 ներու. արդ մըն է մազոս ու որդնոս կր-
 ծող եւ ուտող սրտին հիւթն ու նիւթը: Մար-
 դը ինքնովին չը կրնար յաղթել եւ հոգին

անկարող է դիմադրելու, սիրեն ալ ան-
գեն զայն սպաննելու. միմակ սպառնա-
րութեան լուսացումի թակը եւ սրբացումի
հոկանը կրնան զայն գետին փռել եւ մի-
միայն մերձեցած, եկած թագաւորութեան
թագաւորն Յիսուս Քրիստոսը կրնայ մեռ-
ցընել մեղքը իր բունին ու հունին մեջ:
Եթէ չապաշխարենք, մեղքը մեռցնելու չաշ-
խասինք, Յովհաննէսի խիստ զայրոյթը, ար-
դար դասաստանը հանդեպ մեզ ալ չե՞, Փա-
րիսեցիներու եւ Սադուկեցիներու, եւ չը՞
ծանրանար մեր վրայ վնիռ ու պատիժ իբ-
րեւ քրիստոնէի ու քրիստոնէայ ժողովուր-
դի: Եթէ դեռ հին կեանքը պիտի ապրինք,
կեանքը փարիսեցիական, ըստ սարեց աշ-
խարհիս ապրուած կեանքն է ստորին ան-
կումներով, կենդանական բնագոյներով,
յոռի վասթար պայմաններով, սովորու-
թիւներով ու շարունակութիւններով, ըստ
առաքելոյն: Աստուծոյ հին մարդուն մեղքին
պտուղներն են, գերի ու ստրուկ շարիֆի,
ցասումի, գեղ ու ինչքի ցանկութեանց, մո-
լութեան, ազահութեան, բարկութեան, հայ-
հոյութեան ու ծաղրանքի: Ի՞նչ սարքերու-
թիւն մեր ու Փարիսեցւոց մեջ երբ՝ ինք-
զինքնիս քրիստոնէայ կը դաւանինք եւ կը
կոչուինք, ու քրիստոնէութիւնը արդարա-

ցրնելիք գործ ու աշխատանք եւ ապաշխա-
 րանք չունինք. հեռի ենք ապրելէ այն կեան-
 քը, որ ուղղութիւնը, սրբութիւնը, արդա-
 րասիրութիւնը իր նակսին դրոշմ ունի եւ
 մտքին՝ աստուածային երկիւղը, իմաստու-
 թիւն. լեզուին վրայ հրեղեն ու բոցեղենը
 այլ լեզուս բարբառելու երկնայինը. սր-
 ցին մեզ տէր ու տիրական ունի արքան ան-
 մահ, եւ հոգիին մեզ հոգին անմահու-
 թեան աղբիւր բարութեան ակնավնիս:
 Քրիստոնեան պէտք չէ սխալի մը առաջ-
 նորդուի, եւ թերեւորէն իր գրեհն ու բա-
 ռարանէն դուրս հանէ մեղքն ու ապաշ-
 խարութիւնը, եւ աւելորդ ու անցած հին-
 ցած դրութիւն ու ոչ գոյութիւն համարէ,
 զի այսպիսով ո՛չ մեղքը իրմէն կը հեռա-
 նայ ու կը ջնջուի, եւ ոչ ալ ապաշխա-
 րութեան պէտքն ու պարտքը: Այսի մը ա-
 նունը չը յիշելով, զայն չկրել չը նշանա-
 կեր, եւ ոչ ալ պլշկուած ախար կը բռնէ,
 եւ ոչ ալ հիւանդութիւնը գոյութիւն ունե-
 նալէ կը դադրի: Հիւանդութեան մը հա-
 մար բժիշկին չդիմելը հիւանդութեան են-
 թակայ չըլլալ չը համարուիր. երբ սակայն
 ախտին անունը կը կրկնես, անոր հետե-
 լանքները կը բննես, դարմանին, նարնա-
 րակին վրայ անշուշտ կը խորհիս լրջօրէն,

Եւ ամեն զնով անկեց բուծուելու համար
 կը դիմես բժիշկին, այդ որոշումն իսկ
 հիւանդութեան յաղթելու հաւանականու-
 թեան յայտնի եւ առաջին փորձն է: Ո՛վ
 մարդ, քանի պատեհութիւնը ձեռքդ է ա-
 ուրիշ դիպուկ է ապաշխարութեան դիմե-
 այդ զօրաւոր դեղքափին, ասով ընդ առաջ
 երթաս երկնաւոր Թագաւորին. Ան մեզի
 պէս չխորհիր, մեզի պէս չը պարտուիր ու
 պատրիր աշխարհէն ու մեղքերէն. Ան կա-
 րողութիւն ունի մեղքը իր պատենին մեջ
 նզովելու ու զարնելու, ամբողջ արմատովը
 քանդելու ու դուրս նետելու: Ան լոկ լե-
 զուէ ու մարմնէ չը վտարէր, այլ ողջ կեան-
 քէն ու հոգիէն, եւ կը ջնջէ ու կը սրբէ
 հետքերն ամբողջ մահացու: Ո՛վ կեանք,
 լսե՛ անապատականին. եւ պահ մը քա-
 ուէ ներսդ բոլորովին որ ստուգիւ զճնես
 կեանքիդ անապատը, այն ձայնը խոր լու-
 թեան ու առանձնութեան մեջ լսելու, լսես
 քեզի համար, գործադրես ընկերութեան
 համար, սփռնչելի իրողութիւն. ձայնին նը-
 լերը հրաւերը բարձր ընկերութեան ու բո-
 լոր ընկերականութեանը, զոր մարդ կըր-
 նայ բոլորովին ճանչնալ ակնադբիւր մարդ-
 կային համեմատութեան, ու այդ համե-
 րաշխութիւնը կազմող նշմարի՜ս քիստոնէ-

ութիւնը: Մեծ մարդեր ու մեքեր անա-
 պասներու մեջ խորհեցան ու խոկացին
 մարդկային լառաջնորդութեանց փրկարար
 դերերուն ու գործերուն համար: Կարգա՛
 ու հաւասա՛ բոլոր այս հաւաստումներուն
 զոր առանձնութիւն ու անապասներ տուին:
 Յիսուս ալ փառասուն շեր անապաս չը
 փառուեցա՞ւ, Քուսիրանթայի սարերուն չը
 խոկա՞ց փորձիչին յաղթելու. ու Ան ալ
 երբեք անապասը չը կտրե՞ց Յորդանան
 զնալու մկրտուելու համար Յովհաննէսէն,
 չէ թէ մեզի համար, այլ զի գիրն լցցի եւ
 օրենքը տեղն ի տեղը կատարուի: Նոր կեան-
 քը ընդունելու, գՔրիստոս զգենու համար
 սոսկ ապաշխարութեան դիմելու նման
 աղանդաւորաց եւ ջրով լուացուելու օրի-
 նակեան սովորութիւնը եւ դուրսիւնը չը
 պիտի բաւեն եւ չպիտի արդարացնեն եր-
 բեք քրիստոնէայ անունը կրելու. եթէ Յի-
 սուս Քրիստոսի սուրբ հուշովն ու հոգիովը
 չենք մկրտուած, ինչպէս Յովհաննէս ըսաւ,
 «Ես մկրտեմ զձեզ ջրով ապաշխարութեան,
 բայց որ զկնի իմ գայ հգօրագոյն է քան
 զիս եւ ես չեմ բաւական բառնալ զկօ-
 շիկս նորա. նա մկրտէ զձեզ ի հոգին սուրբ
 եւ ի հուր, որոյ հեծանոցն ի ձեռին իւ-
 րում, սրբեցցէ զկալ իւր եւ ժողովեցցէ

գցորեանն ի շեմաւրանս իւր, եւ գլարդն
 այրեացէ անշեջ հրով: Աւետ. քս Մատթեո-
 սի Գլ. Գ. հմբ. 14—12»: Ա. Հոգին ընդու-
 նելու համար յասուկ պատրաստութեան կը
 կարօտի, եւ այդ ապաշխարութեան ու
 խոստովանութեան նամբով ու ուխտով հա-
 ւասի, յոյսի եւ սերի: Ապաշխարութիւնը
 մեղ քին խոստովանութիւնն է, մեղապարս
 ըլլալը ընդունիլն է, գիղջի մօտենալ է:
 Մարդ ըսելու է թէ մեղքը իմս է, ես գոր-
 ծեցի եւ ոչ թէ ուրիշներուն վրայ նետելու
 փորձն ընէ, եւ ոչ ալ դեպքերուն ու պա-
 րագաներուն վերագրէ. ո՛չ Ադամը յան-
 ցաւոր բռնէ եւ սասանը պատհառ, ոչ
 Փարիսեցիքն բառ մը խլէ, ոչ ալ նանրա-
 հաւատներէն փախուստի նամբայ, այլ ուղ-
 դակի քսէ. իմս է ու ես գայն ծնեցուցի
 ու սնուցի. ու ով որ մեղքին կ'ունկնդրէ
 եւ կ'երկրպագէ. մեղքի գաւակ է ու ժա-
 ռանգ ու յարդր՝ անշեջ կրակովը այրուե-
 լու: Մարդուն իրեն դեմ գործած մեղքը
 դեմ է նաեւ Աստուծոյ, զի Անոր հոգիէն
 հոգի կը կրէ. եւ մեղապարս մը ժամապա-
 հառ ըլլալու չէ ուրիշները պատհառ բռ-
 նելով, եւ կամ ամբարսաւանդէն՝ ես այն
 մաքաւորին պէս չեմ ըսելու գոռոգ խօս-
 քերն ունենալու չէ, այլ իր անձին տկա-

բութիւնը եւ անգորութիւնը յայտնելով ք-
 սելու ե. ես մեղանշեցի, միայն քեզի, ո՛վ
 Տեր, քեզ միայն մեղայ Տեր եւ չաւ առա-
 ջի քո արարի: Ապաշխարանաց օրերուն
 մեջն ենք. Աղու հացից Եօթնեակը կը բո-
 լորենք. եկեղեցին իր որդիներու ցաւովն
 ու վշտովը սգակիր, փրկութեան համար
 արթուն ու անհուն հեկուսներ կ'ընէ, ա-
 դօթով, պաշտամունքով իրենները ապաշ-
 խարութեան կը հրաւիրէ եւ կ'առաջնորդէ
 հաղորդութեան յաւիտեականին Աստուծոյ
 երկնաւոր Հօրն զթաժի եւ ողորմաժի: Դուն
 ալ փութա՛ դէպի Յորդանան գէտ, վազե՛
 մկրտուելու համար, հեթանոս սիրտը թող
 միշտ այդ Ս. հուրն ու հոգին ընդունի, ո-
 ղով երկնքի թագաւորութիւնը, երջանկու-
 քիւնը համայն կենդանութիւնը շեմարանի
 մեջդ յաւեւ ու երանաւեւ: Լսի՛ր եկեղեցիի
 ամենօրեայ կոչին, հրաւերին, ձայնին, որ
 այնչափ աղապատանքով եւ գորովանօք,
 մի՛ մերժեր ալ մերձեցիր փրկութեանդ,
 բարօրութեանդ, հանդարտ գոհ վիճակի մը,
 արժանաւոր կենցաղի օծուն կեանքի մը:
 Բաց շրթներդ հո՛ն, սիրտդ ալ, մամնջէ ա-
 դօթը զիղջի, փոխէ սրտիդ համբան որ
 շաւիղն երկնքի մինչեւ քեզ երկարի ու
 շուն ու տեղ ընէ այժմ եւ յաւիտեան:

ԿԱՐԳԱՌՈՐՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՍԱՐԱԿԱՑ ԱՂՕԹԻՑ

ԱՐԵՒԱԳԱԼԻ ԺԱՄՈՒՆ

Այս ժամերգութիւնը Մեծ Պահոց անա-
ւօսները կը կատարուի իրենց երգերով:

Եղիցի անուն Տեառն օրհնեալ յաւիտեան,
զի յառաջ քան զարեւել անուն նորա:
Ի նա օրհնեացիս անեանս արգիւ երկրի եւ
անեանս արգիւ երանիցեան նա: Օրհնեալ
Տէր Աստուած Իսրայէլի, որ անկ սխա-
լելիս սկիսեց. եւ օրհնեալ եւ անուն սուրբ
փառաց նորա յաւիտեան. լցցի՛ փառօք նորա
անեանս երկիր, եղիցի եղիցի:

Փառք Հօր եւ որդւոյ եւ հոգւոյն սրբոյ:

ԵՐԳ ԱՐԵՒԱԳԱԼԻՆ

Յարեւելի՛ց վիճէ ի մոսս ի հիւսիսո՛յ եւ
ի հարաւոյ, ամենայն ազգ եւ ազիւնք, յօհ-
նութիւն նոր օրհնեցե՛ք զԱրարիչն արարա-
ծոց, որ ծագեա՛ց զոյս արեգականն այսօր
յաշխարհս

Եկեղեցի՛ք արդարոց, փառաքանիչք ամե-
նասորք Երրորդութեանն յառաւօտ յուսոյ
զառաւօտ խաղաղութեան Քրիստոս՝ գովե-
ցե՛ք ընդ հօր եւ հոգւոյն. որ ծագեաց զոյս
գիտութեանն իւրոյ ի մեզ:

ՅՈՐԴՈՐԱԿ

Յա՛րեւելից յա՛րեւմոսս մանկունք սիո-
նի, օրհնեցե՛ք միշտ անդադա՛ր զծագողն
յուսոյ:

Եկեղեցի՛ք արդարոց եւ փառաքանիչք,
քարեքանեցե՛ք որ ե՛ս գիւմասս յուսոյ:

ՔԱՐՈԶ

Յարեւելից վիճէ ի մոսս արեւու ընդ
ամենայն տեղիս քրիստոնէութեան ուր եւ
կարդան զանուն Տեառն արքութեամբ, Տե-
աղօթիւք նոցա եւ քարեխօսութեամբ մեզ
ողորմեացի: Ուխտիւք զԱստուծ աղաչեա-

ցոյք, զի նա փրկեացի զվեց ի վեղաց եւ
 ի ցանկութենէ աշխարհի: Ընկալցի զուխս
 եւ զխնդրուածս արտից վերոց, եւ արժանի
 արացի զվեց հաւասոյ եւ պատշաճաց
 իւրոց ընդ անեանցն սուրբս իւր: Անեան-
 կաշ Տէր Աստուած վեր կեցո եւ ողորկեա:

Զսոսուօսս յուսոյ եւ զսոսցիկայ օրս:

ԱՂՕԹՔ

Յարեւելից միևնեւ ի մոսս արեւու օրհ-
 նեալ եւ Տէր, վասն զի թագաւոր քաղցր
 եւ, եւ անունն քո անեղ է ընդ անեանցն տիե-
 ղերս: Քաղցրացիս սաղմոսերգութիւնք վեր
 առացի քո. եղե՛ն իրաւունք յարդարութե-
 նէ քունկէ ի տարութիւնս վեր, եւ քա-
 ռաւորեացի անեանսսուրբ անունն քո. եւ վեք
 արժանի եղիցոյք կաշ ի պատշաճի քուն
 եւ քեզ երգել զօրհնութիւն եւ զփառս Հօր
 եւ ողորոյ եւ հոգւոյն սրբոյ այժմ եւ միշտ եւ:

ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ ԱՄԵՆԵՑՈՒՆ

ԱՍՏՈՒԾՈՅ ԵՐԿՐՊԱԳԵՍՑՈՒՔ

Աստուած մշտնջենաւոր, Աստուած յա-

ւիճեցանք, որ ի'ստորին աշխարհս շոյս
ծագեցար, եւ յուսանողներ զմեզ ի խա-
ւարին մեղաց մերոց: Որ փասն մեր ի չա-
փաւորութիւն եկիր, անչափոյ Աստուած, եւ
հեղեւոյ ծաւալեցեր գլորին հոգւոյդ արքոյ
յարմամբս քո: Այժմ եւ յաւիտեանս ժա-
ւանակաց, քարեքանեալ ես անեամեծոյ
Աստուած. ընդ Հօր եւ անեամաւորս հոգ-
ւոյդ, այժմ:

ՓՈԽ. ՍԱՂՄՈՍ ԴԹ.

Աղաղակեցիք առ Տէր անեանցն երկիր,
ժառանգեցիք Տէառն ուրախութեամբ:

ԵՐԳ

Ճգնաւո՛րք Աստուծոյ, եւ ժառանգորդք
երկնից արքայութեանն, որ փոխանակեալք
զանցաւորս առիք զանանցն քարութիւնսն.
քարեխօսեցե՛ք առ Տէր փասն ճանկանց ե-
կեղեցւոյ:

Նահասա՛կք պանծալիք եւ սիրեցեալք ի
յերկեսարոյ Հօրէն, որք մկրտեցալք ընդ Քրիս-

սոսի արեանք ձերով ի վաճ խաչին. քարեխօսեցե՛ք առ Տէր վասն մանկանց Եկեղեցւոյ:

Մարտիրոս գանկաշիք, եւ շքեւանի հոգւոյն ճշմարտութեան. որք յաղթեցիք հոգւով կարեայ եւ ցանկութեան. քարեխօսեցե՛ք առ Տէր վասն մանկանց Եկեղեցւոյ:

Գովէշի՛ք աշխարհի, եւ քաղձաշիք վերանոցն պէտքեանց. որք երանութեան մասին հասիք քան զանկաւն որդիս մարդկան. քարեխօսե՛ք առ Տէր վասն մանկանց Եկեղեցւոյ:

Կանաւոր պատարագք, մանկունք Տիօք եւ կատարեալք իմաստութեամբ. որք փոխանակ կարթին արքիք զգինին զմայրեցունցից. քարեխօսեցե՛ք առ Տէր վասն մանկանց Եկեղեցւոյ:

ՅՈՐԴՈՐԱԿ

Ճգնաւորք ճշմարիտք. վկայք Բ. իսսոսի. քարեխօսեցե՛ք առ Տէր վասն անձանց մերոց:

Նասասակք կենդանիք, սիրողք Քրիստոսի, որք չարչարեցայք մարմնով վասն անուանն Տեառն:

Մարտիրոս գանկաշիք մարդկան ըղձա-

ը/հ. հայցեցե՛ք ի սուրբ հոգւոյն. տալ ձեզ
գրարիւն:

Գովելիք վերնոյ դասուց. պարծանի աշ-
խարհի. խնդրեցե՛ք զխաղաղութիւն տալ ե-
կեղեցւոյ:

Կամաւոր սուրբ պատարագ, հասակաւ
մանկունի, հայցեցե՛ք շինել եւ ձեզ՝ ձեզ պսա-
կակից:

ՄԱՂԹԱՆՔ

Աղաչեմք ողորմեա՛ց, Տէր քարեւար, ա-
ղաչեմք ողորմեա՛ց, վասն աղօթիյ տրքոց
ճգնաւորաց՝ աղաչեմք ողորմեաց:

ՔԱՐՈՁ

Սուրբ ճգնաւորքն աղաչեացուի՛ք զՏէր.
որք զչարսն պարտեցին, նեղութեանցն համ-
քերեցին, շուտեղեն եւ երկնային անթառամ
պսակացն յարժանի եղին. աղօթիւք նոցա եւ
քարեխօսութեամբ ձեզ ողորմեա. անեմա-
կալ Տէր Աստուծ մեր կեցո եւ ողորմեա:

ԱՂՈԹՔ

Սուրբ եւ Տէր, եւ ի սուրբս հանգուցեալ, եւ ւե՛ք սուրբ վկայիւքս աղաչեմք ըզքեզ, բարեխօսութեամբ սուրբ Աստուածածնին եւ աղաչանօք անենայն արքոյ ինց, յի՛ւ ւերժեալ զւեզ յողորմութենէ քունմէ, այլ կեցո՛ զւեզ աղօթիւքս սոցին. զի դու եւ բազումողորմ Աստուած, եւ քեզ վայելէ փառք իշխանութիւն եւ պատիւ, այժմ եւ յիշք եւ յանիստանս ամեն:

Յիշեա՛ Տէր զպաշտն. եւլն.

Բարեբաւ եւ բազումողորմ եւլն.

ՓՈԽ. ՍԱՂՄՈՍ ԿԲ.

Աստուած. Աստուած իմ, եւ առ քեզ առաւօտ առնեմ, ծարսեցաւ առ քեզ հոգի իմ, քանի՛ պատիկ եւ եւ մարմին իմ:

ԵՐԳ

Լո՛յս, արարից յուսոյ առաջին շոյս, քնակեալդ ի շոյս յանմասոյց, Հա՛յր երկ-

նաւոր ի դասուց շուսեղինացն օրհնեալ. ի
ծագեշ շուսոյ առաւօտու, ծագեա՛ ի հոգիս
վեր գոյս քն խնանալի:

Լո՛յս ի շուսոյ ծագուվն արեգակն ար-
դար. անճառ ծնունդ Զօր՝ Որդի. յառաջ
քան զարեւանունքն գովեալ ըն, հօր. ի ծա-
գեշ շուսոյ առաւօտու, ծագեա՛ ի հոգիս
վեր գոյս քն խնանալի:

Լո՛յս ի Զօրե քղխուվն աղբիւր քա-
րութեան, Հոգի՛դ աւերք Աստուծոյ. ման-
կունք եկեղեցւոյ ընդ հրեշտակս զգեց քարե-
ղանէն. ի ծագեշ շուսոյ առաւօտու, ծագեա՛
ի հոգիս վեր գոյս քն խնանալի:

Լո՛յս, Երրեակ եւ Մի անբաժանելի
Սուրբ Երրորդութիւն. զգեց ընդ երկնայ-
նոցն երկրածիմքս վիշտ փառաւորեմք. ի
ծագեշ շուսոյ առաւօտու ծագեա՛ ի հոգիս
վեր գոյս քն խնանալի:

ՅՈՐԴՈՐԱԿ

Անեղանելի՛դ Աստուած, Հա՛յր ամենա-
կալ. ընկա՛ զաղաչանս վեր քոյ պաշտօնեից:

Ի Զօրե ծագուվն անճառ, արեգակն ար-
դար. ծագեա ի յանձինս վեր գոյսդ ողոր-
մութեան:

Ի Հօրե քղիւտալ Հոգի. աղբիւր քա-
րութեան, յուսով քով շոն՝ զմեզ յայսմ ա-
ռաւօսուա:

Երեք անձիւնք եւ Մի քնութիւն, Մի Աս-
տուածութիւն, զիւր խոստովանիմք յաւե
Սուրբ Երրորդութիւն:

ՄԱՂԹԱՆՔ

Հուսովդ քո. Քրիստոս, ամենեւեմ յու-
սաւորեցաք, եւ ի սուրբ խաչ քո Փրկիչ,
հաւատացեալքս ապաւինեցաք: Հուր մեզ
Աստուած Փրկիչ մեր. տո՛ւր մեզ զխաղաղու-
թիւն քո. եւ արա՛ւ առ մեզ զողորմութիւն
քո մարդասէր Տէր:

ՔԱՐՈՉ

Փառաւորեցուք զամենակալն Աստուած
որ ծագեաց զոյս առաւօսու յարարածս իւր.
Ծագեցե՛ եւ այժմ զառաւ ողորմութիւն իւր
ի վերայ փառաբանչաց անուան իւրոյ: Ա-
մենակալ Տէր Առտուած մեր կեցո՛ւ եւ ո-
ղորմեա:

Զառաւօսու աղօթս եւ գրանաւոր պաշ-
 տնս, ընկալ ամենամեծդ Աստուած. ի քո
 ամաստական եւ յերկնային խորանս: Ծա-
 գեա առ վեց զարդարութեան եւ գիւնաւ-
 տութեան զոյս քո, եւ արա զվեց որդիս
 յուսոյ եւ արդիս տուրնչեան. որպէսզի ի
 գալ աւուր երկիւղածութեամբ վարեացուի
 զկեանս վեր եւ առանց գայթակողութեան
 կատարեացուի: Զի դու ես օգնական եւ փր-
 կիչ վեր, եւ քեզ վայելի փառք իշխանու-
 թիւն եւ պատիւ, այժմ եւ միշտ:

ՓՈԽ. ՍԱՂՄՈՍ ԽԴ.

Տէ՛ր հովուեացի զիս, եւ ինձ ինչ ո՛չ
 պակասեացի:

ԵՐԳ

Ճանապարհ. ճշմարտութիւն եւ կեանք
 Քրիստոս. առաջնորդեալ հոգւոց վերոց,
 յերկրեւ եղանեղ յերկինս:

Դուռն կենաց մտից Յիսուս. մո՛յժ եւ
զմեզ առ հայր քո եւ հոգի. երգել Վ՛շտ
զփառս:

ՅՈՐԴՈՐԱԿ

Ճանապարհ քարի Բրիսսոս եւ հշմար-
տութի՛ւն, առաջնորդ հոգւոյ վերոյ յերկրե
ի յերկինս:

Դուռն կենաց մտից Յիսուս. Աստուած
հշմարիտ. մո՛յժ զմեզ առ հայրդ քո հոգ-
ւովդ արքով:

ՄԱՂԹԱՆՔ

Տէ՛ր, ուղղես զգնացս վեր ի ճանա-
պարհս խաղաղութեան, Տէ՛ր, ուղղես եւ
առաջնորդես հոռոց վերոյ, գնալ յարդա-
րութեան ճանապարհն եւ ի կեանսն յաւի-
տենից:

ՔԱՐՈԶ

Աղաչեցուք զամ' հաւիարն Աստուած՝ զի

յաջողեալ ուղղեացի գնանապարհս ծառայից իւրոյ ի քարի եւ ի խաղաղութիւն: Աւեկնակալ Տէր Աստուած վեր կեցո եւ ողորմեա:

ԱՂՕԹՔ

Առաջնորդ կենայ եւ պարգեւից խաղաղութեան Քրիստոս Աստուած վեր, առաջնորդեա վեզ գնալ գնանապարհս քո արդարութեան, եւ խաղաղութեամբ ժամանել ի նաւահանգիստն կենայ եւ փրկութեան՝ շնորհօք ողորմութեան քո. զի դու ես օգնական եւ փրկից վեր եւ քեզ վայելի փառք իշխանութիւն եւ պատիւ, այժմ եւ միշտ եւ յաւիտ. ամեն:

Աղաւ Հացից Եօթնէկիս, աստօտեան ժամերգութեանց կ'երգուին այս երգերը, յորդորակները, եւ մաղթանք, քարոզ ապօրէ եւս՝ կը կարդացուին նաեւ շաբաթապահոց օրերուն:

Հայ Եկեղեցին իր այս երգերով, ա-

դօթներով այնչափ սպաւորիչ մթնոլորտ
 մը ստեղծած է այս ապաշխարանաց օրե-
 րուն, ուր ունկնդրողը, աղօթողը չը կրնար
 չազդուիլ եւ սպաւորիլ. ու պիտի ըսեմ
 առանձնանալ իւր էութեան խորքը այն-
 քան յուզուած ու խռովուած թրթռացող
 ձայներէն ու երգուածներէն, մանաւանդ
 այն խօսքերէն պաշտումի, որոնք ուղղուած
 են եւ ունին Արարչին, Փրկչին ու Ս. Հո-
 գիին, որոնց լոյսին, սէրին, յոյսին, լոյս
 աղբիւրին այնչափ կարօտ, լոյս աղբիւրով
 լուացուելու, սրբօրէիլ պէտքին այնչափ
 խնդրանք ու աղաչանք: Փութա բու ան-
 սարքերութեանդ բարձունքէն նաեւ անհո-
 գութեանդ ու ամբարսաւանութեանդ, իջի՛ր
 թեահաւասութեանդ երկմտութեանդ ու
 տատամտող բնականութեանդ կատարներէն,
 քայլերդ անհաւասի, մեղաւորի դէպի տու-
 նը աղօթի, երգի ու հաւատի, գնացդ
 անզիպչի ու յուսահատի, անապատի՝ ուղղե-
 դէպի լոյս հաւատ սէր յոյսի Մկրտչին. շուտ
 առաքիր, վաղ ու վաղ հասի՛ր լոյս օրո-
 ցին, սէր խանձարուրին, գի լուսարձակն
 Անոր ուղղուած է շէտ ու ճիշդ սրտիդ ու
 հոգւոյդ հո՛ն տեսնելու թէ ք՛նչ վերբեր ու
 հետքեր ունիս աշխարհի ծնունդ մեղքի
 սերունդ: Զայնն Անոր իր արձագանգով

անուշ չը գա՞ր ու հասնիր քեզի երբ դուն
 տակաւին նամքաներուն մէջ կը դեգերիս.
 քրթիռն անոր մագնիս մը չե՞ քեզ իրեն քա-
 շող, եւ դուն առանց անոր կեանք ունի՞ս:
 Մտի՛ր եկեղեցի Հօրկանդ տունը եւ հո՛ն
 լռին ունկնդրութիւնով, բարեպաշտ ջեր-
 մեռանդութիւնով առանձնացիր անապա-
 տիդ մէջ, այնչափ զգուշութիւնով մտիկ դիր
 բոլոր իր երգուածներուն ու գանձերուն
 ըլլայ սաղմոսներուն ալիւններուն սրտա-
 խօսիկ, ըլլայ փարոզներուն հոգեխօսիկ,
 մաղթանքներուն վեր սլացիկ. այն արեւին
 երկնաջերմիկ եւ Արեւազալին բարձրախօ-
 սիկ, փողոցախօսիկ: Դուն, ով ժամուր,
 քաղուէ, ծրարուէ ու պլլուէ այդ երգա-
 սացիկ սրբասացիկ մեներգներուն, խըմ-
 բերգներուն, որ քու սրբազան նախնիքդ
 պապիկներդ յօրինեցին, հիւսեցին ու
 քրծեցին օծուն ու բեղուն իրենց գրիչ-
 ներովը անմահիկ, ծով մելանով ալեծփիկ,
 դրուագ ու փանդակ երկնեղեգէ: Արեւել-
 քէն ց'Արեւմուտս փոթորկեցին նաւարկե-
 ցին զարթնեցնելու, զուարթացնելու Սիօնի
 ողջ մանկունքը, ժամորդիները, որպէսզի
 օրհնեն ու զովեն եւ փառաբանեն Ամե-
 նակալը, Ամենակալին ուխտաւորները եւ
 նուիրուողները ամէն: Հէտը ճգնաւորնե-

րուն, երկնից այդ ժառանգորդներուն.
Պանծալի՝ նահաճակներուն երկնաւոր փա-
ռաւոր Հօրմէն այդ սիրուածներուն, ո-
րոնք իրենց կեանքովն ու արիւնովը խա-
չին մկրտութիւնը ունեցան. հետք Յան-
կալի մարտիրոսներուն, նշմարտութեան հո-
գիին օթեւանները, որոնք յաղթողները եղան
բոլոր ցանկութիւններու. աշխարհի Գովելի-
ներուն՝ վերին պետութիւններու բաղձալի-
ները, որոնք երանութեանց հասան, Կամա-
ւոր զոհներուն հասակաւ մանուկ, իմաս-
տութիւնով կատարեալներուն, որոնք փու-
թացին փոխան կաթին զմայլեցուցիչ բա-
ժակը ըմպելու: Նկեղեցին մեր հոյակապ
մասեմադարանն է նոյն արտադրութիւնովը
մեր մեծ մասեմագիրներուն, գրողներուն
ու երգիչներուն ընտանի ընտանի ու խե-
լանի գրուածքներով. հո՛ն պէտք է մշակենք
մտերնիս, բարեկրթենք բարին լեցնենք սր-
տերնուս, եւ հոգինիս ցօղենք ու շաղուենք
հասընտիր այդ ընթերցումներովը: Նախնիք
լոյսին այնչափ սիրահար, զայն իբրեւ
Աստուած պաշտելու ու երկրպագելու փու-
թացին ու անոր նառազայթներուն, բեկ
բեկ ցոլներուն պատարագներ մատուցին
անգիտակ. այժմ լսի՛ր, նախնիքդ գիտակ
ա՛յլ աւելի ու շատ աւելի մօտեցան եւ

քնդունեցին համարժեքիւնք եւ լուսաւոր-
 ւած մեծ Արեւէն, արեւներու Արեւէն եւ
 ծնողին տունն այնքան պաշտանք ու պա-
 դասանք ի սրտէ, եւ երկրպագութիւն ի
 հոգւոյ խորոց: Եկեղեցին լոյսերու մեջ կը
 շողայ. լոյս երգին ու երկրպագութեանը
 խունկ ու *ասշպէն* կը ծխեն ու կը բուր-
 վառեն, աղօթող ու երգող յոսին կեցած
 կը գեղգեղեն, կը մրմնջեն: Կը լցուի տա-
 րար ու կամար լոյսին փառաբանութիւ-
 նովր ու գոհաբանութեան աղօթքներովր,
 խունկ ծուխ, աղօթք ու երգ իրարու փաթ-
 րուած վե՛ր ու շա՛տ վեր կը բարձրանան,
 կամարներէն գմբեթներէն ալ վեր, ջինջ կա-
 պուտակր կը խղճեն, աստղերը կը ցրցր-
 ցեն, արեւը կը կոխկոտեն մինչեւ լոյսե-
 րու լոյսին գիրկը նետուելու. անոր գահո-
 յից առջեւ սուրբերուն ու հրեշտակներուն
 հետ խմբապար աղօթք երգ ու մաղթանք
 նուիրելու...: «Լո՛յս արարիչ լուսոյ առա-
 ջին լոյս, անմասոյց լոյսի մեջ բնա-
 կողդ, լուսեղէն դասերէն օրհնուած Հա՛յր
 երկնաւոր, առաւօտեան լոյսը ծագելուն
 դուն ալ ծաթէ մեր հոգիներուն մեջ իմա-
 նալի լոյսովդ: Լո՛յս, լոյսէն ծագած ար-
 դար արեգակ, աննառ ծնունդ Հօր՝ որդի.
 արեւէն առաջ անունդ Հօրդ հետ գովուած

ծագե մեր հոգիներուն մէջը: Լո՛յս՝ Հօրմէն
բղիսած բարութեան աղբիւր, Հոգիդ սուրբ
Աստուծոյ. եկեղեցիի մանկունքը հրեշտակ-
ներուն հետ լեզ կը բարեբանեն. ծագե մեր
հոգիներուն մէջը:

Լոյս Երբեակ եւ Մի անբաժանելի Սուրբ
Երրորդութիւն, երկրածիցներս, երկնային-
ներուն հետ լեզի միշտ կը փառաւորեմք.
ծագե մեր հոգիներուն մէջ իմանալի
լոյսը:» Ի՛նչ խորութիւն մտածումի, ի՛նչ վսե-
մութիւն գրչի, եւ ի՛նչ վերացում հոգիի.
ծունկի եկուր Հա՛յ հաւատաւոր. խունկի
ու ունկի հա՛յ ուխտաւոր. ու յանձնե դուն
կեանքդ ամբողջ հանապարհ նշմարսու-
թիւն եւ կեանք Քրիստոսին, որպէսզի իմ
հոգիդ առաջնորդե երկրէ յերկին բարձրա-
նալու. քալե կեանքի դրան՝ մուսփին Յի-
սուսին որ լեզ ալ մտցնե Հօրք եւ Ս. Հո-
գիին իմը՝ միշտ փառքը երգելու: Մաղ-
թե՛, աղօթե՛ Տերոջը, որ ուղղե, առաջնորդե
բոլոր հաւատացելոցդ հոգիները երթալու
արդարութեան համբոյր ու Յաւիտեանական
Կեանքովը:

.....

ՈՂՈՐՄՈՒԹԻՒՆ

ԱՂՕԹՔ

ՊԱՀՔ

ՄԵԾ ՊԱՀՈՅ ԱՌԱՋԻՆ ՇԱՐԱԹԻՆ

ԵՐԳՈՒԱԾ ՇԱՐԱԿԱՆԸ

ԿԱՆՈՆ ԵՐԿՐՈՐԴՈՒՄ ԿԻՒՐԱԿԷԻ ԱՂՈՒՀԱՅԻՑՆ

«Որ զօրէնս սրբութեան պահոց նախ ՚իդրախ-
սին աւանդեցեր, զոր ոչ պահելով նախաստեղծիցն
նաւակմամբ պսղոյն նաւակեցին զդառնութիւն մե-
ղաց եւ մահու, վասն որոյ շնորհեա մեզ Տէր, նա-
ւակել զգաղցրութիւն քոց պատնիքանաց:

Որ զանազան վիժոք մեղաց հարստ հոգիս ի թրե-
նամույն եւ ի բազմապատիկ հիւանդութիւնս կարօ-
տացաւ մարդասիրիդ բառնալոյ զցաւս մեր, վասն
որոյ բժշկեա, զմեզ Քրիստոս որպէս մարդասէր:

Որ եկիր ի փրկութիւն մարդկան ծննդեամբ Կու-

սին Մարիամու, եւ կենդանաբար քո յարութեամբդ
հրաւիրեցեր զմահացեալսն ի յարութիւն անմահու-
թեան, վասն որոյ աղաչանօք մօր քո եւ կեցո զմեզ
Փրկիչ:

Որ գերագոյն փառօք բարձրացուցեր զմանկունս
եկեղեցոյ քո Քրիստոս խոնարհութեան քո նանա-
պարհաւ առաջնորդելով ի յերկնային վարս հրե-
սակաց, աղաչեմք առաջնորդեա մեզ Տէր ի յարդա-
րութիւն:

Որ զգառնութեան պսղոյն նաւակն որով մեռաւ
արդարութեան՝ պահելով քո քառասնօրեայ փոխե-
ցեր ի քաղցրագոյն օրինաց քոց նաւակումն, աղա-
չեմք արքո մեզ Տէր զուրախաբար սիրոյ քո զքա-
ծակն:

Որ անապական ծննդեամբդ քո յուծեր գերկունս
նախամօրն, Մարիամ Մայր Ասուծոյ, բարեխօսեա
առ միածին որդին յուծանել զկապանս մեղաց մե-
րոց եւ աղաչեա փրկել զանձինս մեր ի փորձու-
թենէ:

ԵՐԵՔ ԶՕՐԱԽՈՐ ՄԻՋՈՅՆԵՐ Է ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ

«Զգոյ՛ց լերու՛ք ողորմութեան ձերում մի՛ առնել առաջի մարդկան, որպէս թէ ի ցոյց ինչ նոցա, գուցէ եւ վարձս ոչ բնդունեցի՛ք ի Հօրմէն ձերմէ որ լերկինս է: Այլ յորժամ առնիցես ողորմութիւն, մի՛ հարկաներ փող առաջի քո, որպէս կեղծաւորքն առնեն ի ժողովուրդս եւ ի հրապարակս, որպէսզի փառաւորեսցին ի մարդկանէ, ամէն ասեմ ձեզ, այն իսկ են վարձք նոցա: Այլ դու յորժամ ողորմութիւն առնիցես, մի՛ գիտացէ ձախ քո զինչ գործէ աջ քո, որպէսզի սղորմութիւն քո եղիցի ի ծածուկ, եւ Հայրն քո որ տեսանէ ի ծածուկ՝ հաճուցէ քեզ յայտնապէս: Աւետ. քոս Մատթեոսի Գլ. 2. համար 1—5»:

ՈՂՈՐՄՈՒԹԻՒՆ

Ողորմութեան պարտաւորութիւն, գործածութիւն դարերու չափ հին է, դարերու հետ ի գործածութեան է. ու ան տարիները կ'անցնի, դարերէ ալ անդին ու գոյութիւնը իրեն, Տիեզերքի չափ հին է. աշխարհ, ժամանակ, ու Տիեզերք համայն իր լիութիւնովը լրութիւնովը արդիւնք ու ծնունդ չե՞ն ողորմութեան մը, ողորմած, գթած Աստուծոյ մը: Կեանքը որ գոյութիւն ունի ամեն կենդանութեան ու բոլոր բնութեան մէջ՝ նոյնին արդիւնքը եւ ծնունդը չե՞ն: Ողորմութիւն, յասկութիւն, յասկացում նոյն ողորմածիքը չե՞ն: Ո՛վ կեանք ունոգի, բոլորովը անոր գթածութեանը ծնունդը չե՞ս: Դուն աստուածային շնոր-

հիւր չե՞ որ ունիս, կ'ապրիս, կը շեմա-
 րանես եւ կը վայելես. եւ այսչափ անթիւ
 շէնդութիւններ, անգին բարիքներ նոյնէն
 բոխած չե՞ն եւ նոյնին բացայայտ արդիւն-
 քը: Դարերու աւանդութիւնը, պատմու-
 թիւնը, գործածութիւնը հաւաստեցին իրենց
 որոշ արդիւնքովն ու պտուղովը. բնութիւ-
 նը այդ հաստատեց, բանականներ ասով
 օգտուեցան: Օր, արեւ, ոյժ անի արձագան-
 գեցին, ան ցոլացուցին երկրէ յերկիր, եր-
 կինք անով պանծաց, գործեր անով ան-
 մահացան: Բա՛ց առանց դեղեւելու, ա-
 ռանց ճնշնալու առանց երկմտելու. բա՛ց
 ամբողջ եջերն Ս. Գրոց, օրենքի դարերուն
 եւ մարգարէութիւններու շրջաններուն. ի-
 րերը, դէպքերը, դէմքերը, իրողութիւննե-
 րը, արձանագրութիւնները ամբողջով ողոր-
 մութեան կատարած փրկարար դերէն եւ
 օգուտէն, կը խօսին եւ պատմութիւններ ու-
 նին շատ ու շատ: Ողորմութիւնը՝ իր փր-
 կարար դերով ու արդիւնքով միշտ օգտա-
 կարած է կեանքներու ու կենդանութիւննե-
 րու, պէտք մըն է անհրաժեշտ եւ կարիք մը,
 անուրանալի: Բոլոր յեղաշրջող մտքեր հաս-
 տատեցին եւ համարեցան եղբայրութեան
 ու ընկերակցութեան օղակն ու պահպա-
 նակը: Մի՛ յամենար հետեւելու շնորհաց,

դարերուն ալ խոնարհութիւնով ունկնդիր,
 եւ պատկառանօք ու ակնածանօք ալ դէս
 կեցիր, եւ պիտի տեսնես մէն մի քայլիդ
 գործեր, արդիւնքներ՝ ողորմութեան ծնունդ
 ու հետեւանք. եւ ի՛նչ բազում շէնքերու,
 հսկայ միութիւններու, հոյակապ ընկերա-
 կան տուններու ու գործարաններու, անթիւ
 յարկերու, աշխատանոցներու՝ գթասիրա-
 կան, մարդասիրական, որոնք երբ քով քո-
 վի գան երկիր մը կրնան կազմել, զմայ-
 լեցունցիչ ու յափշտակիչ. խոր ունկնդրու-
 թիւնով լսիր, զգածուէ այն ձայներէն, ո-
 ռոնք կ'երգուին, կ'եղանակին հրեշտակա-
 ձայն ու բազմաձայն, որոնց մէն մի թրթ-
 թիռը՝ սփռփանքէ, մխիթարանքէ եւ կեան-
 քէ բխրաւոր անժառանգներուն սուգն ու
 շիւանք իրենց այտերուն ու սրտերուն կրող
 այրիներուն, տառապող, տապկուող հի-
 շանդներուն, ախտածէսներուն, անյուշու-
 թեան լիւմի մեջ բոլոր տաղտապողներուն:
 Երբ խոնարհութիւնով ունկնդրենք Յիսու-
 սին, կարելի չէ չհիանալ եւ վերանալ Ա-
 նոր այնչափ պարզօրէն այլ բարձրօրէն եւ
 հմտօրէն խօսած հեմարիտ վարդապետու-
 թիւններուն վրայ, որոնք դուրս կը բերեն
 միեւնոյն ասեմ մեծ ընկերաբանի մը ո-
 գին, եւ բարձր ըմբռնումը ու գաղափա-

րականք ընկերական կեանքի բոլոր փու-
 լերուն, յեղաշրջումներուն ու բարեշրջում-
 ներուն մեջը, եւ հոգեկան կազմութեան
 ամեն մանրամասնութիւններուն խորախոր:
 Այո՛ միայն ամենագէտ մը, Աստուած մը
 կրնար խօսիլ, ինչպէս որ կը պահանջէր
 մարդկային մարմնական ու հոգեկան կազ-
 մաւորութիւնը: Ինչպէ՞ս չը հեռանալ ու
 չանդրադառնալ երբ կը մտնես այդ մա-
 քուր կալուածին անսպառ հարսութիւն-
 ներու արկղերուն մեջ, իւրաքանչիւր այդ
 ամեն տղ, եջ ու գլուխներուն, որոնք հա-
 մակ կեանք կը բուրեն, հանք կը հոսին,
 ամբողջ սէր, եւ բոլորովին հաւատք, յոյս
 կը ներշնչեն եւ կը ներարկեն, եւ ամեն
 կեանքի կենդանութիւն, որ վարդապետած
 ողորմութեանք բովն ու խորն են: Այն-
 քան պարզ են իր խօսքերը, այնչափ յըս-
 տակ իր վարդապետութիւնները, գրերը ու-
 կեհաս, բառերը մարգարտաւար, բարբառը
 մեղրածոր ու թոր. կարդալ ու չհրնուի՛լ
 չէ կարելի, հետեւիլ ու չառակերտիլ անըզ-
 գածութիւն է. ունկնդրեցիք հետեւելով, ա-
 ռակերտեցիք բազումք եւ հրնուեցան ա-
 ռանց զգալու քաղց ու ծարաւ: Շնորհաց
 Ս. Գրքի ընթանի ու ընթանի օրինակնե-
 րուն, առականերուն, պատուերներուն, նմա-

նութիւններուն, եւ մանաւանդ խօսողին,
 քաղաքացիին, պատգամողին կեանք, գործը,
 նպատակը, գաղափարը, վարդապետութիւ-
 նը, իսկութիւնը, մեծ դերը, խորհուրդը
 երբ փառաւոր ու լուսաւոր կը պայծա-
 րանայ աշերուդ ու հոգիիդ, ու այդ գո-
 հար ամբողջութիւնը, լրիւ գործովն ու փր-
 կարար արդիւնքովը կը պատկերանայ այն-
 չափ գոհարագարդ, չե՞ս շօշափեր զմեռիս
 եագութիւնը այդ թանկութիւնները, յակի՞նք,
 սուսակ այդ ակունքներ չե՞ս շարժար-
 այդ թանկութիւններէն, այդ փայլունու-
 թիւններէն չե՞ս շլանար, չե՞ս տարուիւր ու
 չե՞ս ցանկար ունենալու վայելելու, կուրծ-
 քիդ ու պարանոցիդ կրելու, համակ հա-
 րսութիւնը ու երջանկութիւնը կեանքին:
 Շնորհաց վարդապետը ողորմութիւնը իբ-
 րեւ փրկութեան միջոց հռչակեց առանց
 բառերու հետ խաղալու. մթին ու խրթին
 պատմութեանով, եւ վերացական, ար-
 ուեստական, անհասկնալի ասացութե-
 անով մտեր չը շարչրկեց եւ այլ ընդ այլոյ
 մեկնութիւններու առիթ շտեղծեց, այլ
 բուն նպատակին, ուղիղ գաղափարին, նր-
 ւարիս սահմանագծումին եւ ծրագրուած
 խորհուրդին է՛ն պայծառ լոյսովը մտերը
 լուսաւորելու եւ կեանքերը նորոգելու, վեր-

ապրեցնելու մտերիմ վարդապետութիւնը
 քարոզեց: «Եր լոյսն համարիս, որ լուսա-
 ւոր առնէ զամենայն մարդ որ գալոց է
 յաշխարհ: Աւետ. Յովհաննու Գլ. Ա. հմբ.
 9—10»: Յիսուսի խօսքերուն բարձրու-
 թիւնը, ունեցած սպաւորութիւնը անով
 վսեմ էր, որ կեանքի օրինակովը կը պատ-
 կերացներ եւ կը փայլեցներ. եւ այդ կը
 քանդակէր կուրծքերու վրայ, լանջերու
 սակ խորունկ, ու միշտ անայլայլ լոյս գի-
 ծերով կը շողշողար: Շատ պարզ խօսքե-
 ռուն մէջ ընտանի եւ յԱւետարանի լուսա-
 շի: Անոր ովկեան մտքին մէջ յղացուած ու
 ցոյացած, եւ անհուն ծալքերուն դասաւո-
 բած, եւ յաշխարհներու հիւսուած ինչե՛ր...:
 Առաջին առթիւ թէեւ չես գտներ հոն
 թռիչքներ կարգ մը հրաշալի սեպուած,
 դաս մը յափշտակիչ հոյակապ հռչակուած
 ու համբաւուած մտային արտադրութիւն-
 ներու շողշողուն փայլերուն պէս, սա-
 կայն աւելի լեցունկ կը գտնես պարտու-
 թիւններ, որոնք վսեմութեան կը տանին.
 այդ լեզուին ու վարդապետութեան մէջ
 Աստուծոյ գաղափարը կը տեսնես, կ'ըմ-
 բռնես. աննշան համարուած բացատրու-
 թիւններու մէջ անհունին անսահմանին
 խորհուրդը կը կարդաս. նշանաւոր, հո-

յակապ, յափշտակիչ մտքերը ընկնող, խղ-
ղող ուկիսան մը ծանծաղուսներուն: Միու-
թեան, ընկերութեան, եղբայրութեան հիմը
դնող կարող Վարդապետը, անփոփոխելի
հիմն եղող օրենքը գծեց, անհրաժեշտու-
թիւնը շեշտեց՝ ողորմութիւն կ'ուզեմ եւ
ոչ թէ զոհ: Լեւան փարոզի՝ երանիներու
հինգերորդովը հաստատեց՝ ողորմութեան
պէտքը. «Երանի ողորմածաց զի նոքա ո-
ղորմութիւն գտցեն: Աւետ. Մատթեոսի Գլ.
Ե. հմր. 7—8»: Այս փարոզով հոգեպարար
բերկրութիւն առթեց բազմախումուն ուն-
կընդիրներուն, որ կեանքէն ու ընկերու-
թենէն ու անոնց հիմն եղող սերէն ու սր-
տէն, հեզութենէն ու խոնարհութենէն, կա-
մաւոր աղփատութենէն, խաղաղութենէն,
ողորմութենէն ու սգաւորի մխիթարութե-
նէն, արդարութեան համար հալածուելէն
խօսեցաւ. այն կեանքէն որ բարձրագոյն
նպատակներու համար կոչուած ու առաջ-
նորդուած, այդ մարզին ու հրապարակնե-
րուն մէջ, ուր Աստուծոյ մը ներկայութիւ-
նը կը պատկերանայ բոլոր երկնային խոր-
հրդով, ձայնով ու գործովը. երանի՝ ողոր-
մածացներուն: Ողորմութիւնը ընկերակա-
նութեան ներդաշնակ օղակներէն մին է,
օղակ մը՝ որ այնչափ կը շղթայաւորէ այդ

միութեան երկնեղեն կապը, անփակ զօղ
 մը, անփակ դուռ մը: Յիսուսի վարդա-
 պետութեան հիմնաքարերէն մին էր երա-
 նութեան արժանացած երանացած գործե-
 րէն, պարսականութիւններէն մին ալ ո-
 դորմութիւնը: Յիսուսի երանութիւնը թե՛
 ողորմիլ որպէսզի ողորմութիւն գտնուի,
 վարդապետութենէ եւ երանութենէ ալ ա-
 լելի էր, որովհետեւ ողորմիլը սիրոյ ար-
 դիւնք է, եւ սեր ունենալ Աստուած ու-
 նենալ է, ուրեմն ի՞նչ առաւել քան գե-
 րանութիւն՝ երբ կը կատարուին Աստուա-
 ծային գործեր: Աստուածային գործ չե՞ ո-
 դորմութիւնով փոք փոք նակտի ծալփերն
 ու թոռմած այտերը սրբել այրիին, բառ-
 նալ հառաչքն ու հեկեկանքը սրբին, կրօ-
 տացնել աղփատն ու սնանկը, ամոքել, դար-
 մանել հիւանդն ու ախտաւորը, սփռիել
 միախառնել պէքախտն ու անբախտը իր
 խորունկ վշտերուն, անաւոր ցաւերուն
 մէջ: Յիսուս շատ անգամներ եւ շատ ա-
 ռիթներով շեշտեց ողորմութեան ազնիւ
 յատկութիւնը եւ յալու առաքինութիւնը.
 պահ մըն ալ օրհնէին վեր դասեց. «Եւ
 անա մատուցեալ ոմն առ նա ասէ՝ վար-
 դապետ բարի, զի՞նչ բարի գործեցից, զի
 ընդունիցեմ զկեանսն յաւիտեանականս, եւ
 Նա ասէ ցնա. զի՞ հարցանես զիս զբար-

ւոյ, մի է բարի. եթէ կամիս ի կեանս
 յաւիտեանական մասնել, պահեա գայա-
 ուիրանս: Ասէ ցնա, Զո՞րս. ասէ ցնա
 Յիսուս. Զի մի՛ սպանաներ, եւ մի՛ շնար,
 եւ մի՛ գողանար, եւ մի՛ սուս վկայեր,
 պատուեա զնայր քո եւ զմայր, եւ սիրե-
 ցես զընկեր քո իբրեւ զանձն քո: Ասէ ցնա
 պատանին, այդ ամենայն պահեցի ի ման-
 կութենէ իմե, արդ ի՞նչ իւրի՛ պակասի-
 ցեմ: Ասէ ցնա Յիսուս, եթէ կամիս կա-
 սարեալ լինիլ, երբ վանառեա զինչս քո
 եւ տուր աղփատաց, եւ ունիցիս զանձն
 յերկինս, եւ եկ զկնի իմ: Իբրեւ լուաւ
 պատանին զբանսն, զնաց իրաւեալ, զի ու-
 ներ ստացուածս բազումս: Ասէ Յիսուս
 ցառակերսն, ամեն ասեմ ձեզ զի դժուա-
 րաւ մտցէ մեծասուն յարեայութիւն երկ-
 նից: Աւետ. յս Մատթեոսի Գլ. ԺԺ. հմբ.
 16—24: Օրհնները պահել բնական պար-
 իք է պատուիրանները յարգել սրբազան
 պարտաւորութիւն, իսկ ողորմիլը պատուի-
 րանին առաջնոյն եւ բոլոր օրհնները ան-
 կեց կախուած ու բղիւսած ըլլալուն Աս-
 ուածային յայտարարութիւնն ու պատգամն
 էր եւ այդ սերը չէ՞. սիրել, ողորմիլ Աս-
 ուածային է, նոյնչափ ալ մարդկային,
 Հօրը որդին անոր հարազատութիւնն է:

Ողորմե որ ողորմութիւն գտնես բնութեան
 ալ անյեղի օրեմն ե. բայց ոչ ողորմիլ
 անանկներուն՝ որոնք կրնան փոխադար-
 ձել. բարեկամի, ազգականի, հեգ սիրողի,
 յարգողի, այլ ըստ Յիսուսի՝ հեգ ասողին,
 հեգ թշնամանողին, մինչեւ իսկ կեանքիդ
 սպառնացողին: Ի՞նչ վսեմ վարդապետու-
 թիւն, անհուն ու անսահման Տիեզերք մը
 պարունակող: «Լուարով ապաքեն զի ա-
 սացաւ, սիրեցես զբնկեր քո եւ ասեցես
 զթշնամիս քո: Այլ ես ասեմ ձեզ, սիրեցեք
 զթշնամիս ձեր, օրհնեցեք զանիծիչս ձեր,
 քարի արարեք ասելեաց ձերոց, եւ աղօթս
 արարեք ի վերայ այնոց, իկ որ լկենն զձեզ
 եւ հալածեն, զի եղիջիք որդիք Հօր ձերոյ
 որ յերկինս ե, զի զարեգակն իւր ծագե ի
 վերայ չարեաց եւ բարեաց, եւ ածե անձ-
 րեւ ի վերայ արդարոց եւ մեղաւորաց:
 Զի եթե սիրեցիք զայնոսիկ, որ սիրենն
 զձեզ, զի՞նչ վարձք իցեն, ո՞չ ապաքեն եւ
 մաքսաւորք գնոյն գործեն: Եւ եթե տայցեք
 միայն ողջոյն բարեկամաց ձերոց, զի՞նչ
 աւելի առնեք, ո՞չ ապաքեն մաքսաւորք
 եւ մեղաւորք գնոյն գործեն: Աւետ. ըստ
 Մատթեոսի Գլ. Ե. համար 13—17»:

Շնացող չես, ո՛չ ալ խաբող խորող եւ
 խսրող, չե՛ս սպաններ, չես ասեր ու թրե-

նամաներ, սուս ու փուսի սովոր չե՛ս.
 կրնաս պահող բլլալ ծով ու պահե՛, ժամ
 աղօթե՛ երբեք ես չկեցող, գուցե սարեկան
 սասանորդիդ բաժինն ալ տուած բլլաս սա-
 նարին ու գանձանակին, բայց եթե չես ո-
 դորմած ըստ ոգւոյն եւ հրահանգին Ս. Ա.-
 լեսարանի, մարդկային, ընկերային եւ
 քրիստոնեական պարսականութիւնդ չես
 կասարած բլլար կասարելապես: «Եղերուք
 կասարեալ որպէս եւ Հայրն ձեր երկնա-
 ւոր կասարեալ է: Աւետ. ըստ Մատթեոսի
 գլ. Ե. համար 18»: Կասարելութեան ստո-
 ռոգելիներէն մին ալ ողորմութիւնն է,
 բարձրացման վերելակը՝ մինչեւ Հօրք մօտ,
 նմանելու Անոր կասարելութեանը: Քանի
 Մարդն ու մարդկութիւն կայ, ընկերու-
 թիւն, ընկերակցութիւն գոյութիւն ունի եւ
 պիտի ունենայ, այնպէս ալ ողորմութիւնը
 գոյութիւն պիտի ունենայ իր լայն առու-
 մովն սւ գաղափարովը, բարեսիրական նը-
 պասակովը, նեղրիտ գործադրութիւնովը:
 Ընկերական, եղբայրակցական փափաքելի
 աշխարհին մեջ առանց ներդաշնակ այս
 օղակաւորումին ինչպե՞ս կուզե՛ք որ աշ-
 խարհ իրեններովն լաւագոյն կեանքն ու
 ընթացքն ունենայ. եւ համաձայն փոխա-
 դարձ օգնութեան օրէնքին անսայթաք, յա-

ռաջդիմական գնացք բոլորէ. մանաւանդ
 թէ բնական ու անբնական կարգ մը ու
 շարք մը անակնկալ աղետներու, պատա-
 հարներու, փորձանքներու ու փորձութիւն-
 ներու, եւ շատ անգամ ինքնաձիւն ու ինք-
 նապատճառ թշուառութիւններու թեմա-
 մութիւններու ահագին կորուստներու, վր-
 նասներու թոհ ու բոհին մէջ: Աշխարհ իր
 մասերով ու կողմերովը եւ ամբողջ գոյու-
 թիւնովը յարածամ պէքախտութեան ու
 դժբախտութեան թատր մ'է. աջէն ու ձա-
 խէն անակնկալներ կը խուծեն, կը յոր-
 դեն ու կը խղղեն. դառնութիւններ, ան-
 համաձայնութիւններ զայն շարունակ կը
 շրջապատեն չար դրացիի եւ վատ բնկերի
 մը պէս. պէտքն ու անհրաժեշտութիւնը
 մեղմացումին ու դարմանին հնարաւորու-
 թիւնը եւ փրկարար միջոցը ահա՛ւասիկ
 ողորմութիւնը չէ՞: Սիրոյ կանոնն է եւ կա-
 յանը, ու մարդասիրութեան նոյն հրապա-
 րակը: Շնորհաց դարերէն շատ առաջ, օ-
 րէնքի դարերուն ալ այս պայման ու
 պարտաւորութիւն համարեցին: «Եթէ հրն-
 ձես գիւննձն յանդիփում, եւ մոռացի ո-
 րայ յանդիփում. Մի՛ դառնայցես անդէն
 առնուլ գնա. աղփասին եւ եկին եւ այր-
 ւոյ եւ որբոյ եղիցի այն. զի օրհնեցէ

գեղ Տէր Աստուած քո յամենայն ի գործս
 ձեռաց քոց: Եւ եթէ կրեցես ձեռք, մի՛
 դարձցեն անդրեմ պտղաբեր առնել զկնի
 քո. եկին եւ որքոյ եւ այլոյ եղիցի այն:
 Եւ յիշեցես զի եւ դու ծառայ էիր յերկ-
 րին Եգիպտացոց. վասն այնորիկ ես պատ-
 ուիրեմ քեզ առնել զբանս զայս: Երկրոր-
 դունն օրինաց Գլ. ԻԴ. համար 19—22»: «Բաղդ
 այր ողորմի եւ սայ փոխ, յօրինե-
 զբանս իւր ի դատասանի. զի յաւիտեան
 նա մի՛ սասանեցի, յիշատակ յաւիտենից
 եղիցի արդարն. ի համբաւէ չարէ նա մի՛
 երկիցէ, պատրաստ է սիրտ նորա յուսալ
 առ Աստուած: Հաստատեալ է սիրտ նորա
 եւ մի՛ երկիցէ, մինչեւ տեսցէ կորուստ ի
 թշնամիս իւր: Սփռեաց եւ ետ աղփատաց,
 արդարութիւն նորա մնայ յաւիտեանս յա-
 վիտենից, եւ եղջիւր նորա բարձր եղիցի
 փառօք: Սաղմոս Գլ. ՃԺԱ. հմր. 5—10»: Աչփի
 տեղ աչփ, ակռայի տեղ ակռայ, արիւ-
 նի տեղ արիւն պահանջուած օրերուն եւ
 օրեմներուն կիրառութեան ժամանակն
 եւս ողորմութիւնը արդարութիւն կը սեպ-
 ուեր, եւ ողորմողը երանութեան կ'ար-
 ժանանար, յաւիտեան պիտի չը սասաներ,
 չարօրէն ու չոր լուրէն չը պիտի դողար,
 անոր սիրտը վախ չը պիտի ունենար մին-

չեւ իր թեմամիներուն կորուստք տեսնելու.
 իր ինչք աղփասներուն թողողին եղջիւրը՝
 փառքով պիտի բարձրանայ: «Վասն այդո-
 րիկ, արքայ, խրատ իմ հանոյ թուեսցի
 քեզ, եւ զմեզս քո ողորմութեամբ քաւեա-
 յիր, եւ զանօրեանութիւնս քո՝ գթով սնան-
 կաց, թերեւս երկայնամիտ լիցի ի վերայ
 յանցանաց քոց Աստուած: Մարգ. Գանիէի
 Գլ. Գ. հմր. 24»: Գանիէլ մարգարէն երբ
 Նաբուգոդոնոսորին կը մեկնէր տեսիլը,
 ոտ իր ամբարտաւանութեանը մէջ այնչափ
 շփացած ու փեացած, իր անձին ու գա-
 հին աստուածներու երկրպագութիւնը կը
 պահանջէր, այն պահուն ու տեսիլը խոռ-
 ված էր գոռոզը, սարսած գահը ու աս-
 տուածութիւնը տատանած, մարգարէն հա-
 մարձակ իրողութիւնը կ'ըսէր ու զայն ո-
 ղորմութեան կը հրաւիրէր: Թագաւոր իմ,
 խրատս քեզի թող աղէկ երեւի, եւ քո
 մեղքերդ ողորմութիւնով քաւես եւ քո
 անօրեանութիւններդ սնանկներուն գթովդ
 ներուի: Ողորմութիւնը չէ թէ մեղքերու
 քաւութեան, անօրեանութիւններու ներումի
 պատճառ է, այլ մարդը կը տանի նմա-
 նութեանը ու հաւասարութեանը Աստու-
 ծոյ: «Նդերուք գթած որպէս եւ Հայրն ձեր
 երկնաւոր գթած է: Աւետ. քս Գովհասու

Գլ. Զ. հմբ. 36: Որպիսի՛ շնորհ, ի՛նչ
 բաղձալի երանութիւն անհուն, ի՛նչ սեր
 անհասնում եւ ողորմութիւն մարդը Աս-
 ուածացնել, երկրաւոր երկնաւորին մեր-
 ձեցնել, ասեմականը անդեմականին ժա-
 ուանդեցնել: Եւ ինչո՞ւ՝ ոչինչով, աղփասին
 Տաւնոյ մը թալով, փաղցածին բրթոն մը
 հաց, ծարաւին գաւաթ մը ցուրտ ջուր,
 ինկածին ձեռքի երկարում մը, վիրաւո-
 րին պուշ մը ձեթ, անառակին անուշ
 խրատ մը. անգգասին, անգգամին փաղց-
 րիկ յորդոր մը, ուղիղ նամբէկ մը մոլո-
 րողին, բանտարկեալին այց մը, հիւանդին
 մանկակ մը, որբին խնամք, այրիին պաշ-
 պանութիւն՝ մը: «Յայնժամ ասասցէ թա-
 զաւորն ցայնոսիկ որ ընդ ոջմէն իցեն,
 Եկայք օրհնեալք Հօր իմոյ, ժառանգեցե՛ք
 զպատրաստեալ ձեզ գերփայլութիւնն ի սկրզ-
 բանէ աշխարհի: Զի փաղցեալ եւ ետուք
 ինձ ուտել, ծարաւեցի եւ արբուցիք ինձ.
 օտար էի եւ ժողովեցիք զիս, մերկ՝ եւ զգե-
 ցուցիք զիս, հիւանդ էի եւ տեսե՛ք զիս, ի
 բանս էի եւ եկիք առ իս: Յայնժամ պա-
 տախանի խայցեն նմա արդարեւ եւ ա-
 սասցեն. Տէր ե՞րբ տեսա՛ք զեզ փաղցեալ
 եւ կերակրեցա՛ք, կամ ծարաւի եւ արբու-
 ցա՛ք, ե՞րբ տեսա՛ք զեզ օտար, եւ ժողովե-

ցաւ, կամ մերկ՝ եւ զգեցուցաւ: Ե՞րբ տե-
սաւ զհեգ հիւանդ, կամ ի բանսի եւ ե-
կաւ առ հեգ: Պատասխանի տացէ թագա-
ւորն եւ ասացէ ցնոսա. Ամէն ասեմ ձեզ,
որովհետեւ արարեմ միում յեղբարցս այ-
սոցրկ փոքրկանցն՝ ինձ արարեմ: Աւետ.
քոս Մատթեոսի Գլ. ԻԵ. հմր. 34—41»: Ա-
հաւաստիկ փրկութեան զօրաւոր միջոցնե-
րէն մին ու անոր պտուղը յաւիտեան մնա-
ցող: «Ուրպէս եւ գրեալ է սփռեաց եւ ետ
ճնանկաց, արդարութիւնն նորա մնայ յա-
ւիտեան: Թուղթ Պօղոսի Առաք. Բ. Կորնթ.
Գլ. Թ. հմր. 9—10»: Ողորմութիւնը ուժով
գործիմ մըն է յաղթող շարին եւ թեմա-
միին: «Այլ եթէ քաղցեալ իցէ թեմամին
քո, հաց տուր նմա, եւ եթէ ծարաւի՝ ջուր
տուր նմա, զայս արարեալ՝ կայծակունս
հրոյ կուտեսցես ի գլուխն նորա: Մի՛ յաղ-
թիր ի շարե. այլ յաղթեալ բարեաւն շա-
րին: Թուղթ Պօղոսի Առաք. Հռովմ. Գլ.
ԺԲ. հմր. 20—21»: Յիսուս՝ օրինական ո-
ղորմութեան, սոսկ չը փարոզեց ու լոկ չը
խօսեցաւ ողորմութեան մասին, այլեւ ո-
ղորմեցաւ. գթաց՝ կոյրերուն աչքերը բա-
նալով. համբերուն խօսիլ տալով, անդա-
մալոյծները փախցնելով, դիւահարները ա-
գասելով. հիւանդները բժշկելով, մեռել-

ներուն կենդանութիւնն սալով, եւ հաց՝
 քաղցածներուն: «Յաւուրսն յայնոսիկ դարձ-
 եալ ժողովուրդ բազում եր եւ ինչ ոչ ու-
 նեին ուսել. կոչեաց զաշակերսն իւր եւ
 ասէ ցնոսա. Գթամ ես ի վերայ ժողովրդ-
 եանդ, զի արդ երեք աւուրքեն մինչ առ
 իս եմ, եւ ոչ ունին զինչ ուսիցեն. եւ
 եթէ արձակեմ զդոսա նօթիս ի տունս իւր-
 եանց, նքիցեն ի հանապարհի, զի ոմանք
 ի դոցանէ ի հեռասանէ եկեալ են: Պա-
 սասխանի ետուն նմա աշակերսքն նորա
 ուսի՞ կարես յագեցուցանել զդոսա հա-
 ցիւ յանապատի աս: Եւ հարցանէր ցնո-
 սա. բանի՞ նկանակ հաց ունիք, եւ նոքա
 ասեն եօթն: Եւ հրամայեաց ժողովրդեանն
 բազմիւ ի վերայ երկրի, առեալ զեօթն
 նկոնակն, զոհացաւ՝ երեկ եւ այլ ցա-
 շակերսս զի արկցեն, եւ արկին առաջի
 ժողովրդեանն: Եւ ձկունս նսկաւ ունեին,
 եւ զայն եւս օրհնեաց եւ հրամայեաց ար-
 կանել: Կերան եւ յագեցան, եւ բարձին
 զնշխարս կոտորացն եօթն զամբիւղ: Եւ
 եին որք կերանն, իբրեւ չորք հազարք եւ
 արձակեաց զնոսա: Աւետ. ըստ Մարկոսի
 Գլ. Ը. հմր. 1—10: Մատթեոսի Գլ. ԺԵ.
 հմր. 32»: Յիսուս սորվեցուց միեւնոյն ա-
 սեն ողորմութիւնք ի ցոյց մարդկան չառ-

նելու, երեւնալու կամ պարծենալու հա-
 մար, զի այդ ոգւով եղած ողորմութիւնը
 բուն նպատակին եւ ոգւոյն չը համապա-
 տասխանէր ու այս կարգի ողորմութիւնը
 երկնքէն ալ չվարձատրուիր. անոր վարձը
 աշխարհէն է ու անցաւոր. մարդիկ պիտի
 տեսնեն, լսեն, ընդունին ու փառաբանեն՝
 ի՛նչ ողորմած մարդ է կամ էր. ահա այս-
 չափ է իր տեսլութիւնը եւ վարձը: Իսկ
 երբ մեկը ողորմութիւն պիտի ընէ աջին
 տուածը ձախը պէտք չէ իմանալ, եւ բո-
 յորովին ծածուկէն պիտի գործէ եւ երկնա-
 ւոր Հայրը որ ծածուկէն կը տեսնէ յայտ-
 նապէս պիտի հասուցանէ: Բայց Յիսուսի
 այս խօսքերը սխալ չը մեկնուին քե՛ւ ա-
 նոնք որ ողորմութիւն ու բարեգործութիւն
 կը գործեն յայտնապէս, անոնք չը պիտի
 վարձատրուին, ինչպէս հոյակապ տանա-
 ցիներ կառուցանողներ, հիւանդանոցներ շի-
 նողներ, որբանոցներ հաստատողներ, դպ-
 րաստաններ բարձրացնողներ, այլ գթասի-
 րական, մարդասիրական յարկեր կանգ-
 նողներ, խոշոր գումարներ կտակողները
 աղքատներու, անկեալներու, թշուառնե-
 րու.. Շատ բնական է որ խոշոր ողորմու-
 թիւնները խոշոր վարձեր ունին եւ կ'ըն-
 դունին ու պիտի ընդունուին: Յիսուսի ա-

քին տուածը ձախը չը գիտնալու խօսքերը
 անոնց համար է որ կ'ողորմին, կամ կու-
 տան ոչ թէ իբր պարտաւորութիւն կամ ո-
 ղորմութիւն, այլ երեւնալու, կամ ուրիշ-
 աները խաբելու համար այդ միջոցին կը
 դիմեն, եւ երբ Յիսուս գաւաթ մը ցուրտ
 ջուրին վարձք կ'ընդունի ու հասուցումն
 ալ այնպէս, ինչպէ՞ս առաս վնարողները
 ու ողորմողները անտէս եւ անտեսուին.
 երբ ի ցոյցս մարդկան չէ, այո՛, միշտ
 պիտի ընդունուին ու հրապարակելն եւս
 իւր օգտակարութիւնը պիտի ունենայ: Եւ
 երկրորդ Յիսուսի խօսքերը ողորմութեան
 վրայով թէ՛ ողորմիլ պէտք է, բարեբաւել
 պէտք է չէ թէ ակնկալութեան մը համար
 յաշխարհի աստ. այն նպատակին ու փաս-
 տին կը տանին եւ կը հաստատեն թէ զօ-
 րաւոր միջոց մըն է փրկութեան, թէ՛ ո-
 ղորմութիւն ընողը պիտի գտնէ, թէ՛ վար-
 ձաստութիւն ունի յերկնուս, թէ՛ նմանու-
 թիւն Հօրն գթածի. թէ՛ հիմն է ու խա-
 ռիսխը եղբայրասիրութեան ու ընկերու-
 րեան, թէ մարդկային եւ թէ Աստուածա-
 յին է, երբ մանաւանդ անխտրտէն ու ա-
 ռանց փոխարինութեան կը կատարուին:
 «Ամենայնի որ խնդրէ ի քեզ տուր, եւ զոր
 ինչ հանէ ոք ի քեզ մի՛ պահանջեր: Եւ

որպէս կամի՛ք թէ արասցեն ձեզ մարդիկ,
 այնպէս արասցի՛ք եւ դուք նոցա: Եւ եթէ
 սիրե՛ք դուք զսիրելիս ձեր, զի՞նչ շնորհ է
 ձեր, զի եւ մեղաւորք սիրեն զսիրելիս
 իւրեանց: Եւ եթէ բարի առնե՛ք բարեւա-
 րաց ձերոց, ո՞ր շնորհ է ձեր, զի եւ մե-
 ղաւորք զնոյն գործեն: Եւ եթէ փոխ սա՛ր
 այնոցիկ յորոց ակն ունիցե՛ք առնուլ, ո՞ր
 շնորհ է ձեր, քանի եւ մեղաւորք մեղա-
 ւորաց փոխ սան զի առցեն անդրե՛ն զկը-
 շիւս: Բայց սիրեցե՛ք զթշնամիս ձեր, եւ
 բարի արարե՛ք ասելեաց ձերոց, եւ տուք
 փոխ՝ ուստի ոչ ակն ունիցե՛ք առնուլ. եւ
 եղիցի վարձ՛ք ձեր բազում, եւ եղիցի՛ք որ-
 դի՛ք Բարձրելոյ զի Նա քաղցր է ի վերայ
 չարեաց եւ ապաւնորհաց: Եղերուք զթա՛մ
 որպէս եւ Հայրն ձեր երկնաւոր զթա՛մ է.
 Աւետ. ըստ 'Լուկասու Գլ. Զ. հմբ. 30—37»:

Ողորմութիւնք ի՞նչ չափով ու քանակով
 եւ ի՞նչ որակով լինի եւ ի՞նչ նպասակի
 ու գաղափարի համար տուած լինի նոյնն
 է, երբ անով կարօտութիւններ կը դար-
 մանուին, պէտքեր կը հոգացուին, օգտա-
 կարութիւններ կ'առնենան: Եթէ Յիսուսի
 բարոյա՛մ ու պահանջա՛մ ողորմութիւնք
 իսկօրե՛ն ու հաստատօրե՛ն գոյութիւն ու
 ծառայութիւն չունենար, այսօր աշխարհ

իր խոշոր թռչառութիւններովը եւ թռ-
 ռառներու աշգի ազգի բանակներովը
 պիտի անհրկէր. այնքան անժառանգներ,
 ախտաւորներ: խեղանդամներ, անդամա-
 յոյժներ, կարօտներ, բոլորովին չբաւորներ,
 անապաւեն աննեցուկ ծերեր, պառաւներ,
 գրկուածներ, դատապարտեալներ ի՛նչ ան-
 տանելի, ի՛նչ անորակելի խեղճութիւննե-
 րու մատնուած, սոսկալի ու սարսափելի
 պատկերներ ու տեսարաններ պիտի պար-
 զեին: Բայց ներկայիս անթիւ ու անհաշիւ
 գթօճ ձեռներու, առաս ողորմութիւննե-
 րու, իրապէս մարդասէր բանակներու թա-
 փած անխնայ ջանքերու շնորհիւր ի՛նչ
 օրհնութիւններ ու երանութիւններ կան,
 ու կը կարդացուին. օրեց'օր կ'անին, կը
 բազմանան արժանաւոր պտուղները, ողոր-
 մածները նշմարիտ քիստոնէութեան ու Յի-
 սուսի վարդապետութեանը: Ապաշխարա-
 նաց այս օրերուն, գիղջի այս ժամերուն
 ու եօթնեակներուն՝ ապաշխարութեան ար-
 ժանի պտուղ տանելու է եւ ունենալու.
 եւ կա՛յ արդեօք պտուղ մը այնքան համե-
 ղուկ ու սիրոյ բամուխ, եւ այնչափ դեղ
 ու դարման իւր հիւթովն ու մզուքովը,
 ամեն կարգի հիւանդութիւններու, ախտե-
 րու եւ կարօտութիւններու բուժումին ու

դարմանին յատուկ: Ո՛վ քրիստոնեայ եւ
 որդի, ապաշխարե՛ տալով ու սիրելով, ոչ
 թէ ի ցոյցս, ոչ թէ լոկ իբր սովորութիւն,
 այլ վարձուց արժանի ուխտով ու հաւա-
 տով: Մի՛ մոռնա՛ք գթութիւնը, զի Աստուա-
 ծային է եւ ողորմութիւնը՝ երկնային. ե-
 րանի՛ ու բի՛ւր երանի ողորմածաց: Գթու-
 թիւնը կրնայ հաւասարութիւն դնել ցա-
 լին մեջ: Գթութիւնը օրէնքին առաքինու-
 թիւնն է: Գթած եղի՛ք-ը ձեր ամենօրեայ
 հաւատամքը ըրե՛ք, եւ առաջին սովորու-
 թիւնը եւ կեանքին կանոնը: Մարդ ի՛նչ
 դիրքի եւ աստիճանի մեջ լինի, ի՛նչ սեռի
 եւ հասակի պատկանի, փրկարար վարդա-
 պետութեան այս պարտադրութիւններէն
 զերծ չէ եւ ո՛չ ալ մի պատճառ կայ ու
 արգելի՛ մարդկային պարտականութիւնը
 կատարելու կամ անկեց խուսափելու. մի-
 ջոցը դիւրին, պարտաւորութիւնը յսակ է:
 Յիսուս մարդոց վիճակէն տեղեակ, այն-
 պես եւ կեանքի բոլոր էլեւեջներուն, խոր-
 հուրդներուն ու գործերուն, ամենուն, ա-
 մենէն դիւրին եւ ուղիղ ճամբան ցոյց
 տուաւ: Նթէ չես հարուս իշխանաւոր
 կամ մեծասուն կալուածատէր, կամ ար-
 հեսաւոր, արուեստաւոր, չես՝ տէր անդի
 ու անդասանի այգիի ու պարտեզի. չու-

նիս հօտեր հօտադներ ոչխարի, արջառի,
 կամ չե՞ն արդիւնաբերեր անհատներդ ու
 արտադրեր գործարաններդ, եւ եթէ առ-
 խարհի վրայ կենացդ օրերուն տեր չե-
 դար մասի կապոցի մըն ալ, գոնէ գա-
 լաթ մը պաղ ջուրն՝ ալ չես կրնար մաս-
 նակցիլ մարդկային պարտականութեանդ
 կամ որբեւայրիին նման լումա մըն ա՛լ
 չես կրնար ձգել գանձանակին մէջը, եւ
 ո՞վ է որ այսչափն ալ չը կրնար ընել, եւ
 կամ իր կեանքի ընթացքին պատեհութիւնը
 չը պիտի ունենայ այսքանով մասնակցիլ:
 Ողորմութիւնը լոկ բնական ու սնական հա-
 ցին ու ջրին, հագուստին ու կապուստին,
 դեղ ու դարմանին կապուած չէ. ընդար-
 ձակ իմաստովը առնելով բարոյական
 մասնակցութիւնն ալ, անով պարտաւոր-
 ուիլն եւս նոյն դերը, նոյն նպատակը եւ
 հաւասարութիւնն ունին. երբ մէկը իր
 բարի, առաքինի օրինակովը, մաքուր կեն-
 ցազովը, բարիին, ուղիղին, բարձրին, ազ-
 նիւին առաջնորդելովը, իր մտքէն ու ի-
 մասնութենէն կարելու բաժին մը կը հա-
 նէ, իր ընտանի ու բարի յորդորներովը,
 նմանին՝ ընկերը, բարեկամը, թշնամին,
 ասելին կ'զգուշացնէ շարեն, փորձանքէն,
 վստահէն ու վնասէն, մեղապարտ անկեալ

վիճակէն, անա այս ամենը ընդունելի եւ
 վարձատրութեան արժանի ողորմութիւն են:
 Մարդ իր ունեցածէն տալու պատրաստոր է
 եւ այդ իսկ է ողորմութիւնը, եւ ոչ թէ
 յաւելեալէն, իր չունեցածէն տալու է որ
 գանձանակը լցուի: Սուրբ Աւետարանի,
 գեղեցիկ այդ Երկնամասէնին ոսկեղէն
 խօսքերը գոհար աղուց կանոններուն
 լսենք, եւ կարդանք յարածում. մա ի՞նչ
 շնորհներ ու գանձեր ունի իր ծոցին.
 միայն իմաստուն ու արթուն ըլլալու է ա-
 նոց ունենալու, անոց վայելելու: «Մի՛
 երկնչիր հօտ փութիկ, զի հանեցաւ Հայր
 ձեր տալ ձեզ գերեզմանութիւն: Վաճառեցե՛ք
 զինչս ձեր եւ տուք ողորմութիւն, եւ արա-
 բե՛ք ձեզ քսակս առանց հնանալոյ, գանձ
 անպակաս յերկինս ուր ոչ գող մերձենայ
 եւ ոչ ցեց ապականէ: Զի ուր գանձն ձեր
 է, անդ եւ սիրտք ձեր եղիցին: Եղիցին գօ-
 տի՛ք ձեր պնդեալ ընդ մէջս եւ հրագունք
 լուցեալք: Աւետ. ըստ Ղուկասու Գլ. ԺԲ.
 հմր. 32—36»: Ամեն մարդ գանձ ունենա-
 լու կ'աշխատի եւ կը փափաքի, եւ գանձն
 ալ անվնաս մնալու ու պահելու միջոց-
 ներ կը խորհի եւ կը գործածէ, գանձը
 շահաբեր ընելու եւ անտկոս շքողնելու
 համար ալ մարդ՝ գործ ու հրապարակ կը

փնտռե. ու իր միտքն ու կեանք ալ կա-
 պած ու միացուցած է գանձին հետ. սա՛-
 ռա՞ս բնական է եւ երբեք այսպանելի, վասն
 զի իր ֆրսիմքն ու կեանքն ողջոյն ասոր
 տամադրած է, եւ ասով տէր եղած. այս-
 պիսեաց ու սմեհուն համար ահաւասիկ
 տմուր ու հաստատուն հրապարակը ուր
 դրամի ելեւեջ, մուրհակներու անվճար
 մնալ, սնանկութիւն, աւագակութիւն եւն.
 չը կան. Ուրեմն դիզեցե՞ք ձեր գանձերը հոն
 երկնիին մէջ ողորմութեան *Չեք* երով ու
 այդ թագաւորութեան մէջ տկոսները բար-
 դուին ու բարդուին եւ որով յաւիտեանա-
 կանութեան, անմահութեան հոխ բնակա-
 րանք պատրաստուի վայելման ու երջան-
 կութեան համար:

Ա. Ղ. Օ թ Ք

«Եւ յորժամ յաղօթս կայցես Վի՛ շինի-
ցիսս որպէս կեղծաւորքն, զի սիրեն ի ժո-
ղովուրդս եւ յանկիւնս հրապարակաց կաշ
յաղօթս, որպէսզի երեւեացին մարդկան, ա-
ւեկն ասեւ ձեզ. այն իսկ են վարձք անցաւ:
Այլ դու յորժամ կայցես յաղօթս. մոռս ի
սեկեակ քո եւ փակես զդուռս քո եւ կաց
յաղօթս առ Հայր քո ի ծածուկ, եւ Հայրն
քո որ սեպակ ի ծածուկ, հասուցի քեզ
յայտնապէս: Եւ յորժամ կայցիք յաղօթս, Վի՛
շատախօս շինիք իբրեւ զհեթանոսսն, զի հա-
ւարին եթէ ի բազում խօսից իւրեանց շե-
շի շինիցին: Արդ Վի անանիցիք անցաւ, զի
զիտէ Հայրն ձեր զինչ պիտոյ է ձեզ, Վի՛նչչեւ

ձեր խնդրեալ ինչ իցե ի նմանե: Եւ արդ-
այսպէս կացե՛ք դուք յաղօթս Հայր մեր որ
յերկինս: Աւետ. ըստ Մատթեոսի Գլ. 2.
համար 5—9»:

Աղօթքը այն համբան է ուղիղ, հարթ-
ու սալարկ, ուրկեց կեանք անցորդը պիտի
առաջնորդուի ուղիղ հանգրուանին: Այն
որ գծեց ու փարզեց փափկօրէն եւ միտ-
շեշտեց բացայայտօրէն Յիսուս՝ մեր Տէրը,
մեր Վարդապետը, մեր Աստուածը ըսաւ.
Ես եմ համբան, որուն վրայէն եւ կամ
որով միայն եւեթ կարելի է հասնիլ փրկ-
կութեան: Բոլոր անոնք, որոնք այս համ-
բան կամովին թէ յանկամս, գէտ թէ յան-
գէտս կը կորսնցնեն, կորսնցուցած կը լի-
նին Հօրը տանը համբան, այն Հօրը՝ որ
գիրենք հովանաւորած, իրենց համար ա-
մեն բան խորհած, պատրաստած, հոս հա-
րսուրթիւն, դիւրութիւն եւ հոն՝ վերն ալ
օրէւաններ շնորհած է: Յաշխարհի եւս

այսպէս. Է Հօրք տանը ճամբան կորսնցը-
նողը կը կորսնցնէ Անոր շատ մը ժառան-
գութիւնները, այն Հօրք՝ որ զինք պահեր,
մեծցուցեր, իրեն համար արիւն ֆրսիմ
թափեր, անով խիստեր օրերով ու տարի-
ներով, ան ո՛չ ցուրտին սասկանհար եւ
ոչ տօթին արեւահար խոնջեմք Է առեր,
հա՛ հա՛ դասեր, բաներ, յոգներ ու պար-
տասներ Է, եւ վաղուան ու մեկայ օրերուն
համար ալ նոյն անտանելի վիճակը, նոյն
զբաղ մտնուքը, նոյն յոգնեցուցիչ, մաշե-
ցուցիչ տառապանքը ունեցած Է. հերիք Է
որ արհաւիրները ոչ մի բանով նեղու-
թիւն ու թուառութիւն պիտի կրեն, կամ
ցաւ ու հեծութիւն վիշտ փաշտեն: Նա ի-
րեններուն համար ի՛նչ անտանելիութիւն-
ներ, ի՛նչ դժուար կացութիւններ, որչա՛փ
անարգանքներ, թշտամութիւններ կրած ու
կուլ տուած Է. բաւ Է որ իրենները ապա-
հով են վսանգէն, փորձութիւններէն եւ
ամեն վիճակներէ որոնք կեանքին կ'սպառ-
նան: Հայրը իր ուշն ու ուրուշ, խոր-
հուրդն ու գործ տանը ու տնեցիին բարօ-
րութեանը, խաղաղ անդորրութեանը ու
երջանկութեանը ի սպաս դրած Է. կ'սպա-
սէ որ իրենները տանը ուղիղ ճամբովը
զան բոլորուին այն սեղանին շուրջը եւ

վայելեն առաս պարզելներ իրենց Հօր
բնանց, արդար վաստակաց, եւ փոխան
ասոնց միայն ունենան երգ ցնծութեան,
սիրս՝ երախտագիտութեան, աղօթ օրհնու-
թեան գոհութեան եւ հոգեակ շնորհապար-
տութեան: Աղօթք ուղեկից մըն է որ քեզի
լաւ համբաներէ կը սանի, համբայ՝ որ
յարդարուած է ամեն կոշկոռ քարէ, գուղձ
ու գունց հողերէ, շունի ոչ փոսեր ու
հորեր եւ ոչ ալ եզրեր փուռ տասասկ դրժ-
նեկաց, չափերն անոր հեղուած, լայն ու
երկայնք որոշուած: Աղօթք անվար ու-
ռաջնորդ մըն է, որ ուղղակի քեզ կ'ա-
ռաջնորդէ կայանիդ ու բաղձանքիդ, կը
սանի այն կէտին ուրկէց կը տեսնուի Հօր
փառաւոր պալատը, եւ կը լսուին ձայ-
ները Անոր ցնծութեան երգերուն, գոհու-
թեան ալիւններուն, որոնց մեղեդիք ու
տողեր այնչափ ներդաշնակ՝ լսողը կը
հիացնեն, ուրկէց հառազայթած լոյսի հա-
նանչներ աչեր կը խտխտցնեն. դուն ալ
արագ շիտակ ու աչերդ դիտակ: Աղօթք
ամեն դարու լեզուն է անփոփոխ, ամեն
տարուան երգն անլուռ ու անդուռ, ամեն
վիճակի ու ժամանակի համար ան գո-
յութիւն ունեցած է, ունի եւ ց'յաւիտեան
պիտի ունենայ: Աղօթել՝ բնական պահանջ:

բանական պարտի մըն է, մարդուն հետ
 ծնած անոր հետ անած ու հասակ հետած:
 Տե՛ս մանկան մը աչերը որո՞ւ կը յառին,
 դիտե՛ իր դեմքը ամբողջ խնդրելու երե-
 ւոյթով, եւ կամ գոհութիւն մը յայտնելու
 պատկերով շե՞ն պլպլար ու երեւոյթը առ-
 ներ: Այս պատկերը շե՞ս տեսներ ու զգար
 ճշաւոր ու անշունչ բոլոր կենդանութիւ-
 ներուն վրայ, անոնք որ նեղութիւն մը կամ
 անձկութիւն մը եւ վիշտ մը ունին ու կը
 կրեն. ի՞նչ աղերսարկու է, ի՞նչ պատկերա-
 լից է նայուածքնին եւ յառումը շուրջեր-
 նուն, ու վերե՛րը մեկու մը, աւելեց՝ ի-
 րենց անխօս ու լուռ աղօթքովը յոյս մը
 կ'ապաստեն եւ ճնորհի ցոյ՛ք մը կը խնդրեն,
 վա՛ր անձկութեան այդ պահերուն վեր-
 ցուելուն աղերսանքովը: Ուրիշներ իրենց
 ծիծղուն, խնդուն, վառ կենսունակ, գե-
 րող ու վառող, գեղ ու գեղ կեցուածքին,
 տարածուած փալփերուն ու փառփերուն
 մեջ անուշ նայուածք մը, խնկենի մատու-
 ցում մը եւ ծխենի բուրանք մը դրախտա-
 բոյր ունին Անոր, որ իրենց պարգեւած է
 չնայ պարգեւք ու ճնորհ: Ի՞նչ վսեմ ա-
 ղօթքներ են որ անգիտօրէն կը մատուցա-
 նեն Անձանօթին: Եւ դուն ա՛լ գիտակից
 կեանքին ու անոր բազմամեայ փուլերուն

ու ծալֆերուն, ծունկի եկաւ աշակերտի
 աղօթքի ուսման. սա՛ լեզու մ'է եւ գիտու-
 քիւն հասարակական. ցեղ, ազգ, լեզու,
 աշխարհներ այդ լեզուն կը խօսին, աղ-
 փա՛ս, հարուստ, ռամիկ, ազա՛ս, հիւանդ,
 առողջ, գեղ, սգեղ, մանուկ թէ ծեր այդ
 լեզուին կարօ՛ս, այդ լեզունով արօ՛ս ու
 նարօ՛ս պիտի կարդան, բարբառին, մամբն-
 ջեն ու մրթմրթեն հոգիին սնունդը: Ա-
 ղօթքը հոգիին սնունդն է ըստած, ընդհա-
 կառակը նշմարիտ աղօթքը հոգիին երկնա-
 սլացումն է գերազանցօրէն: Սնունդին հա-
 մար մարդիկ նուիրուած են բոլորովին
 աշխատութեան, ամէն յագնութեան ու հո-
 գածութեան կեանքը սնուցանելու, կեան-
 քին պէտքերը լրացնելու, անոր սնունդը
 ամբողջ հայթայթելու, վասնզի առանց
 սննդեան կեանքը կը գերեզմանանայ: Աշ-
 խատութեան մղուողներ, հարպիկներ կը
 շահին, կը վայելեն, լաւ մտքեր լաւագոյն
 խորհողներ լաւապէս կը սնանին, իմաս-
 տուններ ապրիլը կ'արժեցնեն, իսկ սգե-
 ներ, ծոյլեր, անաշխատներ պատառ մը
 չոր հացին կարօք կը փաշեն: Խելօք միշտ
 հաշուի կ'առնէ եւ ի նկատի կ'ունենայ
 թէ կեանքի առաւելութիւնը ո՞ւր կը կա-
 յանայ, նմարը ո՞ր կողմ կը հակի, ծան-

բութեան լեզուակը ո՛ւր կը խաղայ, ար-
սափնի՞ն թե ներփնի՞ն, մարմնոյն թե հոգ-
ւոյն: Ահաւասիկ Աւեստրանի ուժեղ եւ
զօրեղ վնասու ձայնը կը գոռայ, ձայնի
թրթիռները ծանրութեան լեզուակը կը
խաղցնեն ներփնի՞ն վրայ, նժարը բուն
հոգւոյն, զի հոգի առաւել է քան զմար-
մին: Այսպէս հախապատուութիւնը՝ հոգա-
ծութիւնը տալու է հաեւ եւ առաւել հո-
գիի սննդեանը: Աշխարհ իրենցներով դժ-
բախտաբար արսափն — մարմին — կեան-
քին յարգ, արժեք ու աշխատանք կուտայ
առաւել: Մարդիկ իրենց ժամերը, շա-
բաթները, տարիները բոլոր ուժով, մեքով
ու արիւնով շատ եւ միշտ գրեթե յատկա-
ցուցած են հարստութիւն դիզելու, ցան-
կութիւններու ետեւէ ըլլալու, հեշտ հա-
նոյքին ու վայելքին անձնատուր՝ կեանքը
սպառելու, կը ծխեն խուճկ, կ'երկրպա-
ղեն մամոնային, կը մատուցանեն պաշ-
տօն պատարագ ոսկի հորթին, երգ, պար,
զննատօն՝ անցնող, հող մոխիր դարձող
կաւէ, կնեայ կուռներուն: Եւ այս կոռոց
առջեւ ի՞նչ պատիւներ ու արժանիքներ,
ի՞նչ դիրքեր ու պաշտօններ, ահագին ար-
ժեքներ, դիզուած հարստութիւններ, մա-
տաղ հասակներ, թարմ տարիքներ, ալեւոր

պատկերներ, պատկառելի դեմքեր մոխրա-
 ցեր, անհետացեր են ու կ'աեհեհեհան,
 կ'աննիսին ու կ'անգասին նամարսուքեմ
 ու իսկուքիւններէ, որովհետեւ ո'չ գիտեն
 աղօթել, ոչ ալ գիտեն որո՞ւ աղօթել ու
 երկրպագել: Անցաւորեն՝ անանցը, անկեն-
 դանեն՝ կենդանին, աղբասէն հարսուքիւն,
 յիմարեն իմաստութիւն կը խնդրուի՞, կը
 փնտրուի՞: Որչափ կ'ուզեմ տուեմ, որչափ
 կ'ուզեմ երկրպագեցեմ մարմին կուռքին,
 սոսկ ամօր համար օրն ի բուն աշխատե-
 ցեմ, վատկեցեմ ու պարարեցուցեմ: Ան
 կը կշտանա՞յ, եւ կամ կը գոհանա՞յ. եր-
 բե՛հ, ան անգուր է, ան անողոք է, բա-
 ցարձակ սպերախտ մ'է, մեկ ժամ մի՛ կե-
 րակրէր, տարուան մը փորձանք կը բանայ
 գլխուդ. նա անընդհատ խլող յափշտակող
 է ու միշտ անյագ է, բոլոր վատսակդ օ-
 րերդ կը մսխէ ու քեզի ալ խտեհակներու
 կ'օռնաջնորդէ, խլեակներով կը փափաքէ,
 բանտերու զննաններու կը թխմէ եւ մինչեւ
 կառափնաս կը հանէ եւ դեռ չյագեմար:
 Հոգին սակայն քիչով գոհացող, քիչ հոգեր
 պատհառող քեզի, պուտ մը ջուրով իսկ
 երախտապարտ գայս կ'ուսուցանէ, ար-
 ծաք ոսկի, մեհափս թաւիշ, գմրուխտ գո-
 հար շուգեր, ոչ ալ խորհիկ խորոված, հա-

մեղ համեմ առաս սեղան, ու անոր պահանջածը կը կայանայ պարզ աղօթքին մեջ Հայր մեր որ յերկինս ես. իր յագուրդը՝ Հօրք թագաւորութեանը մեջ է, իր բոլոր զարդարանքը Անոր սրբութիւնն ու սնունդը, բոլոր անապականութիւնն ու անմահութիւնն: Աղօթքը սրտին վահանը, հոգիին բերդն է կեանքին պատնէցն է: Սիրքը որ բռնն է կեանքին եւ որուն վրայ կառուցուած է կեանքին շէնքը, եւ հիմն է մարմնոյն եւ կեդրոնը ուրկէ ուժ կը ստանայ կեանքը, եւ յարածամ գործունէութիւնը անոր, որ վստահութիւն կը ներշնչէ եւ կը ներգործէ բոլոր գործարանաւորութիւնը, պէտք է ամենայն զգուշութիւնով, փափկութիւնով եւ խոր զգուշութիւնով անոր պահպանմանը հոգ տանիլ եւ միջոցները ունենալ ապահովելու համար եւ պաշտպանելու ամեն արտաքին ու ներքին վտանգներէ եւ թշնամիներէ, որոնք են յոյլ թոյլ անտարբերութիւն, մարմնին բռնած խել ու խելո՛ւ ոտնձգութիւնները եւ խուժուումները ամեն ազգի, մեղքի ու յանցանքի: Ուրեմն զայն վահանով բոլորելու պատասպարելու է, որպէսզի նեց ու աղեղ եւ տեղ ու սուր չը կրնան խոցոսել, վիրաւորել: Գիտութիւնը բժշկական

նութեան նամբով տեսակ տեսակ վահան-
 ներ հնարած է պատշապանելու համար, եւ
 դեղեր՝ խոցուածքները բուժելու եւ այս
 ասոր համար, որ կեանքին հիմք, կեդրոնը
 չը վսանգուի: Հոգեւոր կեանքի կեդրոնն
 ալ միեւնոն վսանգները, կատարած բժնա-
 միները ունի աջէն ձախէն վիսացող, նեւ
 աղեղ տեղ միեւնոյն արձակումով ու յար-
 ձակումով կը սուրան կը վժան, ինչո՞վ
 պատշապանելու է, ո՞ր վահանով ապահո-
 վելու է անոր անխոցելիութիւնը, եթէ ոչ
 աղօթքի վահանովը: Աղօթքի վահանը ու-
 նեմալ շատ դիւրին է, կամք, կորով, սէր
 ու հաւատ եւ անա կը հիւսուի գորաւոր
 վահանը անփօրելի, անխոցելի: Կեանքը
 ինչ տագնապի մեջ լինի, ի՞նչ յուզմանց եմ-
 քարկի, ինչ բժնամիներ անոր վրայ յար-
 ձակին, ան աղօթքի վահանովը ամրացած
 ու պատշապարուած, եւ հաւատք, յոյս սէրի
 պողպատ թելերով հիւսուած ու շղթայա-
 ւորուած պիտի կրնայ վանել ամենք եւ
 իր առջին պիտի փօրուին ու փսոռին ա-
 մեն գեմեր: Վահան մը՝ անժանգ ու ան-
 քակ երկնասուր պարգեւ մ'է, Ո՞վ կեանք,
 մի՛ մոռնար այդ վահանը ունենալու, մի՛
 անտեսեր, մի՛ անհոգիւ, ամենօրեայ խոր-
 հուրդիդ առարկան ըրէ, բաժին հանէ աշ-

խաւսութենէդ, անուծութեանդ այդ ուծին,
 ամենօրեայ ախաւսութեանդ այդ հարս-
 տութիւն անյեւաձգելիօրէն քեզ պէտք էն:
 «Ասաց եւ առաւ մի նոցա առ այն քե
 պարս ե յամենայն ժամ կալ յաղօթս եւ
 մի՛ ձանձրանալ: Աւետ. ըստ Ղուկասու Գլ.
 ԺԶ. հմր. 1»: Մարդուն բնասուր ե կեան-
 քին համար ունենալ զգուշութիւն, եւ կան-
 խահոգ կարգադրութիւնով միշտ ապահո-
 վել տեւականութիւնն ու անդորրութիւնը,
 վասնզի ժամուան մը անհոգութիւնը կամ
 դանդաղութիւնը տարիներու վնասը կը
 փութացնեն: Ամէն ժամանակ աղօթքի կե-
 նալը եւս բնական ու բարի է, ինչպէս
 ամէն բոլոր արտի զարկին կանոնաւորու-
 թիւնը եւսկան ու կենսական է: Ամէն ժա-
 մու համար կեանքի վահանին հետ գլխի
 սաղաւարտն ունենալն ալ կարեւոր է, պա-
 հելու համար անվնաս խորհուրդին, մտա-
 ծումին այդ տակը, մարդուն պարծանքն
 եղող իմաստութեան այդ ընդունարանը,
 որ հակասք կը զարդարէ, կեանքը կը
 պանծացնէ առաքինազարդ վարուժ ու
 բարուժ, եւ կուտայ լեզուին աղօթքի ու
 աղօթողի բարբառ: «Եւ առե՛ք զսաղա-
 ւարտն փրկութեան եւ սնունդ հոգւոյն որ
 է բանն Աստուծոյ. ամենայն աղօթիւք եւ

խնդրուածով ատորս առնել յամենայն
 ժամանակի հոգւով, եւ ի նոյն սփնեւջիք
 ամենայն ժուժկալութեամբ եւ խնդրուա-
 ծով վասն ամենայն սրբոց: Թուղթ Պո-
 ղոսի առաք. առ Եփես. Գլ. 2. համար
 17—18»: Քրիստոնեան պարսի ցանկալ
 սաղաւարտին թագաւորութեանն երկնաւո-
 ռի, եւ բաղձա՝ կրելու այդ նշանը փր-
 կութեան, նոյն թագաւորութեան իրել
 ժառանգորդի: Աղօթքը սուր մըն է հասու,
 որուն հարուածը մեղքն ու փորձութիւն-
 ներուն վրայ վնասկան է ու վերջնական.
 մեղքերնիդ կապեցեք այդ սուրը, եւ ահա
 բոլոր թշնամիք մարմինին ու հոգիին սրա-
 հար պիտի լինի՝, մեղքն ու մաքաւորու-
 թիւնը, բայց ամեն ժամու համար պէտք է
 կրել եւ անբաժան ընկեր ունենալ, զայն
 գործածելէ չը յօրանալ ու յուլանալ: «Ա-
 ղօթից սեպ կացեք, սփնել ի նմին գոհու-
 թեամբ: Թուղթ Պոլոսի առաք. առ Կոր.
 Գլ. Դ. հմր. 2»: Կորովին Պոլոս առանց
 խնայելու դեմքերը, առանց երկնչելու դեպ-
 քերէն ու դիրքերէն, նոյն խիզախ հաստա-
 ւամտութիւնովը քարոզեց նշմարտութիւնը,
 ու նամբաները ցոյց տուաւ նորեկ հաւա-
 ւացելոց եղբարց ու քերց, ու իր յորդոր-
 ները նշմարիտ առաքեալի եւ եղբոր՝ մեծ

ու արագ ազդեցութիւն գործեցին: Պօղոս
 շատ ծանրացաւ աղօթին վրայ, եւ իր
 կեանքն ամբողջ աղօթ էր: Աղօթեցե՛ք, կ'ը-
 սէր, նամբան ու միջոցը այդ է Աստուծոյ
 հետ խօսքի բռնուելու, եւ Անոր հետ շա-
 րունակական յարաբերութիւն պահելու
 համար: «Անդադար աղօթս արարե՛ք յամե-
 նայնի գոհացարուք, զի այս են կամք Աս-
 տուծոյ Քրիստոսի Յիսուսի ի ձեզ, զհոգին
 մի՛ շիջուցանե՛ք: Թուլք Պօղոսի առաք.
 Ա. Թես. Գլ. Ե. հմբ. 17—18»: Բոլորով
 գոհանանք, ճննինք աղօթքով եւ կամ-
 քովն Յիսուսի Քրիստոսի, վառ պահելու
 հոգինիս ու միշտ կենդանի: Աղօթքը սեպ-
 բերդն է հոգիին, տեսե՛ք աշխարհի իշխա-
 նութիւններ, ազգերու թագաւորներ, պե-
 տութիւններ իրենց երկիրներն ու հարս-
 տութիւնները սահմաններով բոլոր պահ-
 պանելու համար կը ծրագրեն, կը գծեն,
 անագին գովարներ կը տամադրեն հրս-
 կայ բերդերու շարքեր կառուցանելու հա-
 մար, ե՛ն հմուտ, ե՛ն կարող եւ ռազմա-
 գետ հարսարագետներ սուղ վարձով գոր-
 ծապէս կը կացուցանեն, հազարաւոր բա-
 զուկներ տարիներով կ'աշխատեցնեն, անոր
 շաղախը ու աղիւսը ե՛ն թանկէն, քարերն
 անոր ժայռէ ու կրանիթէ կը գործածեն,

որոնք դառնում հրապարակ կը կարդան
 թե՛ ամի ռուսներուն հրասանդներուն, եւ
 ամեն իրենց դէմ ցցուողներուն: Այսպե-
 սով պաշտպանուած սահմաններ երկիր-
 ներ երկիւղ չունին. իսկ անհոգ ու թոյլ
 անպաշտպան սահմաններուն վիճակը միշտ
 երկիւղալի է եւ վստանգաւոր: Բացարձակ
 անհրաժեշտութիւն մըն է ինչք, գոյք, կեանք
 պահպանել ու պաշտպանել ամեն յար-
 ձակումէ, ամեն թեմամուրթէն, ու սա ան-
 խուսափելի պարտաւորութիւն մըն է, նմա-
 նապէս առաւել չափով հոգիին հարսու-
 թիւնը կեանքը ու սահմանները պաշտպա-
 նել պէ՛տք է իր կարեւորութիւնով ու ան-
 հրաժեշտութիւնով, բերդը նոյն շինուա-
 ծանիւթերով, ճաղախով ու ռազմագիտու-
 թիւնով, որ բոլորովին անսասան մնայ
 եւ իր ամուր հսկայ պատերուն՝ վրայ նեղէ
 մը իսկ չը բացուի: Ուրեմն աղօթքի բեր-
 դեր կառուցե՛ք երկու հարսութեան սահ-
 մաններուն վրայ, ուրիշ ներս չը կրնան
 ռուսք արձակել նախանձու, ասելութեան,
 բանսարկութեան, ամբարտաւանութեան,
 անհոգութեան, անփութութեան, շարու-
 թեան, ստութեան, շնութեան, ոխակալու-
 թեան տուներն ու հոյլերը: Աղօթքը կեանքի
 քին աշտարակն ու պահե՛նք է, իմաստու-

նին խորհուրդը շարունակ կեանքին ա-
 զա՛ս անփորձ արժանաւոր դիրքով ապ-
 րելու, այլոց վնասելու ճեղօգտակար թի-
 լալու, պատկանած ցեղին հանդեպ շատ
 բնական եղած պարտաւորութիւնը անթերի
 կատարելու, չարէն հեռի մնալով բարիք
 գործելու, ստանձնած ու պարտաւորած
 աշխատութիւններուն՝ հաւատարմօրէն ծա-
 ռայելուն շուրջը կը դառնայ: Անշուշտ
 այս խորհուրդ լայն քաջանակ մը կը նա-
 խասես, նեղ ու անձուկ սահմաններէն
 դուրս ելած կեանքին պիտանի կանոն ու
 օրէնք կը գծէ. բոլոր այս գիծերը սահ-
 մանուումներ կեանքին յաջողութեանը եւ
 յառաջդիմութեանը համար: Կեանքը այս
 ամենովը արժեցնելու ու արժեքաւորելու
 համար լաւագոյն աշտարակ մը կերտելու
 է, որուն մէջ ապահով ու ազա՛ս գործու-
 նեութիւնով անվնաս ամէն ժամ աշխա-
 տանք ունենալ եւ աղօթք: Կեանքը ի ծնէ
 եւ ի բնէ յարատեւօրէն ու յամառօրէն իր
 համբարդութեան ու համբարդի կարաւանը
 կը փայտցնէ դառն ու խառն համբաւներէ,
 շատ անգամ ամայի լերկ ու մերկ անա-
 պատներու շոր ու խոր աւազուսքներէ, քիչ
 անգամ ովասիսներէ. երբեմն ահով ու
 վախով լեցուկ անմասոյց վայրերէ, քա-

պառնագոյ գահալեծներէ, ինչ անգամ
 ծաղկով ծիծղուն դաշերէ. եւ սակայն
 իբրեւ կարաւանապէս առաջնորդելու է
 բոլոր զգուշութիւններով, կանխահոգ մի-
 ջացներով, որպէսզի անվնաս հասցունին ի-
 ջեւանին պատնէշած: Աղօթքէն աւելի գո-
 րաւոր պատնէշ մը կա՞յ կեանքին ու քրիս-
 տոնէին համար, այս աշարակով ու պատ-
 նէշով ամրացածին. ո՞ր հակառակորդը,
 ո՞ր թշնամին քաջութիւնը պիտի ունենայ
 սուր նօսելու. փորձի՞չ ու քանդի՞չ չեն
 կրնար խրամատներէն ոսկունլ մինչեւ պատ-
 նէշ ու աշարակ վնասելու համար հոն
 ապաստանողներուն: Աղօթել պէտք է Դաւ-
 թի պէս. ան իր տխրութեան, նեղութեան
 օրերուն երբ՝ թշնամիներէ պաշարուած,
 յաղթելու յոյսէն լիւաւ, երբ՝ մարդկանցմէ
 ռազմավարներէ երեսէ ձգուած, յաղթը-
 ւածի պարտուածի երեւոյթով տեսնւմ ու
 տխուր սիրտը կոտրած հոգին վշտակրած
 եւ բոլորովին յուսահատ, անա գորաւո-
 րէն ու գորականէն կ'սպասէր: «Փրկեա զիս
 ի թշնամեաց իմոց, Առնուած, յայնցանէ
 որք յառնցեալ եմ ի վերայ իմ ապրեցո
 զիս: Փրկեա զիս յայնցանէ որք գործեն
 զանօրէնութիւն, յառանց արիւնահեղաց ապ-
 րեցո զիս: Սաղմոս Գլ. ԺԸ. հմր. 2—4»:

«Լուր Ասուած աղօթից իմոց, եւ նայեաց Տէր, յաղօթս իմ: Ի ծագաց երկրէ կարդացի առ քեզ մինչ ի վասակել արտի իմոյ ի վիմէ բարձր արարեր զիս, առաջնորդեցեր ինձ եւ իմ եղեր յոյս, եւ աշարակ հօր եղեր ինձ յերեսաց թշնամւոյն: Բնակեցայց ի յարկս քո յաւիտեան, եւ ծածկեցայց ընդ հովանեաւ թելոց քոց: Դու, Ասուած, լուր աղօթից իմոց եւ տուր ժառանգութիւն՝ ոյք երկինչին յանուանէ քումսն: Աւուրս յաւուրս յաւելեր թագաւորի, ամաց նորա, աւուրս ազգաց մինչեւ յազգս նորա. կայ մնայ յաւիտեան առաջի Ասուծոյ, ողորմութիւն եւ համարժեցութիւն ոյք խնդրեցին ի նմանէ: Այսպէս ապա մասացից քեզ յաւիտեանս յաւիտեցից եւ ցաց քեզ զաղօթս իմ որ քս օրէ: Սաղմոս Գլ. 4. հմր. 2—9»: Դաւիթ իր թագաւորութեան եւ հարստութեանը մեջ ունեցաւ փորձութեան պահեր, դժնդակ պարագաներ, ահաւիճութեան թշնամիներ, սուկալի հակառակորդներ, ախտաւոր գահավիժումներ, ներսէն ու դուրսէն կեանքին սպառնացողներ, եւ պողովասիկ բազուկներն իր, եւ կորիւն կուրծքը, քաջ պատերազմիկ համբաւը, աղեղի նետի պարասիկի հարապիկ գործածումը, գողիաթ-

ներ դիտապաս գետին փռելները, չը գո-
 րեցին, չը զօրացուցին, որ կանգուն մնալ
 յաղթ պարծի. մինչեւ որ չը փառեցաւ եւ
 չապաստանեցաւ Աղօթին ու անոր սլաս-
 նեօին ու աւսարակին, չը կրցաւ փրկուի
 ու յաղթանակել: Աղօթը ստրկեցնող մեծ
 Վարպէսն ու Վարդապետը՝ ինքն եւս դի-
 մեց այդ զօրաւոր միջոցին եւ գեմփին իբ-
 րեւ մարդու, թեւ Որդի՝ եւ փարոզեց որ
 աղօթեն, հրահանգեց որ ամեն նեղութեան
 ու փորձութեան մէջ եղողները միշտ ա-
 ղօթի կենան: «Եւ մատուցեալ յառաջ սա-
 կաւիկ մի անկաւ ի վերայ երեսաց իւ-
 րոյ, կաց յաղօթս եւ ասէ, Հայր իմ եթե
 հնար է անցցէ բաժակս այս յինն, բայց
 ոչ որպէս ես կամիմ այլ որպէս դու: Քայ
 առ առակերսն եւ զսանկ գնոսա ի բուն
 եւ ասէ ց'Պետրոս. Այդպէս ոչ կարացիմ
 մի ժամ կալ ընդ իս. Արթուն կացեմ եւ
 յաղօթս արարեմ զի մի անկանիցիմ ի փոր-
 ձութիւն, հոգիս յօժար է բայց մաքմինս
 տկար: Դարձեալ երկրորդ անգամ շոգաւ,
 եկաց յաղօթս Յիսուս եւ ասէ, Հայր իմ
 եթե հնար իցէ անցանել յինն բաժակիս
 յայսմիկ, ապա թէ ոչ՝ արբից զնա, եղի-
 ցրն կամմ բո: Աւետ. ըստ Մատթ. Գլ. ԺԴ.
 հմբ. 36»: Ղուկասու Գլ. ԻԲ. հմբ. 42:

Յովհաննու Գլ. ԺԲ. հմր. 27»։ Գեղեցիկ
 օրինակը եւ լաւագոյն դասը. իր պարզու-
 թեան մեջ որչա՛փ վսեմութիւն, աղօթին
 Տերը՝ աղօթող, Շնորհասուն՝ շնորհրկալ,
 կարող Տերը՝ կարողութիւն հայցող։ Մարդ-
 կային սկար կազմը ու կողմը հապա որ-
 չա՛փ պէտք ունի աղօթի, շնորհի ու կա-
 րողութեան։ «Որ յաւուրս մարմնոյ իւրոյ
 աղօթս եւ պաղատանս առ այն որ կա-
 րողն եր ապրեցուցանել զնա ի մահուա-
 նէ՝ ուժգին գոչմամբ եւ արտասուօք մա-
 սուցաներ, եւ լսելի լինէր առ լաւութեանն։
 Թեպէս եւ Որդի, ուսաւ ի շարշարանաց
 անսի զհնազանդութիւն։ Եւ իբրեւ կասա-
 րեցաւ, եղեւ ամենայն հնազանդելոց իւ-
 րոց պատհառք փրկութեան ի յաւիտենից։
 Թուրք Պօղոսի առաք. առ Եփես. Գլ. Ե.
 համար 7—10»։ Պօղոս հիանալիօրէն եւ
 բարձրօրէն ըմբռնած կը նկարագրէ վիճակը
 Յիսուսին, մանաւանդ այն օրերուն ու բո-
 պեներուն, որ մարմնապէս կը կարօտէր
 աղաչանքի աղօթքը մասնուցանելու ուժգին
 գոչումով եւ արցունքով Անոր՝ որ կրնար
 զինքն խոր անձկութենէն ազատել. եւ երբ
 պարս եր հնազանդիլ հնազանդեցաւ ու
 այս հնազանդութիւնը հնազանդողներուն
 փրկութեանը պատհառ եղաւ։ Հնազան-

դիլն ալ առաքինութիւն մըն է եւ փրկութեան պատճառ, եւ փորձութիւններէ անվնաս մնալու ալ լաւագոյն վիճակ մը։ Հնազանդիլ աղօթքի նամբով, նամբաներու լաւ ընտրութիւնն է. ուրեմն աղօթենք մեր մարմնոյ եւ հոգւոյ անձկութիւններուն չարչարանքներուն, վիճերուն, ցաւերուն ու սուգերուն, տրտմութիւններուն, եւ փորձութիւններով պաշարուած վայրկեաններուն մէջ։ Կարդանք դարձեալ Պօղոսի թղթերը, հո՛ն պիտի սերտենք, հո՛ն պիտի ուսնինք թէ փրկութեան համար կամաւ ահաւոր չարչարանքներու պատճառս Յիսուսը չաղօթեց լոկ իրեն համար, այլ ամենուս փրկութեան. եւ Պօղոս իր թղթերովը ուզեց ուշադրութիւննիս դարձնել աղօթքի կարեւորութեանը, աղօթքի օգտակարութեանը ու անհրաժեշտութեանը։ Պօղոս աղօթելը իր փարոզած Յիսուսէն սորվեցաւ. եւ ուսույց, եկեղեցիք բոլոր առ այդ կը պարտաւորեն ու կը փառալերեն հաւատացեալներու խումբերը։ Յիսուս անգիտակցաբար չըրաւ աղօթքի թելադրանք, եւ ոչ ալ ի ցոյցս կատարելու պարտադրեց, ո՛չ. այլ բանական ու իսկական պարտաւորութիւն մը գծեց, որ անցեալ ներկայ ու ապագայ դարերն ու մարդկութիւն պիտի շարունակեն զանազան եղա-

նակներով: Անգթութիւն է նաեւ վիճելի
 գտնել Յիսուսի պատուիրած աղօթքի պար-
 տադրութիւնը, թէ ամեն ասէն աղօթքի
 կեցե՞ք եւ մի՛ ձանձրանա՞ք, հակառու-
 թիւն մըն է այս աշխարհին պահանջա-
 ծին ու պարտադրածին: Աշխարհ ամենօր-
 ուայ համար աշխատանք կը պահանջէ եւ
 ո՛չ դանդաղութիւն ու ծաւալութիւն, կտոր
 մը հաց նարելու գերան մը գտնելով բնակ
 մը տնկելու համար անդուլ ու անդադար
 ջանք պէ՞տ էն, ինչպէ՞ս այդ ժամերը ծոյլ
 ծոյլ աղօթքին տալ. մինչդեռ աղօթութեան
 կը թելադրէ, որ ամենը թողնուս երեսի
 վրայ եւ աղօթքի կենսա, միթէ կարելի՞ է
 կ'աղաղակէ անգէտը: Երբ մարմնի աշերով
 ապրուած կեանքի ակնոցով դիտուի, սա
 եզրակացութեան յանգիլ պէ՞տ է թէ Յի-
 սուս բացարձակապէս սխալեցաւ իր հաւ-
 ուին ուսուցումին մէջ, երբ մարդոց այս-
 պէս պատուիրեց: Բայց ո՛չ. ան չը սխալե-
 ցաւ, ո՛չ ալ անգիտացաւ, ո՛չ ալ միտքնու-
 նապասակ ցոյցի ու փառքի համար էր, ալ
 ընդհակառակն բոլոր մարդուն իր ներկայ
 ու ապագայ կեանքի երջանկութեանն ու
 փառաւորութեանը համար էր, միշտ Աղօթ-
 քի փրկարար դերովն ու նամբովը: Յիսուս

իբրեւ Տիրոջ յամենայն ժամ աղօթս արա-
 րէիր չը թելադրէր միայն, այլ կը հրամա-
 յէ, եւ իբրեւ վարդապետի կը հրահանգէ,
 եւ իբրեւ ուսուցչի կ'ուսուցանէ. Տիրոջ,
 վարդապետի, ուսուցչի հնազանդիլ աւագ
 պարսականութիւնն է. անփոյթ գտնուիլ,
 անհնազանդ մնալ յանցաւորութիւնն է, եւ
 պատիժը մեր անձինն է: Եթէ աշակերտի
 հետեւողութիւնով ու հնազանդութիւնով
 հետեւինք տուած հրամանին ու հրահան-
 գին, ոչինչ հակասական պիտի գտնենք: Ա-
 մեն ժամ աղօթի կեցեմք ըսելը՝ ըսել չէ թէ
 ամեն գործ, աշխատանք մեկդի դրեմք, անդ
 անդամսան խոսքսան թողուցեմք. կալ ու
 կաւք երեսի վրայ. տուն վանաւասուն
 փակեցեմք, արուեստ ուսում մեկ կազմ ծա-
 րեցեմք, գործ ու գործիք եւ սեղաններ սա-
 պալեցեմք, արջառ ոչխար մի՛ կերակրեմք,
 սնունդ ու հոգ գաւաղաց մեկդի թողնե-
 ցեմք, ու միմակ առաւօտե ցերեկ ու մին-
 չեն գիշեր աղօթի կայնեցեմք: Ընդհակա-
 ռակը մեր Տէր, մեր Վարդապետը. աշ-
 խատութիւնը մարմնական ու ձեռական,
 բազալերեց եւ օգտակար նկատեց, եւ ինքն
 իսկ հիւսնութեան արհեստին աշակերտե-
 ցաւ ու հետեւեցաւ, մաքուր օրինակը հան-
 դիսանալով այլոց, ծուլութիւնը անարգեց,

աշխատութիւնը արժայութեան սիւն հռչա-
կեց: Ամեն ասէն աղօթքի կեցե՛ք-ը եւ ա-
ղօթքը հաւասար ու համագոր նկատեց ու
սեպեց այն բոլոր աշխատանքներուն, կամ
աշխատութիւնները համագոր համարեց ա-
ղօթքին երբ անոնք ուղղութիւնով, հաւա-
սարմութիւնով կը կատարուին առանց
խարդախութեան ու խաբէբայութեան, ա-
ռանց խորելու ու կեղծելու: Յիսուս հրա-
մայեց աղօթքը ամեն օրուան համար, որ-
պէսզի զմեզ պահէ յարաբերութեան հետք
մեր երկնաւոր Հօրը, կապէ Անոր հետ միացնէ
հոգեւորապէս բոլոր լեխսոնեայ եղբարց
հետ, եւ հաղորդակցութեան մէջ պահէ զին-
ւորեալ ու յաղթական եկեղեցիները: Ա-
ղօթքը բարիքներուն սկիզբը, չարիքներուն
բարձունքն է, մեղաւորէն ու մեղքէն թու-
նաւորուողին ու վիրաւորուողին փանասէն՝
բալասանն է: Աղօթքը մեղքն ու ապակո-
նութիւնը կը սրբէ արեւն ու հոգիէն, կը
մաքէ հեղմամբ շնորհաց Ա. Հոգւոյն իբ-
րեւ ոսկի ի հալոցի, երբ մեղաւորը գիտէ
աղօթեով դիմել գթած Հօրը, Փրկչին Յի-
սուսի սրբարար Ա. Հոգւոյն: Աղօթքը մար-
դուն հմայիչ լեզուն է, հոգիին ալ հար-
սասան թարգմանը: Գիտէ՛ք թէ երկու ա-
նուշ խօսքը, մէկ հմայող գրուցուածք, ի՛նչ

վեհեր, ի՛նչ քեն ոխեր, հաղառակութիւն-
 ներ կը մեղմացնեն կը հաւտեցնեն. հար-
 տասան ու հարսարարան լեզուներ ի՛նչ
 բազմութիւններ ու ամբոխներ կը հան-
 դարտեցնեն ու կը՝ հպատակեցնեն. եւ ի՛նչ
 բանակներ շարժման մեջ կը դնեն ու կը
 մղեն: Երբեմն ալ լուռ գանգատ, շօռկ ու
 հնհնուէ՛ր շրջան կ'առնեն ու կը լսուին,
 թե՛ այսչափ աղօթեցինք երկրպագեցինք,
 ժամ ու ժամսուսնէն չը հեռացանք, եւ սա-
 կայն մեր աղօթքները անլսելի մնացին, եւ
 մեր խնդրուածներուն փոխարէնը չստա-
 ցանք, դառն օրերու, գեշ վիճակներու.
 եւ անտանելի պայմաններու ալ մասնուե-
 ցանք: Գուցէ առաջին առթիւ եւ երեւու-
 րապէս իրաւացի սեպուին պահ մը այս
 գանգատներ, բայց սխալած ըլլալուդ չե՞ս
 անդրադառնար երբ աչիւնդ հո՛ն հեռուն
 տկնարկ մը նետեն, հո՛ն անդ այն պար-
 տեցին՝ Գեթսեմանի ձորին. ո՛ւր կ'աղօթե-
 Յիսուս այնչափ արտաշույզ, տեսարանը որ
 կը պարզուի քու աչիւնուդ, սովորական
 չէր, այլ սոսկալի էր ու սարսուռալի նշմա-
 րի՛ս Աստուած մը իբրեւ նշմարի՛ս Մարդու
 մահուան հեռանկարով քանձրամած ու
 տխրամած անձկութեան պահեր կ'ապրէր
 քեզինքն Անոր արեան կայլակներու եւ

փոխուած ու բոլոր յայն ու խռով ա-
 դօրքի. վայրկեան մը այնպէս թուեցաւ
 իրեն թէ ադօքր անհունին գիրկը խորա-
 մուխ ու թաղ չէր գար պատասխանով մը.
 սրբելու արեան ոլոռները, եւ քակեր ու
 քրքրէր շրջալուրտած արհաւիրք ու թրե-
 նամիք. անլուր ու լուռ սագմապին
 մեջ երբե՛ք գանգատ, բնա՛ւ դժգոհութեան
 փսփսուէ շունեցաւ չր փութացող, չր պա-
 տասխանող ադօթիցը, ալ փութացուած
 համակերպութիւնն ու հնազանդութիւնն
 եր ու միջոցը պիտի ըլլար փրկութեան
 եւ յաղթանակը միասին գծուած, ծրագ-
 րուած մեծ խորհուրդին: Պարտ էր հնա-
 զանդելու Հօրք, անհնազանդութեան պսա-
 դին՝ մեղքին յաղթանակելու ու յաղթանակն
 հռչակելու համար: Հօրք կամփին պարսա-
 ւորիլը ու կասարելը այնչափ զօրաւոր էր իր
 ներքը, որ դանիներուն խոժոռ նայուած-
 քին, կասողած խուժանին խել ու խենդ
 մոլուցքին առջեւ իսկ, անօրինակ հեզու-
 թիւնով, եւ ի՛նչ ոգու խոնարհութիւնով ա-
 նոնց համար կ'ադօթէր: «Հայր թող դոցա
 գի ոչ գիտեն զօնչ գործեն: Աւետ. Ղուկա-
 սու Գլ. Ի. հմր. 34»: Ադօթքը կը մխիթա-
 րէ զմեզ մեր վիշտերուն ու ցաւերուն մեջ,
 անոնք որչափ ալ անուելի ու անսանելի

լինին. կ'ամոքե ու կ'սփոփե մեր սրտու-
 թիւնները. մանաւանդ հոգեւոր տկարու-
 թիւններու մէջ կ'ոգեւորե. երբ անով կը
 բարձրանանք, կը վերանանք. Շնորհաց Ա-
 թոռին առջեւ: Կրնա՞ս այսպէս աղօթել,
 եթէ կրնա՞ս իրապէս քրիստոնէայ ես եւ
 Քրիստոսի ժառանգ. Ան ինչպէս ուրիշներուն
 համար աղօթեց, դուն ալ անձիդ, ընկերիդ,
 թեմամիիդ ու դահնիդ հանդեպ. անա կ'ու-
 նենա՞ս Յիսուսի եզակիան կեանքին նմա-
 նութիւնը, որ յաշխարհի երեւեցաւ եւ ընդ
 մարդկան շրջեցաւ: Յիսուսի կեանքը ա-
 ղօթի շարք մը եղաւ առանձնական թէ
 հասարակական գործունեութեան օրերուն.
 ամեն քարոզութիւններու, փորձութիւննե-
 րու ու հրաշքներու ասէն. Այս կեանքը
 շրջան մը բոլորեց եւ աղօթքն երբ քանա-
 լին՝ երկնի թագաւորութեան փակեալ
 դրան դրախտին, որ ի գին իր անապական
 սուրբ արեամբ պիտի բանար. սուրբ էակն
 անգուգական ու եզակիան երկրաւորաց,
 գերագոյն էակը Յաւիտենին Տիեզերաց:
 Ո՛վ որ աղօթել գիտէ, ապրիլ գիտէ, ու
 հեգել՝ վայելել գիտէ: Աղօթե՛ք ինչ համար
 եւ ինչ սանդ ու ճնեցիիդ յաջողութեանը
 ու բարօրութեանը համար. Աղօթե՛ք նեղու-
 թեանդ, անձկութեանդ դժուարութեանդ

տառապագին ցաւոցդ համար. Աղօթե՛ք քե-
 րահաւատած հաւատքիդ, պակասած նուա-
 րած յոյսիդ, սպառած հասած սերիդ հա-
 մար, որպէսզի առասնան: Աղօթե՛ք ծանրա-
 ցած, քանձրացած մեղքերուդ, բորբոս-
 ած ու թնճուկուած յանցանքներուդ հա-
 մար: Ասուած մեր Հայրը սահմանեց ա-
 ղօթքը. Նա ուսոյց աղօթել իբր միջոց ու
 դարման իւր շնորհն ու ողորմութիւնը բա-
 ւանալու, չէ թէ անոր համար որ ինք
 մեր պէտքերը չը գիտեր եւ մեր խնդրանք-
 ներուն կ'սպասէ կամ չկը կարօտի, այլ ա-
 նոր համար որ մենի գգանք մեր պէտքեր
 մեր կարիքները եւ նանչնանք ու ըմբո-
 նենք Ասուծոյ գորութիւնը, իշխանութիւ-
 նը, Ամենագէտ կարողութիւնը բարութիւնը
 հանդէպ մեր տկարութեան, Անոր անկա-
 րօտ լիութիւնը ու լեցունքութիւնը մեր ան-
 զօր ու միշտ կարօտ վիճակին մէջ: Եւ
 նանչնանք բաւորով արեւով, հաւատանք բա-
 ցարձակապէս անկէ կախում ունենալնիս:
 Աղօթել ու աղօթք առ Բարձրեալն՝ Աս-
 տուծային շնորհ մըն է եւ մեր իրաւուն-
 քը՝ զայն ունենալ եւ մեր պարտաւորու-
 թիւնը՝ զայն կատարելու. կատարենք հա-
 տատով, փարիմք յոյսով, պլլուիմք ամուր-
 սիրով, ջերմ եռանդով, բարեպաշտ ու

խոնարհ հոգւով, բեկեալ սրտով: Մի՛ թե-
 րամսիւ երբեք թե աղօթիդ պատասխանը
 չես ստանար, ուշ կամ կանուխ պիտի գայ
 պատասխանը: «Տէր լուր աղօթից իմաց,
 աղաղակ իմ առ ինչ եկեացէ: Մի՛ դար-
 ձուցաներ գերեսս քո յինչն յաւուր նեղու-
 թեան իմոյ: խոնարհեցո առ իս գունկն
 քո, յորում աւուր առ ինչ կարգամ վաղ-
 վաղակի լուր ինձ: Սաղմոս Գլ. ԼԼ. հմբ.
 2—4»: «Տէր Աստուած փրկութեան իմոյ
 քո սուէ կարգացի եւ քո գիշերի առաջի քո:
 Մտցեն աղօթք իմ առաջի քո Տէր, խոնար-
 հեացի ունկն քո քո խնդրուածս իմ: Սաղ-
 մոս Իլ. ԶԸ. հմբ. 2—3»: Աղօթողին խրնդ-
 րուածքը անլսելի չը մնար երբեք, երբ ի-
 րապէս աղօթել գիտէ ու ետ չը մնար: Ա-
 ղօթել աշխատութիւնով, գործով, կեան-
 քով ու ամեն վիճակով ու պայմաններու
 մէջ: Աղօթել առանցիկն փակուած սենե-
 կի մէջ, առանձնացած սրտիդ ու հոգիիդ
 մէջ, ծածուկէն ու լռօրէն մտնոց, աղեր-
 սալի նայուածքով, պաղատագին խնդր-
 ւածով, սրտի կոծումով: Ան ծածուկէն
 պիտի լսէ եւ յայնպէս պիտի հասուցա-
 ցէ: Աղօթէ՛ հրապարակային աղօթքը՝ եղ-
 րարցդ հաւատացելոց հետ Ս. տաճարներու
 ու մատուռներու մէջ, հո՛ն ուր յանուն

իրեն հաւաքուած են, հո՛ն ուր խաչ մը
 կայ տնկուած կամ գանգակ մը կը դողան-
 ցէ: Սխալ մի՛ բմբռնէք թէ Յիսուս որ պատ-
 ուիրեց թէ մենք աղօթքի կենանք, առանձ-
 նանանք միայն մեր սենեկին մէջ ու դուռն
 ալ կղպենք, որպէսզի մեզ ծածուկեն լսե-
 ու յայտնապէս այդ ասէն հասուցանէ ո՛չ,
 Ան ըսել ուզեց, երբ աղօթքի կենաք ձեր
 որերը աշխարհային հոգերէ հեռի եւ
 բոլորովին աշխարհի գրադումներէ եւ մը-
 տածումներէ զերծ, պահ մը խզել ու կրտ-
 բել ամեն յարաբերութիւն դուրսի հետ եւ
 սրտով ու հոգով հուրով աղօթքին ու
 բոլորով շուրջ իրեն, Երկրպագութեան
 Հօր, Շնորհին՝ Ա. Հոգւոյն: Աղօթեցէք
 ինչպէս աղօթեցին ճահապետներ՝ Յակոբ-
 ներ, Յովսէփներ, մարգարէներ՝ Մովսէս-
 ներ, Սամուէլներ, Եղիաներ, Դաւիթներ,
 առաքեալներ՝ Պողոս Պետրոսներ, Նարե-
 կացիներ, Շնորհալիներ, մինչեւ հասնին
 ու առաւելուն շնորհներն ու օրհնու-
 թիւնները Երկնային: Աղօթեցէ՛ք որ աւել-
 նայ ձեր մէջը բարեպաշտութեան, ջերմե-
 ռանդութեան հոգին, որքի եւ հոգու ան-
 սահման գոհունակութիւնը եւ փառաբա-
 ցութիւնը երգին ու մեղեգեաց, որով գո-
 հաբանենք ու փառաբանենք Ստեղծողը,

Փրկիչը, Շնորհասունն ու պարգեւատուն
 մարդասէր Աստուածը, որ լցուցած է զմեզ
 շնորհօք ու պարգեւօք բարեօք. որ լցուցած
 է աշխարհն ու եկեղեցի իր փառաւորու-
 թիւնովն ու լիութիւնովը: Աղօթեցէ՛ք եղ-
 բարք պատուական, հոգեւոր կեանքի ա-
 ռանցք, մարմնաւոր կեանքի ուժը, եւ
 դէպի արդարութիւն ու նշմարեցութիւն
 հասնելու համբան եղող խնկելի, գովելի
 աղօթք. Աղօթե՛ք սիրելի ժողովուրդ Տու-
 նիդ մեջ ընտանիքիդ հետ, եղբարցդ հետ
 Տանարին մեջ. դառնի մեջ գործաւորնե-
 րովդ միասին, աշակերտներովդ դպրասան
 սրահին, երե համբաներուն մեջ եւ կամ
 լեռանց սեւ ու սեւալ կասարներուն վրայ
 հո՛ն ալ ծունկի եկաւ, հոնկեց ալ աչերդ
 վեր երկնքին ուզդէ ու աղօթե՛ք եւ երգը
 երգէ գոհութեան ու փառաբանութեան,
 եւ Դանիէլի ու Երից Մանկանց հետ Օրհ-
 նեալ եւ Տէր Աստուած հարցն մերոցը: Ա-
 ղօթե՛ք Ա. Հայրերու ու վարդապետներու
 նման աշխարհի խաղաղութեան եւ Ա. Ե-
 կեղեցիներու հաստատութեան համար: Ա-
 ղօթե՛ք հանապարհորդներուն, նաւորդնե-
 րուն խաղաղութիւնով հասնելու համար
 բարութեան հաւանանգիսը: Աղօթե՛ք հի-
 ւանդներուն, ախտաւորներուն բժշկութեա-

նր, բանսարկեալներու, գերեալներու ա-
 զասութեանը. Աղօթե՛ք առաւօտեան երգը.
 «Զարթի՛ր, ընդե՞ր ննջես, Տե՛ր մի՛ մերժեր
 զմեզ իսպառ. Արի՛ Տե՛ր. օգնեա՛ մեզ սա-
 ցուք անուանդ քու գփառս»: Աղօթե՛ք «Ա-
 ռաւօս լուսոյ արեգակն արդար առ իս
 լոյս ծագեա: Բդխուան ի Հօրե բղխեա ի
 հոգւոյս բան քեզի հանոյս»: Աղօթե՛ք «Սեր
 անուն Յիսուս, սիրով քո նմլեա սիրս իմ
 քարեղեն»: Աղօթե՛ք «Ընդ մե՛զ Տեր Աս-
 ռաւ, գիտասցի՛ք հեքանոսք եւ պարտե-
 ցարուք, զի Աստուած ընդ մեզ է: Եւ լը-
 լարուք զայս ի ծագաց մինչեւ ի ծագս
 երկրի զի Աստուած ընդ մեզ է»: Աղօթե՛նք
 եկեղեցի շինողներուն, դպրասուն կառու-
 ցանողներուն, հիւանդանոց հաստատողնե-
 րուն, պաշտօնից, սպասաւորաց, երախ-
 տաւորաց, ու բոլոր բարեբարներուն հա-
 մար, որոնք առաս ողորմութիւններով հաս-
 տատուն կը պահեն շէնքեր ու շինուածներ
 բարեսիրական, գրասիրական եւ ամեն ա-
 տեն աղփասներ ու կարօտներ իրենց հետ
 ունին: Քալե՛ք ժամ ու ժամսուն, ժամը կը
 հոնե մարդուն արտին գամը, սար հետդ
 երկու մոմիկ, բուն մը խնկիկ, խնկե ու
 ծխե ու աղօթքիդ հետ վե՛ր ծխան ու ծա-
 ռանան վե՛ր արտիդ բուրվառովք. մոմիկ-

ներդ ուխտաւորի, աղօթողի լոյսերով թող
կայծկլտան ու բոցիկներ վե՛ր բեկբեկին,
եւ աղօթողներէն, երգողներէն բարեխօսիկ
զան ու բուրին անուշ բուրանք երկնա-
նոսիկ ու սրբիկ դառնութեանը սրտին՝
բուծակ, եւ պուշիկ մը լոյս մարած մար-
մրած աչբերուդ՝ շողիկ ու ցօղիկ եւ
հոգւոյդ պատառիկ մը ստաշխ աղօթ՝
«Լուր մեզ, Աստուած Փրկիչ մեր, խոնար-
հեացի ունին քո ի խնդրուածս մեր, զի
մի՛ ունայն լիցին վաստակ՝ ծառայից քոց,
այլ համարեա զաշխատութիւնս մեր ի
գործ արդարութեան եւ ի պտուղ Աս-
տուածապաշտութեան»:

Պ Ա Հ Բ Ը

«Եւ յորժամ պահիցեմք, Վի՛ լինիցիմ իբ-
րեւ զկեղծաւորսն սրսկեալք, որ ապականեն
զերեսս իւրեանց, որսկսգի երեւեացին
մարդկան թե պահիցեն, Աւեկն ասեմ ձեզ,
այն իսկ եւն վարձք ևոյս: Այլ դու յորժամ
պահիցես, օժ զգլուխ քո եւ յուս զերեսս
քո, զի Վի երեւեացիս մարդկան զպահող,
այլ Հօրն քում ի ծածուկ, եւ Հայրն քո

որ տեսնե ի ծածուկ հասուցե քեզ յայտ-
նայեա: Աւետ. ըստ Մատթեոսի Գլ. 2. հա-
մար 16—18»:

Պահեցողութիւն, ծոմապահութիւն հին
օրերուն, հին դարերու կրօններուն մեջ
իբր պայման նկատուած եւ պարտադիր
կանոն մը սահմանուած էր: Ամեն դարու
ամեն ազգի ժողովրդեան ըմբռնման հա-
մեմատ եղած է նիւթ փարոզներու եւ կրօ-
նական արարողութիւններու մաս: Պահե-
ցողութիւնը անապատական ու պալատա-
կան կեանքներու, առաւել կամ նուազ հա-
մեմատութիւնով յատուկ օրեր եւ պայմա-
նաւոր վիճակներ առած է. առանձնակա՞ն

կեանքի, խոկման պահերու, մասնաւոր
կոչմանց պատրաստելու, ուխտի ուխտա-
ւորի, խնդրամատուցներու իրենց ուխտին
ու փափաքին կատարմանը միջոց նկատ-
ուած է ու ծառայած: Պահի ու ծով՝ մար-
մինը գրկելու, ասով զգաստութեան, ժուժ-
կալութեան երկւորեալը ունենալու լա-
ւագոյն փորձը եւ առողջութեան տիրա-
նալու բաւարար ու բարեբար միջոցը ե-
ղած են. եւ ամեն ժամանակի համար ալ
բժշկականութեան ցուցմունքը եւ պար-
տադրութիւնը թէ՛ առողջութիւնը կեան-
քին հիմքն է եւ ժուժկալութիւնն ու զգաս-
տութիւնն են զայն ծնողն ու սնուցանողը.
շահը՝ մարմինին, վաստակը՝ հոգիին եւ
բարձրութիւնն ու սրբութիւնը երկուքին:
Պահքը, կարելու ազդակ, գլխաւոր պայ-
ման է փորձութիւններուն դիմագրաւելու
ու յաղթելու եւ նամբան փրկութեան: Նո-
րերուն կոչմանէ գուցէ շատ աւելորդ նը-
կատելին պահի ու ծով եւ ծաղրանքի ու
ծիծաղանքի առարկայ եւ այդ կանոնին
բարոգութիւնները հինցած ուղեղներու, ցըն-
դած գլուխներու, ռամիկ տգէտ անձերու
ու դասակարգի գործ համարուի եւ յա-
տուկ օրէնք ու կանոն զայն կայացնելով
սոսկ ուսելիքին ու նաւակելիքին. եւ ի-

րենց փաստարկութեանց յենարանը Յի-
 սուսի այն խօսքերը համարեն: «Յայնժամ
 մատեան առ Յիսուս որ յերուսաղէմէ փա-
 րիսեցիքն ու դպիրք եւ ասեն ընդե՞ր ա-
 ռակերսքն քո անցանեն զաւանդութեամբ
 ձերոցն, զի ոչ լուանան զձեռն յորժամ
 հաց ուտեն: Նա պատասխանի եւ եւ ասե-
 ցնուա. իսկ դուք անցանե՞ք զպատուիրա-
 նան Աստուծոյ վասն ձերոց աւանդու-
 րեանն: Զի Աստուած ասաց պատուեալ
 զհայր քո եւ զմայր, եւ որ բամբասեք ըզ-
 հայր կամ զմայր մահու վախճանեցի:
 Եւ դուք ասե՞ք որ ասիցե՞ք զհայր իւր եւ
 զմայր իւր թէ պատարագ է զոր յինեն օգ-
 տիցես, եւ ոչ պատուե՞ք զհայր իւր եւ ըզ-
 մայր իւր եւ խոսե՞ք զբանն Աստուծոյ վասն
 ձերոյ աւանդութեանն: Կեղծաւորք բար-
 ւոք մարգարեացաւ ի վերայ ձեր Նսայի,
 եւ ասե. ժողովուրդս այս շրթամբ պատ-
 ուե՞ք զիս, եւ սիրս իւրեանց հեռացեալ
 մեկուսի է յինեն: Զուր պաշտեն զիս, ու-
 սուցանեն վարդապետութիւնս զմարդկան
 պատուիրեալս: Եւ կոչեցեալ առ ինքն
 զժողովուրդսն ասե՞ցնուա. Լուարուք եւ
 ի միտ առե՞ք ոչ որ ինչ մտանէ ընդ բե-
 րան՝ պղծե՞ք զմարդ, այլ որ ինչ ելանէ ի
 բերանոյ այն պղծե՞ք զմարդ: Յորժամ մա-

տւցեալ առաւելեացն նորա ասեմ գնա.
 Գիտե՞ս զի փարիսեցիքն իբրեւ լուսն ըզ-
 բանն, գայթակղեցին: Նա պատասխանի
 ետ նոցա եւ ասէ. Ամենայն տունկ զոր ոչ
 տնկեաց Հայր իմ երկնաւոր, խլեցի: Թող
 տւի գնոսա, կոյրք եմ կուրաց առաջնորդի
 կոյր կուրի յորժամ առաջնորդէ, սխալ է
 եւ երկոյսին ի խորխորաս անկանին: Պա-
 տասխանի ետ նմա Պետրոս եւ ասէ. Մեկ-
 նեա մեզ զառապա գայս: Ասէ Յիսուս.
 տակաւին եւ դո՞ւք անմիտ էք, եւ ո՞չ իմա-
 նայք եթէ ամենայն որ մտանէ ի բերան
 յորովայն երթայ եւ արտաքս ելանէ. իսկ
 որ ելանէ ի բերանոյ՝ ի արեւ անտի գայ.
 եւ նոյն պղծէ զմարդ: Զի ի արեւ ելանեն
 խորհուրդի չարք, սպանութիւնք, շնու-
 րիւնք, պռունկութիւնք, գողութիւնք, սուտ
 վկայութիւնք, հայհոյութիւնք: Այս ամե-
 նայն է որ պղծէ զմարդ, այլ անլուսայ
 ձեռով ուտել ոչ պղծէ զմարդ: Աւետ. ըստ
 Մատթեոսի Գլ. ԺԵ. հմբ. 1—20»: Մարկ.
 Գլ. Է. հմբ. 1—16»: Եթէ անանկներուն
 փաստք եւ ցուցմունքները Յիսուսի այս
 խօսքերուն վրայ հիմնուած է, զոր խօսե-
 ցաւ իրեն դիմող կեղծաւորներուն, անոնք
 ռաս աւելի հաստատութեան կողմք կը հա-
 կեին պահեցողութեան անհրաժեշտութեա-

նր. եւ որո՞հ հաւաստիք ալն իրականութեան թե՛ պահեցողութիւնը ծնունդ է այնչափ օգտակարութիւններու ու պիտի կատարէ եւ ունենայ օգտակար արդիւնքներ: Եւ որովհետեւ փարիւնեցիները ըստ իրենց բարի եւ ընկալեալ սովորութեան աւանդութեան, օրէնք, կանոն, կրօն, հաւատ ու հաւատալիք կայացուցած էին ու հիմնած արտաքին ձեւերու արարողութիւններու ու ծիսակատարութիւններու վրայ, եւ միշտ ի ցոյցս այլոց եւ երկնայալու, այդ ֆօղին տակ թափնուած կը գործէին ամեն ներքին եւ աններքին յանգանք, մեղք, բռնութիւն, խտրութիւն, շնութիւն, պողոտայութիւն առանց շիկնելու ու ամաչելու կ'ընէին եւ կը բոլորէին եւ ազատ կը կացուցանէին որդին հօրը մօրը դէմ ու ծառան տիրոջ հանդէպ ապերախօս գտնուելու ու անհնազանդ, եւ չէին ունենար խղճի խայթ ու կրէր. տհա կեղծաւորաբար ու անիրաւաբար անլուալ ձեռքով հաց ուտելուն կը խղճահարէին ու մեծ մեղք կը սեպէին. նոյն այն ձեւովը ամեն բան արտաքինապէս: Այսպէս Յիսուսի հարց կուտան թե ինչո՞ւ Յովհաննէսի առակերտները լուացուած ձեռքով կը հաւատեն, իսկ իրենցները անլուալ ձեռքով: Սրտագէտին արդար ցատու՛մը

եւ իրաւացի զայրոյրք տեղը չէ՞ր երբ անոնց հարցունքը հաւաստի, անկեղծութեան, օրենքի նշմարիտ պահպանութեան արդիւնք չէր, այլ ժողովուրդի հանդեպ ցոյց մը, իրենց օրինականութեան ու հաւաստամութեան՝ առ կրօնական արարողութիւնս: Յիսուսի պատասխանը ուժգին եւ ջախջախիչ եր ու հարուածը՝ մինչեւ իրենց լսմբռնած սուտ ու պատիր կեղծաւոր բնաւորութիւններու ու աւանդութիւններու, սավորութիւններու խորքին, եւ ձաղկեց, շռնեցուց իրենց աղուաւ ու թթուաւ ուղեղնուն ու ետքեանց մեջ: Շեշտեց այդ կեղծ օրինականներուն ու պահեցողներուն, ըսելով թէ այդչափ մի՛ խղճահարիւք, որ ո՛չ խիղճ ունիք եւ ոչ արդարութիւն, դո՛ւք որ որբերուն, այրիներուն կապուտ կողոպուտը ունիք, դո՛ւք որ գաւաթին արտաքինը միմակ կը սրբեք աւ ներսը զարշնթիւնով ու սպականութիւնովը լի ե, դո՛ւք անլուայ ձեռօք հաւիւն չեք մօտեցնար, բայց ժպտիօրէն հայրը մայրը անպատշաճօրէն ազատ կը կացուցանեք: Դո՛ւք ու ձեռնե առաջ եղող ձեր հայրերն ալ չը խղճահարեցան մարդիկ ու մարգարէք կոտորել, եւ գործել ամեն պղծութիւն, ամեն զարշնթիւն, որոնք անժուժկալ կեանքին

վաս ունակութիւններն են: Դո՛ւք ասանկ-
 ներուն սերունդը չե՞ք: Դո՛ւք օրենքը յար-
 գողներ, աղօթողներ ու պահողներ կ'երե-
 լիք, բայց միշտ արտաքինով. եսայի շատ
 շիտակ չըսա՞ւ թէ՝ այս ժողովուրդը շրթ-
 ներով միայն գիտ կը պատուէ. բայց ի-
 բեց սիրտը հեռացած գտնուած է ինձմէ.
 ու պարապ տեղը գիտ կը պաշտեն. մար-
 դոց իբրեւ վարդապետութիւն ու պատ-
 ուեր սորվեցնելով: Յիսուս ժողովրդեան
 ուշադրութիւնը իրեն դարձուց եւ անոնց
 ըսաւ. ո՛չ ո՛չ մի՛ վրդովիք անոնց այդ
 փարիսեցիական ըսածներէն եւ մի՛ ան-
 միջապէս դատաստան կազմեք աշակերտ-
 ներուն վրայ իբրեւ օրինազանց, ո՛չ, լաւ
 գիտցե՛ք թէ բերնէն ներս մտնող բաները ո-
 ռովայն կ'երթան եւ դուրս կ'ելնեն եւ ա-
 սոնք մարդը չեն պղծեր, այլ անոնք են
 գարշութիւն, պղծութիւն, վնասող ու կո-
 րստեան մատնող, որոնք արեւն կը բղխին,
 շար խորհուրդներ, սպանութիւն, շնու-
 րիւն, պողնկութիւն, գողութիւն, սուտ
 վկայութիւն եւ հայհոյութիւններ: Այս խօս-
 ւերովը Յիսուս երբեք չըսաւ թէ պահե՛ք ու
 ծով մի՛ պահե՛ք եւ կամ ծով ու պահե՛ք
 խոտելի են եւ հիմցած ուղեղներու բան-
 դազուեանք, երբե՛ք, ընդհակառակն երբ

շատ խորապէս ուսումնասիրենք եւ կար-
 դանք հասիկ հասիկ հարց պատասխանին,
 պիտի գտնենք հաստատութիւնը՝ պահեցո-
 ւութեան. եւ բացարձակ ժուժկալութեան
 պէտքը ու հիմքը՝ զգաստութեան, եւ պար-
 օսինք հեռանալու եւ հրաժարելու այն գոր-
 ծերէն բղջախոհ եւ սնունդներէն որ հրա-
 մու, որոնք մարմնոյն մեջ բոյն ու թոյն կը
 թախեն, եւ պատճառն են Յիսուսի շեշտած
 այն խօսիցը թէ՛ այն ամենը ներսէն կը
 բխիսին: Յիսուս ինչպէ՞ս ջատագովէր մեղքն
 ու անոր արդիւնքն այնչափ վսանգաւոր
 մոլութիւն, մոլորութիւն եւ ըսէր թէ մի՛
 պահե՛ք, մի՛ ժուժկալե՛ք, մի՛ հեռու կենա՛ք
 թունաւոր ուսելիքներէն, խմելիքներէն եւ
 աւելորդ նկատէր. երբ նոյնիման կը փարո-
 գէր ու կը պատուիրէր թէ ինչպէս պահել
 պէտք էր, «Երբոր դուք ծով պահե՛ք կեղ-
 ծաւորներուն պէս տեսում երես մի՛ երեւ-
 նա՛ք, վսանգի անոնք երեսնին թթուեցնե-
 լով մարդոց ծով պահողներ երեւնալ կ'ու-
 զեն» Աւետ.: Ճամարիտ պահեցողութիւնը,
 ըստ Ս. Աւետարանի, համարուած է միջո-
 ցը փրկութեան, եւ արդարանալու ազ-
 դակը. մարդիկ մաքրու թեան, սրբութեան
 առաջնորդելու համար՝ եկեղեցիներու ընդ-
 գրեկած ուղիներէն մին եղած է եւ փա-

րոգի նիւթ: Հայ եկեղեցիի խօսնակները
 անոր նշմարի՛ս վարդապետութիւններուն
 խօսուն, ներհուն վկաները, իրենց կուռ
 գրչով եւ հոգեխօսիկ ներշնչումներովը
 լեցուցած են ճանարները սրբութեան պա-
 հոց օրէնքներովը դրախտին, խորապէս
 քանդակած, վսեմօրէն պատկերացուցած եւ
 սրտովինս խաղօթած են: Անոնք հոգեւինս
 երգեցին ու եղանակեցին «Որ զօրէնս սրբ-
 ութեան պահոց նախ ի դրախտին աւան-
 դեցեր, զոր ոչ պահելով նախաստեղծիցն,
 նաշակմամբ պսղոյն նաշակեցին զդառ-
 նութիւն մեզաց եւ մահու: Շարական»:
 Այս օրէնք դրախտէն գ'օրս եկեղեցիք ու-
 սուցին ողջոյն քրիստոնէութեան, պատուի-
 րեցին եւ ցոյց տուին իբրեւ դարման
 մարդկային անկումներուն ու շեղումնե-
 րուն, յանցաւորին ու անժուժկային. դրին
 պարտք մը եւ անշեղ ուղի, դիւրբնել
 պատուէր ու կանոն առողջութեան կեան-
 քի., զօրութիւն սրտի, սրբութիւն հոգիի,
 մաքրութիւն նախի, զուարթութիւն այտե-
 րու, բուժումն հիւանդութիւններու, սան-
 դուխ՝ պարկեճսութեան, վաստակ՝ առա-
 քինութիւններու, նպասակ ու պահպանակ՝
 բարձրութեան: Այսպէս նուիրուած ան-
 կեղծօրէն, լցուած սրբօրէն, կարծրացած

արտեր. քարացած հողիներ փխրեցուցին,
 կոճացած բնաւորութիւններ մեղմացու-
 ցին, մտեր ուշաբերեցին, աչերէ արտա-
 ւարցունք բխեցուցին: Անգղաստութեան,
 անժուժկալութեան ծնունդ մոլորութիւն-
 ներէ մոլութիւններէ շրթներ կարկամեցան,
 լեզուներ կապկպեցան, այտեր շիկնեցան,
 արունքներ կթոսեցան, բազուկներ ջլասուե-
 ցան, արտեր նուաղեցան. չք պահող, ծով
 չունեցող ի՛նչ անձեր, ի՛նչ տուներ, ի՛նչ
 երկիրներ փլած փխրած, կորած ու ան-
 հետացած են: Ծովապահաւթիւն, պահեցո-
 ղութիւն նահապետներէն ընդունուած ու
 առաջադրուած է, մարգարէներէն ցոյց տը-
 ուած է իբրեւ պայման ժուժկալութեան
 եւ սղջախտիւթեան: «Գոչեա՛ զօրութեամբ
 եւ մի՛ խնայեր- քարձրացո իբրեւ գլխո-
 դար բարբառ Բո. պատմեա ժողովրդեան
 իմում զմեղս նոցա, եւ տանն Յակոբայ:
 զանօրէնութիւնս նոցա: Զի օր ըստ օրէ
 խնդրեն, եւ նանաչել գնանապարհս իմ
 ցանկան, իբրեւ ժողովրդեան որոյ զար-
 դարութիւն գործեալ իցէ, եւ գիրաւունս
 Աստուծոյ իւրոյ չիցէ բողեալ, արդ եկեալ
 խնդրեն գիրաւունս արդարութեան, կա-
 րօտին մերձենալ առ Աստուած, եւ ասեն.
 Զի՞ է զի պահեցաւ մեք՝ եւ դու ոչ տե-

ներ խոնարհեցուցաւ զանձինս մեր եւ դու
ոչ գիտացիր: Զի յաւուրս պահոց ձերոց
զսանին կամք ձեր կատարեալ եւ կսկծե-
ցուցանեմ զամենեսեան որ ընդ ձեռամբ
ձերով են: Ի հակառակութիւնս եւ ի
կռիւս պահեմ, եւ կոփեմ զանաւագն, իսկ
ինչ պիտոյ է ինձ այնպիսեաց աւուր պահեմ.
զալ բողոքել ձեր առ իս, եւ ինձ ոչ լսել
ձեզ, ոչ զայդպիսի պահս ընտրեցի, եւ
ոչ զօրն յորում կարկամեցուցանեմ մարդ
զանձնիւր, զի եթէ կորացուցես իբրեւ
զանուր պարանոց քո, եւ քուրձ եւ մո-
խիւր ի ներքոյ տարածանիցես, սակայն եւ
ոչ զայն կոչեցի պահս եւ օր ընդունելիս
ոչ զայնպիսի պահս ընտրեցի՝ ասեմ Տեր:
Այլ լուծ զկննիւն անիրաւութեան, քակեա
զխարդախութիւն բռնութեան վաճառաց
քոց, արձակեա զնեղեալս թուլութեամբ,
եւ զամենայն մուրհակս անիրաւութեան
պատճառեա: Բռդեա քաղցելոց զհաց քո,
եւ զաղբասս անյարկ տար ի տուն քո, եթէ
տեսանիցես զմերկն, զգեցուցանեցիր, եւ
յընտանեաց զաւակի քո զակն մի՛ արկա-
նիցես: Յայնժամ ծաւալեցի կանուխ լոյս
քո, արդարութիւն քո եւ փառքն Աստու-
ծոյ զքեւ փակեցի: Յայնժամ կարդաս-
ցին եւ Աստուած լուիցեմ քեզ, եւ մինգդեմ

խօսիցես, ասացե քե անաւասիկ հաս-
 եալ կամ: Մարգ. Եսայեայ Գլ. ԶԸ. հա-
 մար 1—10»: Ս. Գիրք այսպէս դրախտի
 օրերէն նախամարդուն ծնունդէն, պահիր
 պատուիրած եւ ծովը պատուեր խօսած ու
 սահմանած է, եւ յօրէ անտի ալ ընդունած
 են եկեղեցիք, ծով պահիր՝ խոնարհութեան
 ու զգաստութեան պատճառ՝ ժուժկալու-
 քեան ազդակ յենակ, մաքրութեան միջոց
 հնոց: Երբ սակայն պահէ ու ծով լոկ ու-
 րիշները խաբելու, խորելու համար, կամ
 անիրաւելու, հարստահարելու, չփաւորը կո-
 ղուպսելու համար լինի, ի՞նչ օգուտ, դա
 երեւնալու համար չէ՞, որպէսզի ընտանիք-
 ներ քանդելու, մարդիկ փնայցնելու գործդ
 յառաջ քանիս, հակառակութիւն, թշնա-
 մութիւն շարունակես, ուժով ու բռնուց-
 քով տկարները, անկարողները նզմես նըմ-
 լես, ասանկ օրերուդ մէջ ունեցած ու պա-
 հած պահեցողութիւնդ ինչի՞ պիտի ծառա-
 յէ եւ ո՞վ պիտի ընդունի: Պահեցողու-
 քիւն պիտի ընես ու այդ օրերուն անար-
 դարութիւն, զրկողութիւն պիտի շարունա-
 կես. անօրէնութիւն ամբարշտութիւն պիտի
 գործես, զօշափաղութեան, ընչափաղու-
 քեան ետեւէ պիտի ըլլաս, ընկերդ ու
 դրացիդ պիտի տես եւ անիծես, ոխը

արսիդ մեջ, բամբասանք լեզուիդ վրայ,
 կրճամբանք, հայհոյութիւն շրթներեդ շո-
 դոսին, սուսն ու փուս բերնիդ ծամոցը
 լինի, ինչի՞ եւ որո՞ւ համար եմ պահեցո-
 դութիւն եւ ո՞վ պիտի ընդունի: Տերը կ'ը-
 սէ. այդպիսի պահք ու ծով չընտեցի եւ
 ոչ ալ այն ժամը որ դուն երեսդ թթուե-
 ցրնես ու սրտեցնես իբրեւ պահողի: Եթէ
 խոսապարանոց մնաս եւ կորացնես պա-
 րանոցդ անուրի նման իսկ, եւ ոտերուդ
 սակ քուրձ եւ մոխիր տարածես, եւ անի-
 կա պահք չը պիտի սեպեմ եւ ոչ ալ ըն-
 դունելի ծով: Տերը կ'ըսէ, այդպիսի պահք
 չընտեցի եւ, քակէ անիրաւութեան կա-
 պերը, կոտրէ կտրէ անօրէնութեանդ կուռ
 շղթաները, վերցուր քու վանառներեդ
 խարդախութիւնը, աշխատութիւններեդ ան-
 հաւատարմութիւնը. նեղութեանք, քեզի
 պարտականները թողութիւնով արձակէ:
 Պատռէ ջնջէ անիրաւութեան, անիրաւ մա-
 մոնայի բոլոր մուրհակները, հացդ ու
 հարսութիւնդ բաժնէ եւ անտուն անտեղ
 աղքատներուն բնակ տուր. մերկը հագուե-
 ցուր, եւ քու ընտանիքեդ եղող զաւկի ու
 դրացիիդ աչք մի՛ սնկեր. այն ատեն քու
 ծովդ ընդունելի, պահիքդ ու ծովիդ ա-
 դադակը լսելի պիտի լինի, եւ պիտի ծա-

ւալի տաճի շատ կանուխէն լոյսդ, եւ
 պիտի հասնի բժշկութիւնդ, արդարու-
 թիւնը իբր առաջնորդ առջեւեդ պիտի փա-
 յի եւ Աստուծոյ փառքը քեզ պիտի շնոր-
 հակ: Այն ատենն է որ պիտի կանչես եւ
 Աստուած քեզ պիտի լսէ, եւ մինչդեռ կ'ա-
 դադակես պիտի ըսէ թէ ահաւասիկ եմ:»
 Օրէնքին գոյութիւնը յանցանքին մեղքին կան
 կը հաստատէ, իսկ խտուրտները պատժ կը
 սահմանէ: Ա. Գրոց կանոններ, առաքելա-
 ներու թղթեր, հայրապետներու գիրքեր ու
 գիրքեր հիմնուած են եւ բանաձեւուած
 որոշ տնօրէններու եւ շատ փորձառութիւն-
 ներու ու փորձաքննութիւններու վրայ թէ՛
 կա՛յ շար գորութիւն իշխանութիւն մը, որ
 կը գործէ, կը մոլորեցնէ, կը գերէ, կ'սքը-
 կացնէ. կ'ապականէ, եւ կը ծառայեցնէ
 շատերին շատ անգամներ, որոնք մոլորած
 ու բոլորած այդ գարշութիւններու շուր-
 ջը եւ վերջ ի վերջոյ պլշկած ու բռ-
 նուած, գազաւոտ ու գարշահոտ կեանքով
 մը գերեվարած, կը վարակեն, կ'աղլասե-
 բեն, կը շարափոխեն եւ շամբուէ կը ճաղ-
 պատին, աղբիւսներուն ու աղտերուն մէջ
 թառած ու որսացուած: Երբ շարին իշ-
 խանութիւնը մարմնոյն մէջ թուխսի նըս-
 տած է, կը ծնի վաս աւարտ արտաք, ժանճ

գործ ժանգ, կ'անի, կ'ուռնանայ եւ կը
 բռնանայ սկար մասերուն ու ուսերուն,
 կրք, ցասում ու հոսում տիփի, կռիփի,
 ժանտածուս. դժպիի պայքար խաղաղու-
 թեան կ'որոտայ, անդորրութեան կ'սպառ-
 նայ, հաւատք յոյս սեր կ'սպաննէ, թարմ
 երիտասարդութիւն, գեղ հասակ կ'աղնա-
 ցէ կ'աննիսէ. պատիւ արժանիք կը մտնէ,
 մանաւանդ որկրամով, բղջախոն կեանք
 ցանկութիւններու բորբոք ախտով կը վա-
 ռէ, կը հրդեհէ, որուն բոցերուն տակ ա-
 մեն ուժ ու թարմութիւն կը խանձուի ու
 կը խարկուի: Պարտաւորեան հետեւանք
 շնութիւնը, պոռնկութիւնը եւ ամեն պրդ-
 ծութիւններն են: Եսային գոռաց ու գո-
 չեց, Պողոս աղաղակեց ու բացատրեց: «Ըզ-
 գեցարուք զՏէր Յիսուս Քրիստոս, եւ մարմ-
 նոյ խնամ մի՛ տանիք ի ցանկութիւն: Թուղթ
 Պողոսի Առաք. առ Հռովմ. Գլ. ԺԳ. հմբ.
 14»: «Հոգւով գնացե՛ք եւ զցանկութիւն
 մարմնոյ մի՛ կատարե՛ք: Թուղթ Պողոսի Ա-
 ռաք. առ Գաղատացիս Գլ. Է. համար 16»:
 «Որ Քրիստոնեային են, զմարմինս իւրեանց
 ի իսպառնակեան կարեօք եւ ցանկութեամբ:
 Թղթ. Պողոսի Առաք. առ Գաղատ. Գլ. Է.
 հմբ. 24»: Մարմնի ցանկութեանց ետեւէ
 ըլլալու չէ, ինչպէս պատուիրեց Պողոս,

որպէսզի Յիսուսի կեանքը իբրեւ հանդերձ կարելի լինի զգենուլ: Ան որ նրեմարիս քրիստոնեայ է, իր մարմինը թող խաչը հանէ բնական կիրքերով ու հանդերձ ցանկութիւնով. ամեն տեսակ մեղք մարմնաւոր թէ մտաւոր Ս. Գրքի մէջ մարմին կամ գործք մարմնի կը կոչուի. ասով կը հասկնանք եւ կ'ըմբռնենք թէ մարդուն մէջ եղած ամեն բարոյական տկարութիւն ամեն հոգեւոր մեղկութիւն ու հեղգութիւն, եւ ինչ որ Աստուծոյ կամքին հակառակ է մարմինէն է եւ անոր ծնունդը: Բարոյողներ գիտենք թէ կիրքի, ցասումի, խաւարտութեան, յուլութեան, մեղկութեան, անձնասիրութեան մեղքերը մարմնոյ հետ տես առնչութիւն ու շէտ կապակցութիւն ունին եւ փորձառութիւնով գիտենք թէ շատ փափուկ գիրգ կեանքը, հարուս կենցաղը, կայուն մնայուն վիճակը, հոխ ու կոխ կեանքները եւ սնունդ ու համեմունք, օղիք ու գինիք մարդուն մարմինը կը պարարեն, բնաւորութիւնը կը գրգռեն, կը փոփոխեն եւ կ'ամբարշտացնեն: Ասոր համար շատ կանխաւ կերակուրներէ, խմիչքներէ պահեցողութիւնը հաստատենք եւ զգուշացուցին: Պահեցողութիւնը մարմնական բնութեան կազ-

դոյրն է չափաւորիչ եւ հոգիին մաքու-
 րեան կորիզը. պահե՛ ու ծով մարմինը կը
 խոնարհեցնեն, անոր բռնական սիրական
 խորք ու կորք ուծը կը խորսակեն եւ
 զայն կ'ենթարկեն հոգիին ազդեցութեանը,
 եւ հոգին այլեւս ազատ կրնայ յարաբե-
 րութիւն հաստատել յաւիտեանական սրբու-
 րեան՝ Աստուծոյ հետ: Պահոց կրթութիւնը
 եւ ժուժկայութեան դաստիարակութիւնը
 անանկ բարոյացուցիչ սրբացուցիչ գիտու-
 թիւն մըն է, ու ուսում դիւրբնել, եւ
 վաստակ մը շահաւէտ ու երանաւէտ, որ
 կարելի է համարիլ եւ ընդունիլ մարմնի
 ընտիր ուսուցիչը կարող հրահանգիչը, մեծ-
 րիմ բարեկամը, առողջութեան, բարեկե-
 ցութեան, յարգելի կեանքի մը գլխաւոր
 պայմանը: Յիսուս մեր Փրկիչը, մեծ ու-
 սուցիչը, անզուգական եզական 'Խասթա-
 րակը, որ ամեն բանով ու կեանքով մեզի
 օրինակն է անգտանելի, յաւէտ պաշտելի, որ
 բարոյեց օրինակովն ու կեանքովը: «Յայն-
 քոմ վարեցաւ Յիսուս յանապատ ի հոգ-
 ւոյն փորձեալ ի սասանայե, եւ պահեալ
 զճառասունն իւր եւ զճառասունն գիշեր,
 ապա խաղցեաւ: Աւետ. ըստ Մատթ. Գլ. Գ.
 հմբ. 1—2»: Քառասուն օր եւ յառասուն
 գիշեր մենիկ ու հեզիկ առանձնութեան

ու լռութեան մէջ պահօք ու աղօթիւ
 ինկնալ սասանային փորձութեան են-
 քարկեց. սա՛ աշխարհի փրկութեան զոր-
 ծին համար եւ մարդոց մեղքին պատարա-
 զի պատրաստ: Յիսուս ողորմիլ, աղօթել
 ու պահելու պատուերները տուաւ, վասն
 զի այս երեքները բարեգործական այն
 գլխաւոր պատարագը կը կազմեն, եւ այ-
 դու հանելի կը լինին պատարագներ ու
 պատարագողներ, եւ կ'արժանաւորին առ
 Աստուած մերձեցնալու: Յիսուս աղօթք ու
 պահք զօրաւոր ուժ կը համարէր խաբե-
 քայական, սասանայական, դիւային խո-
 րամանկութիւններու ու խաբկանքներու,
 դիմադրելու, դիմակալելու: «Յայնժամ
 մատեան առ նա առաւելոյն Յովհաննու
 եւ ասեն. ընդէ՞ր մեք եւ փարիսեցիք պա-
 հեմք լանախ. եւ քո առաւելոյն ոչ պա-
 հեն: Ասէ ցնոսա Յիսուս. միթէ մարդ ի՞նչ
 իցէ մանկանց առաւանստի սուգ առնուլ,
 մինչ փեսայն ընդ նոսա իցէ. այլ եկեա-
 ցեն առուրք, յորժամ բարձցի ի նոցանէ
 փեսայն եւ ապա պահեացեն: Աւետ. ըստ
 Մատթ. Գլ. Թ. հմր. 14—16: Մարկոսի
 Գլ. Բ. հմր. 18—20: Դուկասու Գլ. Ե.
 հմր. 33—36»: Յիսուսի պատասխանը ըմ-
 բռանեց հարցնողները, քանի որ ինքը

փեսայ նոր եկեղեցւոյ, առակերսներուն
 մէջ կը գտնուէր, պէտք էր որ ուրախ ըլ-
 լային եւ հարսանիքի հրնուանք, ուրա-
 խութիւնը չը պղտորուէր սուգի նշաններով
 եւ տեսնուէր արտայայտութիւններով չը խան-
 գարուէր: Պահիր՝ եռանդուն նախանձա-
 խրնդիր Պօղոսի յորդորն էր: «Այլ յամե-
 նայնի ընծայեցուցանել զանձինս իբրեւ
 զպաշտօնեայ Աստուծոյ համբերութեամբ
 բազմաւ ի նեղութիւնս ի վիշտս, ի շար
 շարանս, ի գանս, ի բանդ ի խռովու-
 թիւնս յաշխարհի ի հսկմունս ի պահս
 ի սրբութիւն ի գիտութիւն յերկայնմտու-
 թեան ի քաղցրութեան, ի հոգի սուրբ:
 Թուղթ Պօղոսի Առաք. Բ. Կորնթ. Գլ. Զ.
 հմր. 4—6»: Իբրեւ նշմարիտ առակերս Ս.
 Աւետարանի՝ Պօղոս իր կրած շարշարանի-
 ները, կեցուածքները, բանքը, վիշտը, նե-
 ղութիւնները կը նշմարէ հասիկ հասիկ.
 եւ իր սեպ պահեցողութիւնը չը մոռնար:
 «Զսիւ եւ զգիշեր յանդունդս տառապեցայ,
 ի նանապարհս բազում անգամ, վիշտս՝
 ի գետնոց, վիշտս՝ յաւազակաց, վիշտս՝ յազ-
 գէ, վիշտս՝ ի հեթանոսաց, վիշտս՝ ի քա-
 ղաքի, վիշտս՝ յանապատի, վիշտս՝ ի ծո-
 վու, վիշտս՝ ի սուտ եղբարց, ի ջանս, ի
 վաստակս, ի տնտեսութիւնս բազում ան-

գամ ի քաղղց եւ ի ծարաւ, ի պահս բա-
 գում անգամ, ի ցուրտ եւ ի մերկութիւն:
 Թուղթ Պօղոսի Առաք. Բ. Կորնթ. Գլ. ԺԱ.
 հմր. 26—28»: Բազմաթիւ են օրինակնե-
 րը ու տղերք Աստուածաշունչ գրուածնե-
 րուն եւ որոնց վրայ հիմնուած կեանք
 բնութեան կարօտութենէն ստիպեալ՝ հոգեւոր
 կրթութենէն եւ դաստիարակութենէն հեռի
 չը պիտի մնար հաւել եկեղեցին ալ, եւ
 տալ ու սահմանել միջոցներ որոշ կանոն-
 ներով, ինչպէս աղու հացից եօթնեակին
 պահիր ի յիշատակ Յիսուսի պահոց յա-
 նապատին, չորեքշաբթին ու ուրբաթը մաս-
 նութեան եւ չարչարանաց, եւ այլ շաբա-
 թապահներ: Ուխտերու, կոչումներու, ձեռ-
 նագործիւններու օրերուն ալ իբրեւ կա-
 նոն սահմանուած է ծովն ու պահիր: «Մինչ-
 դեռ ի պաշտաման Տեառն կային եւ պա-
 հէին, ասէ հոգին սուրբ. որոշեցե՛ք ինձ
 զբառնաբառ եւ զՍաւղոս ի գործ յար
 կոչեցեալ է իմ զգոսա: Յայնժամ պահե-
 եալ եւ աղօթս արարեալ եղին զձեռս ի
 վերայ նոցա եւ արձակեցին: Գործք Առա-
 քելոց Գլ. ԺԳ. հմր. 2—3»: Որովհետեւ իբ-
 րեւ տար բնութիւն մարմնոյն մենք չու-
 նինք այն ու կարողութիւն նման մեծ
 Վարդապետին քառասուն օր եւ քառա-

սուն գիշեր պահել եւ ունենալ այն համ-
 քերութիւնը խոսակեաց անապատական-
 ներուն եւ հզաւորներուն, որոնք միշտ
 ծովով ու պահով կ'անցնէին օրերնին:
 Եկեղեցին սահմանած է կենդանիներէ գո-
 յաեցալ կերակուրներէն եւ կենալու եւ
 չը հաշակելու կանոնը, այն ալ ժուժկա-
 լութեան, ինքնակրթութեան պաշտօն մը
 եւ ծառայութիւն մըն է, եւ երբ խղճի
 մտօք եւ յօժարութեամբ կ'ասարեմք ուղ-
 դակի մեր անձին եւ հոգիին ծառայած
 կ'ըլլանք միեւնոյն ասէն: Ինքնակրթու-
 րեան, համքերութեան պաշտօն եւ ծա-
 ռայութիւն ընելը լոկ կենդանիներէ գո-
 յաեցալ կերակուրներուն համար ըլլալու
 չէ, այլ ընդարձակել ու տարածել պէտք է
 այդ ծառայութիւնը ժուժկալութեան ամեն
 պարարեցնող կերակուրի, հեշտացնող ալ-
 փօլի եւ մոլախօսի ու տափախօսի դէմ:
 Մարդ սր ունի բարոյական ուժ ու կո-
 ռով իր մարմնին իշխելու, հանդամովիկ
 կենցաղներէ զրկելու, ինչպէս որ մեր մայր
 եկեղեցին ալ կը պարտադրէ, պահողներ
 ու պարտադրուողներ իրօք եւ համարեօք
 տալար անհաս եւ առաքինի մարդիկ են
 այնպիսիք: Մեր բազմերախօս, բազմաշար-
 չար հայրապետն Գրիգոր Լուսաւորիչ պա-

հոգ նկատմամբ իր յանախապատումի յոր-
 դորանաց Թրդ. հառնովը այնչափ հայրա-
 կան խրատականներ կուտայ որ կարդալը
 թե՛ կ'արժե եւ օգտուիլը այնչափ ակնե-
 բեւ է. ամեն ոք պէտք է մտադրութիւնով
 կարդայ, ունկնդրէ եւ հետեւի. մանա-
 լանդ հոգեւորականաց վերածնութեան հա-
 մար ի՛նչ օգտակար տողեր ու դեղեր կան
 եւ կը հրահանգեն քամենին եւ կը բուժեն
 ամեն ազգի ցաւեր: «Պահիր, կ'ըսէ, դաս-
 տիարակ է մարդուն, այն մարդը որ կամ-
 քի անյողգող հաստատմութիւնը ունի
 եւ կորովի ջիղը՝ ինքզինքը համադամ կե-
 րակուրներէն զրկելու, նա կարող է ամեն
 տեսակ շարութիւններէ եւ մեղքերէ հեռի
 մնալ. անով կը կրթուի զինուորեալ եկե-
 ղեցիին պատերազմները քաջութիւնով մար-
 տնչելու: Կը դասաւանդէ պահիր՝ բժիշկի
 են մեզ, զի զոր անժուժկալութեամբ մկր-
 տեալ ի հոգի եւ ի մարմին զվնաս զպեւ-
 պեւ նաշակաց մեղաց, եւ ի միմեանց
 վերայ շեղջակուտեալ նեխեալս յայլան-
 դակ խորհուրդս եւ յանմաքուր վարս ի
 ժուժկալութիւն եւ ի պահս մտեալ՝ նս-
 տոգեալ սրբի ի մկրտեալ մեղացն եւ լինի
 բնակարան սրբութեան: Պահիր՝ զծածկեալ
 հիւանդութիւնս ի մարմնի՝ արտաքին հանէ:

Պահ՝ զօրացուցիչ են հոգեւոր վարուց եւ խափանիչ մարմնական շարժմանց. զի ի զօրանալ միոյն՝ միւսն սկաւանայ: Զի որպէս գիշակեր թռչունն՝ սկաւանան ի թրոշել, յանխնայ ուժելոյն, եւ դիւրաւ ըմբռնին յորսողաց ի մահ. իսկ սակաւակերն երազաթռիչք են եւ անըմբռնելիք յորոգաթայդիւր որսողաց. այնպէս է իմանալ զորկրամոլսն եւ զպարկեշտսն ի պահս սուրբս: Պահ՝ շիջուցանեն զբորբոքեալ հուրն ցանկութեան, զի որպէս հուր ի փութոյ պակասեալ շիջանի, նոյնպէս որովայնամոլութիւն եւ արբեցութիւն պակասեալ՝ ցանկութեան բոց շիջանի, եւ արբութիւնն եւ արդարութիւնն բորբոքի պահով պնդեալք»: Հայրապետին այս տողերը իրօք կենսալից ու բարոյալից, որպիսի պարզ ու հարուստ օրինակներով ու պատկերով պատկերացուցած է, եւ կեանքին ապրելու պայմանները նշգրտած, հանգամանք նշգրտած եւ զգուշական միջոցներ ու նամբան ալ ցոյց տուած, ուրկից մարդ պիտի կրնայ անցնիլ առանց վնասուելու եզրերուն դիզուած դժնէ դրժնիկներով որսափշիկ եւ զնդակներէ դաւադրիկ: Գիտնալ հարկ է թէ պահեցողութիւնը իբր կանոն եւ պէտք մը՝ իր օգտա-

կար ու բարոյացուցիչ շատ մը հանգա-
 մանքներովը քիստոնեաներուս համար պար-
 տաւորութիւն մըն է անշուշտ ո՛չ փարի-
 սեցիական կեդաւորութիւնով ու սնոսի-
 ապաշտութիւնով եւ ոչ ալ կողոսեայ ա-
 դանդաւորներու այնչափ երկչոտ վարդա-
 պետութիւնովը թէ՛ մի՛ մերձեցնար, մի՛ ճա-
 շակեր, մի՛ հուսալ լինիր այն ամէն կերա-
 կուրներուն, որոնք կենդանիներէն գոյա-
 ցած են եւ քանի որ անոնցմէ է ու ա-
 նոնց միսէն ու ծուծէն մեղսառիթ է: Ս.Ա.
 շեսարանի նշմարիտ ուսումը եւ դաստիա-
 րակութիւնը մեզ բաւ են լաւագոյնս կրթ-
 րելու եւ հրահանգելու ի նմին ուսուց-
 մանց, եւ մեզ ծնող Մայր եկեղեցին ալ
 դրած ու տուած իր կանոններովը կը լե-
 ցրեն մեր կեանքը շինարար ու բարեբար
 կրթութիւնով ի հոգեւորս. մեզ կը մնայ
 խոնարհիլ եւ լսել հեղութիւնով, համբե-
 րութիւնով Տֆնիլ ու ջանալ ի բարոյա-
 կանս. եւ լսել Երկնային Նրանաւէտ ձայ-
 նին վարդապետութեանց, առաջնորդուիլ
 Այն նամբէն, Այն նշմարտութենէն ու Այն
 կեանքէն որ ըսաւ ես եմ: Անգամ մըն ալ
 ու միշտ շանդրադառնա՞նք մեր եկեղեցա-
 կան սա՛ Աղու Հացից Եօթնէկին ու իր

կարգադրութիւններուն, իր թելադրութիւններուն, այնչափ հին ու յաւեհ նոր ու նոր ժամանակի պէտքերուն որ հնոյն իսկական յարատեւութիւնն է, այնչափ յարմար ու պատշաճ մեր կեանքներուն, եւ ասի առնել հզօր ու գերզօր դրան ու պարբապին, ինչպէս Լուսաւորիչ հռչակած է. «Պարիսպ հզօր եւ դուռն ամուր, շիջուցանող զբոբբոքեալ հուրն ցանկութեան»: Այդու հացից եօթնեկին շինարար ու փրկարար ասադո՛ճ ու շինուածանիւթ կեանքի հարսարապետութեան՝ ընթերցուածները Ս. Գրոց Աստուածճնչական, երգով եղանակով, մեղեդեալ ու ալիւո՛ւֆով բարբն ու փառք կազմող աղօթողին, եւ սղորմողին ու պահողին. եւ գեղ թրթիռք ու քանդիռք շինիչ ու կերտիչ պարիսպ ու դուռ սիրտ հոգեակին թոյլ ու թող չը պիտի տան որ ցանկութեան ոտքը քայլ մը, եւ շարութեան սրունքը ոտնու մը ունենան դեպի ներս: Արեւազալն իւր լոյսովն ու լոյս արեգակովը եւ բարութեան աղբիւրովը ի՛նչ ցամբած հոգիներ պիտի ոռոգէ, հոգիի ի՛նչ անապատներ պիտի ողողէ, եւ աղբերակն այդ ի՛նչ լուացումներ պիտի կատարէ աղտոտած կեանքներու.

լայսէն ու լուացումէն ու ոռոգումէն պի-
տի յառնեն, ծլին ու ծաղկին եւ պտղաւո-
րին դաճալի, երեկուան խոպանացա ծ,
ուղտափուռով տասասկած անդէր. հայ
կեանք արի՛ քալիր ու լսիր Երզն Արեգին
ու Նարեկին:

ՀԱՅՐ ՄԵՂԱՅ ՅԵՐԿԻՆՍ

Ե Ի

ԱՌԱՋԻ ՔՈ

ԱՂՈՒ ՀԱՅԻՑԻ ԵՐԿՐՈՐԴ ՇԱՐԱԹԻ ԵՐԳՈՒԱԾ ՇԱՐԱԿԱ

ԿԱՆՈՆ ԵՐՐՈՐԴՈՒՄ ԿԻՒՐԱԿԷԻՑ

— • • • • —

«Օրհնեմք զեզ անսկիզբն Հայր որդւոյդ
միաժնի գոր առաքեցեր ի դարձումն մո-
լորեալ ոչխարին, դարձն եւ զեզ ի մե-
ղաց որդւոյ քն չարչարանօք:

Գովեմք զեզ քան եւ յոյս որ զՏիրա-
կան քն պատկեր յուսով ճրագի քն գտեալ
վերականգնեցեր, կանգնեա զանկեալքս մե-
ղօք քոյին սուրբ չարչարանօք:

Բարեբանեմք զխառակիցդ հօր զհոգին
ճշմարիտ որ նորոգեցեր զհնացեալսն վեղոք
հնոյն Ադամայ, նորոգեաւ եւ զվեզ ի վեղաց
նորոգութեամբ քո Շնորհաց

Ուրախացիր քարձրելոյն հովանացեալ
գօրութեամբ եւ քնակարան սուրբ հոգւոյն,
որով ծնար զքանն Աստուած, քարեխօսեա
լիսան վեր Աստուածածին Մարիամ:

Լոյս ի լուսոյ ծնունդ եւ ծագումն որ
եկիր ի խնդիր մոշորեալ ոչխարի քնու-
թեանս, զոր ընդ խաչին քարձեր ի վերայ
ուսոյդ, մաքրեալ զվեզ ի վեղաց վերոց:

Սուրբդ արքոց Էից մաքրութիւն, որ ա-
ծեր սան քո աւել ի վեղաց զաշխարհս
մաքրելով, ի նմա գտեալ զպսակեր քո նո-
րոգեցեր, նորոգեալ զվեզ ի հնութենէ վեղաց:

Ընդ անառակին որդւոց գոչեմք առ
Հայրդ զքած վեղաք յերկինս եւ առաջի քո
շաւիչ յանցանաց, եւ ընդ առաջ սիրով
զրկեալ համբուրիւ մաքրեալ զվեզ ի վեղաց
վերոց:

Աղբիւր կենաց քոյսեալ յԵդեմայ Սուրբ
Աստուածածին, որով արքեցաւ երկիր ծա-
րաւոտ հոգւոյն իմաստիւք, սալ վեզ մաղ-
թեալ աղբիւրս արժանուաց, մաքրել զվեզ ի
վեղաց վերոց:»

ՀԱՅՐ ՄԵՂԱՅ ՅԵՐԿԻՆՍ ԵՒ ԱՌԱՋԻ ՔՈ

«Եւ եիկն վերձ առ նա ամենայն մաք-
սաւորք եւ մեղաւորք շեշ ի նմանի: Տրտըն-
ցեիկն փարիսեցիքն եւ դպիրք եւ ասեիկն.
ընդհ՛ր սա զմեղաւորս ընդունի եւ աւեկ
ընդ նոսա: Ասաց առ նոսա զանակս զայս.
Ո՞րք իցե ի ձեկնց մարդ որոյ իցե հարիւր
ոչխար, եւ կորուսանիցե զմիկն ի նոցանի,
ո՞չ թողուցու զիկննսուն եւ զիկն յանապա-
սի, եւ երթայցե զհետ կորուսելոյն, միկնչեւ

գտանիցէ զնա: Եւ իբրեւ գտանէ, դնէ զնա
 ի վերայ ուսոց խնդաշով: Եւ երթոյ ի տուն
 կոչէ զքարեկանս եւ զդրացիս, եւ ասէ
 ցնոսա. Ուրախ եղեսո՞ւք ընդ իս, զի գտի
 զոչխարս իմ զկորուսեալ: Ասեւ ձեզ, զի
 այսպէս է ուրախութիւն յերկինս վասն
 միոյ մեղաւորի որ ապաշխարիցէ՝ քան
 վասն իննսուն եւ ինն արդարոց որոց չիցէ
 պիտոյ ապաշխարութիւն: Կամ ո՞վ իցէ կին
 որոյ իցեն դրամք տասն. եւ եթէ կորուսա-
 նիցէ դրամ մի, ո՞չ շուքանիցէ ճրագ եւ
 ածիցէ աւել ի տասն, եւ խնդրիցէ ասեպ,
 մինչեւ գտանիցէ: Եւ իբրեւ գտանէ, կոչէ
 զքարեկանս եւ զդրացիս եւ ասէ, ուրախ
 լերո՞ւք ընդ իս, զի գտի զոչխարս իմ զոր
 կորուսի: Այնպէս ասեւ ձեզ, ուրախու-
 քիրն եղիցի առաջի հրեշտակաց Աստուծոյ
 ի վերայ միոյ մեղաւորի որ ապաշխարիցէ:
 Եւ ասէ, ասն միոջ էին երկու որդի ա-
 սէ կրտսերն ի անցանէ ցհայրն, Հայր տնո՞ւր
 ինձ քաժիմ, որ անկանի յընչիցդ, եւ նա
 քաժանեաց անցա զկեանսն: Եւ յէտ ոչ քա-
 զում աւուրց ժողովեալ զամենայն կրտսեր
 որդւոյն, զնաց յաշխարհ հեռի, եւ անդ
 վասնեաց զինչս իւր, զի կեայր անառակու-
 րեամբ: Եւ իբրեւ ապառեաց զամենայն,
 եղև սով աստիկ յաշխարհին յայնմիկ, եւ

սկսաւ ինքն չփառնիշ: Եւ գնացեալ յարե-
 ցաւ ի միռումն ի քաղաքացւոյ աշխարհիկ
 այնորիկ. եւ յդեաց զնա յագարակ իւր ա-
 րածեղ խոզս: Եւ ցանկայր լնուշ գորովայն
 իւր յեղեռեկն զոր խոզքն ուսեիկն, եւ ոչ ոք
 տայր նմա: Եւ եկեալ ի միսս իւր աւե,
 քանի՜ վարձկանիք իցեկն ի տան հօր իւնոյ,
 հացաշիցք, եւ եւս տոյսման կորնչիւն:
 Յարուցեալ զնացից առ հայր իւն եւ տա-
 ցից ցնա, Հայր, մեղայ յերկիկն եւ տաւ ի
 քո, եւ ոչ եւս եւմ արժանի կոչեղ որդի քո,
 արս զիս իբրեւ զմի ի վարձկանաց քոց:
 Եւ յարուցեալ եկն առ հայր իւր եւ մինչ-
 դեռ հեռագոյն եր, ետես զնա հայրն եւ
 գթացաւ. յարեալ եւ ընթացաւ ընդառաջ,
 եւ անկաւ զպարսկացւան նորա, եւ համ-
 քուրեաց զնա: Եւ աւե ցնա որդիկն, Հայր
 մեղայ յերկիկն եւ տաւ ի քո, ոչ եւս եւմ
 արժանի կոչեղ որդի քո: Աւե հայրն ցժա-
 ռայս իւր. Վաղիմիակի հանեք զպատու-
 նանն տաւջիկն եւ ազուցեք նմա, եւ տոյք
 զնաւանիկն ի ձեռն նորա, եւ կոշիկս յոսս
 նորա. եւ ածեք զեզն պարսկակ զեմեք, կե-
 րիցուք եւ ուրախ յերուք: Զի այն որդի իւն
 մեռեալ եր եւ եկեաց, կորուսեալ եր եւ գը-
 տաւ, եւ սկսան ուրախ լինիշ: Եւ եր երեց
 որդի նորա յագարակի, եւ մինչդեռ գայր

եւ վերձ եղեւ ի տունն, շուաւ զձայն երգոց
 եւ պարուց, եւ կոչեցեալ առ ինքն զվի ի
 ծառայիցն հարցանէր թէ զի՞նչ իցի այն:
 Եւ նա ասեց նա. Զի եղբայր քո եկեալ է,
 եւ եզեն հայր քո զեզն պարսաւկ, զի
 ողջաւք ընկաշաւ զնա: Բարկացաւ եւ ոչ
 կամէր ըսանել, եւ հայրն ելեալ արտաքս ա-
 դաշէր զնա: Պատասխանի ետ եւ ասեց հայրն.
 Այս քանի ամի եմ, զի ծառայեմ քեզ, եւ
 երբեք զպատուիրանաւ քո ոչ անցի, ուշ վի
 երբեք ոչ ետուր ինձ զի ուրախ եղեց ընդ
 քարեկանս վն: Յորժամ եկն որդիդ քո այդ
 որ եկեր զկեանս քո ընդ պոռնիկս զեներ
 դնա զեզն պարսաւկ: Եւ ասեց նա. Որդ-
 եակ, դու ղանապազ ընդ իս ես, եւ ամե-
 նայն որ ինչ իմ է քո է. Այլ ուրախ չի-
 նիշ եւ խնդալ պարտ էր, զի եղբայր քո այս
 վեռեալ էր եւ եկեաց, կորուսեալ էր եւ
 զսաւ: Աւետ. ըստ Դուկասուն Գլ. ԺԵ. հա-
 վար 1—32»:

Աղու հացից եօթնեակին իւրաքանչիւր
կիւրակէի յասուկ եւ մասնաւոր այնպի-
սի դասաւորումներ են եղած եւ յասկաց-
ուած անոր՝ Ս. Գրոց ընթերցուածներ ու
աղօթքներ հասրնսիր, որոնք խորհրդածու-
թեան եւ յոյժ օգտակարութեան համար
արդարեւ իմաստութիւնով քաղուած իրար-
մով արժեքաւորուած գեղեցկահիւս, հո-
սաւե՛ս փունջ մըն են կազմած եւ գեղա-
գարդ թաղարի մը մէջ այնչափ թանկար-
ժեք, նուիրած եւ մասուցած են ժողովրդ-
եան ի շինութիւն մեր պատուական նախ-
նիք երանելիք: Թաղարովն ու փունջովը
չը պարծիլ, անոնցմով չը հեճաքեցուիլ,
հոտովն խնկաբոյր, փնջովը կենսաթոյր չը
հրնուիլ աններելի զանցառութիւնը, ան-
նրապատակ անհոգութիւնը պիտի ըլլար:
Այն ընթերցումներովը երգերովը չըզմայ-
լի՛լ չե՛ կարելի, եւ չը տեսնել հո՛ն իրապէս
ու խորապէս դեմք ու դեպք պատմուածք
թե՛ առակք այնչափ շինիչ դասերով, հրա-
հանգներով եւ օրինակելի օրինակով, իրա-

Լուսնով ու պարսփերով ու հարկերով: Նախ-
 նիք շնորհալիք հո՛ն պատկերներ են վրձ-
 նած ու օրհնակած, որոնք ուշադրութիւն-
 նիդ, եութիւննիդ յուզող գրգռող ազդե-
 ցութիւնն ու զօրութիւնը ունին, եւ հոգե-
 ցունց տպաւորութիւնը կ'ընեն: Ի՛նչ վսեմ,
 ի՛նչ բարձր օրհնակներով հո՛ն ներկայաց-
 ուած են Հայր մը՝ համակ գութի գորո-
 վի դրոշմովն ու տի՛պովը, Միսք մը՝ իմաս-
 տութեան ու լայնախոհութեան նշանաբան
 արձանդումովը, Տիեզերք մը պարունակող
 պատմութիւնով խորհրդաւորուած, անօրի-
 նակ պատկառելի գլուխ մը. ձախտ մը՝
 Արեւէն փոխ առնուած վեհութիւնով Ա-
 րեգծին ազնուականութիւնով հերկուած ու
 ակօսուած, Աչեր մը՝ արդարի ու նշանա-
 րի արուեստով ու լուսնթագով մոլորա-
 կած, Այտեր մը՝ սեր ու շէրս վարդ թերթ
 բացուածով բոսորանով ու բուրան-
 փով բարութեան բարձրութեան նիւովն ու
 նուշովը ցոլացած ու թագաւորած, Միտ
 մը գուրգուրացողի սիրողի, Հոգի մը՝ աղ-
 բիւր ներողի, ոչ թէ դատողի դատաւորի,
 նեղ սիրտի անձկամտի, եւ կարելի՞ է այդ
 չֆնաղ գեղնաղ պատկերին այնչափ հագ-
 ուագիւտ ու անսգիւտ թանկարժեք Երկ-
 նավրձնոյն՝ նշանաբան, տեսնել ու հաւատալ

թէ Հայր մըն է բարկասիրս ու փարասիրս
 արհաւիրի հանդեպ. կարելի՞ է երեւակա-
 յել աններող անողոք, անմասոյց ու ան-
 հաղորդ ծնող մը՝ որդեկացը հանդեպ, ո-
 ռոնք որչափ եւ լինին ըմբոս ու հետս,
 խել ու խել, շուկաս ստահակ, շաղա-
 շուս անառակ: Անառակի կիւրակէն՝ ա-
 ռակովն անառակի այնչափ ընտանի եւ
 ծանօթ պատմուածքն է բոլոր ժամւորնե-
 րուն որդիներուն, իր պարզ ընթերցումին
 ու պատմուածքին մէջ խօսուն ու զեղուն
 վսեմ պատկերագրութիւնով, երբե՛ք չը մոռ-
 ցուելիք եւ բնաւ չը հինգալիք, այլ միշտ
 թարմ ու զարմ, միշտ շինիչ ու սպաւորիչ
 եւ բոլորովին հրահանգիչ: Աւետարանին
 մէջ այդ նոյն փարդապետութիւններուն եւ
 սրբասուրբ տղերուն ու եղերուն գիրկը
 փոքրիկ ու գողտրիկ աւետարան մը, իր
 սուղ տղերով հարուստ՝ բովանդակ պատ-
 մութիւնը երկինքն ու երկիրը սեղծողին,
 որուն ներոյժ ու յոյժ ազդը եւ աչքը, ո-
 րուն ներկուռ ու գուռ պարունակու-
 թիւնը աշխարհներու կեանքն են եւ կեան-
 քերը երկնից ու երկրին ազդով յայտարար,
 աչքով դիտարար, առակով փրկարար: Հօր
 մը ուժէն աւելի ուժ մը, սէրէն աւելի
 սէր մը, գութէն աւելի գութ մը, առաջ-

նորդութենէն, հոգածութենէն աւելի ա-
 ւելի առաջնորդ, ուժ, սեր, գութ կարելի՞
 է սպասել եւ գտնել: Հօր մը ժառանգու-
 րենէն ուրիշ ժառանգութեան մը աչք տըն-
 կել եւ ստանալու հաւանականութիւնը
 կա՞յ. օրէնսդիրներ այդպիսի օրէնք մը
 գծեցի՞ն, եւ կամ սովորութիւն, աւան-
 դութիւն օրինականացուցի՞ն, ո՛չ: Հօր մը
 նախաստութիւնն ու հեռաստութիւնը եւ
 իմաստուն կարգադրութիւնները կենսա-
 բուդիս եւ արտոյն խնամածութիւն կա-
 րելի՞ է ուրիշներէն սպասել, եւ ուրիշ-
 ներ կրնա՞ն այնչափ ունենալ եւ տալ
 շատ անգամներ ի գին մեծ զոհողութիւն-
 ներու: Ո՛վ որդի հեգէ ու սերտէ, ո՛վ որ-
 դի արտասանէ ու շարունակէ. Հա՛յր, ի՛նչ
 անուշ բառ, որ իր մէջը ունի քրծում մը
 անխառն ու անխարդախ եւ միշտ արտա-
 բաբախ, ուրկեց դուն քրծուեցար. ի՛նչ
 զարթուցիչ, ի՛նչ յուշարար ու զուարթա-
 րար հնչիւն, ծնո՛ղ. կեանքի բարիքի պատ-
 նաւը: Սեր, զոհողութիւն, նուիրում եր-
 րորդութիւնն են հայր բառը կազմող,
 կեանք կենդանութիւն ծնող. Յոյս, հնա-
 զանդութիւն, հաւատ երրուորդութիւնն են
 Որդի բառը կերտող, կեանք հարստութիւ
 ժառանգող: Փոքրիկ Աւետարանին մեծ

դասը մեծագին ակունքով շողշողուն ու
 պսպղուն, եւ հո՛ն դուն չե՞ թե պիտի
 նշմարես, այլ պիտի կարդաս, չե՞ թե կար-
 ծես ու երագես՝ այլ պիտի հաւատաս ու
 ստանաս, չե՞ թե ըմբռնես ու զգաս՝ այլ
 պիտի ընդունիս ու լիանաս: Տիեզերքը
 կառուցանող Մեծ Հոգին, զայն կերտող
 հսկայ սեր սյօր, անբովանդակելի, ան-
 պարուրելին, Անպատմելին, սիրոյ փոքրիկ
 բառ բնակին մեջ պարուրած ու բովան-
 դակած սեր Հայրը սիրտը կրնա՞յ արդեօք
 դիմանալ, տկալ ու ոխալ իր դեմ հես-
 տած, վարժով բարժով անբարոյացած, հա-
 մակ կեանքովը անառակած անառակ
 զաւկին: Պատմութեան այս կտորը ի՞նչ
 սարսուղագրեցիկ եւ որչա՛փ ներսպաւորիչ
 է. հո՛ն դեմ յանդիման կը գտնուին Հօր
 մը մեծութեանը, ազնուութեանը՝ փոքրո-
 գի տղու մը անազնիւ ստորին գործերն ու
 մտածումները. Հօր մը բարի ու արդար
 դատումներուն՝ տղուն չարակամ ընթացքը.
 Հօր մը մաքուր ու սրբազնասուրբ կեան-
 քը գերակայ՝ տղուն անսուրբ վատեր
 կեանքը՝ անառակի: Հոգիով ու ինչքով
 հարուստ հօրը՝ հոգի ու հարսութիւն փը-
 նացնող աղֆատ տղան. գթո՞ւս հօրը՝ անգութ
 սահակը, իմաստուն հօրը՝ յիմար որդին,

գռեհիկ շուսիկ: Ազնուական հարուստ մը
 երկու զաւակ ունէր, կը բնակէր նոխ
 պալատի մը մէջ, ամեն վայելչութիւնով
 լեցուկ, ծառայողներ, սպասարկողներ, շատ
 հանգստաւէտ պայմաններով ամբողջ, ո-
 ռուն մէջ կ'ապրէին զաւակներն ալ վա-
 յելելով երջանկութիւնը իբրեւ ժառանգի:
 Ազնուական հօր վայել՝ պալատաբնակի
 արժանի կեանք մը ապրիլ կը պարտաւո-
 րէին ժառանգները, բնութեան ու բնաւո-
 րութեան հարուստ կենցաղով. ազնուա-
 կանի իրական ու եզական ժեսթով մը:
 Բախտը ժպտած էր աւելիովը, բայց պատ-
 մութիւնը եւ փորձառութիւնը միշտ ալ
 հաստատած են թէ՛ դժբախտաբար հարուստ
 սան զաւակը, ազնիւ հօր տղան, բախտա-
 ւորութեան մէջ ապրող ժառանգը շատ
 անգամ բոլորովին անարժան ընթացքով,
 անուղիղ վարմունքով, անմաքուր, շուայլ
 ու շուայտ կեանքով, ծոյլ ու թոյլ կամ-
 քով, տունը հիմեն, հարստութիւնը արկղէն
 ու ինչքէն, պատիւը նակսէն սպառած,
 վատնած փնացուցած են. Մեծ Հոգիի փոք-
 րոգիները այդ: Այսպիսիք բնդհակառակն
 որպիսի զգուշութիւնով, խոհեմութիւնով
 պարտին հռչակ, համբաւ, հարստութիւն,
 վայելչութիւն աւելի շահաւորել, արժե-

ֆաւորել որ իրենց համար պատաստուած,
կտակեալ ժառանգութիւն անմահական բախ-
տաւորութիւններ են: Դիւրութիւն եւ դու-
րեկան կեանք, առաս վայելք կարծես եր-
բեմն կեանքն ու մարդ կը դրդեն եւ կը
մղեն զարտուղի նամբաներու, գեշ մոլու-
թիւններու, գեշ ուղիներու, աղտոտ կր-
փոս գործերու, կեղտոտ մրոտ վայրերու, ա-
պօրէն ընթացից ու պատուի արատից,
բիրտ ու անկիրթ փայլերու: Փոքր տղան
օրին մէկը գինովցած վայլած նոխութե-
նէն, ապրած հանգստէն եւ շլացած ար-
փայլավայել առատութիւններէն, եւ յիմար,
ե՛ն գոեհիկ մտածումը ունեցաւ՝ ինչո՞ւ
այս ամենը առանձինն չապրէր, իր հրա-
մանները չը տօգտէին այս ամենը որով
աւելի ազատի երջանկաբոյր վայելք մը
շրնչէր, ինչո՞ւ հօրը հրամանին, քանը կա-
նոններուն ենթարկուած սեղմ ու կաշ-
կանդ վիճակ մը գինիք տալտալէր, եւ
ինչո՞ւ բոլորովին ազատ չը լինէր ամեն
կապանքներէ զերծ՝ օրէնքի, կանոնի բռնի ըն-
կալեալ սովորութիւններու պարտադրու-
թիւններէն: Ինչի՞նչ համար իր երիտասարդ
վառվառուն օրերը ամենօրեայ միօրինակու-
թիւնով մեռցուէր ձանձրոյթի տապանովը:
Պէտք էր երթալ հեռաւոր երկիր, նոր հո-

րիզոն քրքրէր, նոր արեւ ողջունէր, աւելի
 լայն միջավայրի մը կեանքը ապրէր, դիրք
 համբաւ առաւելոյր, երբ պատեհութիւնը
 դեպուկ էր. երիտասարդութիւն ու հարս-
 տութիւն, երկու բարեպատեհ բախտաւո-
 րութիւն, եւ սսոնք չօգտագործել կարծեօ-
 քը յիմախութիւն պիտի ըլլար: Իմաստուն
 ծնողին՝ ապուշ որդւոյն ծանօթամիտ յղա-
 ցում որոշումներն էին սսոնք սակայն,
 խաբխուլ հիմի մը վրայ կառուցուած,
 շատ ապուշ ու շամբուշ երեւակայու-
 րեան մը դղեակը: Շէնք մը որ հիմն ի
 վեր սարսուելու, փլելու, շառաչուն ան-
 կումով ու ձայնով տապալուելու, ջարդ ու
 փշուր ըլլալու դատապարտուած էր, որուն
 տակ պիտի նմուէր ու նզմուէր, նդակո-
 տը փշուրելով նետուէր մինչեւ անարգ
 խոզերուն քովսիքը: Իտեալն էր, եւ անուր-
 ջը փայփայիկ, տուն մը՝ առանց տնեցիի
 ու մեծի, մթնոլորտ մը՝ առանց հօր եւ
 հովանաւորողի, կեանքը՝ առանց շղթայի
 եւ ինքնիշխան: Հո՛ն արգելքի մեղադրան-
 քի օղակներ, շղթաներ չը պիտի հիւսէին,
 հո՛ն օրէնք ըսուածին ցնդի ու փնթի հար-
 ուածներ ու յօդուածներ չը պիտի ծանրա-
 յին. որպէսզի թարմատի ու սիրարփի օ-
 րերը նոր բարեկամներով, նոր ու նոյն

վայելներով ապրէր ու ապրէր, վարդա-
գոյն երազ մը յոռեգոյն վերջաւորութիւ-
նով անշուշտ: Ահա՛ ժառանգը պահան-
ջող տղուն գաղափարը երէ այդ իսկ ըլ-
լար ըմբոստի, անիրաւի ու յիմարի. քե՛
լինէր ժպրհութիւն մը, եւ կեանքին վաս-
նումը, ապագային խորհակումը, աղուոր
անուրջներուն յցնդումը, եւ հետեւանք
ուժգին ցնցումով: Ամեն գնով պէտք էր
հին գաղափարականին ու մտայնութեան
պրկող գօտին քակել, եւ քանդել ինչ որ
նախապաշարունակին էր: Անշուշտ յիմա-
րական այս երազներ խելացի տղու մը
առողջ գաղափարի մը ծնունդը չէին, եւ
ողջախոն խորհուրդի արդիւնք, եւ մշակ-
ուած մտքի մը վաստակը երբե՛ք: Հիւանդ
երեւակայութեան, շփացած ու շուարած
անկայուն ուղեղի մը լրբենի մէկ որո-
շումն էր, անպատկառօրէն հօրմէն պա-
հանջել այն հարստութեան բաժինը որ ի-
րենը չէր, անբնական պահանջ մը որ բա-
նական մը չէր սպասուէր, այլ անբան
սահման մը: Որո՞վ իրաւամբ եւ ի՞նչ
տամաբանութիւնով եւ որո՞ւ հարստու-
թիւնը կ'ուզէր, ո՞վ էր պարտականը հա՞յ-
րը, բայց ինք գոնէ լումա մը աւելցու-
ցա՞ծ էր այդ պահանջածին վրայ երբե՛ք:

Հայրը տալէն աւելի տղուն անբնական
վիճակին եւ անոր տխուր հետեւութիւն-
ներուն առթած ցաւովը կ'աղէխորովէր վասն
զի դեռ փոքր էր ու անփորձ, կը սիրէր
չափազանց ու այդ սիրովը կը կարեկ-
ցէր, կ'արգտահասէր իր մոլորածին մոռ-
ցած ցաւն ու կոտորուիտ արտիւն ու հոգիին
որ գիծ գաւկին խեղճարն էր մխեր: Տղան
տո՛ւր տո՛ւր կը պոռար, որ երթար բախ-
տովն ապրելու, ինքնիշխան վարելու: Ի
գուր հօրը աղիքը կը զայարէին, ի գուր
աղապատանով նայուածք մը կը նետէր
մինչեւ խորքը սլեկին արտիւն, գուցէ զգաս
պահ մը սխալէն ետ դառնալու նշան մը
ուշակորոյս ցաւագին որոշումէն ու վի-
ճակէն ետ կեցներ: Օտար երկիր ուրիշ հո-
րիզոն, տար աշխարհ, այլ արեւ չը պի-
տի կրնային տալ գաւկին կեանք, եւ այս
էր որ զինքը կ'սպառէր, այս պատկերը կը
տոչորէր զինքը. հեռի մնալ, բաժնուած ըլ-
լալ արհաստրէն հիւծիլ ըսել էր, ու ան
հեռու իրմէն պիտի հիւծէր, մաշէր ու
մարէր: Վերջապէս տեղի տուաւ եւ տուաւ
բաժինը. տղան անիրաւ բաղձանացը հա-
սած էր: Քաղփի մը մէջ նոր դեմք մը.
նոր համբաւ մը լսուած ու տեսնուած էր
սակայն անձուկ շրջանակի մը մէջ. երի-

Եւ ասորդ մը կ'ապրէր իշխանավայել կեանք
 մը, անձանօթ մը՝ ծանօթ քաղաքացիներու
 մէջ, այլ ծանօթացած դասարկապօրէս դաս-
 սակարգի միջավայրին ուր զինքն արգի-
 լող մը չը պիտի ըլլար եւ ոչ ալ ըսող մը
 թէ՛ ամօթ է, մեղք է: Շուրջը դարպասող-
 ներու խմբակ մը, երկրպագողներու ջո-
 լիւր մը, վարժով բարժով տունէ ու մարդ-
 կուքենէ դուրս վիժածներ, մոլուքիւննե-
 րու խնկարկու, գինեւան ու հանրասան
 յանախորդներ, որոնք զիշատիչ ու փողո-
 տիչ գազաններու նման նորեկի մը անփոր-
 ձի մը շուրջը կը դառնային, յօշոտողները
 աղուոր մտերու եւ մարմիններու ու քր-
 սակներու: Սկսած էին փաղաքուշ շրթնե-
 րով ու շողմներով մղել լալիւր ճեսա-
 րաններու, հեշտախտերու, անյասակ ան-
 դունդին, ու չը կար ու չը գտնուեցաւ
 արցաւ մը որ ըսէր. «Ես ընկերս, ի՞նչ
 կ'ընես, քայլերդ անդունդին եզրն են,
 խոր անդունդը իր երախն ու կլափը բա-
 ցեր է քեզ ու կուլ տալ կ'ուզէ, հետեւան-
 ք որչա՛փ մահացու է. չունեցաւ բարե-
 կամ մը անկեղծ զինքն զգուշացնող, որ-
 պեսզի աղտեղի ու անտեղի ապրումն
 զգուշացներ, լիքի կենցաղէն ետ կեցներ,
 չունեցաւ յորդորող խրատող պաշտօնեայ

մը անձնուէր կրօնին ու հաւատին, որ ը-
 սէր թէ մեղք ես եւ մեղք եմ գործածներդ,
 եւ ամօթ մը արատ մ'է հօրդ ճանք ու ան-
 ուանք: Կամաց կամաց առողջութիւնը կը
 խանգարուէր, գեղեցկութիւնը կը խաթար-
 ուէր, արժանիք արժանապատուութիւն կը
 սնանկանար, լեցուկ քանակ ալ կը դա-
 ւարկանար: Արդէն աշխարհին ու կեանքին
 տեղողութեան շրջանին ի՞նչ կայ դիւրին
 աւելի քան քակել, փնացնել, մսխել, հաս-
 ցնել, եղծել, տապալելը, վասն զի ա
 սոնք ընելու համար մասնաւոր նիգի,
 ջանքի, խելքի, ուժի, մտածումի ու աշ-
 խատանքի կարիք չը կայ. օրերով տարինե-
 րով ձեռք բերուածը մէկ րոպէին մեջ
 շուայլելէն դիւրին գործ երբեք չը կայ.
 բազում աշխատութիւններով շահուածը
 վայրկեանին մեջ փնացնելու համար ոչ մի
 դժուարութիւն՝ երբ մանաւանդ քրտնոյ
 շահուած չը լինի: Եւ դժուարը, եւ յոգ-
 նեցուցիչը հիմնել, շինել, հաստատելն ու
 աւելին պահելն է: Տղան զարեութեանց
 մեջ գլորած էր, ոտներովը ցոփութիւննե-
 րու տիպին մեջ խրած էր եւ ապականու-
 թիւններու խորը թաղուած: Հօրը տունէն,
 անոր պատուական մթնոլորտէն հեռու,
 բարոյացուցիչ դաստիարակութենէն դուրս

ապրող մը, ու՛ր իր նկարագիրը կազմուած
էր, հոգեկան եռութիւնը կերտուած, սիրտը
միտքը թրծուած, կեանքը անած, հասակ
նետած, ու այս ամենուն կենսական տար-
րերը կը գտնուէին առաս, եւ ո՛ւր արեւը
միտք գարունով, շողմ ու ցօղերը լոյս ջեր-
մութիւնով, օդն անոր թարմացնող շուն-
չով լեցուկ շրջանակած էին, ո՛ւր կեան-
քը՝ բարոյականը, անմահականը կ'ապրէր,
կը զօրանար ու կը մեծանար, կ'արգասա-
ւորէր ու կը պսղաբերէր. հո՛ն բուսնող
ու անող եւ բարձրացող տունկ մը երբ՝
յանկարծ բունեն ու տունեն եւ արմատեն
կտրուէր, այլուր կրնա՞ր զօրանալ, անիլ,
արմատ ունենալ եւ ոստեր արձակել կեան-
քի հիւրով, պսղի պսկունքով ո՛չ բնաւին:
Ո՛վ որ կեանքը այսպէս բարութեան, նրե-
մատնութեան, սրբութեան, իմաստութեան,
լուսաւորութեան, զօրութեան, արդարու-
թեան կեդրոնեն, բունեն, Հօր արմատեն
կը կտրէ, կը քանդէ, հաղորդակցութեան,
յարաբերութեան ճիւղերեն. չունենար Անոր
լոյսեն, փառքեն ու յոյսեն, սերեն ու սր-
տեն իր կեանքի ուրերուն մէջ հիւր ու ճիւր,
եւ չը հոսիր երակներուն մէջ, եւ չընէր
շրջան, պիտի գտանայ, պիտի նգուանայ
ու մահանայ: Անառակը այդ բունեն կրտ-

բուած ու հեռացած նեւուած մըն էր,
 ինքնովին դասապարտուած մը, ինչ որ
 ունէր մսխած էր անառակ շուտկենքուն
 հետ շուայտ շուտիկը: Երբ այլեւս բան մը
 չը մնաց բովիկը, ոչ ոք ալ մնաց մօտիկը իբ-
 րեւ բարեկամի ու ընկերի, ու մնաց բաղ-
 քցուն անծանօթ անպարկեշտ, ապական-
 ուած դրսեցին: Ո՛չ ոք հետաքրքրուած էր
 արդէն իր կեանքովը ցոփակեացի եւ ոչ
 ալ գործելու անընդունակ անկարող վի-
 ճակը եւ թշուառութիւնը գուր մը ար-
 քընցուցած էր. կը խալներ գործ խնդրե-
 լէ, եւ ուսկի՞ց՝ անառակներէ՞ն, ստահակ-
 ներէ՞ն անօթի, անկուտի, որոնք արդէն ե-
 գուց օլբրած էին ու կծիկնին դրած. եւ
 արդէն այդ տկարներէն ի՞նչ կը բմուէր ու
 մզուէր, մինչդեռ բամբակ գամած էին ա-
 ճօթութեան սիւնին, անպատուութեան հե-
 ծանին, ու դարձուցեր էին շիվը հնծանին:
 Սովը չորսդին պատած էր. անողոք թեւա-
 մին ալ ծոցին ծրարուած կրծող որդի մը
 պէս հա՛ հա՛ կը կրծէր: Կը գիջանի խո-
 գերու աղտոտ ծառայութեանը, փորը՝ ա-
 նոնց աղտոտ փշուրներէն եղջիւրներէն կը-
 տացնելու համար, աղտոտ աղբոտ խոզա-
 բանի մը մէկ անկիւնը տոտած կը դի-
 տէր կեղտոտ, գազաւոտ փսխուք բերող

մորթերնին, կը շնչէր ու կը գաներ գար-
 շահոս այդ մթնոլորտէն, հապա ձայներն
 խռպոս ու կրֆոս կը սարսափեցնէր ու
 կը սարսեցնէր իր եռըթիւնը ողջ. եւ ա-
 լա՛ղն ու աւա՛շը կը հեծկլսար փակորա-
 ծեփ յասակին գորգ! ու կորթ. sqիսու-
 թիւնը մինչեւ անառակութեան մինչեւ ա-
 նասնութեան փաշկոսեր եր եւ դեռ ինչե-
 րո՛ւ կ'առաջնորդուին ու կը փաշկոսուին
 անխելփ, իմաստակ տունէն դուրս վռթկած-
 ները, եւ ինչե՞ր կ'ապաստեն այնպիսեաց՝
 անկոււմ, գահավիժոււմ եւ կորուստ: Այս-
 պիսիներու անկոււմը ապրելու թուական-
 նէն չսկսիր, այլ այն ժայրկեանէն որ կը
 կտրէ կը խզէ իր յարաբերութիւնը, կապը
 Հօրմէն ու հովանաւորութենէն եւ պա-
 տասխանաւորութիւնը թողոր պարտաւորութիւննե-
 րէն: Ամէն տունկ, ամէն նիւղ երբ բունէն
 ու կենսահիւթէն ո եւ է պատճառով մը
 կտրուի ու գրկուի, կը մեռնի: Կեանք
 տո՛ւնկն ալ նոյն եղանակով, միեւնոյն
 պատճառով կամ կ'ապրի, կամ կը մեռ-
 նի: Անառակին առակը, որ առակն է
 մեղաւորին, կորսուածին, ինկածին, յան-
 ցաւորին, անբարոյին, անհաւատին, սոսկ
 պատմուածք մը չէ նման Եզովբոսի կամ
 առակները խիկարին, ո՛չ ալ Լաֆօնթե-

նին, լոկ դասեր պարունակող կամ զը-
 ւարթացնող ու խնդացնող հեֆեսքներ շաս
 տողերով: Դուք խոր ուշադրութիւնով հե-
 տեւեցե՛ք մեծ իմաստին ու պարունակու-
 թիւններուն, մի՛ հեզնե՛ք եւ անկարելոր
 մի՛ համարե՛ք անոր փոփոխութիւնն ու հա-
 մառօտագրութիւնը. խիստ հետամտութիւն
 եւ հետաքրքիր հետեւողութիւն մը դրե՛ք
 ձեր պրպտումին ու ընթերցումին, այն
 ասեմ պիտի գտնե՛ք անառակ ըլլալէ աւել-
 լի սրբազան պատմութիւն ու բանաստեղ-
 ծութիւն. եւ ասոնցմէ ալ աւելի երկինք
 մը ու իր երգերը, Նախասխնամող մը ու
 իր հրեշտակները, Հայր մը եւ իր գութ
 գորով սերերը. աղբիւրք բարութեան ու
 բարձրութեան որ բարձրեհն հնչած խո-
 րունութիւններէն յորդած կը հասնի մին-
 չեւ անդնդախոր ընդերաց մեջ գլորած,
 սուր կարքերէ կարթուած խցուած ականջ-
 ներուն, գուլցած ուղեղներուն ապակա-
 նացած, անապասացած ամայացած սրե-
 ռուն անառակաց: Շատ մեծ մտքեր, հոյա-
 կապ գանձեր չը կրցին տալ գաղափար մը
 այնքան վնիս, այնքան կարճառօտ, չկրկ-
 նեցին պատմուածքը այնքան կարճ ու հա-
 մառօտ եւ խտացած ու բիւրեղացած ներ-
 կայացնել. վեպ մը՝ արժող ու սրբազան

քան այն վեպը Ս. Մատենին որ իր մեջ
 երկնքի ձայնը, անոր բովանդակութիւնը
 ու նշանակութիւնը ունի որուն կրնաս դի-
 մել, Անոր առջեւը խոնարհիլ ու ըսել
 Հա՛յր մեղայ յերկինս եւ առաջի քո, կր-
 նաս անոր ոջերուն պլլուիլ եւ փափուկ
 սրտին փարիլ ու փակիլ, մինչեւ սղմել
 կուրծքիդ, եւ Ան արդէն իր կուրծքին վրայ
 սղմած է անվերջ սիրով անվերջ գորովով:
 Անառակ որդին իր գեռ վայր անկուսովը
 մեղադրանքի եւ պատժոյ արժանի է, հաւել
 արգահասանքի ալ անփորձ տղեկի մը
 միամիտ ու մեծամիտ արկածներովը, մին
 թէ միւսը. սա օրինակն ըլլալու է ամեն
 մարդու, եւ մարդիկ պէտք է ինկատի
 ունենան հաշիւ ու վիճակ իրենց ունեցած
 ու վարած կեանքին եւ բաղդատութեան
 եզր մը վեր հանեն. այսօրուայ կեանքե-
 րին անցեալ օրերու ապրածովը գործե-
 րովը ու ժամանակովը եւ միշտ աչքի առ-
 ջեւ պատկերացնեն, եւ արդէն պիտի տես-
 նեն որո՞ւ ու յոսակ իրողութիւնները մեր-
 կապարանոց, որոնք եթէ չեն հաւասարիր,
 բայց պիտի նմանին անառակ որդիին բո-
 լոր մտադրութիւններուն, ապրած, ինկած,
 գլորած, ախտաւորած կեանքին: Ազատ
 ապրելու տենչը, սանձարձակ վարելու,

վայելելու փափաք, հայրն ու տունը բող-
նելու, օտար օդն ու միջավայրը ու անոր
արեւին տակ շնչելու, օրենք կանոնին հետ-
սելու, հրամանի ու հովանաւորութեան
դէմ ըմբոստանալու, մինակ աշխարհիկ
կեանքը նախընտրելու, հանելին ու հա-
նոյալին ունենալու բաղձանքը չե՞ աշտօ-
րւան մարդուն մղձաւանջով բոլորովին
եւ սեւեռն ու բելեռ փափաքին: Ընտա-
նիք ու սրբութիւն, բարոյական ու բարձ-
րութիւն, ազնուութիւն ու առաքինութիւն,
մեքի սնունդ ու խորհուրդ մէկ կողմ ծրա-
րելու, անդին նիւսելու գաղափարովը չե՞
դարուս ոգիներուն: Հին օրերու, փցուն
գաղափարներու, հիւանդ երեւակայու-
թիւններու գործերը չե՞ն համարուիւ ար-
դարութիւն առաքինութիւն, խոնարհամը-
տութիւն, խոհեմութիւն, պարկեշտութիւն,
հաւատարմ, յուսալ, սիրել ու մանաւանդ
ներելը: Այժմու դաւանանքն ու Հաւատոյ
Հանգանակը չե՞ ըստ անառակի կեր արք
եւ ուրախ լերը, աշխարհը երկնքին չը
փոխել, սասանը գերադասել բան զիրեշ-
տակ, բարին խոսել, բարութիւնը անար-
գել, պատիւն ու պատուաւորք ուրանալ,
ցոփը անառակը մեծարել, անպարկեշտ
ընկեր ունենալ. ահա նոր օրերու նոր

կրօնն ու հաւատք: Բայց որո՞ւնն են կեանիտ
 ու կենդանութիւն, ոյժ ու կարողութիւն,
 ո՞վ տուած է մեքին բարձր ու լաւ խոր-
 հելու, Սրտին՝ գութին ու գորովին զգա-
 ցումը, որո՞ւնն են լեզուի հարսարախո-
 սութիւնը, շրթանց հարսարութիւնը, ո-
 րո՞ւնն են գեղն ու գեղեցկութիւն կեան-
 քի կոթողին. որո՞ւնն են այն շարժիչ, դըր-
 դիչ, ներարկիչ կենսաուժը որ մարդը կը
 գերադասեն, մինչեւ աստուծացումի կը
 հաւասարեցնեն. եթէ ոչ այն Հօրը որ
 շնորհներու պարգեւներու Տէրն է եւ Արա-
 րիչը եւ մենք ժողովագորդներ: Արարիչին
 շնորհաց աղբիւրները չեն ցամքած եւ ոչ
 ալ հասած պարգեւներու մթերանոցները
 իմով ապրած որդիներուն. որդիք պէտք
 է որ դիմեն այդ աղբիւրին կեանքի բար-
 ջերով ու դպչելով, քաջ գիտնալով թէ
 մարդկային ամեն կարողութիւն, ամեն մե-
 ծութիւն, ամեն ազնուութիւն այն աղբիւ-
 րէն է եւ առանց ասոր մարդիկ առաքի-
 նութեան, սրբութեան, կասարելութեան
 ծառաւր պիտի ունենան եւ պապական: Ա-
 նառաւի առաւելով պահ մը մենք սոսկու-
 մի ու սարսափի կը մասնուիմք, այն բո-
 յոր փուլերովը որ Տգեսն ու Տգեղը ապ-
 րեցաւ ու ապականեցաւ: Օտարութեան

ու մեղաց մեջ ապրողին ի՞նչ կ'սպասե-
 րարէն թեմամի բարեկամը՝ մեղքով օծու-
 դառնութիւնը ախտերուն, աղտեր ահա-
 կու մոլութիւններ վերարկու: Կ'ապրին
 յաշխարհի միշտ կարծելով թէ մերն են
 բոլորը որ կան յաշխարհի, բայց ո՛չ. օ-
 սարներ ենք եկուորներ, միջավայրը որ
 մեզ շրջապատած է ոչ մեկերնուս է. հո՛ւ
 պանդուխտներ ենք, շրջապատ ու պատու-
 ներ նմանապէս. բարեկամներ չաս են,
 բայց Աստուած այդ բարեկամներէն մեզ
 պահէ որոնք են չարութիւն, նենգութիւն,
 կեղծարարութիւն, շնութիւն, պոռնկու-
 թիւն, արբեցողութիւն, չարաշահութիւն,
 զօռապաշտութիւն, սրբապղծութիւն, բանաս-
 կութիւն, բարկութիւն, ասելութիւն, մծղը-
 նութիւն, հետսութիւն, խեռութիւն գիծ
 անառակութիւն իւր սարօքը: Ի՞նչ անե-
 րես բարեկամներ են եւ ի՞նչ սեւերես
 դրացիներ որոնք մանաւանդ անփորձը կը
 շրջապատեն, անորմով կը բոլորին դարա-
 նակալ այդ որսակալները: Անառակին
 կեանքը մաշած, հիւժած մարելու վրայ
 էր, կենդանութիւնը կրծուած էր, աչքերու
 լոյսը խաւարած, բազուկները թուլցած՝
 չէին կրնար սեւ խարերը խաւարին մա-
 րել, շուրջը անգամ մըն ալ աչք ածեց եւ

ինչ տեսնե ամբողջ ժխեղծ ու մեղծ ապա-
 կանութեան որոջ մը. իր փափաքածը այլ
 եր գոնե կա՞ր կե՞ս մը, առաւելայ մը որ
 նմանութիւնը ունենար հօրը իւր ծառա-
 ներուն գործածածին պէս եւ կա՞ր դէմք մը
 որ գէթ յետին սպասաւորներուն մեկունն ըլ-
 լար. ամեն ինչ աղտոտ. ամեն տեսք կեղտոտ,
 հոտած շունչ, նեխած մթնոլորտ: Սոսկումը
 զինքը պատեց ու գամեց լպիրձ որմերուն,
 ու սարսափը զինքը շաւեց ու թխմեց մին-
 չեւ խորերը աղբոտ գետնին: Փսած եր մար-
 մինը, բքացած եր ուղեղը, լոկ ջիւ մը թե
 բջիջ մը կը խլրտար կենդանութեան շա՛տ
 թոյլ եւ աղօտ կծկումներով, ծիր մը լոյ-
 ոի, ոսպնեակ մը յոյսի, անօթի մարդուն
 աղուտ երազը հացալից սեղանի մը շուր-
 ջը եթէ ըլլար. սուրացող նետի մը պէս,
 նվազող ուժի մը նման շրթներէն թռաւ.
 Ես հոս անօթի սովամահ կը լինիմ մինչ-
 դեռ հօրս իւր հացալից սեղաններուն
 ուրիշները բոլորած են. արդեօ՞ք կարելի
 է երթալ եւ հօրմէս խնդրել որ զիս ալ
 իբր իր յետին ծառաներէն մին ընդունի:
 Փորձեց վեր կենալու բայց ծունկերը կը
 դողդղային, անոյժ բազուկները օդին մէջ
 երերացին յեմակ մը բռնելու, բայց թո՛ւ-
 մած ծղօտի մը պէս վար ինկան, աչերը

մարմնուն սեւեռեց կէտի մը, նշույլի մը
 բայց նուազած փակուեցան, այդ փակ
 վիճակին մեջ կը թուէր տեսնել շարժող
 ստուեր մը, շարժասպասկերը սան մը, որ
 ծանօթի մը ըլլալու էր, ու այդչափ հե-
 ոուն ինչպէս գնալ, բայց այդ հեռուն ի-
 բեն ուժ մը ներարկում մը ըրած էր բո-
 պեական, եւ պէտք էր երթալ: Կտեց ու
 կոտրեց ամբարսաւանութեան ամբարսա-
 կը, թօթուեց ապերասան բնաւորութեան
 կոպիտ լուծը, պատուեց ցած ցանկութեանց
 պոռոտ հանդերձանքը, չար մոլութիւննե-
 րու կոշտ կապերը, պինդ օղակները փրճ-
 րեց մեկդի նետեց, ցարդ զինք պրկող, դր-
 դող ու տրորող անառակութիւն նետեց
 աղտոտ մթնոլորտին ու շէնքին մեջ ու դուրս
 սպրդեցաւ: Դեղեւկոտ, բայց օրերով փա-
 լեց ու փալեց, տեսնող մը զինքը գերեզմա-
 նափախ մը պիտի կարծէր, ուրուական մը
 որ հալածական կը թափառէր, եւ երբե՛ք
 երբեմնի հարուստի մը հարազատ: Արեւը
 ջերմիկ դառար ծաղկեկ՝ լեռ ու բլուր կան-
 չուկ, ուրուականին այս՝ կեանք ներար-
 կեցին, ուժ մը՝ փայլերն արագելու, բոց
 մը՝ աշկունքը բանալու, յոյս մը՝ հացալից
 սեղանն ունենալու: Ի՛նչ տեսնէ, դառտին
 ծայրը Տուն մը որ հօրը սանը կը նմանէր,

հո՛ն ուր իր մանկութիւնը անցուցած էր,
 եւ կուէ՛ս սեղանները բոլորած էր: Քայ-
 լերը արագեց, ստուերը մօտեցաւ, աղօ՛ս
 պատկերներ պայծառացան. պատկերը որ
 կը շարժէր, ստուերը որ կը մօտենար՝ այս՝
 իր հօրն էր: Հօրը պատկառելի դեմքը ին-
 քան իր վսի՛ս կմախքին վերեւ կեցած էր
 ինքը անոր ծունկերուն պլլուելու շար-
 ժումով Մեղան կը կրկնէր Հայր մեղայ
 յերկինս եւ առաջի քո. ալ շապատեց ա-
 սանց որդեկորոյս հայրը եւ սա՛ք սա՛ք համ-
 բոյրներ դրոշմեց փեթկուած նախշին,
 խորճումս աչքերուն, սլմած իր կուրծքին
 վրայ. ու կորսուած զգաց կը կրկնէր ու
 կ'երեւնէր Հայր Մեղա-ն, հայրը կը շորե-
 նէր կորուսեալ էր եւ գտալ, մեռեալ էր
 եւ ողջացաւ-ը: Այսչափ արժաւոր ծեսա-
 րա՛ն այնչափ յուզումնալից գիրկընդխառ-
 նում դունուրե՛ք ծեսնուած է. Մեկին դար-
 ձը, միւսին կարօտը, մեկին մեղաւոր յան-
 ցաւոր սկանութիւնը միւսին ներելու ու
 սիրելու գօրութիւնը: Հրաշագեղ ու նկա-
 րագեղ պատկեր մը մեծ գիներով պատ-
 կերագրուած: Տանը մեջ ալ երգ, պար,
 կոչունք, պարարակ եզրի գեղում ու ան-
 վերջ ցնծութիւն, անընդհատ արժասանու-
 թիւն. այս որդին կորսուած էր գտնուեցաւ

մեռած եր կենդանացաւ: Սրախօսիկ պաս-
մուքիւնը, հոգեխօսիկ իրականութիւնն
եր: Ամեն կորուստ, ըլլայ անարժեք ըլլայ
մեծարժեք, կորուստին փնացումն է, կոր-
սնցնողին ալ ցաւն ու վիշտը: Կորսնցնո-
ղին աչքը շարունակ հոս ու հոն պիտի
պրպտէ, խուզարկէ, ամեն ծակ ու ծուկ
բրբէ, անդուլ պիտի յոգնի, անընդհատ
իր կորուստին վրայ պիտի մտածէ շատ
բնականօրէն մանաւանդ մարդկօրէն, կոր-
սուածին արժեքը չէ գիտնելու աւելի չար-
չրկողը կամ խիստ սրտեցնողը՝ այլ կո-
րուստը. ան պիտի փնտռէ ամեն օրով ու
քովորով մինչեւ որ գտնէ, եւ երբ գտնէ ալ
կը մոռնայ յոգնութիւնը, իր կրօն գեղու-
թիւնները վերստին ունենալու, գտնելու
համար թափած բոլոր ջանքերը, եւ մե-
կին համար իննսունը զոհելու իր պաս-
տասականութիւնը, որովհետեւ այդ մեկը
աւելի տաղտալեցունցած էր գիտնելու: Կո-
րուստին գիւտը ուրախութիւնով կը գեղու-
նէ կ'արբեցնէ տեր նախանձներ գրգռելու
չափ: Ս. Աւետարանին մեջ նոյնպէս կոր-
սուած դրամին եւ մոլորեալ ոչխարին ա-
ռակներն ալ իրենց պարզ պատմութիւն
մեջ մարդուն համար տնտեսեան, արդարու-
թեան հեռացումը կորուստ մը եւ մոլո-

բուծիւն մը կը պատկերացնեն, իսկ անոր
դարձը եւ գտումը անվերջ ուրախութեան
առիթ ու պատճառ, որոնց վրայ բարե-
կամներ, Երկինք ու հրեշտակներ, աշխարհ
առաքաւ ուրախ կ'ըլլան: Առակաները մեզի
իրական ու գործնական դասեր եւ մեծ
առիթ ու պատեհութիւններ շնորհող սր-
բազան ուսումներ են, չը հինցող չը մա-
շող տղերով եւ հասկնալի հագուագիւս
պարունակութիւններով. հոն բոլորովին
անարգուած, անշնորհի մը պծգալի ա-
րարքը եւ անկումը կը կարգաս եւ այդ
անկումէն ապաշնորհէն զղջացող մեղա-
ւոր մարդուն դարձն ու գիւտը, եւ կրկին
շնորհի արժանանալը կ'ուսնիս: Անառա-
կին, կորսուած դրամին, մոլորեալ ոչխա-
րին առակաները մեզի խօսող, հետաքրքրող,
մեզի մղող ու առաջնորդող ի՛նչ անըս-
գիւտ, ի՛նչ յիշատակելի, անմոռանալի,
արձանագրելի հրահանգներ են, պատուեր
ու պատուիրաններ, թե՛ մարդը որ իր յա-
րաբերութիւնը եւ դրացնութեան կապերը
կը խզէ լաւէն ու լաւագոյնէն, իշկակա-
նէն ու գերագոյնէն, անառաքէն անմահա-
կանէն, մաքուր ընտանի, ընտանի միջա-
վայրէն, կեանքը ազնուացնող արժեցնող
գիտութենէն, պարկեշտ ու առաքինի ըն-

կերակիցներեն եւ կը հեռանայ յաւիտե-
 նական բարիեն, կ'ուծանայ մօտեջենի սե-
 րեն ու սրբութենեն, իրապէս կորսուած
 մըն է, մոլորեալ մըն է, անառակ մըն է:
 Գերագոյնին գաղափարականովը, Ամենա-
 իմաստունին խորհրդածութիւնովը, ամե-
 նասուրբին զգացումովը կեանք չապրող
 մը մեռած է եթէ ան դեռ մարմնովն ալ
 ապրի: Մարդու աւագ պարտաւորութիւ-
 նը իմաստուն մտածումը ըլլալու է ծնուն-
 դէն մինչեւ գերեզման երկարող համբաւ
 իր հակսին դրօշմուն հարազատ տալը շեղ-
 ծանել, վասնզի այդ գարշութիւն եւ սգե-
 դութիւն պիտի լինի: Մարդիկ աշխարհի
 մեջ երջանկութիւնը փնտելու ետեւէ ըլ-
 լալու չեն, վասնզի չը պիտի կրնան գտնել
 ո՛չ իրականը ո՛չ տեսականը, անոր աղ-
 բիւրը անոր աղբը հոս չէ այլ հոն, ուր
 անձուկ ու ճեղ համբաւներով կարելի է
 հասնիլ ունենալու համար ու Հօրը ներ-
 կայութիւրը արդէն երջանկութեան լուսն
 նոյնինքն Արեւոյութիւնն է: Մարդ եթէ պի-
 տի պնդէ ու հետապնդէ հոս երջանկու-
 թիւնը, միմիայն կարն կեանքին համար
 ազնիւ ու բարոյացուցիչ վայելքներու,
 սրբազան ու նուիրական, բարձրացուցիչ
 հանդիմանում մեջ պիտի կրնայ գտնել: Լոկ

աշխարհասէր կեանք մոլորեցուցիչ մըն է,
 եւ այդ կեանքին պլուզողներ մոլորեալներ
 են, կամ կորսացած խոյան դաշերու
 մէջ ուղտափուլեր: Ո՞վ է որ պիտի կրնայ
 դաշք մաքել փուլերէ խոյան՝ կորսու-
 քիւններէ, մոլորեցուցիչ կեանքէ եքէ ոչ՝
 դրամին Տեր, մոլորեալին Հովիւը, անա-
 ռակին Հայր: Ի՞նչ է միջոցը դրամը գր-
 նելու, ո՞րն է նամբան մոլորեալը ուսին
 առնելու, ո՞ր ուժն է անառակը դարձի
 բերողը. Մեղան. այս՝ մէկ բառը: Մէկ
 բառ մը փոքր, այլ լծակ մը խառն որ
 այնքան ծանրակշիռ ծանրութիւնները վեր-
 ցրնելու ուժն ունի, եւ ծովամայն տա-
 նակ հազարներ մէկ անգամով փրկե-
 լու: Մեղքը այնչափ ուժեղ է աշխարհ ու
 բնակիչներ փնացնող ու սպաննող. Մեղան
 այնչափ զօրեղ՝ մարդիկ ու կեանքէր ան-
 դունդներէն վեր բարձրացնող ու կենդա-
 նացնող: Ո՞վ քիստնեայ աչերդ անառա-
 կի առակի պատկերին ուղղէ՝ եւ խողո-
 քիւնդ անոր աղաղակող ձայներուն, եղա-
 նակներուն տուր, պան մը բոլոր խաղերը,
 ելեւեջները թող խոր ուշադրութեանդ ու
 խաղութեանդ առջեւ ցցին ու դո՛ւն ցրն-
 ցուիս, զի բանի՝ խորթ ու թլուրդ հնչիւն
 է անառա՛կ. որ իր մէջ այնչափ ամօթ ա-

բասի գիծեր ունի, ու թող կրկին ցնցեն
 մինչեւ դառնաս, անդրադառնաս դուն
 քու անձիդ ու կեանքիդ թե առանց Հօր
 Բարձրելոյն ո՛չ փրկութիւն ունիս եւ ոչ
 ներդաշնակ գեղալուր եղանակ խաղաղու-
 թեան եւ օրեր անդորրութեան ու ապա-
 հովութեան: Աղու հացից եօթնեկին շա-
 րունակէ աղօթիդ, զոր ողորմութիւնդ,
 վնարէ ծով ու պահիդ. քակէ ժամ, երգէ,
 խնկէ, պաշտէ, երկրպագէ Տաւնիդ, գործիդ
 մեջ, հետք հրեշտակներու, մօտիկը սուրբե-
 րու. դո՛ւն օտար մը չես, դուն որդին ես,
 թեւ պանդուխտ ու օտար աստուծին մեջ.
 բայց որքի կեանքը, քափառականի օրե-
 րը մի՛ ապրիր, շարունակ նամակցէ, թրդ-
 քակցէ հօրդ հետ ու Ան քեզի մօտէն թե
 հեռուէն պիտի հովանաւորէ, պիտի հսկէ,
 պիտի պաշտպանէ, պիտի առաջնորդէ.
 դուն առանց Անոր կեանք չունիս, առանց
 հաւատքի ու աղօթքի արեւոյնքիւն, եւ ա-
 ռանց մեղայի փրկութիւն: Աշխարհի մեջ
 մեղքի ալիքներ կոհակներ մարդը կը խեղ-
 դեն, անդունդներուն կը խրեն, Յիսուսի
 սաստղ ձայնը պէտք է որ ալիքները դո-
 դան, կոհակները հանդարտին եւ դուն լոյծ
 գետնին վրայ, իբրեւ հաստատուն գետնի
 քայլես. «Եւ իբրեւ եմուտ ի նաւն, զնացին

զկնի նորա առակերսն նորա, եւ անպարժուն մեծ եղել ի ծովուն մինչ նաւին ծածկել յալեաց անտի, եւ ինքն ննջեր. եւ մատուցեալ առակերսն յարուցին զնա եւ ասեն, Տեր փրկեա զմեզ զի կորցնչիմք: Եւ ասէ ցնոսա ընդէ՞ր վասնսիրսքեք, սակաւահաւասք. յայնժամ յարուցեալ սաստեաց հողմոյն եւ ծովուն, եւ եղել խաղաղութիւն մեծ: Եւ մարդիկն զարմացան, եւ ասէին, որպիսի՞ ոք իցէ սա, զի եւ հողմք եւ ծով հնազանդին սմա: Աւետ. ըստ Մատթ. Գլ. Ը. հմր. 23—27: Մարկ. Գլ. Գ. հմր. 37. Դուկ. Գլ. Ը, համար 23»: Փութացե՛ք ծովերուն ու հովերուն սաստող, ալիքները փռող, կոհակներուն հրամայող հանդարտեցնող Յիսուսին ո՛վ կորսուածներ, տունեն բաժնուող փախող անառակներ, կեանք ու հարստութիւն մսխողներ, դառնացած հոգիներ, ցամբած կռժմսած սրեր, ուղղութիւն ու հաւատարմութիւն անարգողներ, լոյս ու նշմարտութիւն անտեսողներ, երկինք ու Աստուած մոռցողներ, Տանարեն ու Եկեղեցիներէն ուժացողներ, Աբրահամի հաւասէն երկմտողներ ու թերահաւատներ: Փութացե՛ք հաւասքին, փարեցե՛ք լոյսին, բացուեցե՛ք լոյսին, Անոր լոյսը կա-

բող է եւ մինակն է որ պիտի փարսէ
 ամեն մեզ ու խաւար ու պատառ դժոխ-
 քն ու սատանէն եկած, պատած ու նե-
 ուած: Փութացե՛ք Հօրք ձեր սարիներու
 քաղցր ձեզ բոլորով սովը պարարակ եզի
 զենումովը պիտի կշտացնէ ու վերցնէ: Փու-
 քացե՛ք Հովիւ Քաջին, Հօրք եակից ու
 փառակից Որդիին. Նա ի խնդիր կար-
 սուած դրամին եւ մոլորեալ ոչխարին,
 ձեզի նամար սարիներով քափառեցաւ,
 զսնելու ձեզի՝ մոլորեալներուդ եւ ուսին
 վրայ առնելով տարաւ կանչուկ փարախը
 հօտին, եւ կորսուած ժանգոտած դրամները
 զսնելով իր անապակ սուրբ ու սրբարար
 արիւնովը սրբեց սեւ ժանգը մեղքին, ա-
 րաս փարսը յանցաւորներուս: Փութացե՛ք
 Ս. Հոգիին որ շնորհովը լեցնէ միտքերով
 իմաստնացնէ, Մեղան միտք բերելու, Մե-
 դայովը Հօրք սան նախկին անմաշձորձը
 հագնելու, քանկ մատանին կրելու եւ փա-
 ռաւոր կօշիկները ոտք անցնելու: Կրկնէ՛
 Հայր մեղայ յերկինս եւ առաջի քո:

ՈՉ ԿԱՐԷՔ
ԵՐԿՈՒ ՏԷՐԱՆՑ ԾԱՌԱՅԵԼ
ԱՍՏՈՒԾՈՅ ք ՄԱՄՈՆԱՅԻ

ԱՂՈՒ ՀԱՅԻՑԻ ԵՐԿՐՈՐԴ ՇԱՐԱԹԻՆ ԵՐԳՈՒԱԾ ՇԱՐԱԿ.

ԿԱՆՈՆ ԶՈՐՐՈՐԴՈՒՄ ԿԻՒՐԱԿԷԻ

.....

«Որ արարեալ գորութեամբ զխնամաշ-
եալն աշխարհ շերիւնն, եւ ի նմա հաստա-
սեցեալ սնեալ զպէսն հրեղինացն, օրհնեմք
զանհասանելի գորութիւնդ:

Որ սիրապէս վեժասունդ ստեղծեալ երկ-
րորդ աշխարհ զգալի, եւ ի դրախտն որ յադնի
սնեալ եղեալ զմարդն առաջին, օրհնեմք
զանհասանելի գորհնութիւնդ:

Որ շիկեցեր քարձրագոյն զեկեղեցի քո
խորհրդեամբ, եւ ի սնա կարգեալ ճեշտ
զխարոյս քանիկ ճշմարտութեան օրհ.:

Անսանելոյն տաղաւար՝ քարձող էիցս
քարձողիկ, որ ծնար զԱստուած մարմնով
զանմարմնաբար ծնունդն Հօր, քարեխօս-
եա վասն վեր Աստուածածին Մարիամ:

Որ տրակասն առ ի քէն կարգեալ տը-
նես ընդթեան վերոյ, խնաստութեամբ ըզ-
պարտիս եթող քոյոյ պարտապանաց, թո՛ղ
եւ զվեր յանգանս ողորմութեամբ քո Քրիս-
տոս:

Որ զպատմեանս առաջին գոր զգե-
ցուցեր օծմամբ հոգւոյն վերկայաք վեղօք
քոս հախաւորն պարտանայ, զգեցո զնոյն
վերսին ողորմութեամբք քո Քրիստոս:

Յաստուածային կայծակունան ի սերո-
քէիցն անհպելին, սնմաքրապէս վեր ձեցաք
զալ պարտապան քու խորհրդոյն, շնորհեա
զնոյն մաքրութեամբք ի թողութիւն վեղաց
վերոյ:

Որ վստեշար ի յարիւշոյն եւ ոչ կիզար
քոս մորեւնոյն, այլ ետուր զհացն կեանայ կե-
րակոր քանաւորաց, քարեխօսեա առ Քրիս-
տոս չնշել զգիր վեղաց վերոյ»:

ՈՉ ԿԱՐԷՔ ԵՐԿՈՒ ՏԷՐԱՆՑ ԾԱՌԱՅԵԼ,

ԱՍՏՈՒԾՈՅ ԵՒ ՄԱՄՈՆԱՅԻ

«Եւ ասէ ան աշակերսն, Այր ըի՛ ք
ւեծասուն, որոյ քր՝ սկսեալ. եւ եղեւ զնա-
նիկ անբասականութիւն, որպէս թէ վասնից
զիկն ընրա: Կոչեալ եւ ասէ զնա: Զի՞նչ
ք այս զոր շեւ գիւն, տուր զհամար տը-
ստութեան քո. զի ոչ եւս կարեալ լինիլ
սկսեալ: Ասէ ընդ ընթաց իւր՝ սկսեալ, Զի՞նչ

գործեցից, զի տէր իմ հանկ զսնտաւթիւնս.
 գործեչ ոչ կարեմ, մուրանայ ամայեմ: Դի-
 տեմ զիկնց արարից, զի յորժամ ի բաց շինի-
 ցիմ ի սնտաւթեմ, ընկաշցին զիս ի տուն
 իւրեանց: Եւ կոչեցեալ առ ինքն մի ըստ
 միոցի ի պարսապանաց Տեառն իւրոյ, առ
 ց'առաջինն. Բանի՞ իկնց պարսիս տեառն
 իմուն: Եւ նա առ, հարիւր մար ձիոյ.
 առ ցնա, կա զգիր քո, եւ նիս գրեալսն
 զաղակի յիսուն: Իւրձեալ առ ցնա,
 որ քանի՞ իկնց պարսիս, եւ նա առ հա-
 րիւր քո գործնոյ. եւ առ ցնա, կա զգիր
 քո, եւ նիս գրեալսն ուրուն: Եւ գովեաց
 տէրն զսնտուն անիրաւութեան, զի իմա-
 տութեամբ արար. զի որդիք աշխարհիս աշ-
 արիկ իմաստագոյն եւ քան զորդիս յու-
 րոյ յազգս իւրեանց: Եւ եւ ձեզ ասեմ, Ա-
 րարիք ձեզ բարեկամս ի մանունայի անի-
 րաւութեան. զի յորժամ պակասիցի աշն,
 ընկաշցին զձեզ ի յարկսն յաւիտեանական:
 Որ ի փոքուն նաւասարիմ է եւ ի բազմին
 հաւասարիմ է, եւ որ ի փոքուն անիրաւ է,
 եւ ի բազմին անիրաւ է: Իսկ արդ եթի
 յանիրաւ մանունային չեղիք հաւասարիմ,
 զճշմարիտն ձեզ ո՞ հաւասարիցի եւ եթի
 յօսարիմ չեղիք հաւասարիմ, զձերն ո՞ տալի
 ձեզ: Ոչ ոք ծառայ կարեւորեց տէրանց

ծառայել, զի եթե զվին ասիցե, եւ զվիւսն
 սիրիցե. կամ զվին լեծարիցե, եւ զվիւսն
 արհամարհիցե. ոչ կարե՛ք Աստուծոյ ծառա-
 յել եւ մամոնայի: Աւետ. ըստ Մատթեոսի
 Գլ. ԺԶ. համար 1—13»

Անիրաւ սնեստին առակը առաջին ան-
 գամ ընթերցողին ու ունկնդրողին այն
 սպաւորութիւնը կը թողու թե՛ իր պատ-
 մուածքին մեջ այնչափ պարզութիւն չը
 նշմարուիր, եւ հասկացողութեան ու ըմ-
 բռնումի մեջ դժուարութիւն ու խրթնու-
 թիւն կ'երեւի, երբ մանաւանդ առակի
 դէպքը, դէմքերը, այլաբանական ոճը միայն
 վեր առնենք եւ աչքի առջեւ ունենանք
 Ա. Գրոց մեկնիչներու մեկնաբանական զա-
 նազան տողերը եւ տեսութիւնները կար-
 ծես մտքի մտածումի տարամութիւն, անո-
 ղութիւն եւ գաղափարի տարամութիւն
 կ'առնեն, եւ սխալ հասկացողութեան ա-
 ռակի պարզութեանը թեութիւն եւ դժ-
 ուարահասկնալի վիճակ մը կը պարզեն:
 Բայց այնպէս չե երբեք երբ բուն ոգւոյն
 ու էութեանը խորամուխ ըլլանք եւ հո-

գիի արթնութիւնով դիտենք ու բռնենք.
 այն ասեմ առակը շատ դիւրմբռնելի եւ
 պարզ պիտի գտնենք վսեմ կողմերով ու
 կշռով: Յիսուս առակներու մեծ վար-
 պէտք եւ հեմարիտ վարդապէտք երկնա-
 վրձնով գծած, անժանգ գրչով տողած սր-
 բասաց մասեանին ու պատմութեան, հոգե-
 անգութեան ու եզակեան հոյակապ հո-
 գեքանի մը բոլոր նրբութիւններովը, եւ
 սուր հայեացքներովը դեմքերն ու դէպ-
 քերը իրենց իսկական երանգներովը պար-
 զած ու ընդ այնմ եւ վսեմացուցած է
 եւ չէ թողուցած երբեք կէտ մը անհեմար
 ու խրթին, եւ գաղափար մը, նպատակ
 մը անբնական: Յիսուս երբեք շողշողուն
 բռնելով, յափճակիչ նախադասութիւն-
 անքով, վայրկեանական բոցավառումներով,
 խանդ ու եռանդ հրդեհող, հրաշալիք
 կոչուելու չափ հպանցիկ այլեւ հարեւան-
 ցիկ տպաւորութիւն ընող առակ պատ-
 մութիւն չունեցաւ: Անոր առաւելութիւնը
 գերազանցութիւնը կը կայանար հո՛ն, ուր
 ամեն խօսք ընտանի, ընտանի եւ շատ ծա-
 նօթ իրողութիւններէ առնուած, բաղուած
 ու դասաւորուած կը պատկերացնէր. որով
 հասկնալի ու դիւրմբռնելի կը լինէր:
 Վարդացող ժողովուրդը հոն կը գտնէր եւ

կը գտնէ այն շփուլն ու շօշափուլը որ
 իր առօրեայ կեանքի եւ գործառնութեան
 իրական գծերի զգուճ, ցայտուն յայտնու-
 թիւնները, նմանութիւնները ունին: Այն
 կէտը թէ որպէս խրթնութիւն, մութ ըս-
 տեր մտքերը կը շփոթէ կամ չը համապա-
 տասխանէր արդարութեան ոգւոյն, ուրկից
 կուգար անհեթեթ եզրակացութեան մը
 գաղափարը, այն էր հաշուէտէ հա-
 ռուսին՝ անիրաւ ճնշեսին ճարպիկ խար-
 դախութեան գովքը: Տերը չէ թէ ճնշեսին
 նենգութիւնը, խաբէութիւնը, չարաճահու-
 թիւնն էր որ գովեց, այլ իր անաւոր սխա-
 լին, անկուսիքն, բարոյապէս փլուզումին,
 եւ անաւոր այդ նգնաժամային վայրկեան-
 ներուն ցոյց տուած արթնութիւնը, պաղար-
 թւն գործունեութիւնը, գալիք օրերուն հա-
 մար ունեցած մեծասաներորդ ժամուայ
 նեռասետութիւնը որ իմաստութեան մը ար-
 գիւնք էր եւ գոյութիւնը կը պարզէր. եւ
 այս գովեսքը չէ թէ գործուած անիրա-
 ւութեան մը շարունակութեան յանձնա-
 բարութիւնն էր անիրաւ ճնշեսին, այլ յանձ-
 նաբարութիւնն ու յանձնառութիւնը բոլոր
 ճնշեսներուն որոնք հաւատարիմ են, ուղ-
 դամիս, բարի ու առաքինի, եռանդուն
 աշխատող, հեզիկ համբերող, արի ան-

կեղծ ու անենգ իրենց յանձնուած այն-
 չափ գործերու, հարսուծիւններու մա-
 սակարարութեան պարսաւորիչ ծառայու-
 քեան մէջ: Յիսուսի աշխարհահայեացք
 խորախոր եր եւ շունեք իր առջեւ անըն-
 մար գաղտնիք մը՝ մարդկային բնութեան
 ու կազմութեան թրծումին ու եռութեանը
 հաշուի շառնուած մասնիկ մը, ինչպէս
 եւ տիեզերքի ամբողջութեան առանցք
 կազմող հարսուծիւն, ճնշեցութիւն: Այս-
 պէս մարդուն կեանքի տեսլականն ու
 այդ առանցքով, ուրկեց եր որ դուրս պիտի
 դար կամ անկոււմով կամ բարձրութիւնով,
 կամ արասով կամ պատուով, կամ լոկ
 աստուծով կամ բացարձակ անդեմակա-
 նով. երկուք չը կայ կամ մին կամ միւսը,
 կամ մանոնան կամ Աստուած: Երկնասեր
 մարդուն տուաւ անսահման իշխանու-
 թիւնը ճնշեցութեան եւ անհաշիւ հարս-
 տութիւններու մասակարարութիւնը եւ այս
 ալ չէ՞ կը պահանջէր իմաստութիւն լու-
 սոյ որդիքներէն (հրեշտակ) աւելի: Տեր
 ճնշեցի այս առակով ուզեց բիւրեղացնել
 եւ այնչափ պանծացնել բարձր ու գեղե-
 ցիկ վարդապետութիւնով մը թէ՛ լուսոյ
 որդիքները (իմաստուն) պարսաւոր են ա-
 ւելի հոյապանծ խելով մը վարել, աւելի

իմաստունն ու գերագոյն կամք ու կորով
 դնել իրենց մասակարարական գործին,
 նուիրական ճնշանութիւններուն մեջ: Հա-
 բուս մը ճնշտի մը յանձնած էր իր բո-
 լոր ունեցածին ճնշանութիւնը եւ մասա-
 կարարութիւնը, վասնզի կարիքը կար խո-
 տոր հարստութեան մը, ընդարձակ հաս-
 տատութեան մը մասակարարունմին իր բա-
 ցակայութեանը, որով այլեւս ուրիշ կար-
 գադրութեան պէտք չգրաց եւ չէր կարելի:
 Հարուստը ճնշտին վստահած էր եւ բո-
 լորովին յանձնած էր ամբողջութիւնը իր
 սեփականութեան, եւ երբեք մտէն ալ չէր
 անցուցած հսկիչ մը նշանակել մօտէն թէ
 հեռուէն, ծածուկէն թէ յայտնօրէն հսկելու:
 Յանձնեց հարստութիւնը այն խմբիւրդով,
 մտադրութիւնով թէ՛ ճնշտը անշուշտ ի
 նկատի պիտի ունենար բոլորովին վստա-
 հութեան աչքի գարնոյ պարագան, մա-
 նաւանդ երբ ամենը իրեն ու իր ճնշա-
 րեան տակ իբրեւ տիրոջ՝ վարելու եւ վա-
 յելելու իշխանութիւնովը լիազօրած էր.
 եւ այնչափ առատ վարձատրուած, որ եր-
 բեք պատճառ չը կար անիրաւելու ու
 խարդախելու, վասնզի իրեն կը պատկա-
 նէր մինչեւ հոն այն բոլորը, ինչպէս սկիզ-
 բէն ուրիշներէն փոխանցուած ու այսպէս

շարունակուած պիտի շարունակուէր, ոչ
 մէկին տրուած ըլլալով ու մնալով մշտն-
 ջեանական սեփականութեան իրաւունք: Հա-
 բուսք սխալ մը չէր որ գործած էր, եւ
 ո՛չ ալ անխելի կարգադրութիւն մը ըրած.
 որովհետեւ բոլոր գործեր ու աշխատանք
 մէկ ձեռք մէկ անձ, մէկ տէր չը կրնար
 կատարել ու բաւել, անհրաժեշտօրէն կա-
 միքը կայ այլ ձեռքերու, տնտեսներու, ու
 այս աշխարհ ընդունած է առջի մէկ օ-
 րէն: Առանց վստահութեան եւ տնտես-
 րեան յաշտարհի չէ կարելի գործ վարել
 եւ յառաջագումներու սպասել. երկիրնե-
 րու, կառավարութիւններու, իշխանու-
 թիւններու կանգուն. հաստատուն եւ յա-
 ռաջադէմ վիճակաւ, վայլուն, յաջող ու
 յազրոյ դիրք ու տեղ ունենալուն եւ վա-
 ռելուն միակ առանցքը կը կազմէ իմաս-
 տուն տնտես, վստահելի տնտեսութիւնը եւ
 բացարձակ տնտեսագիտութիւնը ուղղու-
 րեան, հաւատարմութեան, հաշուեգիտու-
 րեան մարզին մէջ, մարդկութեան, ընկե-
 րութեան, ազգերու, ցեղերու բարելաւու-
 մը, յառաջդիմութիւնը այս մարզով կա-
 ռելի է ողջունել եւ ունենալ. ամենափոքր
 ամենաանճաշան գործէն ու գործառնու-
 թիւններէն մինչեւ հսկայ. հոյակապ երկ-

բազմազան գործերու ու աշխատանքներու մեջ
 բացարձակ անհրաժեշտութիւնն է: Վստա-
 հող մը ոչինչով մեղաւոր է եւ ոչ ալ մե-
 ղադրանաց արժանի, այլ այն մէկը՝ որուն
 վստահուած է ու ան շարաշար կը գոր-
 ծածէ. անիրաւօրէն ու խարդախօրէն կը
 շարժի: Մէկը կրնայ իր ունեցածը մա-
 սամբ մսխել, շարաշար վասնել, անառա-
 կօրէն ունել, մոլութիւններու ախտածէս
 հանոյցներու համար սպառել մինչեւ մաւ-
 րիկ դառնալու լիմարութիւնովը. մեղք,
 մեղադրանք անշուշտ իր անձին կը վե-
 րաբերի կը պատկանի ուղղակի, քեզ լաւ
 մատակարարող մը չըլլալուն վնասը հա-
 սարակաց շահուն ալ կը վերաբերի եւ
 վնաս մըն է, բարոյապէս բացարձակ վնաս
 մը: Բայց երբ մէկը՝ ուրիշի մը ունեցածը
 վստահածը, յանձնուածը շարաշար կը գոր-
 ծածէ, կը շռայլէ, կ'սպառէ, կը խորէ,
 կը խարդախէ, կը փնացնէ, բարոյական
 սկզբանց բոլորովին հակառակ եւ օրէն-
 քներուն դէմ յայտնի մեղանշող սնանկ մարդն
 է, մարդկութեան եւ բնկերութեան առջեւ
 յայտնի դատապարտեալ մը մահուան. հա-
 սարակութիւնը զայն անարգութեան սիւ-
 նին կը գամէ, այդ մէկը վրժած մըն է, վաս
 մըն է: Տնտեսը երբ տեսաւ բնութեան

դատես, շօշափեց առաս զանձ, անդալասս
 դեզ քանկ, անհաշիւ մթերք, անթիւ ամ-
 բարք, իրոյ բացակայութիւնն ալ երկար
 ու անորոշ ժամանակով ու հեռաւորու-
 թիւնով, սկսաւ այլ մտածումներ ունենալ,
 ծնաւ իր մեջը որդի ցանկութեան ու շա-
 րաւանհութեան, կամաց կամաց կրծեց ու
 հասցուց ինչ որ վստահութեան, մաքուր
 աշխատանքին եւ հաւատարմի ուղղամտու-
 թեանն էր: Շլացած խորելու ետեւէ եղաւ.
 խարդախել, ուղիղ հաշիւ ու քերհաշիւ
 կեղծել ու եղծել հանոյքն ու եսն եղան,
 եւ ամբարձաւանութիւնը փարքամ կեան-
 քին՝ կուռք կերեց փառամոլիկ, տենչա-
 մոլիկ իրականութեան: Եսը իր մեջ բոյն
 ու թոյն դրած ու բուսած բլրած էր, հա-
 խանձով ու ազանութիւնով լեռնացու-
 ցած էր: Իմն ու իմ-ի գաղափարը սաս-
 ուածն էր քրած, ու ինքը դարձած անոր
 խոնարհ երկրպագուն: Ան որ Ես-ը իր հա-
 լասքը քրած է եւ իմն իր-ը դաւանանք,
 եւ իր շրթներուն վրայ մութքացող բա-
 ռերը եւ աղօթքը միմակ անձնասէր, անձ-
 նապաշի, հիւքապաշի, ամբարձաւանի,
 ամբարանաւանի, այնպիսին աղտոտ մտն
 անձ մըն է, զազրելի զզուելի հոգի մը,
 կեանք մը ստորին արհամարհելի, անանկը

մարդկութեան փաղցկեղը հանրութեան
 ժանտախտն է: Աշխարհ իր ստեղծումէն ի
 վեր շատ հեզքսօրէն եւ խիստ հաստատօրէն
 բիւրաւոր փորձերով, կենդանի հազարաւոր
 նկարներով ցայց տուած ու նկարած է
 թէ ինչ որ ունի իր ուսին, եւ ինչ որ կայ
 իր գրկին ու գոգին ու խորքին, ոչ ոքին
 սեփականութիւնը եղած է, եւ ոչ ալ գրտնուած
 է մէկը հասարակէն մինչեւ տրականը,
 ռամիկէն ց'ազնուականը, գեղջուկէն
 ց'իմեռականը, յիմարէն ց'իմաստունը.
 ծառայէն ց'տէրը, որոնք կարեւորան տէրը
 մնացած ըլլալ իրենցը կարծուած հարստ-
 տութիւններուն: Ո՛չ մի հատուազէս, ո՛չ մի
 կարող տեսնաւորէս, ո՛չ մի իմաստուն միտք
 աննկուն բազուկ, աննուան ոյժ կրցած է
 հաստատել իրապէս, իրաւապէս ու վնասա-
 պէս ունեցածին սեփականութիւնը, եւ
 գոնէ գնդասեղ մը իրեն հետ վեր առած
 լինէր ու տարած երբ կեանքի հարստու-
 թիւնն ալ կը գերեզմանանայ: Այս ամէնը
 ապացոյցը չե՞նք թէ մարդիկ երբեք տէր ու
 տիրական չեն ո՛չ մի ստացուածքի եւ սե-
 փականութեան իրաւունք գոյութիւն չունի
 դրականին մէջ: Ամէն հարստութիւն տէ-
 րերի տէր հարուստիցն են եւ մարդիկ՝
 ամէն տեսակներ պաշտօնի կանչուող, պաշ-

տօնէ արձակուող առժամանակեայ ծառա-
 ներ: Ապացուցեալ եւ փորձեալ հեմարսու-
 թիւն մըն է թէ երբ կան իրք ու ինչք,
 կայք ու առարկայք, անդ ու անդասանք,
 գանձք ու հանգք, մթերք ու ամբարք, կալ-
 ուածք անշարժ թէ շարժուն, հո՛ն անշուշտ
 կան եւ պէտք է ըլլան աշխատող, մասս-
 կարարող ձեռներ, ճիշտող ճիշտներ. եւ
 երբ կան՝ որոշ ու հաստատուն է ճիշտու-
 թիւնը, ճիշտութիւնով հաշուի գոյութիւ-
 նը, եւ գոյութիւնով պարտաւորութիւնը եւ
 պատասխանատւութիւնը: Ո՛ւր ճիշտ հոն
 հաշիւ, ո՛ւր հաշիւ ու աշխատանք՝ հոն
 վարձատրութիւն կամ պատիժ հեմարշիւ
 կան: Վարձատրութիւն արդար, հաւատա-
 րիմ մաքուր հաշիւ բռնող ճիշտին՝ պա-
 տիժ՝ անիրաւ անուղիղ ճիշտին: Յ՛աշխար-
 հի կեանքի տեսողութեան ընթացքին իմաս-
 տութիւնով ճիշտող կեանքը ամեն շահած
 վաստկած, ունեցած, ժառանգածը իրք չը-
 նկատէր, այլ շնորհ մը, պարգեւ մը առ-
 ժամանակեայ, եւ ըստ այնմ իր ճիշտի
 պարտականութիւնը՝ կը կատարէ: Չը տար-
 ուի անձկամիտ, մեծամիտ մոլորուն գա-
 դափարէ մը թէ՛ իմս է, որ ափին մէջ կան
 ստացուածքներն են, որոնք կառուցուած
 են անուանը, եւ թղթի կտոր մըն ալ գայն

հաստատած, վասնզի այնպիսիք սխալ գա-
 ղափարեմք ամենամեծ սխալին կը հակին:
 Հո՛ւ յաշխարհի իմ վաստակս, իմ տունս
 իմ արսս, իմ դրամս իմ կալուածս չը կայ
 իրականին մեջ, այլ լոկ ճնշեսականին կայ
 մինչեւ իսկ հաստատ կրնա՞նք ըսել իմ ա-
 ռողջութիւնս իմ կարողութիւնս իմ կեանքս,
 եթե՝ շատ խորք մտածենք եւ վերլուծենք
 կեանքս աշխարհին մեջ ու աշխարհով:
 Մարդ երբ իր առողջութենէն խօսի ու
 պարծի, ահա հիւանդութիւն մըն է որ
 կուգայ վեր վար շրջելու իր պարծանքը
 եւ կը խանգարէ առողջութիւնը. եւ եթե
 գեղեցկութենէն՝ ահա պալարոտ ու քարա-
 խոտ վերք մը, ախտ մը կ'ապականեն գե-
 ղեցկութիւնը, եւ եթե հարսութենէն ճառե-
 փի ուռի ու այնչափ հպարտանայ, ահա
 մեծատունին ու աղփատ Դազարոսին ա-
 ռակը թող կարգայ, որ ծիրանին ու բե-
 հեզին տեղ կտոր մը պարզ կտաւ, պալա-
 տին տեղ փայտե դագաղ մը անարժեք սա-
 ռուկ ու պաղուկ, եւ հացալից, համեմա-
 լից սեղանին փոխան՝ բրթոն մը հացի
 պուտ մը ջուրի կարօտը յաջորդեց: «Ասե-
 ոմն ի ժողովրդներէն ցնա, Վարդապետ
 ասա ցեղբայր իմ բաժանել ընդ իս գծա-
 ռանգութիւնն, եւ նա ասե ցնա, Այր դու

ո՞ր կացոյց զիս դասաւոր կամ բաժանա-
 րար ի վերայ ձեր: Եւ ասէ ցնոսա տեսեմ
 եւ զգոյց լերուք յամենայն ազանութենէ,
 զի ոչ եթէ ի մթերից ընչից ուրուք իցեն
 կեանք նորա: Խօսեցաւ առ նոսա առակ
 մի եւ ասէ, Առն ուրուք մեծասան ետուն
 անդէ տնտեսական: Եւ խորհէր ի միտս իւր
 եւ ասէր. Զի՞ զործեցից, զի ոչ գոյ տեղի
 ուր ժողովեցից զարդիւնս իմ, եւ ասէ,
 գիտեմ զի՞նչ արարից, քակեցից զտեսնա-
 րանս իմ, եւ ես մեծամեծս շինեցից, եւ
 անդէ ժողովեցից զգորեան եւ զամենայն
 բարութիւնս իմ, Անձն, ունիս բազում
 բարութիւնս համբարեալ ամաց բազ-
 մացս, հանգիստ, կեր արբ եւ ուրախ լեր:
 Ասէ ցնա Աստուած. անմիտ, յայսմ գիշե-
 րի զոգիդ ի քեն ի բաց պահանջիցեն, իսկ
 զոր պատրաստեցերն ո՞ւմ լինիցի: Նոյն-
 պէս եւ որ գանձէ անձին եւ ոչ յԱստուած
 մեծանայցէ:» Աւետ. ըստ Ղուկասու Գլ.
 ԺԲ. հմբ. 13—21»: Աշխարհի փորձառա-
 կան դաս եւ բազմաթիւ այս կարգի օրի-
 նակներ ապացուցեր են, Ս. Գրոց արբա-
 զան պատմութիւն ու գրուածք որքանովն
 ու որչափովք հաստատեր են հարստութիւն-
 ներու անհիմն վիճակը, շփացնող ու
 շուարեցնող պատճառք եւ մեծատունե-

րու ճնշեսներու այդ փխրուն հիմքին
 վրայ հաստատած շեմի շինուածքներուն
 փլուզումը, տղնակոտը ըլլալը, ու այդ
 շուարեցնող ու մոլորեցնող փլասակնե-
 րուն իսկ անճնշացած ու դիակնացած ըլ-
 լալին Վերջնապէս ու մահնջեցնապէս: Հա-
 րստութեան վրայ պարծիլ ու անոր
 ապաւինիլ սնամտութիւն, մանկամտու-
 թիւն է, այդ փխրուն գետինը միեւնոյն
 ասէն վստակաւոր շաղախ մըն է քունա-
 ւորող, երբ լաւ քրծել ու եփել չը գիտեր
 բռն ճնշար. եւ երբ կարող ու վարպէս
 է՝ զայն անգին յախնապակիներու կը
 դարձնէ եւ կամ սոմեմէն հոյակապ շեմք
 կը կառուցանէ այդ գետինն վրայ: «Ըն-
 դէ՞ր մեք հզնիւք յամենայն ժամ, եւ հա-
 նապազ մեռանիմք, ի պարծանս ձեր երդ-
 նում, եղբարք զոր ունիմ ի Քրիստոս Յի-
 սուս ի Տեր մեր: Թուղք առ Կորնթացիս
 Ս. Պողոսի Առաք. Գլ. Ժէ. հմր. 30—32»:
 «Արդ այսուհետեւ, մեծասունք լացեմ եւ
 ողբացեմ ի վերայ թշուառութեանցն որ
 գալոց են ի վերայ ձեր: Զի մեծութիւնս
 ձեր յոյինչ է, եւ հանդերձ ձեր կերակուր
 ցեցոյ: Եւ արծաթ ձեր եւ ոսկի ժանգա-
 հար, եւ ժանգ ցոցա լիցի ձեզ ի վկայու-
 թիւն, եւ կերիցե գմարմինս ձեր իբրեւ

գինուր գանձեցիք, աւուրցն ձերոյ: Ահա-
 լասիկ վարձի մշակաց որ գործեն գանդս
 ձեր առ ձեզ են, գրկեալն ի ձեց, աղա-
 դակէ, եւ բոլոր հնձանանացն եհաս յա-
 կանջս Տեսուն գորուքեանց: Փափկացայք
 ի վերայ երկրի եւ գբօսայք, սնուցե՛ք գոլիսս
 ձեր իբրեւ աւուր սպանման: Զրկեցիք,
 սպանիք զարդարն, որ ոչ կայր ձեզ հա-
 կառակ: Թուրք Յակոբայ Առաք. Գլ. Ե.
 հմբ. 1—6»: Հարսուրթիւնք ճնշեսող, ա-
 նոր վրա շենք կառուցանող, անիկա ի-
 բեն կռուքի բնող ու պաշտող մարդուն
 վախճանք: Տնեսի առակով կր կարդանք
 ու կր տեսնենք թէ ան սխալեցաւ, խոսո-
 ւեցաւ ու ազահուրեան ախտէն բռնուած
 շարաւազուրեան հիւանդութենէն պլշկե-
 ցաւ, հեռացաւ ուղղամտութենէն եւ հա-
 լասարմութենէն, խելքն ու լոյսը կորսն-
 ցուց, եւ սասանին ու խարդախութեան
 գերի դարձաւ, ընչափաղցութիւնք գինքը
 բոլորովին մոլորեցուց, որովհետեւ տեղն ալ
 չը կար ու չէր գար, կարծեց թէ այլեւս
 կրնայ իր ուզած ձեւովը կառավարել ու
 կարգադրել: Մաքուր չէին իր հաշիւները
 եւ խարդախուած՝ տեսակները հարուս
 տնեսի սխալեալով աղտոտութեան համ-
 բան բռնած էր, վստահելի տնեսի անհա-

շատ անբարեբաղձ եր, ճշտեմ մը
 ըլլալէ աւելի այս դիմակին տակ աւագակ
 մը դարձած եր. յորք եւ շատ ըլլալուն եւ
 տեր դառնալուն միակ փափաքն ու հա-
 նոյքը գոհացնելու համար միջոցներուն
 խտրել եւ զանազանութիւն երբե՛ք չը դրաւ:
 Վաստայ որ աւագաւ ամեն շնորհ ու պար-
 զեւ եւ ամբարիշտ գտնուեցաւ իրեն վրա-
 տանուած բարձր պաշտօնին մեծութեանը,
 անաշտութեան վարուեցաւ ազնուաբար վե-
 րաբերուողին, եւ անխղճութեան՝ միայն ա-
 մենուն տեր դառնալու եւ մնալու աղ-
 օտ փափաքը, ցաւոտ տարտառ հանոյքը
 փնտրուց ինչ որ իր մեջը գոյութիւն ունէր
 իրեն պարկեշտ ու հաւատարիմ մարդու:
 Մեծ գանձ, անպակաս հարստութիւն մըն
 եր որ պիտի շահագործէր ու պիտի ունե-
 նար վայելի՛ արդիւնքն ու վաստակն,
 բայց հազար ափսոս որ չը կրցաւ պատ-
 ուաւորութեան, առաքինութեան բարձուն-
 քին վրայ կենալու եւ փայլեցնելու, ու
 այդ բարձունքն վար գահավեժ գլորեցաւ,
 ո՛չ կրցաւ վայելել. ո՛չ կրցաւ պահել. սա
 օրինակին առջեւ չէ կարելի չզգածուիլ,
 չը տեսիլ ու չը փղձկիլ, եւ ամօթով չը
 լցուիլ, եւ չը տեսնել մարդը գեղ՝ առաւել
 իր տգեղ կողմերովը. իմաստուն՝ սակայն

շատ յիմար ուղեղովր, առողջ՝ միշտ հի-
 ւանդ մարմնով, մտայնութիւնով, հոգւով
 ու բարոյականով. հարուստ՝ աղփաշի բնա-
 ւորութիւնով ու երեւոյթով ու վիճակովր.
 օրինակ մը, վիճակ մը որ ճիշտ մարդուն
 կը խօսի իր սխալէն խիստ, իր մոլութե-
 նէն բիւր, իր սայթափումէն կորուստ, իր
 մեղքերէն գիծ ու իծ, իր յանցանքներէն
 մուր ու մրտ, վիճակ մը որ սարսուռ
 կ'ազդէ արտին, միշտ հոգիին: Ով տըն-
 տես գոնէ անկումներուդ, գլորումներուդ
 կորուստիդ պահուն իմաստուն խորհուրդի
 ըստ մը ունեցիր, վնասէն վնասգէն, մեղ-
 քէն ու յանցանքէն եւ ասոնց պատժէն դա-
 տապարտութենէն աժանագին ազատելու
 համար: Տես անիրաւ ճիշտը կրեց հետե-
 ւանք ու պատիժը իր խարդախ մտա-
 ծումներուն, գործած անիրաւութիւններուն
 արդիւնք: Գանգատներ տեղացին ու այս
 պատճառաւ ամբողջ հաշիւը ճիշտութեան
 պահանջուեցաւ, եւ պահանջումը վերջ-
 նական ու վճռական արտաքուստն էր պաշ-
 տօնէն, դիրքէն, հարստութենէն: Ինչպէ՞ս
 պիտի կրնար հաշիւ տալ ի՞նչ համարձա-
 կութիւնով պիտի ներկայանար հարուս-
 տին իր զօտափող ապերաստան գործերո՞վը
 քե՛ս ապիրտ, ապերախ կեանքովն ու

ոգւովր. երբ Անոր այնչափ մեծամեծութեան ու ազնուութեան փոխան գօնւծ ու գոեհիկ բնաւորութիւնով վարուած վստահութիւնը շարաշար գործածած էր: Անկումիս ու շուարումիս մեջ այս, ի՞նչ բնեւոր՞ն դիմեալ երբ շուրջը մեկը չէր բողոքած բարեխօս իրեն, եւ ո՛չ մի եջեհերի քիչ շատ ուղիղ հաշուով իբրեւ վկայող. դեգ ու մենգ վերաբերուած էր միտք եւ ամբարձաւանի հովերով ամենը կնած. ի՛նչ տխուր էր վիճակը, ի՛նչ ցաւագիւն ու ողորմելի՝ կացութիւնը, ո՛չ ոք կրնար գիմքը պաշտպանել, եւ ո՛չ մի բանով կրնար սպասել հարուստիս գթութեանը. եւ սակայն նա ու նարակ մը գտնելու եւ ունենալու համար պէտք էր հոս ու հոն դիմել, ներկան ահաւոր հոր ու փոս պեղած էր անպատուութեան ու կործանումի, ապագան մութ էր ու խաւար խորախոր. մութալու չը պիտի գիշաներ երբ այնչափ սոնք ու գոռոգ օրեր ապրեր էր ու հիմակ ձեռք երկարէ՛ր տասնոց մը՝ խնդրելու. դա՛ անկարելի էր եւ ո՛չ ալ ստորագրասեալների գործ խնդրելու պիտի հաւաներ. զի Շան իրեն անհաղորդ ու անմատոյց պարիսպն էր կանգնեցուցեր շինական: Բայց վերջապէս նարը գտաւ հարստութենէն (անիրաւ մա-

մոնայ) բարեկամներ շահելու, թեև խառ-
դախութեան համբով, եւ այնչափ հար-
պիկ խելացի միջոցով որ մեծապէս վնաս-
ուող հարուստը տնտեսեցաւ գովեստի ար-
ժանի սեպել այս արարքը. եւ սերը գո-
վեց անիրաւ ճիշտը, վասնզի իմաստու-
թիւնով քրաւ: Ս. Աւետարան: Գասա-
սաննիդ եթէ արդար ալ ըլլայ եւ մեղադ-
րաննիդ հեմարիս մի՛ անապարեմ անի-
րաւ ճիշտին շարաշահութեանը, քեմ ա-
պերախտութեանը մասին ձեր դատասանը
ընելէ. եւ մեղադրանքի բեռները գլխին ի-
ջեցնելէ առաջ, նախ անդրադարձեմ կանգ
ու կառ առեմ սա հեմարիս իրողութեան
առջեւ թէ ո՞վ է որ ճիշտ մը չէ այս
աշխարհիս մեջ, եւ իր կեանքովը ճիշտ-
տութեան պատշտնին չէ կոչուած ու կար-
գուած. եւ որո՞ւ չէ շնորհուած չէ պար-
գելուած այն ամենը որ տրուած էր անի-
րաւ ճիշտին: Կարո՞ղ ես հակառակը
փաստել եւ ապացուցանել թէ յաշխարհի
սեփականասեր դառնալու անիմաստ եւ
խաղ գաղափարը ո՞ր մտքերը չէ յոգնե-
ցուցեր, ո՞ր նախասները չէ արատաւորեր,
ո՞ր լեզուները տնտեսեան ու սուս վկա-
յութիւններու գործիք չէ դարձուցեր, ո՞ր
տրթները չէ շողմեր ու շողոտեր կեղծա-

ւորութեան ու կեղծարարութեան պագոս
 ու պագոս լորձունքներովը, ո՞ր արեւը
 սասանին տունը սաղայելին բունը չէ ը-
 րած եւ հոգիները իրենց կենդանութենէն
 ու անմահութենէն չէ մեռուցած կրկին
 անգամ: Կեանքը ինքնին մեծ հարսութիւն
 մը չէ՞ ոսկիներ ու դեղեր արժող, սա՛ իր
 մեքովը, արեւովը, հոգւովը հարուստ տիրո-
 ջը չէ՛ն, եւ տեր հո՛ն իր սեփականութե-
 նէն չէ՞ սեփականացուցած խառն հա-
 րսութիւն մը, որ Տիեզերք մը պարու-
 նակած եւ Տիեզերք մը մեջտեղ բերած, ո-
 րուն ո՛չ կրնաս հարսութիւնը հաշուել,
 ո՛չ աշխատութեանը հասնիլ միլիառնե-
 րու համեմակին, ո՛չ անագին բարձրու-
 թիւները չափել, ո՛չ ալ բնութագրու-
 թիւները կտրել ու կտուել, ու այս ամէնը
 յանձնած է տեսնութեանդ ու վստահու-
 րեանդ: Ո՛վ տեսն դուն աշխարհներու
 հարուստներուն տեսնը չես ալ Ամենա-
 զօր, Ամենագէտ, Ամենուրեքին տեսն ես:
 Ահաւասիկ բուն ոգին, որ բոլոր կեան-
 քի կենդանութեան հարսութեան հիմունք-
 քը կը կազմէ: Կեանքը պէտք է դնել այս
 ամուր ժայռու հիման վրայ: Կառուցե՛ք
 շէնք տեսնութեան այս ապառաժունքին
 վրայ, ան չը պիտի ուռնի, չը պիտի յաղ-

քահարի, եւ սնտաւթիւնը պիտի շարու-
 մակի հաւատարմութեան, արդարութեան
 գործերովը եւ ոսկի արդիւնքներովը. եւ
 սնտը պիտի ըլլայ լուսաւոր, հաւատա-
 ւոր ու փառաւոր, արի, բարի, առաքինի
 օրինակովն օրինակելի եւ գովելի: Հոս
 ինչ որ քու սնտաւթեանդ յանձնուած է,
 եւ դուն ինչ որ շահած ես ու վասկած,
 գիտցիր թէ քուկդ չեն այլ սնտաւթեանդ.
 Դուն ինքդ իսկ քեզի չես վերաբերիր այլ
 Անորդ՝ որ տեսնէ եւ ու տիրականը ու Ան
 օր մը քեցն հաշիւ պիտի պահանջէ եւ
 դատաստան առնէ: Լաւ հաշուէ՛, լաւ գծէ
 ուղիդ ընթացի՛ր, առաքինի մտածէ՛, պար-
 կեց գործէ՛, ժիր ու դրուս աշխատէ,
 տեսնակներդ հաշիւներդ մաս մաքուր պատ-
 րաստէ, քիչը որ քեզի վստահուած է այն-
 տա՛ն ուղղամտօրէն վարուէ, որ շատն ալ
 քեզի վստահուի. փոքրը որ քեզի թողուած
 է, մեծն ալ վստահուի ու թողուի քեզի:
 Տեսնո՛ւ, սեփականատիրոջ բացակայութեա-
 նը վրայ մի՛ մտածեր, եւ քեցն հեռու ըլ-
 լալուն վրայ համարձակութիւն մի՛ առ-
 ներ, եւ այսպիսով յիմար խորհուրդի մի՛
 քալեր «Զիք ինչ ծածուկ որ ոչ յայտնեսցի
 եւ գաղտնի որ ո՛չ ծանօցի: Աւետ.» Նա
 շատ մօտիկդ է, ու քու ներսդ Ամենագիտ,

Ամենակարող Ամենուրեք. ու քու շուրջդ
զսնուող բոլոր իրեր ու առարկաներ աշ-
խարհի ունիւն որոնք կը տեսնեն եւ որմէր
ամբողջ խողովքիւն են, որ փոքրիկ շը-
շուկներն իսկ կը լսեն ու կը հասցնեն
պատկանելոյն, ուրկեց կը հասնի լախտի
հարուածը քեզի ու կը նմիկ ողջ եռութիւնդ:
«Զի՞նչ է այս գոր լսեմ գիշեր տուր զհա-
մար տնտեսութեան քո: Աւետ»: Զգուշացիր
բոլոր օրերուդ ու կեանքիդ տարիներուն
անիրաւութենէ, ահաւոր այս մեղքէն որ-
պէսզի լախտի հարուածովը բարոյապէս
ու յաւիտեանապէս չը մահանաս: Ճշմարիտ
պիտի ըլլար ու շատ բանաւոր երբ մենք
նախ իջնենք մեր կեանքերու գործառնու-
թիւններու խորքը. եւ դժբախտաբար որ-
չա՞նք անիրաւ տնտեսութիւն եւ տնտեսներ
պիտի զսնենք մեր մեջը. եւ ուրիշներու
հասցէին մեղադրանք տեղալէ. նախատե-
լէ, ամօք է ըսելէ ապերախ տնտես գո-
չելէ մենք մեզի դառնանք, ամօքն ու ա-
պերախութիւնը մեր նակտին կարդանք.
նախատինք, մեղադրանք անիրաւ տնտե-
սութիւններուն տեսնենք, երբ օրինակները
կը վիտան, արդիւնքները ցաւալիօրէն կը
նստատեն այս ամէնը, խաբէութիւն, խո-
ւել, եղծել, անիրաւութիւն, չարագործու-

քիւն, խարդախութիւն, անհաւատարմութիւն հաշուի, գործի, դիրքի, աշխատանքի յանձնառութիւններու ու պարտաւորութիւններու մէջ: Ո՛վ ճիշտ պատկառ կեցիր, հանդարտ դիտե, յստակ կարգա ստորուածք. 'Ինչն Ամենագոր, Ամենագիտ, Ամենուրեք Աստուծոյն ճիշտն էս, Բարձրելոյն ծառայ. աչիդ առջեւը ունեցիր այս անփաւս եփենոսեայ տախտակին անեղծ, անջինջ գրուածքը, եւ ա՛յ քու սկզբունքդ ըրէ բացարձակ հաւատարմութիւն, անհրաժեշտ ուղղութիւն անմեղելի նշմարտութիւն. գերազանց այս սկզբունքդ բեզիքեւ ու թռիչք պիտի տայ արծուեփետուր, որպէսզի բարձրերդ թռիս, անհունութեան հախրես, անմահութեան սուրաւ, խոյանաւ, ու թռնիս մեծ ու բարոյական շիւղերէն. երկնքի ամբողջ բազաւորութեանը. հոգիներու արեւայալայել տանը, ուր կը բնակի Ամենակարող Ամենահարուստ, ուր հարուստ՝ հո՛ն եւ իր ճիշտը: Ամուր ու պինդ պանեցեք եւ փարեցեք սկզբունքին գերազանց, չէ թէ թուրքն ձեռքէ կորսնցնեք եւ բոլորովին վերցնեք մէկդի շարքէք հպատակը զաղափարը իտեպը ուղիղին նշմարքին բարիին, հաստատարտութեան ու երախտապարտութեան, որ

հիմունքն է ու հիմնաքար կեանքի բարձ-
 րութիւններուն ու թռիչներուն, շինուած-
 ք կերտուածք կեանքին. որքան ալ հաս-
 տատուն ու հարուստ, որքան ալ ամուր.
 բարձր ու հիմնաւոր ըլլայ պիտի իյնայ,
 կործանի ամառն փլուզուժով, եւ շէնքը
 ամբողջ մղեղի պէս պիտի ցրի ու ցնդի,
 անանկ որ անցորդ մը կամ նամբորդ մը
 չը պիտի կրնայ ըսել հոս շէնք մը կար:
 Դո՛ւն ճիշտն էս կեանքիդ, ընտանիքիդ,
 ունեցածիդ, օրջանակիդ ու բոլոր սեփա-
 կանութիւններուդ, ո՛չ յոխորտ եղիւ դորդ,
 ո՛չ ալ անմիտ ու բիրտ, ոչ անիրաւ խար-
 դախ ճիշտ ո՛չ ալ ուշ մնացած իմաստուն:
 Սոսկ աշխարհի ակնոցով, լոկ մարմնի,
 մսեղենի դիտակով մի՛ դիտե՛ր շուրջիդ ի-
 բերն ու առարկաները, դեմքերն ու դէպ-
 քերը, օրինակները ու պատկերները, այլ
 այն աչքերովն ու դիտակովը որ երկնային
 նիւթն ու դրոշմը ունին. ու սխալ չը պիտի
 տեսնես եւ ո՛չ ալ մուր ու ստուերոտ: Տըն-
 տե՛ս դուն երկու տեւերու շէս կրնար ծա-
 ուայել, եթէ աշխարհին ու անիրաւ մա-
 մոնային ծառայես, պիտի հպարտանաս,
 գոռոզանաս, վաստակ ու շահ խարդա-
 խես, աւանդը խորես, ամենը խաբես, բո-
 լորով չարաշահես, որքը անիրաւես, այ-

րին, գրկես, հաշիւները գեղծես, սրբու-
 թիւններուն հայնոյես, ուրիշները գրպար-
 եսես, գլորես, ստորնանաս, ապականես եւ
 աղտով արատով ամօթով գերեզման իջնես.
 բայց եթէ իրական Տիրոջը՝ Ամենաբարիին,
 Ամենաարդարին, Ամենակարողին ծառա-
 ւես, հեղուքեան խոնարհութեան համբէն
 պիտի քայես, խոհեմութիւնը զգուշութիւ-
 նը պահակ պիտի բռնես, արդարութիւնը
 համարտութիւնը վահանդ պիտի ընես, ա-
 ռաւիճութիւնը իբրեւ ձոր՝ պիտի հագնիս,
 իմաստութիւնը իբրեւ զարդ ու զրահ, սրբ-
 ութիւնը հակսիդ արօտ ու նարօտ, սիրտդ
 սեղան ու հոգիդ խորան պիտի կանգնես
 մեծ Զոհին, ու սուրբ պատարագին. քայ-
 լերդ ուղիղ, գործերդ շահաւոր, վստահե-
 լիութիւնդ անվիճելի ու անմրցելի պիտի
 լինի, ճնշեսութիւնդ հաւատարիմ, ճնշեսդ
 մեծին ու բազմին եւ երկնքին: Իմաստուն
 եղիւ մէկ տիրոջը ծառայելու, այն Տիրոջ
 որ բոլոր տերերու Տերն է եւ Տերն է նաեւ
 մամոնային ալ: Անխելք մեծատունը մի՛
 ըլլաք, որ չը կրցաւ ճնշեսել իր հարսու-
 թիւնը. ծիրանիներու մէջ թաղուած ու
 փաթթուած, խորհիկներով համեմալից լե-
 ցուկ սեղաններու շուրջը որկրամոլած,
 այնչափ անխելք, այնչափ ապիկար ու

ապիրաս գտնուեցաւ որ գոնէ հացի բրթոն,
 լաթի կտոր մը բաժին չը հանեց իր դուռը
 նւազող ու հեւազող խեղճ աղբաս դա-
 զարոսին, որ գոնէ այդ պատճառ ըլլար
 իր ապագայի փրկութեանը: Յիմարներն
 են որ հեռուները չեն տեսներ եւ ազահ-
 ները որ օր մը ոսկու դեզերու մէջ անօթի
 պիտի մեռնին. ասոնք խորը չեն կրնար
 թափանցել անցներու ու ընթացներու ու
 իրողութիւններու, ներկային ու ապագա-
 յին, եւ օր մը տխուր իրականութեան դիմ
 յանդիման կը գտնուին միշտ կորուստի ա-
 հաւոր բաժինով: Մեծատունը մեռաւ ծի-
 րանիներու եւ բեհեզներու մէջ, եւ սա-
 կայն աչքը բացաւ սեփ սեւ վարագոյրնե-
 րով կոշկոռած խաւար ու խոր խճեակ-
 ներու վրայ, դաժան ու սաւան ընկերնե-
 րու մօտիկը, եւ կարօտացաւ մշտնջենապէս
 պուտ մը ջուրի եւ կտոր մը բուրջի. իսկ
 բուրջերու եւ վերքերու մէջ տապալակող մու-
 րիկ Ղազարոսը մեռաւ. ցնցոտիներու,
 քաղց ու ծարաւի այդ կարօտողը աչքը
 բացաւ Աբրահամի գոգը վարդագոյն ու
 լաւագոյն անմահական կեանքով մը լե-
 ցուն: Ադու հացից եօթնեկիսն տեսնաւ ա-
 ռակովը անգամ մը ուշի գանձ ու ու-
 շաբերինք, անոր խոհուն ու ներհուն ի-

մասնովք եւ ընդարձակ ըմբռնումով նրե-
 մարտած ու հաստատուած սա համարսու-
 թեան իսկութիւններովք թէ՛ ով որ իր
 կալուածքն ու ստացուածք, իր ուժն ու
 աշխատութիւն, կեանքն ու հարստութիւն
 աշխարհին տրամադրած է, ամենք կոր-
 սանցուցած է, պիտի կորսնցնէ ու ամենով
 կորած մըն է, եւ եղած անիրաւ ճնշես մը:
 Ան որ իր ստացուածք ու կալուածք, ինչ
 ու իրք, կարողութիւն, աշխատութիւն, միտք
 սիրտ, հոգի եւ կեանք բոլոր Բարձրելոյն
 տրամադրած, Անոր հրամանին ու պատ-
 տիրանին հնազանդ պաշտօն կը կատարէ
 ու կը գործէ, այնպիսին հաւատարիմ սպ-
 անի ու բարի ծառայ եւ ճնշես մըն է,
 հոս եթէ ծիրանի չը հազնի հոն անկար
 ու անմաշ բեհեզներով պիտի հանդերձի:
 Ապաշխարանաց այս օրերուն եւ եօթնե-
 կին անփոյթ լմի՛ գտնուիք, աղօթելէ մի
 ետ կենալ եւ ծուլանալ. Աղօթեցէ՛ք Տիրո-
 ջը, շնորհած իր անբաւ բարիքներուն հա-
 մար, աղօթել չը գիտցողը չը կրնար գիտ-
 նալ նաեւ արժեքը պարգեւներուն, եւ ո-
 ռոնք պիտի փնանան եւ հետք մը միայն
 գիծ մը պիտի թողուն մուրով ու սեւերով
 անիրաւի: Աղօթեցէ՛ք որ Տերը արտերնուդ
 գանձարանը առաստապէս լեցնէ, նոխացնէ

Եւ պատեհութիւն շնորհե որպէս զի ամբար-
 րեք, բայց ամուր ու փակ չը պահեք կա-
 րօտելներու առջեւ եւ լաւ մասակարա-
 րութիւնով բարեկամ, վկայողներ, ու օրե-
 լաններ շահիք: Հո՛ն ամբարեայ այդ հա-
 րսութիւններ, շնորհուած պարգեւներ չը
 պիտի սպառին, հոն գող ու աւագակ չը
 կայ գողնալու ու սանելու համար, եւ ոչ
 ալ ցեց ու ուտին զանոնք փնացնելու, մինչ-
 դեռ աշխարհի ամբարք ու շենարանք,
 որդ ու ուտին ունին եւ շուրջը աւագակ-
 ներ, որոնք ամեն բոպէ կ'սպառնան: Ով
 ճնշեսներ հոգիի շենարանները լեցուցեք
 ձեր ժողովածները, շահածները, իրական
 շենարանն է այն, սպառում չունի այն,
 հասնիլ բառը հո՛ն գոյութիւն չունի: Ա-
 դօքը փականք րեք այդ շենարաննե-
 րուն եւ երկրպագութիւնը պահակ: Անի-
 բաւ ճնշեսին վերջին իմաստութիւնը թող
 ձեր ալ իմաստութիւնը ըլլայ որ Տերը գովե-
 շահուած բարեկամներ ձեզ իրենց բնակա-
 րանները ընդունին ու հրաւիրուիք սեղան-
 ներուն շուրջը: Ադօքեցեք որ հաւատարիմ
 ծառաներ, ազնիւ պատշօնեաներ, բարի
 ճնշեսներ ըլլաք ու մնաք Ամենակարողին,
 հարուստ Հօրը, անսպառելի գանձերու Տի-
 րոջը, ու երբեք չհասնի Անոր մօտ գանգաւ

ու ամբաստանութիւն, եւ ոչ ալ սնօրհնութիւն
ու հաղորդութիւն պաշտօնե արտաքինում ու
հակօթի խառան անիրաւութիւն բառը: Բա-
րի, ազնիւ ու հաւասարիմ սնեաներու
վնաս, վսանգ, սպառնալիք չը կայ. ո՛չ
հարսնութեան, ո՛չ մեծութեան, ո՛չ դիրքի ու
պատուի, ո՛չ արժանիքի ու վայելքի եւ ոչ
ալ կեանքի կորուստ: Աղ ու հացից եօթն-
եակը խորհելու խորհրդածելու, աղօթելու,
խնդրելու, վերանալու, ինքնամփոփուելու
ե՛ն լաւ, ե՛ն յարմար պահն է ֆրիստնեի
ու Քրիստոսի ծառայողին, Հօրը հարսնու-
թեան սնեանողին. երանի անոր որ երկնա-
յին իմաստութիւնը կ'ունենայ անով կը
խորհրդածե, Անոր լոյսովը կ'առաջնոր-
դուի, Անոր կեանքովը կեանք կ'ապրի,
ֆրիստնեաւայել կենցաղով, Քրիստոսի օ-
ծումովը շնորհընկալ ու շնորհալի սրն-
ես:

**ԳՈՆԷ ՎԱՍՆ ԱՇԽԱՏ
ԱՌՆԵԼՈՅ ԶԻՍ ԱՅՐՈՅՆ
ԱՐԱՐԻՑ ՆՄԱ ԴԱՏ
ԶԻ ՄԻ Ի ՍՊԱՌ ԵԿԵԱԼ
ԹԱԽԱՆՁԻՑԷ ԶԻՍ**

ԱՂՈՒ ՀԱՅԻՑԻ ԶՈՐՐՈՐԴ ՇԱԲԱԹՈՒԱՆ ՇԱՐԱԿԱՆՆԷ Ի

ԿԱՆՈՆ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ԿԻՒՐԱԿԷԻ

«Որ պատշաճաբար ճշմարտութեան ա-
ւանդեցեր Եկեղեցւոյ քն Քրիստոս անսահ-
ման ժամանակաւ աղօթել Վիշն առ Լիւս-
նած հոգւով եւ մօօք:

«Որ գրան քն օրինաց հաստատեցեր գոր-

ծով վեզ օրինակ, հանելով զգիշերն ի գլուխ
յաղօրսն Ասուծոյ բնութեամբ վերով սկո-
րինաբար, որուն կրկնի ծուներ ամենայն:

«Վասն որոյ եւ վե՛ք պաղատեցուք առ
Տեզ Քրիստոս, շնորհեա՛ւ վեզ զիմանալի աշ-
արհից վերոց բացցես ողորմութեամբ հա-
յել ի յոյս քո Քրիստոս:

«Դասաւոր արդարութեան հաստեցեր
ի վեզ զվիսս վեր դասել զհոգի եւ զմար-
մին արդարապէս դասմամբ յս օրինաց
քոց Քրիստոս:

«Իսկ անիրաւ դասաւորին որ ի քաղաք
շինութեան վերոյ ոչ ունելով զերկիւղ քո
սուրբ, եւ անպատկառ ի մարդկանե ոչ
առնելով դաս զրկելոյն:

«Այլ անմահ սուրբ փեսայիդ այրի հո-
գի իմ պաղատի, ուսո՛ղ զիրաւունս քո ի-
մում դասաւորիս առնել ինձ դասաստան
արդար ընդ սոսիս մարմնոյ իմոյ:

«Մարիամ կոյս անարատ զանապական,
փեսայդ աղաչեա՛ զի հաշտեցի ընդ այրի
եղեալ հոգիս եւ միաւորեցի դարձեալ սի-
րով ընդ հեռացեալսն ի նմանե:

Շարական

ԳՈՆԷ ՎԱՍԵ ԱՇԽԱՏ ԱՌՆԵԼՈՅ ԶԻՍ ԱՅՐԻՈՅԸ՝

ԱՐԱՐԻՅ ՆՄԱ ԴԱՏ ԶԻ ՄԻ՝ ԻՍՊԱՌ ԵԿԵԱԼ ԹԱԽԱՆԶԻՅԷ ԶԻՍ՝

«Ասաց եւ անալ լի անցա առ այն քե
պարս ե յամենայն ժամ կալ անցա յաղօթս
եւ լի՝ ճանձրանալ: Ասէ, դասաւոր լի եր
ի քաղաքի ուրուսն, յԱստուծոյ ոչ երկնչեր
եւ ի մարդկանե ոչ անաչեր: Եւ այրի լի
եր ի նմին քաղաքի, գայր առ նա եւ ասէր,

դաս արա ինձ յոսոխէ յիսելի: Եւ ոչ կա-
 լեր ի քաղու՛մ ժամանակս, յէտ այնորիկ
 սսէ ի մտի իւրում. եթէ եւ յԱսուծոյ ոչ
 երկնցիւմ եւ ի մարդկանէ ոչ ամացել, գոնէ
 վասն աշխատ անկէոյ զիս այրւոյն՝ արա-
 րից նմա դաս զի մի՛ ի սպառ եկեալ քա-
 խանձիցէ զիս: Եւ սսէ Տէր. շուարուք
 զինչ դասաւորն անիրաւութեան սսէր: Իսկ
 Ասուած ոչ աննիցէ վրեժխնդրութիւն ծա-
 ռայից իւրոց որ աղաղակեն առ նա ի
 տուէ եւ ի զիշերի, եւ երկայնամիտ միայն
 շինիցի առ նոսա: Այո, ասեմ ձեզ զի ա-
 րասցէ վրեժխնդրութիւն նոցա վաղվաղակի.
 Իսկ որդի մարդոյ եկեալ գտանիցէ՞ արդ-
 եօք հաւատս յերկրի: Աւետ. ըստ Դուկասոս
 Դ. Ժ. համար 1—9»):

Այս երբորդ առական է որ աղ ու հացից
 եօթնեակին կուգայ այլ պատմութեամբ,
 տարբեր դեմքով, օրհնի ու օրինականի
 պարզութեամբ, վրձինի ու գոյնի գանազան
 գծումներով եւ տեսակովք մեր ուշադրու-

քիւնը կրկին իր շուրջը հաւքելու ու բոլորեցնելու, կամ մենք հետաքրքրուած ու շահագրգռուած այլազան պատկերէն ու նմանութիւններէն մօտիկ գնանք դասաւորին առականերէկ մէկն բուն ոգւոյն շուրջը, որ այնքան շարունակ ու փլուզակ մերկացումն ունի մարմնական ու մարդկայնական: Դասաւորի կիւրակէի առակովն դասաւորի դուռն կուգայ աշխարհի ու մարդուն բուն կազմութիւնովը, բնաւորութիւնով բնութիւնովը, արտաքինովն ու ներքինովը, իր հայեցողութիւնովը, մտայնութիւնովը եւ յարաբերական կենցաղովը, զանազան նկատումներովը ըմբռնումներովը ո՛չ բարձր, եւ ո՛չ ուղիղ, ո՛չ նրժմարիտ եւ ո՛չ արդարացուցիչ, եւ բոլոր փուլերովը այնչափ մերկ ու ներկ: Երեւ առականերովը փոխադրուած պահ մը ընկերային ու մարդկային նրապարակին հո՛ն ինչե՛ր պիտի գտնենք ապօրէնցիչ, սարսեցուցիչ ու սարսռեցուցիչ, կեանք, բնութիւն որչափ ստուերոտ ու շարոտ, սրկար ու նիհար բարոյականով, տիտաւոր ու խառանաւոր մարմնով, ինկած. փնացած եւ հիւծած հոգւով, շատ ցաւալիօրէն եւ որչափ անարգօրէն բարձրութիւններէն անդունդներուն մեջ գլորած, պատու.

պատուանդաններէն վար առնուած տղ-
 մոս, որոնոս սիկերու մէջ սմբաձ ու սր-
 նանկացած: Մէկը բարձր միտումներու
 ազնուական մտածումներու հանդեպ ա-
 լա՛ղ անասակ ու յատկապէս անառա-
 կուքեան. երկրորդին՝ բարձր վստահութիւն-
 ներու անթիւ հարստութիւններու հանդեպ
 վա՛շ գնում ու կծուձ ստոր խառնախ ա-
 նիրաւ ճնշեալ մը: Երրորդը՝ բարձր պաշ-
 տօնի մեծ պատուի հանդեպ հազար ափ-
 սո՛ւ անպատկառ անամաչ անիրաւ դատա-
 ւոր մը. ու մեր հանդիպումը դեմ յանդի-
 ման ամեն աղ ու հացից շաքարներուն
 այս երեքներուն: Յիսուս հրաշքի համբով-
 բով ու հպոսիով, խորիմաս հառերով
 ու փարօզներով, հարսաւան ու պերճաբան
 խօսքերով ու դարձուածքներով չուզեց
 մարդուն մարմնած ու խելքած աչերուն
 պլպուլ լոյս շողել ու թորել, սեղոսած ու
 կործացած սրտին կենսունակ ու ներու-
 ժակ բաբախ տալ, մեղաւոր մաքաւոր հո-
 գիին, արթնութիւն զուարթութիւն ու մաք-
 րութիւն շնորհել, որոնք յայրաս նայ-
 ուածքներով չիլ դիտուածքով փոքփոքած,
 կործացած բաւղոս ու թնկոս խորա-
 ցած էին, մեղքերու բեռան տակ շի-
 ջելու մօտ մարած մեռած էին, այլ լոկ

ու գոգ գիշաւ այնքան անտէրեւեր ու
 գուցէ շատերեն անհերթեր ռամիկ ու մօ-
 տիկ մարդուն ընտել լեզուն գործածել. ա-
 ռակի պատմութեամբ ուզեց իջնել մինչեւ
 մարդուն սրտին խորք, ներքին ալք ու
 ծալք, հո՛ն մտածելու նշդրակ գործա-
 ծելու նախար եւ այնքան բիւր բար ու
 զար հո՛ն բուն վերքին խորացած հնացած
 ու քաղցկեղած, ուրկէ դուրս պոռթկար
 դարերով հոն բունած պալարներէն փսու-
 րեան փսած ու նեխած շարաւր մահա-
 տու, եւ տակաւ տակաւ մտքելու, սրբե-
 լու փրկելու այդ վերտերն քարախոտ, որ
 կեանքին հիմքին հասած զայն փնացնելու
 նամբուն ալ բաւական լայնք, երկարու-
 րին ու խորութիւն տուած էր: Գուցէ շա-
 տերու խորութեան ալ խորք հնչէ առակ-
 ներուն ոգին դուրս բերող այս կարգի
 պատմութեան խօսքերուն ձեւն ու հրն-
 չիւնք: Ինչպէս յոռի բարբերու, անուղղայ
 ու անզգայ վարբերու, կեանքի աղտոտ ու
 տղմոտ կենսագրականներու այս պարզու-
 մբ շատ ալ չը պատշաճեցունցուի Ս. Գրոց
 մեջ տեղ ու տող տրուած ըլլալուն. բայց
 առանց անապարելու եւ փութկոտ դա-
 տասան մը ընելու լայն ու խոր մտա-
 ծում ու խորհուրդ մը բաւական պիտի

ըլլան ու պիտի տան մեզ այն նշանաւոր-
 թիւնը թէ Յիսուս այս լեզուէն դուրս լե-
 զու, այս կարգի նշանակէ զայս սուր գոր-
 ծի, եւ այս բռնօրէն եղանակէն տարբեր
 բռնօրէն եղանակ, լեզու ու նշանաւոր-
 թիւն չուզեց եւ չը պիտի ուզէր գործածել.
 Այլ մեղաւոր մարդուն, արատաւոր յան-
 ցաւորին տալ օրինակը մեկ ուրիշին, որ
 այդ համբուն մեջ մոլորած, ինկած գլու-
 րած ու ախտաւորած էր. հո՛ն այդ պատ-
 կերին մեջ տեսնէր սոսկալի վիճակը տղա-
 սածին, զարեանոս ծաւալուժք տնոր շա-
 րաւոս պալարին, եւ մոլեալին բիւր ապա-
 կանութիւնները, կրած սոսկալի տառա-
 պանքները, թուառութիւնները, անպատիւ
 անարժէք ընթացքը, ամենէն լիւրձած, ան-
 տեսուած, արհամարհուած, անպիտան ա-
 պիրատ սեպուած կեանքը, ու պծգար, գա-
 ներ ու հեռի փախեր այդ կեանքէն ու
 համբաներէն ու հակամէտ մտքէն ու շրա-
 ցող պատրանքներէն ու խաբկանքներէն ա-
 դաւադելի ու ափսոսալի եւ միշտ ան-
 գոտելի: Եւ ինչո՞ւ կարելի է գտնել իրա-
 կան ուղին լաւագոյն միջոցը, բռնօրէն դեղը
 պատուական դարմանը այդ մահաւոր վի-
 ճակներէն ազատ մնալու, առողջանալու
 դարմանուելու, եւ վերստին նորոգ կեանք

մը ապրելու եւ ունենալու վայելելու, ան-
 շուտ շատ ուժեղ, շատ անուշ, շատ բու-
 ժիչ փանաւն ու բազմամը գործածեալ
 համայնաբոյժ համայն կեանքներուն, երե-
 ոյ Յիսուսով եւ Անոր կեանքով: Այս ա-
 հաւոր անկումներ, բարուց սուկալի ա-
 պականութիւններ սլնդիսեաց՝ պիտի սար-
 սափեցնէ եւ շուկացնէ ձեզի, բայց եւ
 սլնդեա պիտի ուսուցանէ ալ ան, զի ա-
 ռակներու ցոյց տուած օրինակներ ալ
 մտօք պատկերացուած են. որոնք քեւ ի-
 րենց մեջ շատ դժբախտ, շատ ցաւալի եւ
 պժգալի պատճառքիւն ունին, ունին նաեւ
 լաւագոյն դասեր ու օրինակներ տալու ու
 ըլլալու հանգամանքով երանգներ ու հրա-
 հանգներ: Դասաւորին ստակն ալ միեւ-
 նոյն տիպէ կողմերն ունի եւ նաեւ դա-
 սեր, միեւնոյն գաղափարներ կը ներ-
 կայացնէ, անձնաւորած կը մարմնացնէ
 եւ շուրջը, շրջանակը, շօշափոււմը միեւ-
 նոյն մեղաւորը, իկնողը խաբուողը, աշ-
 խարհի շրացուցիչ եւ անբարոյացուցիչ
 կեանքի գնացնովը. մաքուր կեանքէն, բարձր
 արժանիքներէն, վիճակուած մեծ դիրքէն,
 անարժան անպիտան սասիճանի իջած ու
 գիջած, անիրաւի մակդիրով կանչցուած
 ու պիտակուած: Իրենց անաւոր անկում-

ցերուն. սոսկալի պարզումներուն մեջ,
 պայծառ վսեմութիւնը, շեղութիւնը հոն
 է որ փոքրիկ առիթ մը պուս մը խելով,
 շիթ մը արցունքով, կայծ մը հաւասով,
 կարողացած են ծով անխելութիւններէն,
 ովկեան մեղքերէն սրբուիլ, փրկուիլ եւ
 խորհուրդ մը այն կեանքէն՝ որով վերս-
 տին վերապրելու նորոգուելու համբան
 զսած փարած են համբուն համարսութեան
 ու կեանքին որ եւ ինքն էր, եւ ես եմ
 ըսաւ, եւ որ կը տանի այն նորոգութեա-
 նը որ անմահութիւն ունի, յաւիտեանկա-
 նութիւն ու անվախեան թագաւորութիւն:
 Քաղաքի մը մեջ դասաւոր մը կար, Աս-
 տուծմէ չէր վախճար եւ մարդոցմէ չէր
 ամչնար. ո՛հ ինչ դժբախտութիւն ամեն ա-
 նոց որ այդպիսի դասաւորով մը պիտի
 դասուին. երբ դասաւոր մը Աստուծմէ չը
 վախճար ըստ առաւել մարդիկ պէտք է
 անկէ վախճան: Մարդ մը որ Աստուծոյ
 երկիւղը — իմաստութիւն — չունի իր մեջը
 սրտին, չունի իմաստութիւնը մեջը մտքին:
 «Ակիզբն իմաստութեան երկիւղ Տեառն է:
 Առաւ. Սողոմոնի Գլ. Ա. համար 7»: Այն
 որ իմաստուն չէ յիմար է. յիմարը երբեք
 չար չը խորհիր, չաւագոյնը չը գործեր,
 ու յիմարը իր օգուտն իսկ չը կրնար խոր-

հիլ: Աստուած մը իր սրտին մեջ չունեցողը
 ո՛չ բարի եւ ո՛չ ճշմարիտ կեանք մը կրե-
 նայ ապրիլ, նա եռանդ հաւատ. սէր չը
 պիտի ունենայ իր անձին մեջ, նմանապէս
 իր ընկերին հանդեպ եւ ո՛չ ալ գուր ու
 գորով, անանկին զգացումը սառած, գա-
 դափաւր փնացած է մարդասիրութեան եւ
 ընկերսիրութեան ու բարձրերու հանդեպ
 եզուց մարած ու կոշտացած. ու կեանք
 անանկին աշառողի, ասողի, այլամերժի,
 չամաչողի, շերկնչողի է ինչ որ դասաւո-
 րինն էր: Վա՛յ այն ժողովուրդին որ այդ-
 պիսւոյն դասաւորութեանն ու դասաւո-
 րին վիճակած է: Դասաւոր ու դասաւո-
 րութիւն Աշխարհի երեւումն մարդկանց
 կեանք ունենալու օրերէն գոյութիւն ու-
 նեցած է եւ կը շարունակէ շատ որոշ
 տւեալներով եւ պիտի շարունակէ մինչեւ
 հո՛ն. ուր աշխարհ եւ կեանք գոյութիւն
 պիտի ունենան: Առաջին դասը որ տեղի
 ունեցաւ Առաջին սպանութեանը պատ-
 ճառաւ Կայէնինն էր: «Եւ ասէ Տէր Աս-
 տուած ց'Կայէն ո՞ւր է Աբել եղբայր քո: Եւ
 նա ասէ. Զը գիտեմ, միթէ պահապա՞նն ի-
 ցեմ եղբորն իմոյ: Եւ ասէ Աստուած, զի՞նչ
 գործեցեր զայդ, գոչումն արեան եղբոր
 քո բողոքէ առ իս յերկրէ. եւ արդ անիծ-

եալ լիջիր դու ի վերայ երկրի, որ եբաց
 զքերան իւր ընդունիլ զարիւն եղբօր քո,
 ի ձեռաց քոց. զի զարժեացես զերկիր, եւ
 ոչ յաւելցես սալ քեզ զգօրութիւն իւր, երե-
 եալ եւ սասանեալ եղիցիս ի վերայ երկ-
 րի: Եւ ասէ Կայէն ցՏէր Աստուած, Մեծ է
 պատիժ իմ քան զթողուլդ զիս, եթէ հա-
 նես զիս յերեսաց երկրէ, եւ յերեսաց քոց
 թափեայց, եւ լինիցիս երեւեալ եւ սասան-
 եալ յերկրի, եւ եղիցի ամենայն որ զսա-
 նիցես զիս՝ սպանցես զիս: Գիրք Յննդոց
 Գլ. Դ. հմր. 9—15»: Եւ անա արդար դա-
 տարին արդարադատ վճռոյն դատասա-
 նովր կր շարունակի յաշխարհի դատ շե-
 տուած պէտքերով ու դատարներով. մա-
 հաւանդ արդար դատարներու գոյու-
 թեան կարիք անհրաժեշտութիւն մըն է
 եւ ներկայութիւնն ինչ դարու, ամեն
 կեանքի ու երկրներու համար բացար-
 ձակ պէտք են: Վերջուր դատ ու դատա-
 սան ի՞նչ պիտի լինի անհատէն հաւաքա-
 կանութեան վիճակը, շինականէն ց՝ Բա-
 դափացւոյն ողջոյն, որ կը կարօտի մեկի
 մը, Տան մը, որ իր ունեցած վերն հոն
 Տանի, զրկանք անիրաւութիւն, սարսափա-
 ռոց չարչարանք թեմամանման լսութիւն
 վճռութիւն, իրաւունք ու արդարութիւն յայ-

-սարարուի: Առանց դասաւորի կարելի՞ է
 աշխարհի մեջ ներդաշնակութիւն պահել,
 համաձայնութիւն գոյացնել, խաղաղու-
 թիւն կնքել, իրաւունք ստանալ, յանցա-
 ւորը պատժել, հաւաքականութեան ան-
 դորը պահպանել ու վերանաստեղծել: Ա-
 ռանց դասաւորի ո՞վ պիտի կրնայ զսպել
 անգուսպը, զգաստութեան հրաւիրել ցոփը
 անառակը, կարգի հրաւիրել անհոռոյի ա-
 շարժներով ապականացածները. անիրա-
 ւութիւն, ապօրինութիւն, զանցառութիւն
 ո՞վ պիտի պատժէր. որբին, այրիին, ան-
 գէտին իրաւունքը ո՞վ պիտի սնորհէր,
 սահման, սեփականութիւն ո՞վ պիտի օրի-
 նականացնէր, ցեղերու, ազգերու, իշխա-
 նութիւններու, պետութիւններու փոխա-
 դարձ յարաբերութիւն ու գծումներ ո՞վ
 պիտի վնոէր ու պատգամէր՝ եթէ ոչ դա-
 սաւորը արդար ու խնայողն: Երբ դա-
 սաւոր մը արդար է ու անկաշառ եւ ա-
 նաչառ. երանի՛ այն ժողովուրդին որ ա-
 նով կը կառավարուի, ուր կը դադրին
 անհաւատութիւն եղբարց մեջ, կոյր կիրե-
 ռու արդիւնք բազմաթիւ չարիք, կը տիրէ
 սերը կ'ամբապնդին միութիւններ, կը
 բազմապատկին ընկերութիւններ, հասարա-
 յաց բարւոյն համար թափուած ջանքեր

կը գնահատուին: Արդար գասաւորի մը
 ներկայութիւնը Երկնաւոր պարգեւ մըն է:
 Ո՛ւր կեանք հո՛ն դասաւոր, ո՛ւր բնակչու-
 քիւն հոն դասասան: Քաղփին դասաւորը
 անիրաւ էր, խեղճ կի՛ն մըն ալ դաս մը
 ունէր, որուն համար դիմած էր եւ շատ
 թախանձած, վասնզի չը վախցող չամչցող
 դասաւորը դաս չէր առնէր. այրին հա-
 բուս չէր, եւ չունէր ազդեցիկ շրջանակ
 մը որով կարենար անմիջապէս լսելի բ-
 նել տալ իր խնդրանքը, հառաչեց լալա-
 գին խնդրեց բայց դասաւորը կամակար-
 ու անխիղճ միշտ անտեսեց այրին: Անի-
 րաւը լաւ պատշտն ունէր եւ լաւագոյն
 կեանք կ'ապրէր անուշտ, ինչո՞վ պիտի
 պարտաւորէր լսելու երբ մեկէն միւսը չու-
 նէր այլ լոկ աշխարհը: Ու այս թիփով
 կեանքը չէ՞ զարդիս կեանքերու նշանա-
 բանը լսենք աւետարանը աշխարհին.
 կեանքը լոկ իմով, ապրիլ վայելել մինակ
 եսով ու իմով. խցել, փակել լսելիքը ա-
 դադակող ձայներուն, պռնացող անիրա-
 ւութիւններուն, որոնք միայն արդարու-
 քիւն կը խնդրեն, կ'ապերսեն ու չեն լրս-
 ուիր, ինչո՞ւ, որովհետեւ ադադակողներ
 տարներն են անգորներն են, որոնք ո՛չ
 արծաթ ոսկի ունին եւ ո՛չ ալ ազդեցիկ:

շրջանակ ու եղևանս գարգմանակ. եւ սա
 դարուս ի՛նչ յիմար մտայնութիւն, ի՛նչ
 վերացական գաղափար, այրիին լսել, աղ-
 փաթին դասք տեսնել, սկարբն իրաւունք
 պաշտպանել, իր հանգիստը զոհել այդ-
 պիսեաց համար, անոնց ձայնին ու աղա-
 դակին լսելիք տամադրել ո՛չ ո՛չ աշխար-
 հի աւետարանը այսպիսի կանոն ու օ-
 րէնք չունի: ան որ սկար է թող փնանայ,
 ան որ կարօտ է թող մեռնի, սասանկներ
 բեռներ են հասարակութեանը. Ո՛ր անմը-
 տութիւն ստեղծ, աշխարհի աւետարաններ
 սառնոյցներու վրայ գրուած տղեր են,
 փստուկ պարկ, փցուն գրիչներու խազ-
 խորզուք: Կարդա՛ր գիրքերուն գիրք եւ տես
 անիրաւ դասաւորք, որ տեղի տուած այ-
 րիին թախանձանացը: Այրին ամենէն ու-
 ժեղ զենքովը գիւնուած էր թախանձել,
 չը ձանձրանալ. հետապնդել եւ անոր ա-
 դադակը բար ա գառաւթներն ալ սարսե-
 ցնող էր ու բեզ ալ պիտի դողացնէ բու
 դեմդ ալ պիտի ցցի, փողոց ու համբայ
 ալ փոխես դարձեալ դեմդ պիտի գտնես
 ու բեզի ալ պիտի խոնարհեցնէ ու լսելի
 պիտի ընէ իեզի. եւ եթէ արդար ալ չես,
 ո՛չ ալ երկնչող ու խալնող գունէ շատ
 ձանձրացնելուն պիտի ստիպուիս դասք

տեսնելու: Երանի՜ անո՛ց որո՛մ կը լսեն
 եւ արդարապէս կը դառնան. անանկները
 Աստուծոյ ներկայութիւնը կը յայտնեն ի-
 ռեւոյ այդ պաշտօնով: Ո՛վ մարդ ու քրիս-
 տոնեայ անիրաւ դասաւոր մի՛ լենիր նման
 քաղիքի դասաւորին ու ձանձրանալուդ հա-
 մար միայն դաս առնող, այլ իբրեւ գե-
 րագոյն ու հնազոյն պարտականութիւն դա-
 սաւոր եղիր նախ դուն քեզի, վեր առ-
 քու կեանքդ, զրե՛ հաշուէ՛ բոլոր անցե-
 լոյն ու ներկային քեզի շնորհուած բախտ,
 պատիւ, յաջողութիւն մեծութիւն. հաշուի
 ու քղթի առ նաեւ քեզի ու կեանքիդ հա-
 մար զծուած պարտականութիւն ու պար-
 տաւորութիւն, հանդեպ նաեւ տունիդ՝ ցե-
 դիդ՝ ազգիդ ու ժողովուրդիդ.՝ արդեօք
 չե՞ս անիրաւած, չե՞ս յուլացած, չե՞ս մո-
 լորած, չե՞ս մոռցած ինչ որ իբրեւ մար-
 դու եւ դասաւորի կը պարտէիր: Վախ-
 ցիր ու ստեղծցիր անիրաւ անունով գե-
 րեզման մտնելէ, այդ վաստ որ անունը
 մակդիրը հակաիդ մակցօներ, պաշտօնիդ
 մի՛ կցեր, եւ ամիս դուանը վրայ մի՛ ցու-
 ցաստխտակեր: Անիրաւը դասելէ, դասա-
 պարտելէ առաջ դուն քեզ դասէ, չլլայ
 որ անոր պէս միմեակ աշխարհի՝ որդնոս
 գիրքը ունենաս ու կարդաս. քու արտիդ

մահացու թնամին, հոգիիդ անագորոյն
 ճակատակորդը, պատիւիդ արժանիքիդ ան-
 հաշտ ոխակալ այդ գիրքը, որ աշխարհի
 սին վայելքներու հանոյքներու տափս ու
 զրգուտ էջերն ունի սեւացնող, բարոյա-
 կան ուժերդ կտրասող, մաքուր նկարագ-
 րիդ յայրամարդ, անբարոյացնող, ան-
 նիւտ ու աղնասող, ու միշտ պահող ու
 տրոտ յանցապատժութեան մեղապատժ-
 րեան ցուցանիշին տակ, հեռակ ու ծա-
 դու առարկայ նախաստնաց ու մեղադ-
 բանաց սարսափին ու դժոխափին ներ-
 քել: Ո՞վ մարդ ինքդ յինքեան դատաւոր,
 վեր առ այն գիրքը, բա՛ց ու կարդա գիր-
 քերու գիրքը որ օրէնքներու օրէնքն ունի
 մեծ Օրէնսդրէն բարձր Դատաւորէն մա-
 զադարձովն անմաշելի, տղերովը անեղ-
 ծանելի, վարդապետութիւնովն անայլայ-
 լելի, հասուածներովը անհնալի եւ գորու-
 թիւնը անջնջելի: Կարդա՛ ո՛վ դատաւոր ու
 կրկին. արդեօ՞ք ուրիշ տեղ պիտի կրնաս
 գտնել նման անոր գրուածք, գտնա՞ք ու
 գիւտի հրաշալիք, որովք սեր կը պարու-
 նակեն, յոյս կը յորդին, հաւատք կը հո-
 սին, կը ներշնչեն, կը բուրեն, կը խնկեն
 համակ կեանք, կը ծնին ոյժ քամակ, կը
 ծնցնեն եւ կը դիեցնեն Երկնային կաթովն

ու ջամբով: Արդեօ՞ք պիտի կրնաս գտնել
 իրապէս շնորհագարդ, արհալագարդ մաս-
 եան մը, մասեաններուն մարգարիտը ան-
 գին ու անդենին, գրուածքներուն Տիեզե-
 րակալը: Ո՞վ կեանք կարդա՝ յար ու շար
 ու տե՛ս մէկը գտնուեցա՞ւ այնչափ սիրով
 լցուած որ սերը պատգամեր, գուրն հրո-
 չակեր, գորովը համբաւեր հանդեպ անա-
 ռակ ցովին, խարդախող տեսեսին եւ
 անիրաւ դատաւորին. եւ ո՞վ կրնայ հա-
 լատարիլ Անոր սիրոյն, արդարութեան,
 հօրաւորութեանը եւ դատաւորութեանը, որ
 չեկաւ դատաւարսելու, բանդելու, պատ-
 ժելու, մօտեցնուպէս մահացնելու, այլ
 եկաւ դատապարտուածը արդարացնելու,
 ինկածը բարձրացնելու, գլորուածը կեցնե-
 լու, արատաւորը բժաւորը սրբելու, մե-
 դապարտը մահապարտը վրկելու, վերսնին
 ապրեցնելու, մեղով հինգածը ախտով
 փսսածը եւ վերանորոգ կեանք մը շնոր-
 հելու: Յիսուս՝ արդար դատաւոր, մաք-
 սաւոր մեղաւորները չը վռնեց, անոնցմէ
 չը խորհեցաւ. գեթ ախտերէն չը պժգաց
 այլ աւելի մօտեցաւ ու դպաւ անոնց վեր-
 քերուն. մասածեց հարսաւորէն, բարեկամ
 ու փանասէ եղաւ բռնիչ, եւ ա ս ալ երբ
 չը բռնեց կեանքն իսկ գոհեց ու արիւնովը

լուաց ու օծեց, Այո՛ շարագործն ալ, ա-
 լազակն ալ, պռնիկն ալ, անբարոյն ալ
 անոր բարեկամութիւնը ու փանասէն քն-
 դանեցին եւ չը գրկուեցան: Ա՛լ մի հնհը-
 նոր եւ ո՛չ ալ ճնշուար հին սարսերով ու
 մեղքերով, ցաւի բեռներով ու վշի շա-
 լակով, աշխարհի սին ու սիկ վայելմե-
 րու կապոցով մօտը չը փութալու եւ Անոր
 ոտին չը պլլուելու ու արցունքովդ ոտներն
 Անոր չը լուալու պռնիկ կենցաղովդ, երբ
 Ան միակն ու եզակակն է իր բուժումին
 ու բարեկամութեանը մեջ. երբ Ան անօ-
 րինակն է իր բժշկականութեան ու դա-
 տաւորութեանը մեջ, եւ նմանը չունի խօ-
 սող ու պատմող կենդանի գոյներով, երկ-
 նային վաեմ վրձներով գոհար առականեր,
 գոհար յատկութիւնովը բարոյացուցիչ կեն-
 դանացուցիչ: Եզակակն էր, անօրինակ էր
 անոր համար որ Բանն Աստուծոյ էր, օ-
 ծեալ Տէր, սէր ու մէր Փրկիչն էր: Ո՛վ մարդ
 դուն հիմակ դատողութեանդ առջեւ պար-
 գուածին, դատասանիդ առջեւ ներկա-
 յացուածին ուղիղ դիտողութիւնդ քեւ ու
 դատասանդ ալ փութացուր. Մարդ մը
 որ մեզի պէս միտէ ու սկորէ կազմուած
 դատաւորութեան կը կոչուի, իշխանութե-
 նէ չը փաշտուող կեանքերէ չը կարմրող,

պատճօսի բերումով ալ հասարակներէն
 վեր բան մը եւ իբրեւ մարդ ինկած նկա-
 րագրով աղաղակող ձայնի կրկնուած թա-
 խանձանքի շր դիմամբար ա՛լ ու դաս կը
 տեսնէ. ի ծնէ չարին հակամէտ, մեղաց սի-
 րահար մարդ դասաւարին մէջ երբ կը ծնի
 կայծ մը, նշույլ մը գթութեան, արդեօ՛ք
 գթութեան յաւիտեանական աղբիւրը, գորո-
 վի տիեզերապարփակ սերը չը պիտի՞ յոր-
 դի, ոռոգի եդեմոռոգ գետերովն մշտնադա-
 իրենցներուն, որոնք գիշեր ցերեկ Հայր
 կ'աղաղակեն. Արդեօք անտարբէ՞ր պիտի
 մնայ ձեր աղօտ ու անգոր նիգերուն ու
 նիշերուն ու չը պիտի՞ լսէ ձեր այնչափ ա-
 դերաներուն, միթէ չը պիտի՞ ողորմի ձեր
 այնքան թախանձանքներուն համապագ ու-
 եայ, դաս ստնելու ձեր մշտնջենական ո-
 սոխին դէմ, որ ամէն օր ձեր իրաւունք-
 ները կը կապտէ, կը կողոպտէ. աշխարհ
 ու սասան իրենցներով չը պիտի՞ պար-
 տալին ու պատժուլին ու արգար դասաւա-
 րին վնասովը ձեր իրաւունքները ձեզի չը
 պիտի՞ դարձուին: Մարդ չը կրնար չ'ապ-
 ճիլ, յապաւ չը կրթիլ երբ դասաւարով խոր
 հետաքրքրուի զբաղ խորհրդածի որով ա-
 ռաւել կը խորհրդաւորի առակը, պատ-
 մուածքին ոգին, եւ բաղդատութեան եզ-

բերուն երարմէ անասնման հեռաւորու-
 րիւնը շափելու, կշռելու հնարաւորու-
 րիւնը սահմանաւոր մտքին անհնարին չը
 պիտի՞ գտնէ կամ այնպէս չը պիտի՞ թուի
 երբ անհունը հոռիաւորին հետ միեւնոյն
 գծին վրայ շափուելու, կամ համեմատու-
 րեան դնելու ինքզինքը, այսչափ ապշե-
 ցուցիչ պատմուածքի հանդիպինք: Չե՞ք
 գիտիք գթած Հօր, Ամենակալ Տիրոջ այն-
 քան մեծութեան, այնչափ սիրոյն որ ի-
 բնեւեռուն ու ձեզի համար բաղդատու-
 րեան կը մտնէ որի՞ հետ եւ որո՞ւ համար
 այս՝ լոկ մարդուն համար, մարդ դասա-
 ւորին հետ կշռո՞ք կը զարնէ ինքզինքը եւ
 նմարին մեջ կը նետէ այդքան ծանրութիւն
 որ Տիեզերքը չը կրնար տանիլ: «Եւ ասե-
 Տէր, լուարուք զինչ դասաւորն անիրաւու-
 րեան ասէր: Իսկ Աստուած ոչ առնիցէ
 վրէժխնդրութիւն ծառայից իւրոց որ ա-
 դադակեն առ. նա ի տուէ եւ ի գիշերի
 եւ երկայնամիտ միայն լինիցի. առ. նոսա:
 Ա. Աւետ.»: Կշռո՞քն մօտեցանք ու փու-
 րանք որո՞ւն համար էր եւ որո՞ւ այդքան
 սէր ու գորով, գուք ու կարեկցութիւն
 շնայեց, կուրծք ու լանջք տամարեց,
 անգին զոնողութիւններու քայեց եթէ ոչ
 քեզ համար: Առական այս պարզուկ ու

կարծես գեղջուկ որբան, այլ արժիտիկ
 ու պերհախօսիկ պատմագիրն է փաստոյ
 ապացուցանող, հաստատող, որոնցոյ թե
 ո՞վ մարդ ու աշխարհ լսեցեք քաղքի մը
 մեջ դասաւոր մը կար որ անիրաւ էր ու
 ձանձրանալուն համար դասք տեսաւ որ
 ո՛չ հայր էր եւ ո՛չ մայր ու գուշ ունէր, եւ
 ո՛չ վարդապետ, այլ սոսկ ու լոկ պաշ-
 տօնեայ մը ու վարձկան: Ես որ հայր մըն
 եմ որդիներուն վեսով վեսակից, միթէ չը
 պիտի լսեմ աղաղակող ձայներուն ձեր
 համապագօրեայ թախանձանքներուն, եւ
 դաս չը պիտի տեսնեմ ձեր սոսիներուն
 դեմ երբ արդար դասաւոր մըն եմ: Ձեր
 հայրերը որ աշխարհի որդիք որդիներուդ
 հաց ուզած ասեմ քաւ չեն տար եւ ձուկի
 փոխան օձ, Միլք ես կորսակա՞ն հաց
 պիտի տամ ձեզի: Երկնաւոր Հայր մար-
 դուն տուած է դասաւոր մը — միտք — որ-
 պեսգի արդարապէս դասէ ներքին ու ար-
 տաքին մարդը, ինչպէս շատ պատշաճօրէն
 եւ գեղեցկօրէն գրչած են մեր Երանելիք:
 Միտքը երբ լաւ դասէ ու դիտէ եւ կռնէ
 իրեն ու դերերը եւ որոշէ պարտաւա-
 նութիւններու բաժինը ուրոյն ուրոյն եւ
 միասնաբար, անաչառ ու անկաշառ սփո-
 րինէ, իրաւարարութիւն ընէ արդարապէս

եւ պարտադրե, մարմին ու հոգի պիտի
 լաւ գործեր առնեն լաւագոյն արդիւն-
 քներ սան, իսկ եթէ միակողմանի դասե ան-
 ձուկ մտածե, ի՞նչպէս պիտի կրնայ դասել
 Տնօրինել, պարտադրել եւ անա անիրաւ-
 ուածը յար ու շար պիտի թախանձե, ու
 թախանձանքը այս անգամ գինքը պիտի
 պարտադրե: Դասաւոր եւ նաեւ խիղճը
 յԱստուածուս շնորհեալ. ներկայացուցիչը
 Երջնիքն, ձայնը արգարութեան աղաղակը
 նմարտութեան, որ մեր քաղաք բնութեան
 մեջ դասաւորի հանգամանքը ունի ու ա-
 թուակալած է. դիմենք անոր մեր բողոք-
 ներովը նա պիտի լսե, անսամք անոր վրն-
 ուին որոշումին որ դասաստան պիտի առ-
 նե խեղճ այրիին (հոգի) այնքան թախան-
 ձագին բողոքներուն իր ոսոխին (մարմին)
 հանդեպ:

Խիղճ դասաւորը արդէն ամեն օր ու ժա-
 մանակ դասաւորութիւնը կ'ընե, Տգեղ ա-
 բարքներու, անիրաւ գործերու, անբարոյ
 ընթացքներու, անուղիղ քայլերու, մեղծ ու
 զեղծ բարքերու, կոճ ու կոպիտ բնաւո-
 րութիւններու, մեղքի ու արատի մեջ տա-
 պրկեցողներուն. ասանկներ թեւ մտիկ դը-
 քել չեն ուզեր եւ խեղդել կը ջանան այդ
 ձայնը, բայց ան անդադար իր սուր վը-

նիւր որսալէ չը դադրիւ. երէ լսեն մար-
 դիկ փրկուածներ պիտի լինին: Աղ ու հա-
 ցից եօթնէկին այրիին նման քալենի ու քա-
 լենի տունը արդարութեան պալատը նրճ-
 մարտութեան ու յարածամ աղօթենի ու
 քախանձենի, աղօթքը հաւաստի մարդուն
 լեզուն է ոտիսին յաղթելու ձայնը, հաւա-
 տաւոր ժողովրդին եղական գիտութիւնը.
 իմաստութիւնը որով կը յարաբերի Անձ
 իմաստունին ներկագիտին հետ: Աղօթողը
 լաւագոյն գէնովը շրջապատած է հոգին
 որ չը յաղթանարի փորձութիւններէն ու
 անոր տուր պատկերէն. աղօթողին կեանքը
 սուսկ նշաւակի չը լինիւր քննամիտն ու
 սխալակի նախասողի ու լուսանքի շրջ-
 ներէն: Ա՛յ երիտանեայ աղօթովդ լեռներ
 կարկառէ. որուն տուր կոտորներէն պիտի
 գայ ձայնը Անոր որ կ'աւետէ. Բեզ. կը պատ-
 գամէ Բեզ. դասդ լսեցի. վնիւռ արձակե-
 ցի դուն յաղթեցիր ոտիսին դարմանակալ-
 դուն ինձմէ. համապագորեայ հացը ուզե-
 ցիր, որ կորստական, ես կենդանի հացը
 նուիրեցի որ յաւիտենապէս չը քաղցիւ:
 Ա՛յ մի քողուր այս գէնիդ, այս ձայնը,
 այս լեզուն աղօթին ո՛վ հաւատաւոր
 ուխտաւոր ու դարաւոր: Կեանքերնիդ,
 գործերնիդ, մտածումնիդ մշտանունչ ու
 շունչ աղօթք քրէի:

**ԶԻ ՈՐՊԷՍ ՓԱՅԼԱԿՆ
ՈՐ ԵԼԱՆԷ ՅԱՐԵԻԵԼԻՑ
ԵՒ ԵՐԵԻԻ ՄԻՆԶԵԻ
ՅԱՐԵԻՄՈՒՏԱ,
ԱՅՆՊԷՍԵՂԻՑԻ
ԳԱԼՈՒՍՏՆՈՐԴՈՅՄԱՐԴՈՅ**

«ԱՂՈՒ ՀԱՅԻՑԻ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՇԱԲԱԹՈՒԱՆ՝ ՇԱՐԱԿԱՆՆԷՒ

ԿԱՆՈՆ ՎԵՑԵՐՈՐԴ ԿԻՒՐԱԿԷԻ

«Որ գխորհուրդ քո գալստեանդ յառա-
ջագոյն գուշակեցեր վարդարեալն Իսրա-
յելի գորս ընտելցեր յեւ Մովսէսի, որք
խօսեցան հոգւով արքով բազմապատիւ օ-
րինակօք. տուր վեց Փրկիչ ողորմութիւն,
եւ գնեղաց գթողութիւն:

Ի վերձեւնայ ամաց վերջին գոր սեւ-
նողին ծանուցին զհասանիչ վեր փրկողիդ
առ ի վախճան ժամանակին, երեւեցար ի
վեջ մարդկան զգեցեալ զկերպ ծառայական
Տուր:

Ի վեցերորդ աւուր զԱդամ սեղծեր ի
սիւս քո սիրական, որ ոչ պահեալ զպատ-
ռիքսն վերկացաւ զպատռեանն, իսկ
նոր Ադամդ ի վեց դարուն այց արարե-
րորուսելոյն Տուր:

Տաճար յուսոյ անսուերին եւ անա-
գաս անճառ բանին, որ զնախնոյ մօրն
եւայի բարձեր՝ զսկեծան սրտնայի, հայցեա-
լորդոյ քո վիսծնի հօր հաշտութեանն վիշ-
նորդի, բառնալ ի վեց զխռոյնութիւն եւ
սալ զոգւոյ զխաղաղութիւն:

Ըստ աւետեաց մարգարէին որ առջիւրկ-
եալքս արեամբ գառինդ, ցնծամք եւ վեք
ծառք անսառի ընդ գալուս Տեառնդ կրկ-
նակի, շնորհեա վեզ Տէր ընդ արդարոցն
ընդ առ ի քե՛ն սնկեալ ծառոցն, այժմ յու-
սով զուարճանալ եւ յերկրորդին ընդ քեզ
ցնծալ:

Սմին նման սայ աւետիս Զաքարիա
նոր Սիոնի, եթէ ուրախ չեր ահա զայ առ
քեզ իսկոսարհ եւ հեզ արքայ նստեալ ի յեզ
եւ յաւանակ կրկին ազանց գոյ օրինակ:

հասեալդ յոթոս ֆերոքից նիս գրութեամբ
ի վեր հոգիս:

«Զահեղ փառաց ֆոց երեւումն ու յի-
նեղոց է յերկրորդումն, ետես Դաւիթ յա-
ռաջագոյն ծանոյց կանխաւ ազդեալք հոգ-
ւոյն թէ յայտնապէս Աստուած գայցէ հոր
ստացի իւր բորբոքէ, յայնժամ Յիսուս
խնայեալ գթա Քրիստոս եւ ողորմեա:

Աստուածածին անհարսնացեալ յերկրէ
յերկիւն հարս ընծայեալ, յորժամ բազմիս
շուսոյ նման ֆո վիսածնիդ յաջակողման.
յայնժամ վաղթեա ընդ վեր գնոյն փրկել
գլեզ յանեղ բոցոյն, համադասել ընդ ար-
քարոցն երգել զփառս ընդ երկնայնոցն:

Շարական

ԶԻ ՈՐՊԷՍ ՓԱՅԼԱԿՆ ՈՐ ԵԼԱՆԷ ՅԱՐԵԻԵԼԻՅ

ԵՒ ԵՐԵՒԻ ՄԻՆՁԵՒ ՅԱՐԵՒՄՈՒՏՍ

ԱՅՆՊԷՍ ԵՂԻՅԻ ԳԱԼՈՒՍՏՆ ՈՐԴԻՈՅ ՄԱՐԴՈՅ

«Եւ եւեալ աւսալս Յիսուս ի սաճա-
րեն՝ զնոյր եւ մասեան աշակերտսն ցուցա-
նել նա զշինուածս սաճարին: Եւ նա պա-
սաւիսանի ետ եւ առ զնոսա, Տեսանիք
զայդ արեւնայն, արեւն արեւ ձեզ, ոչ մնա-
ցի այդր քար ի քարի վերայ որ ոչ քալ-
եսցի: Եւ մինչդեռ նստի ի շէրինն Զի-

թեևեայ, մասեանս առ իսկ աշուկերսքն առան-
 ձիկն եւ ասեմ, իսկա իւր, ե՞րբ շինիցի
 այդ, եւ կամ զի՞նչ նշան իցե քոյոյ զա-
 ղասեանն եւ վախճանի աշխարհիս: Պա-
 ստիսանի եւ Յիսուս եւ ասե զնոսս,
 Զժոյշ շերտք, զուրիք ոք զձեզ խաբիցե. Զի
 քաղուիք զայցեն յսկուն իմ եւ ասիցեն թե
 ես եմ Քրիստոսն, եւ զքաղունս մոյորե-
 ցուցանիցեն: Լսելոյ եք պատերազմունիս եւ
 հաւքաւս պատերազմաց, զգոյց շերտք,
 ի՞նչ խռովեացիք, զի պարս ե շինիչ այնմ
 անեմայնի, այլ չեւ ե կասարած: Յար/ցե
 ազգ ազգի վերայ եւ քաղաւորութիւն ի
 քաղաւորութեան, եւ եղիցիս ամիք եւ արա-
 ծութիւնք եւ սասանութիւնք ի Տեղի Տեղիս
 Սակայն եւ այն անեմայն սկիզբն եւ եր-
 կանց: Եւ յայնժամ զայթակդեացին քա-
 զուիք, եւ զվիճիսնս մասեացեն եւ ասեա-
 ցեն զվիճիսնս: Եւ քաղուիք առ ի մար-
 քարիք յարեցեն եւ զքաղունս մոյորեցու-
 ցեն: Եւ վասն քաղանակոյ անօրհնա-
 թեանն զանաքեացի սեր քաղանց: Բայց որ
 հաւքերեացն իսկան՝ իսկ կեց, եւ Բարն-
 ցեացի աւեսարանս արհայնքեան ընդ ա-
 ղեմայն Տիեզերս ի վկայութիւն անեմայն
 հեթանոսաց, եւ ասիւ եկեացե կասարած:
 Աւեհ. ըստ Մատթեոսի Գլ. ԻԳ. հտր. 1 — 14»:
 Դուկասուն Գլ. ԻԱ. հտր. 5: Մարկոսի Գլ.
 ԺԳ. համար 3»:

Աշխարհ շատ տառապեցաւ. մարդիկ
 շատ ջանացին այդ տառապանքի հիւսկեց-
 ները քակել, ցանց ու օղակ քրքել ազատ-
 ուելու համար. նկշոյ ու պրկոյ անիրաւ
 ու անօրէն ծանրոցներէն. ոյր համար դա-
 րեր ու շատ դարեր բազում հակասներ
 ուղղուեցան եւ հակասեցան վե՛ր միշտ
 վե՛ր շեշտակի ու շեշտակի ամպերէն պա-
 տռտուած ու հերձակ այն կապտակ ու
 պարզունակ ծովացած այլ անսահման կա-
 մարակապ լիածուփ ու լսնածուփ ովկեա-
 նին անդրերկրեան. ու աշկունք ակունք
 հոյլ մայր տասդերու, ասոնք ալ վեր ծով
 գրկերու բոյլ ականց զոհարաց անակն ըն-
 դելոյց, անյատակ անխանակ շարքերուն,
 անեղբ լայնութիւններուն սեւեռաքիթ ու
 անթիթ նայեցան պիտ ու ծիլ եւ խուզար-
 կեցին կարկառ գուններ, լոյս կոհակներ
 գիրար հերկոյ ու խեթկոյ. աչո՛ պլպուլ
 ակներ բիւրեղ դիտակներ պրայտեցին, քր-
 քեցին անդադրում, անհատնում նայուած-
 քով տեսնելու ո՛հ մի նուշակ, մի կայծակ
 ու փայլակ նանաչի նառագայթի, որ ծա-

քեր Արեւելէն ու երկարեւ մինչեւ Արեւ-
 մուտք, ու զար հասնէր եւ լեցնէր ողջ
 մարդկութիւնը. բայց Արեւէն շատ աւելի
 զօրեղ ու համանշաւէտ, շատ աւելի ջեր-
 միկ ու զարմիկ, վառող հրդեհող, բայց
 ոչ խամձող. ջեռուցանող բայց ոչ ածխա-
 ցնող, կենդանութիւն ունեցող բայց ոչ մար
 ու մահ մտնող: Արեւելի գիւն փայլող
 փայլակին երկիր ու աշխարհ եւ մարդ
 երկա՛ր կարօտն ու պապակն ունեցած
 ու արշա՛փ այդ կարօտովն ու տենչովը
 անձկագին կեանք փառեցին. ի՛նչ մտեր,
 ի՛նչ գանկեր, արշա՛փ արեւ ու քանի՛ հո-
 գինէր անձկանօք ու տենչանօք սպասեցին,
 յուսացին ու հաւատացին կենդանի ինք-
 մագոյ ինքնեկ այդ փայլակին. Անոր փա-
 ռայեղ գալուստին: Անոր տեղերակալ ե-
 ռեւումին, խնկաւէտ, բուրումնաւէտ, երկ-
 նաւէտ փայլումին որ համալ կեանք ունէր
 ու շնորհեր. զարդն ու իմաստութիւնը
 մտերուն, կեցուցիչն ու կենդանացուցի-
 չը արեւուն, ու հոգիներուն կեանք հոգին:
 Արեւին ծնող արեւ գալուստը խորհրդա-
 լոր՝ շատ կանուխէն գուշակեցին տես-
 նով ու մարգարէք երաւեցի, Մովսէսէն
 վերջը ընտրուած մեծ ու փոքր դասերը
 հոգիով լցուած երկնով ներշնչուած, եհո-

վայոյժ հրահանգուած, զանազան օրինակ-
ներով խօսեցան, յայտնեցին ու յայտարա-
րեցին գալուստն Անուր ու Եկողին օծեալ
քաղաւորութիւնը, փրկչական պաշտօնն ու
ինքնագոր կարողութիւնը, հզօր իշխանու-
թիւնը Յուդայի, Յեսեի արմատէն ընծիւ-
ղած ինքնան սունկը մշտականաչ բուծիչ
ողկոյջն նեկսար ամենեցուն ու անմահա-
ցուն: Հօրք մէկ հասիկը, ըստ կարգին
Մելքիսեդեկի Քահանայապետը, մեծ խոր-
հուրդին սխանչելի յայտնութիւնովը հար-
կեանքը նշմարիտ յոյսը համակ սերը Աս-
տուած: Չը կայ յաշխարհի եւ չէ եղած ու
ունեցած դեպք մը դեպք մը, որուն գալս-
տեանը, աւետմանը այնքան յուսալից սպա-
սումներու, սիրալից ակնկալութիւններու,
այնքան հաւատալից հայուածքներու, կան-
խաւ գաւազակութիւններու, մարգարէու-
թիւններու առիթ, նիւթ, եւ ծնունդ եղած
ըլլար եւ ունենար կնիքը երջանկութեան,
դրօշմը պատուականութեան եւ անչափ
անհրաժեշտութեան:

Այո՛ աշխարհ ողջունած է, ծափահա-
րած է գաւազաններ՝ հսկայ միտքերու, մեծ
փիլիսոփաներու, իմաստասէր բանասեր-
ներու, ինքնակալ վարդերու, նուիրումի

գաղափարով հերոսներու, հրաշից կար-
 քը դասուող գիւտերու գտիչներու գիտնե-
 րու, որոնց շարքը հասարներ կը լեցնեն.
 հետաքրքրուեցե՛ք սակայն այդ հասարներով
 ու հանդարտօրէն իրենցե՛ք, իրենց իսկա-
 կան պատկերներովը, նշգրիտ գործերովն
 ու արդիւններովը շլացուցիչ ու ապշե-
 ցուցիչ, փորձեցե՛ք ձեր բոլոր գանկագի-
 տութիւնովը, դիմագիտութիւնովը ու հոգե-
 բանութիւնով, արդեօք պիտի գտնե՞ք գոնե
 դէպք ու դէպք մը, գործ մը, արդիւնք մը,
 հասար մը որ իր վրայ եզակեանութիւն մը
 անօճիցելիութիւն մը ունենայ եւ կրէ: Քննե-
 ցե՛ք պիտե՛րն ու գիրքերը աշտով կը գօրեն
 ձեր հունաւոր պրպտութիւնը, եւ պրպ-
 տութիւնը պիտի կրնա՞ն հանդիպիլ գտնել
 գոնե մօտեցած ըլլալ Մեկի մը գալստեանը
 որ անձնացուցած ըլլալ անուանմանու-
 թիւնն ու անհունութիւնը, մարմնացուցած
 ըլլալ երկնայնութիւնը: Պիտի հանդիպի՞ք
 գաղափարի մը, սրտի մը, որ իր մէջ կրած
 լինի բացարձակ հեզութիւնը, մարդասի-
 րութիւնը, ներելը սիրելը, խորամաս,
 խորիմաս վարդապետութիւնը նշմարտու-
 թեան, զգացումը՝ այնչափ գերզգայնիկ ու
 հպանցիկ, նկարագիր մը սրբազնասուրբ
 գերասուրբ: Շօշափեցի՞ք գալուստ մը որ

իրական հաւասարութիւնը, նամարիս եղ-
 բայրութիւնը, անայլայլ իրական ազատու-
 թիւնը հռչակեւ, եւ իր գալուստն արդէն
 այս երրորդութեանն համար եղած լինե-
 ու ինքն ալ առաջին գոհը, որ ունենար
 իր ափին ու ձեռքին մէջ միայն մէկ նը-
 ժար արդարութեան, եւ մէկ շափ ու կան-
 գուն նամարտութեան. իր արեւ ու լու-
 սրնկայ աչերէն յուզիչ ու բուժիչ նայ-
 ուածքը նեւեր բոլոր արտս յայրտս աչե-
 րուն, ցանկացող բիբերուն, պիտի զտնէ
 հոգի մը բոցեղ եւ սեր գեղ որ եր-
 կինք ու երկիր լեցնէր մինչեւ զինքն ա-
 նարգողին, նախասողին շարագործ հա-
 մարողին, հայհոյողին, ուրացողին, դաւա-
 դին, ու ներեր, ու սիրեր ու քսեր «Հայր
 քող դոցա գի ոչ գիտեն զինչ գործեն»
 Ի՞նչ անհուն սեր եր աննմանակ ու անխա-
 փանակ որ կը ցաւեր. կը վճակէր դարձ-
 եալ անշափ ու այնչափ ապերախսու-
 թիւններուն, եւ անանկներուն փրկու-
 թեանը համար խաչը կը շալկեր. խա-
 չովը կը գներ ամենը, եւ ասանկ գա-
 լուս մը տեսա՞ք ո՛վ մարդիկ, ո՛վ առ-
 խարհասերներ ու աշխարհին երկուպա-
 գողներ: Ժամանակներու մէջ շողա-
 ցող, պատգամող, հրովարտակող գալուստ-

ներ եղած են եւ այդ գալուստներ փող-
 հարներով, մուկեցիկներով ծանուցուած,
 արքայական դրօշներով հաստատուած, բայց
 շատ տեղ եւ շատ հեղ անկալութիւննե-
 րու անանկալներու բերումով, եւ այժմ
 փնտռե պիտի կրնա՞ս հետք մը ծիր մը գրե-
 նել. որոնք եղերական վախճաններով մղի-
 չի պէս ցնդած չը լինին: Ո՛վ աշխարհ ու
 մարդ դարձուր աշխարհ գալուստի մը որ
 ո՛չ փողհար ունեցաւ ո՛չ մուկեցիկ, ո՛չ
 շողշողուն պատգամ արքայական, ո՛չ հրո-
 վարակ կայսերական, չը պատրաստուեցաւ
 յարդարանք դղելի, ո՛չ զարդարանք պա-
 լատի, ո՛չ յարկեր իշխանական, ո՛չ ալ
 պահակներ ազնուական, ո՛չ դայակներ
 դրանիկ, ո՛չ ալ սննտւոք ընտանիք: Գա-
 լուստ մը որ չունեցաւ ադամորդու յա-
 տուկ բնակ խղակ մը եւ հագիւ ունեցաւ
 մարակ մը հեղուկի, կապոց մը խլխլեակի
 խանձարուրի: Դիտե՛ ով աչեր երկու աս-
 դերու փողհարներու, վկաներու արքայա-
 զննին գալստեանը. Մին Բեթլեհեմի այրին
 վերեւ շողծին երկնածին, Յակոբի աստղը,
 որ կ'առաջնորդէր երկրի իմաստուն քա-
 գաւորնգրք մինչեւ հո՛ն մուտքին այրիին
 ծնող Արքային, գալուստը սքանչելիին, Հան-
 դերձեալին Մանուկ Մարդացեալին: Ո՛վ

Աշխարհի իշխաններ ու հզօրներ, հարուս-
 ներ ու գիտնականներ, եկե՛ք մոգերուն պէս
 խոնարհեցե՛ք, երկրպագեցե՛ք ու առե՛ք լոյ-
 սը իրաւան ու վաղնջուց, եւ եզուց սա-
 րե՛ք ձեր կեանքին, Տանր ու ընտանիքին եւ
 ցեղին ջահն ընելու անմեռ անեղջ։ Կոյս
 Մայր աստղն ալ, աստղերու Աստղը շողակ-
 նայե՛ռ՝ գրկին. անօրինակ խանդաղասան-
 քով լցուած պի՛շ պի՛շ կը նայէր անմեղու-
 թեան, սրբութեալ այդ օծումին հրեղէն
 վառքին մեծնշենի փառքին, որ համակ
 կեանք կը հոսէր ու կը կաթէր այսերէն
 ու աչերէն ու ցորչափ կը նայէր ծով մը
 կը յորդէր սրտին անպատում խնդութիւ-
 նով ու կը մարգարեանար դարերու աս-
 տղին գալուստը ի շինութիւն եւ ի փրկու-
 թիւն անկեալ մարդկութեան։ Ո՛վ որդիք
 լուսոյ եւ հաւասոյ, եկե՛ք մօր մը կոյս
 սրտովր ու խանդաղասանքովր փարելու
 այդ Գալուստին որ երկինքով ու Յաւիթե-
 նականութիւնով պարուրուած է եւ բերած
 է ձեզի ալ պարուրելու այդ խանձարու-
 րովր անմաշ ու աստղովր անհալ։ Յիսու-
 սի գալուստը անեռուկ ու աննշանակ թէւ
 բայց նշանաւոր ու հռչակաւոր եղաւ իր
 արդիւնքովր ու յաղթանակովր։ Ի՛ր գա-
 լուստին պէս խօսե՛րք, փարձե՛րք, վար-

դապեսութիւնները հեզիկ ու հանդարտիկ
 եղան, ո՛չ գոռաց եւ ո՛չ աղմկեց նման
 հեզաստի առուակներու դդնող, պնայնա-
 ցող, որոնք աղուռ կանանչներ, բնուե-
 մարգեր, ծաղկեալ թփերը ջրող, առանց
 տրոսելու, առանց ջրողող ընելու ու ա-
 լազուսեով խողելու, կը գնան հեզանազ,
 ու այս գնացեան ո՛չ բոյս մը կը կռժմսի,
 ո՛չ ցօղուն մը կը ձախարլի, ո՛չ ծառ մը
 կը գօսանայ. ինչպէս Անոր խօսերէն յոյս
 մը չը մարեցաւ, սիրտ մը անմասն չը
 մնաց եւ հոգեակ մը չը գրկուեցաւ: Յի-
 սուսի խօսերը անուշ էին ու շափար, տե-
 սակցութիւնը ընտանի ու մտերմակ, պատ-
 մուածքները բարոյալի, կենսալի, վարդա-
 պեսութիւնը նորոգիչ, կենդանացուցիչ: Ո՞վ
 կրնայ պատմել խնդութիւն մը որ հաւա-
 տարի երկար օրերով սպասուած յոյսերով,
 անկալութիւններով եւ պարգեւներով լե-
 ցուկ գալստեան մը առթած ուրախութեանը:

Ո՞վ մարդ ու մարդկութիւն ինչ յոյսդ
 ինչ հաւատքդ, սերդ, կեանքդ Անսխանի հեզ
 ողջունեց, համբուրեց, անուշ առուակովը
 լեզ լուաց ու սրբեց, նոր հոգի ներարկեց
 ու պատուասեց, եւ այդ գալուստը չե՞ս
 ցնծար, չե՞ս երկրպագեր: Այդ գալուստը
 Եղեմի դռները բացաւ դրախտ կեանքդ

գնեց, իրաւունքներդ սանձանեց ու հեղեց-
 երկրորդ գալուստն ալ հաւաստեց ու հաս-
 տատեց եւ որով մեծ վարձատրութիւնը ու
 երկնից քաղաւորութիւնը պատգամեց ու
 հրովարտակեց: Այսպէս Մեսիային թշուա-
 նական խօսքերը, վարդապետական հաւատ-
 տութիւնները հեգորէն ու հանդարտօրէն եւ
 ուղիտօրէն լեցուցին ու յորդեցին մեր
 սիրտ ծովակին, եւ կեանք մկեանին մեջ:
 Բայց երկրորդ գալուստանը (վերջին դա-
 տաստանին) հրովարտական պատգամները
 բոլորովին փոխուած, հեզիկ հանդարտիկ
 բնութիւնը մեկդի ծրարած գաւ ու գոչ
 սանձանք ու հոստանք մը ունի հանգույն վե-
 բերէն խաւժող ու հոսող ջուրերու, որով
 ջրվեժի մեջ կը թափին այնքան ուժգնօրէն
 որքան խաղաղանք ու ցաւկոտ առիւծի մը
 եւ վար խաւժումը վարագի մը ուժեղու-
 թիւնովը, խորը շատ խորը անդնդայեղձ
 ժայռանեղձ, հայթիւնն ու որսումը աւ-
 խարհ արարատ սարսեցնող ու սարսափե-
 ցնող. այսպէս կը խաւժէ, այսպէս կը յոր-
 ճի ուժգնութիւնով մեր ներքը «Ջի արդեւ
 փայլական որ ելանի յարեւելից եւ երեւի
 մինչեւ յարեւմուտս, այնպէս եղիցի գա-
 լուստն որդւոյ մարդոյ: Աւետ. քս Մատթ.
 Գլ. ԻԳ. հմ. 27-28:» Երկիր ու աշխարհ

բայր տագնապի պիտի մատնուին, լեռներ
տարսին, բլուրներ փլին, ձուրեր ու հովիտ-
ներ ջրհեղեղին, դառն ու դուրսն անապա-
սանան, ծով ու ովկեան փոքրեկին ու
փեթկուին, ողջ կենդանութիւն ու գեղեց-
կութիւն թռնին ու թռին, երկնից տա-
ղերը պիտի թօթափին, լուսինը լոյս չպիտի
տայ. արեգակը փսփ փշուր պիտի լինի,
ազգ ազգի վրայ պիտի յարձակի, իշխա-
նութիւն իշխանութեան դէմ, հայր ու որդի
մեկգմեկու թնամուցած. հարս ու կնուր
գիրար բզֆեղու ելած, նմանը նմանը յօժ-
տելու ու տմեկ դի չորս ծագերուն պա-
տեհազմներու լուր ու շարունակութիւն,
հուր ու սուր ամբողջութիւնը պիտի լնկե
ու լափե, սով ու սրածութիւն երկիրներ
պիտի աւերե ո՛հ հապա արեւ ի՛նչ անով
ու վախով պիտի լցուին. հոգիներ անօրի-
նակ աննմանակ տարապիներու մատնուած
սոսկումով պիտի շօմուին ուլմուին, աւե-
րածութիւն մը որ աշխարհի սեղծութեն
մինչ այս տղի ունեցած չէ եւ չր պիտի
ունենայ: «Եւ յայնժամ տեսցեն գնորդի
մարդայ եկեալ ամպովք եւ գորութեամբ
եւ փառօք բազմօք: Եւ յայնժամ առաքեա-
լք գիրեշտակս իւր. եւ ժողովեացէ զբն-
րեալս ի չորից հողմոց, ի ծագաց երկրի

մինչեւ ի ծագս երկնից: Աւետ. քս Մար-
 կոսի Գլ. ԺԳ. հմ. 28-28: Այս խօսքեր
 ո՛չ մարգարեներուն եր եւ ո՛չ ալ փիլի-
 սոփներուն եւ ո՛չ ոք կրցաւ այսպէս խօսիլ
 եւ հաստատ հռմարտել եւ իբրեւ պատգամ
 յայտարարել. եւ ո՞վ կրցաւ ինկզիմին աւ
 չափ բացարձակ եւ գիտական տիրապետու-
 թիւն տալ ասանկ խօսքեր պատգամելու,
 եթէ ո՛չ Այն որ իրեն հաւատար ու նման
 եւ հաստատ խօսող մը չունեցաւ: Ուրիշ
 եւ եմ ըսող մը գտնուեցա՞ւ, իշխանու-
 թիւն, գորութիւն պետութիւն ունեցող եր-
 կնի գորութիւնները շարժող, հրեշտակնե-
 րու գունդերը շարժման դնող ուժ մը փայ-
 լեցա՞ւ կամ պիտի փայլի՞, բայց, բա՛ց Ա.
 Աւետարանը ու անա հոն պիտի կարդաս,
 հեգիկ եւ նագիկ խօսողը իր ետերուն ան-
 նման ուժգնութիւն մը, արտակարգ կարո-
 թիւն մը, ալլման ու ինքնեղ զօրեղ շեշ
 մը դրաւ. «Եւ եկի զի գկեամն ունեցիք:
 Եւ եմ հանապարհ հռմարտութիւն եւ
 կեանք: Եւ եմ հռմարտ որք: Եւ իսկ եմ
 Յարութիւն եւ Կեանք: Ա. Աւետ:» Իշխանա-
 կան ու պետական ետեր միայն Ան ունե-
 ցաւ որ ի սկզբանէ Բանն եր եւ Բանն եր
 առ Աստուած: Ա. Աւետ.: Ան հնաւուրցն եր
 ու պատգամողը. խօսողը ինք, պատգամողը

ու պարգեւոյր ինք վկան ինք. համարսու-
 թիւններու վկայոյր ինք «Ես վկայեցից
 վասն համարսութեան. Ս, Աւես. Տեր դա-
 տերուն ու դասասաններուն, օրերուն ու
 դարերուն: Ո՛վ մարդ քեզի կը մնայ յուշիկ
 մուշիկ կենալ այդ յայտնութիւններուն, վր-
 կայեալ համարսութիւններուն առջեւ պաս-
 կառ, որոնք հանդերձեալին մագաղաթեայ
 ոսկեգիր մատեաններու ծագեն ու եջերեն
 կը բերուին ու կը տրուին քեզի ու բոլոր
 մարդկութեան, վասն զի այդ կենսասողե-
 րուն ու կենդանի պատմութիւններուն իրա-
 պէս հմտանալու ու ըմբռնելու ո՛չ հմտու-
 թիւնք ունինք, եւ ո՛չ կարողութիւնք ու
 գիտութիւնք: Մեր հունաւոր ու սահմանաւոր
 մտքի հմտութենէն, կարողութենէն, գիտու-
 թենէն, աշխարհով համբարուած ծանօթու-
 թիւններէն, անձուկ օրջանակի մը մէջ
 պարուրած իմաստութենէն ու սահմաննե-
 րէն անդին շատ վե՛ր շատ հեռո՛ւնք կը
 մնան անհասանելի եւ անըմբռնելի: Ո՛վ
 մարդ դուն միմա՛կ հաւատա՛ եւ ընդունի՛ր
 Անոր համարիս ետերուն, կենսախօսիցը
 բանին. ինչ որ խօսեցաւ ինչ որ պատգա-
 մեց երկնքէն ու Իր մագաղաթեայ կեն-
 սազրէն եր: Ս. Աւեսարանով հռչակեալ,
 պատգամեալ սկզբունքներուն եւ հաղորդա-

գումքիւններուն նամարիս, թեթեւօրէն մի՛
 վերաբերիր ու թարգմանէ ու մեկնաբա-
 րանէ աշխարհի լեզունով ու մտով. միտ-
 ւիդ ու ահնոցդ ապակեայ չք կրնար թա-
 փանցել Անոր խորունկ ու ներհուն գա-
 դափարներուն յաւիտեանական մարդ.
 մեռնող աչիւր չեն կրնար զննել Անոր լոյ-
 սերուն լոյս եջերուն ու ողջ փառաւորա-
 թիւններուն. թափօր Հերմօնի վրայ ի՞նչ
 եղան Առաքելոց աշկունք...: Ամեն յոյսի,
 լոյսի, կեանքի հիմք Քրիստոս ինքն է
 ինքն եւ որ եկաւ եւ որ պիտի գայ լոկ
 քեզի համար, այո՛ քեզի համար Բեթղէմե-
 մի այրովք, քեզի համար երկնի գորու-
 թիւններովք ու փառքովք, օր մը. ու դուն
 օրին ու ժամանակին վրայ ո՛չ որոնայ ո՛չ
 թիւեր ու նշաններ բռնէ, միայն արթուն
 զննուէ, աղօթքի լապտերին իւր կանու-
 խեն հոգա՛. ու միտ պատրաստ ու Ան հա-
 լախօսին թէ Արեւոյդին, կամ կեա գիշե-
 րին ալ երբ գայ քեզ արթուն ու պատրաստ զննե-
 Յոյսդ լեցնող, լոյսդ շնորհող, կեանքդ զնող
 Որդի մարդոյն չք պիտի՞ վարձատրէ միթէ հա-
 լատարիմ ուղիդ աշխատութիւնդ, բարեպաշ-
 նութիւնդ. արթուն հսկումդ, եւ երկրորդ
 գալուստն ալ միթէ սուր համար չէ՞: Ո՛վ
 մարդ դուն լոկ ներկայով մի՛ գբադիր,
 տեսանելիներուն մի՛ տամադրէր ամբող-
 ջութիւնդ՝ գադափարով, նպատակով ու ի.

-տալով. այս իրական սեպուածներուն մի՛
 կապուիք ու կարծե՛ք. վասն զի եթէ միայն
 ստոնցմով վա՛յ ու հազար եղո՛ւկ, կարն
 օրերու ու կեանքերու ներկայէն ու տեսա-
 նելիէն աւելի անտեսանելիէն ուղղեցե՛ք ա-
 մեն հայեացք որ իր վրայ մշտնջենականու-
 թիւնը ունի: Յիսուս/ մեծ հեղինակին
 խոր հմտութեան ու գիտութեան համարիս
 յայտնութիւններուն ի սպաս եւ ի խոնարհ
 երկրպագութեան բաժին բերե՛ք հոգի ու
 կեանք ունեցող ու պարգեւող այդ շնորհ-
 ներուն երախտագիտական սիրտ կրեցե՛ք եւ
 պատրաստ եղի՛ք այն օրին, արժեքաւորն ու
 անարժեքը իրարմէ զատելու այն ժամուն
 եւ վնիւն, ուր յարդը ցորենէն պիտի
 զատուի. մին անշեջ կրակին տալու, միւսը
 յաւիտենական շեմարանին ամբարելու:

Յիսուսի երկրորդ գալուստը սոսկ նիւ-
 թին մի՛ կապե՛ք. կամ նիւթականացած տե-
 սողութիւնով ըմբռնել, ո՛չ ալ շօշափելի
 իրողութիւններով պատկերացնելու հիգե-
 րու հետամտեցե՛ք. այլ հոգիի լեցուկ հա-
 ռատեմբը եւ այդ տեսողութիւնովը տեսնե-
 լու ելե՛ք Որդին Մարդոյ ամպերու մեջէն
 եկած զօրութիւնով ու մեծ փառքով: Եթէ
 Պ. Աւետարանը մեր ակնոցը բնենք ու դի-
 տենք Անոր գալուստովը ինչե՛ր չեղաւ, ի՛նչ

հսկայ մեծ փոփոխութիւններ կրեց, ի՛նչ
 հոյակապ յառաջդիմութիւններ, քանի՛ ի-
 ռեն հետեւող անձնուերներ ու անձնուրաց-
 ներ, արդարութեան եւ իրաւունքի համար-
 մարտիրոսներ ու նահատակներ ունեցաւ,
 խաշը գրկող ու շալկող ի՛նչ գոհաբերներ,
 ու այդ նամբուն որչա՛փ հերոսներ տես-
 նուեցան, ի՛նչ աւերներ ու քայքայումներ
 կանգնեցան, գթութեան յարկեր, որքի՛ սու-
 ներ, ինկածներու, հիւանդներու, անկար-
 ներու ապաստարաններ, ուրկանոցներ, պա-
 լասներ շինուեցան խեղանդամներու, կոյ-
 բերու, ի՛նչ գերութիւններ ջնջուեցան, մար-
 դակերութիւն վերցուեցաւ, բաներ դրպ-
 րոցներու վերածուեցան, հաւասարութիւն,
 եղբայրութիւն, ազատութիւն քարոզուեցաւ
 ու կը քարոզուի եւ կ'աւետարանի ամեն
 կողմ ու պիտի յաղթանակէ, եւ դեռ ի՛նչ
 անհաշիւ ջանքեր ու անպատմելի աշխա-
 տութիւններ կը թափուին թուառութիւն-
 ները ամոքելու ու սփոփելու: Եւ Տակա-
 լին Ս. Աւետարանի պատգամագիրներու առ-
 ջեւ թերանաւասի՞նք եւ կա՞յ արդեօք մութ
 կէտ մը լուսաբանութեան կարօտ, եւ շրմ-
 բրունելու իրականն ու նշմարիտը: Մի՛
 արհամարհե՛ք, մի՛ անգոսնե՛ք, մի՛ խճբժե՛ք
 իրերը, զաղափարները եւ նշմարտութիւն-

ներք յաւիտեանս: Յիսուսի կեանքով ու
այն հաւատքով որ ձեզի բերաւ Ան ձեր
մէջ հիմք ունենալ, արեւելոյ մէջ խորան
հոգիւնոյ սեղան ուր հանգչած ու եկած
է իր գալստեամբ, թոյլ ու թող տուէր որ
անի, ուռնանայ բարձրուող երկարի ան-
վախնան ու անսահման միջոցին ու տե-
ւականութեան մէջ: Անոր հաստատու
բունին ու արձակուած մշտականաչ ուսե-
րուն, նիւղերուն շուքին, անուշ հովերու
գեփիւններու ծով ծիւցնին, երկնածին
շոյանին կենսածին, հովոցին տակ ձեր
խոնգենին առած սպասեցէք Այն գալուս-
տին Տիրոջ՝ Մեծ կեանքին, արթուն հոգւով,
արիւնթիւնով ու բարութիւնով լեցուն,
տկնով ու անկալութիւնով այն՝ այն
օրուան միւսանգամ գալստեանը նշմարի
հովութին, որ պիտի գայ իր ցուած ոչխար-
ները ի մի հաւաքելու եւ մականդեցնելու
յաւիտեանս գալարիին: Փառք Անոր
գալստեանը:

**ՕՐՀՆԵԱԼ Է ԱՆ
ՈՐ ՏԻՐՈՋԸ
ԱՆՈՒՆՈՎԸ Կ՛ՈՒԳԱՅ**

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴԻ ՇԱԲԱԹԻՆ ԵՐԳՈՒԱԾ ՇԱՐԱԿԱՆՔ

ԿԱՆՈՆ ԾԱՂԿԱԶԱՐԴԻ ԿԻՒՐԱԿԵՐՆ

ԳԱԼՍՏԵԱՆ ՏԵԱՌՆ ՅԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

.....

«Որ վերօրհնիս յաթոռս փրովքից, ի վերայ նրսիչ յաւանակի հանեցար, քարեքանեալ որ եկիրդ ի կեցուցանել:

Ուսի եւ ւե՛ք գյաղթական օրհնութեանցն ըզձայն. ւասուցանեմք քեզ քագաւոր փառաց ընդ տայսն օրհնաքանելով. քարե...:

Ովսաննայ ի քարձունս աշխուեա. քարեքանեալ եկեալ անուամբ Տեառն աշխուեա. եւ օրհնութիւն որ գալոցդ ես անուամբ Տեառն աշխ...:

Այսօր գանդակիզքըն բանն որ յաթոռ
փառաց ընդ հօր յերկրի երեւեալ տեսաք.
յրովքեական ձայնիւն օրհնեցոք. օրհնեալ
եկեալ անուամբ Տեառն:

Այսօր գոյով ի Բեթանիա քո ամենա-
գօր հրամանաւորդ ձայնեցէր Դագարու, եւ
դողացաւ Վահ. դրժոխք պարտեցաւ. ապա-
կանութիւն շուծաւ. կենդանարար Քրիս-
տոս կեցո ըզմեզ:

Այսօր գոյով ի Բեթանիա զքո զաշխար-
հակեցոյց սուրբ գյարութիրնդ յառաջա-
գոյն ծանուցէր անապականաբար կոչմամբ
զչորեփօրեայն ի թաղմանե կենդանարար
Քրիստոս կեցո ըզմեզ:

Այսօր գոյով ի Բեթանիա եքրայեցւոց
ճանկունքն յաջանցեալ առեին, զՄարիա-
մու զեղբայրն ի թաղմանե յարուցեալ որդ-
ւոյն Մարիամու. կենդանարար Քրիստոս
կեցո ըզմեզ:

ՕՐՀՆԵԱԼ Է ԱՆ ՈՐ ՏԻՐՈՋԸ ԱՆՈՒՆՈՎԸ ԿՈՒԳԱՅ

«Եւ եղեւ իբրեւ վերձեցաւ ի Բեթսիս-
զի եւ ի Բեթանիսս վօժ ի շեառնն ուր կոչի
Զիթենեաց, առաքեաց երկուս յաշակերտացն
իւրոց եւ ասէ: Երթա՛յք դուք ի գեղն ուր
հանդեպ վեր կայ. յոր իբրեւ վճակե՛ք, գա-
նիցե՛ք յաւանակ կապեալ, յորում ոք ի
վարդկանե՛ք երթե՛ք ոչ նստաւ. շուծե՛ք զնա եւ
սուծե՛ք, եւ եթէ ոք նարցանիցէ զձեզ թէ ըն-
դե՛ր շուծանե՛ք, այնպէս ասանցի՛ք զնա թէ

Տեառն իւրում պիտոյ է: Իբրեւ չոգան որ
 առաքեցանն. զՏիմ որպէս ասացն ցնոսա,
 կայր յաւանակն: Եւ մինչդեռ շուծանէին
 գլխանակն, ասեմ տարֆն նորա ցնոսա.
 Զի՞ շուծանեմ գլխանակդ: Եւ նոքա ասեմ,
 Տեառն իւրում պիտոյ է: Եւ ամիս ցնա առ
 Յիսուս, եւ արկին ցնալաւ հանդերձս եւ
 հեծուցին զՅիսուս: Եւ մինչդեռ երթայր.
 զհանդերձս իւրեանց տարածանէին զհանա-
 պարհաւն: Եւ իբրեւ այն ինչ վերձ եղեւ
 ի զառ ի վայր շերինն Զիթենեաց, սկսաւ
 ասեմայն յազնութիւն աշակերտացն ուրա-
 խութեամբ օրհնել զՍասունս ի ձայն վեժ
 վասն ասեմայն եղելոյ զօրութեանցն զոր
 տեսին: Եւ ասեին օրհնեալ որ գայ թագա-
 ւորդ յանուն Տեառն, խաղաղութիւն յեր-
 կինս եւ փառք ի բարձունս: Եւ ունեմ ի
 փարիսեցւոցն յանբոխե անժի ասեմ ցնա.
 Վարդապետ, աստեա աշակերտացդ քոց: Պա-
 տախանի ետ եւ ասեւ, Ասեմ ձեզ զի եթե
 դոքա յոեացեն, բարինքդ աղաղակեացեն: Ա-
 լեւ. յիս Դուկասու Դ. ԺԹ. հմր. 29—40»:

Սիօնի գագաթներէն, Սարօնի հովիտնե-
 ռէն մինչեւ Քեբրոնի բլրակները, դաշտակ-
 ները ու Մամբրէի կաղնեաց այգեփրո-

ուսածք եւ մինչեւ Միջերկրականի ծովա-
 փերը, Յորդանանի կծկտումովն ու լռու-
 թիւնովը, դրացնոյն մեռելութիւնովը մա-
 հաշունչ պատանք մը ու թմբիր մը ցր-
 ցնուած եր երեկ ու առջի օրերը, եւ ա-
 սով զերեզմանացած ամբողջ կենդանու-
 թիւնները Սաղիմեան: Այսպէս ցեց ու չեչ
 փաւերն ու ժայռերն իսկ ուլականց ու
 հիաստանչ թուփ ու թփուսներէ փեթուկուած
 ու փետատած, սարեր ողջոյն գեղազեղ,
 հազելայեղ կանանչներէ մերկացած, ծաղկի
 հարկիս հոյլերը համակ ու փանակ հող-
 խեղդ եղած, հովիտներ սարօն շուշաններէ
 ուրբացած, կաթնածին փակեալ կնքեալ աղ-
 բերակներ խորախոր մղուած ու խրած
 երակաց ու գրկաց մեջ. նիւք ու գիլք վա-
 դուց թագնուած ու թափնուած. եւ ձմերա-
 ցած ապրող, շնչած կեանք ողջոյն թանձ-
 րամած խաւարի ու ամալի ննժող թաթ-
 պանին տակ տուր ու տուր: Ահաւասիկ
 կեանքին անյոյս օրերը եւ մեռելութեան
 յապթող խապթոցը, ո՛ւր կեանքը տապանա-
 յին մերկ մերկութիւնը, եւ լերկ գորու-
 թիւնը ընդգրկած վաղուան իրականու-
 թեան մը անուրջը ու շուրջը կը յաժեւ ու
 կը պրպսէր եւ ո՛վ պիտի ցրէր ու պատ-
 տէր, ո՛ւրկեց պիտի գար խապթոցը կոտե-

բելու, պատանիք պատռեալու, երբզներն ա-
 նոր մկրտեալու ուժը ու յաղթանակը. եւ
 ո՞վ պիտի ձայներ «Արի եկ արտաք».
 Կեանքն անյոյս՝ յոյս Արեւն սղջուններ, շո-
 դովն անոր լուսաւորուէր, շունչովն ու օ-
 ծումովն սրբուէր, ու յստիկ կանգներ ամ-
 բողջ կենդանութիւն իրիկնաթաղ. Երբ՝ ա-
 րեւն իսկ կեանքի ու յոյսի այդ ահն ալ
 լուսալի ու լիալի, շէկ ու շեղ ամշկոս ու
 փախկոս փախաւ սալ կ'ուզէր իր վրայ խու-
 ժած ու սրդողած լօթիկ ու խեթիկ բախ-
 ու մռխաւ ամպերէն ու ամպերուցներէն, ս-
 բոնի սղջ երկինքն ու երկիր փռւլ ու կռւլ
 սալ կ'ուզէին. իրենց ազգի ազգի վիրիա-
 րի անաւորութիւններովը, մանաւանդ ի-
 րենց մեռս ու բոռս եւ մաղձոս երախնե-
 րովը, կլափել ու շողել կը ջանային
 յոյս, յոյս ու կենդանութիւն: Չայնէ՛, ո՞վ
 կենդանի բարբառ որ դառնով կը գո-
 ռաս ու ճիւղերնով կ'արձագանգես, կանչէ՛
 կռուակիդ ու զարունիդ, կենսունակ արե-
 իւնիդ ու օրերուդ ու արիւնիդ, որ եռայ
 գեռայ աշխարհի շորս ծագերէն շորս կող-
 մերուն բոլոր հովերուն կեանք ափսոս,
 յոյս հերժնչող սեր թագաւորեցնող: Ահա՛
 զարունի կեանքոս արտս յաղթանակը,
 պանծանիկ ու պարծանիք վեր երեւած է.

Կոյս ընծիւդս, երազ ու անուրջ իրական-
 նացած, գերեզմանի ու պատանի գերշի-
 սացած կեանքի ծրիւր ծղօսներ փրփրա-
 ցած, խռիւ խռնիսալ ծաղկազարդած են:
 Ծաղիկներու տունն է, գարունին տապաւանն
 է, կենդանութիւններու ծաղկաւառն է.
 մեռելութեան, ամայութեան ու խայթոց-
 ներուն վրայ յաղթանակի մեծ օրն է, Գա-
 րունն է...: Երկինք ու երկիր կը գնձան. վե-
 րը հրաժար գնդակը՝ կը խօսուրսայ, վարը
 դաշտը ու դուռան կը բռնուայ. բիւր ջա-
 ներ պղպլունն հոս ու հոն պսպղուն, արե-
 ւի լոգանալով սակալն հազ ու թաղ, հա-
 զար փռուածք՝ տասնեակ բանուածք ալ
 ծնունդ տուած են անհամար ու անբար-
 բառ սքանչելիքներու հրաշագան ու զար-
 մանագան: Լեռներ, գագաթներ անտառա-
 զարդ ու դրախտաբայտ կան ու սոնքան,
 ո՛րք բզգած ու սզգած մեղուաց պարեր
 ու երաններ, կապեն կապոց ու շարոց
 հունուճարէ, շահողքամէ, վարդ մեխակէ
 ապրիլ մեռնիմ ձիւն դեղնակէ եւ կաս
 կարմիր վառ հարսնուկէ, բաղեն ճիւր
 հաւքեն հիւր պատրաստելու հազար բիւ-
 րին, մեղրը սերին, մոմիկը յոյսին: Երա-
 մակները ծեփերուն ու ճեփերուն որոնք
 սարէ սար, թփէ թուփ կանչն ու երգն ու-

նին գարնան եւ գալալսր սիրս հոգեակ-
 ներուն, հիսխօսիկ, ախսօսիկ այս փե-
 րաւորներ մայր բնութեան առաւօտ լու-
 սոյն կ'երգեն, անվերջ մեղեդիներով սո-
 խակ խօսմակ՝ Ծաղկազարդը կը փառա-
 բանեն: Ծաղկազարդ յաղբանակի մեծ
 օրը, մեծաշուք, վեհաշուք հանդեսի մը ա-
 ռաւօտը. Շնորհալիի շնորհալի Առաւօտ
 Լուսոյին Արդար Արեգակին անցքը ու
 մուտքը յերուսաղեմ: Ո՛վ մարդիկ ու կեան-
 քեր, ելե՛ք, շապեցե՛ք, խմբաւորեցե՛ք ձեր
 շարքերը կուռ. ելե՛ք դիտելու ու տեսնե-
 լու ձեզի ծագող լոյսը օրուան անմահ ու
 լիան հերոսը, Արեւոյագնը Յաւիտենական-
 նին եւ Իշխանաւորը Տիեզերքին. «Ո՛վ է
 որ դիմեալ գայ յեդովմայ»: Ո՛վ է ան ո-
 բուն անցքին ովսանմաներ ունիս շրթնե-
 րուդ, որո՞ւնն են ձեռքերուդ նիւղերն
 արմաւենիի ու ոստեր ձիթենիի, Ո՛վ է
 Ան որ Տիրոջը անունովը կուգայ: Ծաղիկ-
 ներ նե՛տ, չգանե՛ ու սփռե՛ Անոր ամեն
 համբքաներովը ու տարածի՛ր փոխի՛ր պատ-
 մուհաններ ծիրանեզարդ ու հանդերձանի-
 ներ ասեղնազարդ անգին ու թանկզին:
 Սեղմեցե՛ք ձեր շարքերը ո՛վ հանդիսական-
 ներ ու հանդիսատեսներ, կրկնեցե՛ք աղա-
 դակներ Ովսանմա ի բարձունսին, այդ

ձայներ թող արձագանգեն Բեթփագէէն Բե-
 քանիայէն մինչ ձիթենեաց լեռներուն ու
 սարերուն, ուրսորներուն, ծործորներուն
 ու ձորերուն Գերսեմանիին, ու նեսուին
 ողջ գլխովն ու նիսովր Սիօնին, ոլորին,
 պսուսփին եւ ուղղուին մինչեւ գրկին ան-
 հունին շարփերուն իննեայ դասակարգե-
 րուն, Յիսնեայ է ան որ Տիրոջը անունովը
 կուգայ: Տեսէ՛ք ո՞վ է ան որ կ'անցնի ու
 աշտանակած է հեգ կենդանիին, Ան է
 այո՛, որ զարունը իր ափին մեջ ունի եւ
 կենդանութիւնը բռնէրուն մեջ. Ան է որ
 երկիւստն ու առջի օրուան ու դարերուն
 մեռելութիւնը կոխկռտելու, խայթոցը մե-
 ռելութեան՝ փառելու եւ կենդանութիւնը՝
 մշտնջենականացնելու ելած է, եւ կը բալէ
 խաչին աշտանակէն ու աշտանակէն պաշ-
 քամելու: Ո՞վ Դաւթի փալաք գնծա՛ ու
 պանծա զի քու Տերդ քեզի կուգայ այցի:
 Ո՞վ Սիօնի աղջիկներ ելե՛ք ու թափօր կազ-
 մեցե՛ք Փեսային ընդ առաջ. ու դունն ո՞վ
 սողմունեան սանաթ քու ալփովդ ու փալ
 քովդ, ոսկեծածփ գմբեթներովդ որ յաղթ
 պարծիս. բա՛ց դռներդ լայն որ մուտ գոր-
 ծե՛ք Տերդ Քահանայապետ, քեզի ազատելու
 ու ձերբազատելու կեղծ ու մեղծ ծառանե-
 րէդ, սպասարկութիւններէդ, որոնք չեն

խղնահարսած բու սրբութիւններդ ի վա-
նառ հանելու, փոխանակելու աւագակի-
այրերու, աղսոս մրոս շուկաներու, աղաւ-
նոցներու ու հաւնոցներու: Դուք ալ զըն-
րուիս կանանչներ, փրփուր ու գրգռու-
վարդեր նետեցէք Անոր ոտիցը առջեւ այն-
քան խնկաբոյր ու ուեսնաբոյր. զի Ան-
տէրն է յաւիտենական, քաղփն ու սանա-
րին, սրելին ու լուսնին, ոսկիին գարու-
նին ու կեանքին, որ կուգայ ձեզ ողջու-
նելու, պատգամելու ինքնագոր զօրութիւ-
նովը այն ամէնը, որուն կ'սպասէիր դա-
րեք ի վեր: Արեւն անոր փառքին ու կամ-
քին կը ցոլայ եւ հակքին արեայութիւն
կը շողայ. դիտեցէ՛ք անկուշտ, բնութիւնն
համայն ու բանական ամէն կը ցնծան
ու կը խայտան Անոր իշխանական այս
հանդեսովն եզական: Քանի՛ հեգ ու այն-
քան խոնարհ Արեան Իսրայէլի, նստած հե-
զուկ կենդանւոյն ունի լռուկ մռուկ ուն-
կնդրութիւնը բոլոր ձայներուն ու ցնծու-
թիւններուն իրեն ուղղուած բարձրագոյն
ովսաննաներով, ու Ան այդ ովսաննանե-
րուն ընդ մեջէն ի խաչ հան զդաին շեշ-
տիկ աւ շերտիկներն կը նստարէ: Անոր հե-
զութենէն ո՞վ դասեր պիտի քաղէ իր բու-
րասացած ամբարտաւանութիւններու խորե-

րեն. եւ խոնարհութեան օրինակէն քանի-
 նե՛ր իրենց գոռոզ ու սոնք բարձունքնե-
 րէն պիտի խոնարհին օրինակուելու: Ո՛վ
 կեանքեր ու հանդիսասեսներ փնջեր կազ-
 մեցե՛մ այն օրինակներէն եւ դժուր ըրե՛մ
 ձեր սեղաններուն ու հայելիներուն առ-
 ջել. Ան որ սերովքներու ու քերովքներ-
 րու թելերուն հանգչած, կը սլանար, ամ-
 պերու վրայ կը բազմէր, այսօր հեզուկին
 բազմած մուսք կը գործէ սանարին: Ան որ
 ի յաւստենից Քահանայապետ բաց ունէր
 դռներն արհայութեան եւ իր մուսքին դա-
 սեր ու կարգեր հրեշտակներու պէտերու
 ու զօրականներու ողջոյնի կեցած կը լե-
 ցնէին իրենց մեղեդիներու այնչափ հիա-
 նոյ՛ւ ու մելանոյ՛ւ եղանակներովը ու փա-
 ռաբանութեան ալիւններով եւ ովսաննա-
 ներով եւ երբե՛մ շշուկն ու փսփսուքը
 լռեցնելու կամ ի խաչ հան գդան հնչեցը-
 նելու. Այսօր Ան խոնարհաբար երբ կը
 քալէ սանարին, ահա շէմն ու սեմքսանարին
 լցուած է աղօթողութիւնով ու ապականու-
 թիւններով եւ ովսաննաներուն հետ ալ
 վաղուան ի խաչ հան գդան շղթայւորած:
 Ան այն բարձրութիւններէն, հրեշտակաւազ
 զնացե՛ն լոկ եեզի համար, բու փրկու-
 թեանդ բու ազատութեանդ համար այս-

չափ խոնարհած, դուռ դեռ լու սոնք. հր-
 պարս, յաւակնոս մտածմանդ ու գործե-
 րուդ մեջ անկաս կը շարունակես եւ քա-
 նի՝ մխրնուած ես խորը խաւար ներքի-
 նիդ ու իանի կեղեւած ու կուրցած աչերդ
 նշմարաւթիւնը տեսնելու ու ընդունելու,
 եւ նորէն կ'ամբարտաւանիս կ'ամբարհա-
 ւանիս անմեղներու բերաններն ալ լռե-
 ցնելու ու կը խրչիս ովսաննաներէն, կը
 գայթակղիս հեղուքեան յաղթանակէն ու
 ոխակալ ու դարանակալ կը սարքես որո-
 դայթը անմեղին ու գառնուկին որ իւ ոտ-
 քերովը կը փութայ արդէն գոհարանին:
 Ո՛վ անմիտ ու մեծամիտ կրկին քեզի հա-
 մար. բայց կոյրերը գիտե՞ն այնչափ աղ-
 ուորուքիւնը արեւին գեղեցկութիւնը գոյ-
 նին, ու ունի՞ն գոնէ փոքրիկ գաղափար
 մը լոյսին ի՞նչ ըլլալուն, եւ դուք ո՛վ առ-
 խարհի կոյրեր աշխարհեցե՛ք ձեր կուրու-
 քեանը վրայ, խաւարի որդիներ աչք ու-
 նիք ու չե՛ք տեսներ ազանց ու չե՛ք լսեր.
 ձեր փրկութիւնը. յոյսն ու լոյսը ձեր մո-
 տիկը ու չե՛ք կրնար շօտափել, ձեզի՝ իրեն-
 ներուն համար եկած է ու դուք չե՛ք ընդու-
 նիր. վա՛յ ձեզի, եղո՛ւկ ձեր ապերախսու-
 քեանը: Պաղեստինեան ժողովուրդը օրէն-
 քին ու տառին հպատակ, սաղիմեան շր-

ջաններովը ելած էր գարունին տօնը ծաղ-
 կավառ օրը տօնելու, կարմիր ծովէն ու
 նեղ օրերէն իր ազատ անցիկն ու փրկուե-
 լուն յիշատակին. խորհրդաւոր այս վայ-
 րին ու շրջանակին մէջ վաղ զարթնած ժո-
 դովուրդը, որուն արան շարան տողանցի-
 քաղէն դուրս համապարհի անցներովը
 խմբուած, գարնան տառտօտան հիւսաւոր
 պահը պիտի շնչէր ու պիտի բարեւեր
 բուն բուն հոյերն ու քայրերը այնքան
 սրբէնի ու բիւր խնկենի: Երեկուայ մե-
 ռելուկ հողմքի քմբիրէն, հիւժող մաշող
 խոնքէն, ամենօրեայ դատանի խոնջենի
 սպառիչ սաժանիէն ու սանջանիէն ընդ-
 վզած, փութացած էր ու կազմած հսկայ
 քափօրը անօրինակ ու անգիտակ: Թափօ-
 րը հարուստով ու ապաստով, ժառանգով
 ու անժառանգով. բախտաւորն ու պե-
 քախտը, զրկողն ու զրկուողը, անիրաւօր
 ու անիրաւունածը, բաղբէնին ու գիւղացին
 աւագն ու անաւագը, գեղ հառակն ու սր-
 խեղծը, յաղթանդամն ու խեղանդամը,
 մէկն ունեցողը ու յղփացողը, միւսը խղ-
 ցածն ու պատփածը, ննջուածները ու նրմ-
 լուածները ու ամեն ամենը հեւ ի հեւ
 տեղ ու համբայ բռնած էին գոնէ այն օ-
 րէն ու պահէն, բնութեան ձրի ու առատ

պարգեւներէն օգտուելու եւ զոմէ օր մը
 ապրելու պատեհութենէն ու հաւասարու-
 րենէն չը գրկուելու ու վայելելու: Փողո-
 վրդային խանդավառութիւնը ծայրագոյն
 աստիճանին կը հասնի, բանի արեւայա-
 շուք կարաւանը կը մօտենայ խմբաւորած
 ու խոնուած ամբոխին. ահա ոտեր ու ճիւ-
 դեր նորաբողբոջ արմաւենիի ու ձիթենիի,
 ձեռքէ ձեռք կը իլուին բանցուելով մայր
 արմատէն ու բունէն ու կը նուիրուին հրա-
 շափառ Մեծ Վարդապետին շէղաշուք բնու-
 րեան, Մեծ Վարդապետին վեհաշուք նրե-
 մարտութեան ու արդարութեան: Աննման
 ու անլրման թափօրը մեծ հանգիստութիւ-
 նով եւ ովսանահներու բարձրագոյն աղա-
 դակներով կը մօտենար Երուսաղէմին, եւ
 երբ Զիթենեաց լեռան գառիվայրին կը
 հասնին, ուրկէց կը տեսնուէր բազմաբ
 թագունույ մը պէս կը սիգար աւ կը պան-
 ծար արեւուն ոսկեցոյժներուն շակ սպի-
 շակ ու լուսեղէն ճանաչեալ պատմունա-
 նով այնչափ պանունազարդ, եւ ճանա-
 րին արծաթակուռ առճամակներու, ոսկե-
 նդի առճարակներու եւ ոսկեգօծ գազաթ-
 ներու հրափառ փառքն ու փալքը այն-
 չափ փողփողուն՝ արբեցումն ու գինո-
 վութիւնը կուտար բազմութեանը, որ ալ

աւելի նարբէիռ. ցնծաւթեան աղաղակնե-
րով օդը կը թնդացնէր եւ Սիօնը կը դղր-
դացնէր, Ովսաննա՛:

Յիսուս սակաւն ունէր պահուած շէր տար-
ուեր ո՛չ ովսաննաներէն խլացուցիչ եւ ոչ
ալ հանդեսի մեծաշուք շէրերէն ապ-
շեցուցիչ, ո՛չ ալ վաղուան ի խառն հան-
գդա-նէրու փափաւքներէն ու հեռանկա-
րէն զգածուած ու ցաւած երկիւղ մը կ'ու-
նենար- ալ միամիտ ու մեծամիտ ծողո-
վորդեան մը անզգաւ արտիւն, քարացած
հոգւոյն կամաւ կուրուքեանը յոյժ ցաւա-
գին վիճակին վրայ փոթորկած ու խռո-
ված լուռ երկու կարթիլ արտաք կը հո-
սեցնէր Աստուածային այսերէն գեսակներ
կազմելու դարերու աղետաբերեան ու ա-
պերախտութեանը լուացումին ու արքա-
ցումին նախար: Այս փոթորկած ու յուզ-
ուած պահուն իսկ դրսերեւոյթն Անոր խա-
ղաղ ու հանգաւս, հանգաւսօրէն ու հան-
դիսօրէն մուտք կը գործէր երուսաղէմ: Ան
Պատեքի տօնելու եւ նոր պատեքի հիմնելու
պարտաւորութեանը կը փութար ամենա-
մեծ ու եզակի գոհողութիւնով: Յիսուս
շատ խաղաղօրէն ու պայծառօրէն կը դի-
տէր իրեն ու դէպքերը բայց չէր վրիպեր
իր խոր ուշադրութենէն Տղայ հասարա-

կուրքեանը անգիտակից ու անզգամ յեղ-
 յեղուկ վիճակը եւ փոխակոշտած պատկե-
 րին շարժանկարը. ստոնք որ խաղալիքն
 ու մանկալիկն եղած էին. մեծամիտներու,
 անամիտներու սանդղանմաններուն ծանծա-
 դուս: Սա վիճակը այնչափ սղբալի, եւ
 մտայնութիւնը սգալի վեր կը հաներ մար-
 դուն անբարոյ կեանքը. աղտոտ եւ-ր այ-
 սօր պաշտել վաղը այրել, այսօր ուխտա-
 նայով արար աշխարհը դորդացնել վաղն
 ալ ի խաչ հան գգան պողոտայ, նկարագ-
 րի ի՛նչ ստրկութիւն բարձր ի՛նչ ապական-
 ութիւն: Անհուշ չէր խուսափեր այս
 պժգոտ ու սղեկոտ մեքենայութիւններու
 լարախաղացումները Յիսուսի հեռասեւ
 ու Երկնասեւ աչերէն, ինչպէս լսողութե-
 նէն սուր բոլոր փափսուք գիտոտ ու քե-
 նոտ եւ մզոտ բերաններէ թէ ինչո՞ւ ան-
 հանգիստ կ'ընէր վարդապետը, ի՛նչ սար-
 սափելի փարիսեցիութիւն, բայց անա-
 հարուածը կապարեայ որ ուժգին շշագ
 ու բաղիսեց անոնց գռեհիկ ու շուկայիկ
 եւ ամսեղուկ սին մտածումներուն. «Եթէ
 դո՛ւ լռեսցեն քարինդ աղաղակեսցեն:»
 Ովսանհաներու շարունակութիւնը նոյնչափ
 ու կրկնակ կը սրմտեցներ դպիրներ ու
 քահանայապետներ եւ կը գերագրգռէր նի-

ւաղամիսներ, բայց թաղմուսած իրենց փ-
 նախնորութեան ու աղուեսութեան որո-
 ջին մեջ գումամարթ երեսանեալ ու կեղծա-
 լորութիւնով կը մօտենային Տրոջը անու-
 նով եկողին, ովսանները ընդունողին մօտ,
 եւ կ'ըսէին Վարդապետ, կը լսե՞ս ասանք
 ինչ կ'ըսեն. որպէս թէ Յիսուս լսած չըլ-
 լար ասանք. «Ասէ ցնոսա Յիսուս, այո,
 չիցե՞ք ընթերցեալ ձեր ըն ի բերանոյ տա-
 յոց եւ սնդիկեցաց կասարեցեր գորհնու-
 րիւն:» Աւետ. ըստ Մատթեոսի Գլ. ԻԱ. հմ.
 16-17: Կարդացեր էին այս՝ ինչպէս շա-
 տեր ալ կը կարդան, բայց ուղիղ կարդա-
 ցա՞ծ էին. նշմարեալ ուսած էի՞ն, ու ըմ-
 բռնած, չէ՞ շատեր կը կարդան ու չեն սով-
 րիր, կը տեսնեն ու չեն տեսներ եւ կը լսեն
 ու չեն լսեր: Արդեօք չէի՞ն կարդացած ու
 իմացած թէ այս ամէնը որ կը կասարուեր
 դարեր առաջ դուշաւկուած ու մարգարե-
 ացուած էր. եւ այսօր ամենուն տեսողու-
 րեան ու լսողութեան առջեւ այնչափ ակ-
 ներեւ կը կասարուեր պայծառօրէն ու
 վսեմօրէն: Այս կասարուածներ դիպուածի
 արդիւնք չէին ո՛չ ալ տարակուսելի երե-
 ւոյթներ ու պատկերներ. Յիսուսի յանդի-
 մանութիւնը տեղին էր եւ բոլոր կուրա-
 ցածներուն, բայց միայն անոնց ու այն

օրերուն չէր, այլ այս օրին ալ ու ժողովրդեան բոլոր թէ՛ Չե՞ք կարդացէր, մահաւանդ այժմուս որ ունեայներու կարդացողներու կուս շարքեր կան եւ դասակարգէր՝ որոնք կարդացած են հասորներ արժեքաւոր, էջեր արժող մտերու, հին դարու իմաստուններու իմաստասերներու ընդարձակ գործերը, նոր դարերու գիտուններու նորանոր վարդապետութիւնները, բայց կարդացե՞ր են, կարդացա՞ծ է՞ք Այն՝ որ ներշնչուած ներարկուած ու նորոգիչ, սրբացուցիչ կենդանութիւն ունի ու կուսայ գինքը կարդացողին, եւ որ ինք երբեք ուրիշներէ ներշնչուած չէ եւ ո՛չ ալ ներարկուած. ինքնագոյ, ինքնաբուզի ու աղբիւր իմաստութեան ու կենդանութեան, ինք իր ներշնչողը: Ո՛վ կեանքէր, կարդացե՛ք այդ գիրքը նորոգիչ, իմաստացնող, տեսե՛ք հո՛ն հեմարտութիւնները դարաւոր, լսեցե՛ք ձայնին երկնային եւ ձայնակցեցե՛ք հետք անոնց ովսանաներուն բայց մտածումով, գործով, աշխատութիւնով, նշմարիտ երիտսնեակաւ ոգիով, աշակերտութիւնով, անկեղծ ու աննեղ հաւատով, կասարեալ զղջումով, վարուց բարուց վստիմութիւնով, եւ միշտ սրտի մաքրութիւնով, բարութիւնով ու սրբութիւնով:

Ո՛վ հանդիսականներ, ընդ առաջ փութա-
ցե՛ք ինձնեղ ինձնեկ կեանքին, ընդունելու-
թեան արժանի ու վայելուչ հանդերձնե-
րով եւ բնակութեան յատուկ հեգուկ ու
զառնուկ արտերով. ձեր ձեռներուն ունե-
ցե՛ք ոստեր ու նիւղեր արգարութեան նրո-
վարտութեան ծառներէն մշտադալար, կեն-
սալար, ձեր շրթները թող բարբառին Ով-
սաննա՛ն անդադար, Օրհնութեան աղա-
ղակները թող արար աշխարհ լսե՛, ու
մինչեւ երկինք բարձրանայ կեանքերու
կեանքին ուղղուած, աղաղակ մը անկեղծ,
արտաբուղխ, անխառն ու մաքուր շրթնե-
րէ, ոչ հայհոյսող ստող լեզուներէ, ոչ չար
ամբարտաւան ստող, մրտող, անհաւատ,
աշխարհապէս արտերէ:

Ո՛վ հաւատաւոր ժողովուրդ Անուր հա-
նապարհին վրայ վարդեր սփռե՛ք առանց
փութի ու տատակի, մեխակներ ու նու-
նուֆարներ նետե՛ք բոյրով ու թոյրով ան-
թաւա՛մ որ Անուր հայուածքն ալ կենդանի
վարդեր բուսցնե՛ք արփոյ ու բուրեցնե՛ք սու-
նացնե՛ք կեանքի անթառամ մեխակն ու շա-
հագրամբ երկնապանոյն, իրեն հաճող բնա-
կարանը կառուցանե՛ք բոլ արփոյ մէջ որ
բոլաւ «Ես յ՞ն հանգեալց, եթէ ոչ՝ ինեզս եւ
իխոնարհս» Աւետ.: Փութացե՛ք վարդա-

պէտքին, Քահանայապետին հանդիսաւոր
 գնացքին, նա կը գնա իր Տանարին, Դաւ-
 րի Որդին Դաւրի բաղաւթին, նա կ'եսապէ
 մեծ բոպէին եղական գործին, խաչով սա-
 հարն ու բաղաւթ փրկելու, կեղծիքներէ,
 աւազակութիւններէ ապականութիւններէ,
 որով խղզւած էր բոլոր մարդկութիւնը
 եւ պլշկոյւած. սուսն ու սասանը քաղա-
 ւորած, հեզն ու խոնարհը կոխկոսւած,
 արդարն ու հեմարիսը արհամարհուած,
 սրբութիւնը մաքրութիւնը ժանգոսած,
 ժանկառած, ապաննութիւնը, գողութիւնը,
 կապուտ կողոպուտը, խստութիւնը. բռնու-
 քիւնը օրինականացած: Քանի դուրս
 մարդկութիւնը այդ շալակին ծանրութեան
 տակ հեծեց ու իր ջանքերովն ու նրգերովը
 չը կրցաւ պրծիլ, այլ առաւել եւս մխր-
 ճուեցաւ այդ երկարեայ բեռներուն տակ.
 անա՛ւ պսօր կուգայ իր խաւազանովը
 մաքրելու ամենը բոլոր արտի տանարներէն
 ու արիւնովը զնելու անմասնակ փրկա-
 ցինով: Խոնարհեցէ՛ք ո՛վ քրիստոնէականը,
 երկրպագեցէ՛ք Անոր մուսքը Տանարին, ցըն-
 ծութեան, խնդութեան ալելուհին ու օրհ-
 նութիւնը ձեր շնորհապարտ արտերէն թող
 հեղուն ու զեղուն դաշտն ու դուռանքը
 Սաղեմին ու վերին Երուսաղեմին: Ովսան-

աններով յայտնեցե՛ք ու բարբառեցե՛ք ձեր
 արտինն ու հոգիինը այնչափ անկեղծու-
 թիւնով, անկեղծ խոնարհութիւնով. ըլլա՛մ
 գիտուն թե՛ տգիտ, իմաստուն թե՛ անիմաստ,
 ազնուական թե՛ ռամիկ, մեծ թե՛ փոքր,
 տաղաքի թե՛ ծառայ, աչք թե՛ կի՛ն, բազմաթիւ թե՛
 գիւղացի: Ա՛ն Տերոջը անունովը կուգայ որ
 ձեր օրհնութիւնն է, ձեր կեանքն է, կեան-
 քերնիդ զնոյն է. տաճարնիդ մահրոյր, որ
 աշխարհի հոգերով ու հոգարտութիւնով,
 աշխարհասէր ցանկութիւններով, շարին
 հակամիտութիւնով լեցուկ է ու եղծուած
 ու շատ անգամ աննախա՛յ դարձած, գոս
 ու հոս կապած, որդնւած ու գոբա-
 ցած: Ելե՛ք տեսնելու ո՛վ հաւատարմէր Ան
 որ կուգայ իշխանութիւն ունի բայց հե-
 ղութիւնով փայլ ունի ու կ'առնէ. անաղ-
 մուկ ու անտունն աւելու շողերուն ու
 ցոլներուն նման կը թափանցէ. կը հաճան-
 չէ, ծիր ու նիւղ կը նետէ մինչեւ խորը
 արտերուն ու հոգիներուն. չե՞ս առներ ու
 չե՞ս լսեր Անոր ոտնափայլերուն յուշիկ
 մուշիկ յառաջանալը, որ արտի դռներէն
 ներս կը փայլ խորանին ու սեղանին հոգ-
 ւոյն իր կերտածին ու կանգնեցուցածին,
 այժմուս ալ կը փութայ արբագործելու,
 ոսկեգործելու իր գեմամբը ու պատարա-
 գա՛ւր:

Առիսարհ ձեր բեռները չկրնար բեքե-
ցնել ընդհակառակն այնչափ հոգեւ ու
ցաւեր կը կուտակէ, անհասնելի, սին հա-
նոյքներու, փառքերու, վայելելու տենչին
հեռանկարներովը մտածումներովը ձեզ որ-
չա՛փ կը տառապեցնէ, եւ անվայել մի-
ջոցներու ու յնթացքներու կը մզէ ու ա-
նելի մը մէջ կ'ամբարտակէ, եւ դուք ձեզ-
մով այլեւս այդ ամբարտակումէն չե՛ք կրե-
նար ազատիլ. թող ու թող տուէ՛ք ո՛վ Ա-
նոր սրբիները հարազատներ, անոն Ան
կուգայ իշխանաբար անխնայ բակելու.
բանդելու ամենուր սրտի ամբարտակ դրո-
ները, ուրկից ներս մեղքի ու լանցանքի
մութ զննանները կամարակապ կապար-
եալ, այնչա՛փ զարշաքոյր ու մանաթոյր
դժոխք մը ծնած են ներսիդիներդ համակ.
Ան պիտի բակէ բոքէ բերդ պատերը խա-
ւարին, փսր փռուր լնէ փակ դռները.
եւ տապալէ անտէրը խորան ու սեղան.
մտելէն ու մարմնելէն. ամեն աղտոյն-
քիւն, զարշաքիւն, հիւանդութիւն պիտի
սրբէ. Այո՛ Ան իր տունը պիտի սրբէ ամեն
աւազակութիւններէ ու շուկայիկ գռեհիկ
վանառանցէ, ու դարձեալ մաքրուած իր
Տանարը պիտի նուիրագործէ: Ո՛վ քիս-
տնետներ, հաւատացեալներ, հարազատներ
յոսին կանգնեցէ՛ք, արթուն հսկեցէ՛ք, ծաղ-
կազարդեցէ՛ք փառազարդեցէ՛ք ձեր սրերը
զարուն կեանքով մը, վարդի կսկռնով,
շուշան հանդերձով միշտ զուարթ՝ զուարթ-
նոց Ալիւններովը Ռիսաննան երգելու:

ԳՐԻՍՏՈՍ ՅԱՐԵԱՆԻ Ի ՄԵՌԵԼՈՑ

ԿԱՆՈՆ Ս. ԶԱՏԿԻ

Այսօր յարեաւ ի վեռելոց փեսայն ան-
մարի եւ երկնաւոր քեզ աւետիք խորհրդեան
հարսն ի յերկրե եկեղեցի. օրհնեա ի ձայն
գրնծութեան զկասումս ին սիրովն:

Այսօր անճառ շոյսն ի շուսոյ շուսա-
ւորեաց զմանկունիս ին, շուսաւորեա ե-
րուսադիւ, քանզի յարեաւ շոյս ին Քրիս-
տոս. օրհնեա ի ձայն...:

Այսօր իսաւառն անգիտութեան հաշածե-
ցաւ երրեակ շուսովն. եւ քեզ ծագեաց շոյս
գիտութեան յարուցեալն ի վեռելոց Քրիս-
տոս, օրհնեա ի ձայն...:

Այսօր Զատիկ վեր գեմեաւր Քրիստոսի.
արասցուի զօն գրնծութեանք. նորոգեալս ի
հնութենե վեղաց ասելով. Քրիստոս յար-
եաւ ի վեռելոց:

Ընդ շուսանալ ձիւս շաքաթին կանխե-
ցին կանայքն ի գերեզմանն, ի խրնկել զա-
նապակսն մարմինն:

ԴՐԻՍՏՈՍ ՅԱՐԵԱԻ Ի ՄԵՌԵԼՈՅ ԵՒ ՅԱՐՈՒԹԵԱՄԹՆ ԻԻՐԱԿ

ՄԵԶ ԶԳԵԱՆՍ ՊԱՐԳԵՒԵԱՅ

«Եւ ի սխաշաքարոցն Մարիամ Մագ-
րադեանցի զայ առաւօտն ընդ արշաղայսն
ի գերեզման անդր, եւ տեսնէ զվեմն քարձ-
եաց ի դրաց գերեզմանին: Ապա ընթանայ
եւ զայ առ Սիմոն Պետրոս եւ առ սխա-
շաղերսն զոր սիրէր Յիսուս եւ առ
ցնուս. Բարձին զՏէր ի գերեզմանէ անսի.
եւ ոչ գիտեմք ուր. եղիմ զհա: Եւ Պետրոս
եւ սխաշաղերսն յառաջեաց ընթացաւ:

շխաղագոյն քան զՊետրոս եւ եկն նախ ի
 գերեզմանն: Եւ խոնարհեալ յետանկ զի
 կային անդ կտաւքն, քայլ ի ներքս ոչ ե-
 տնս: Եկն եւ Սիմոն Պետրոս որ քայր
 զկնի նորա եւ ետնս ի գերեզմանն, եւ յե-
 տին զկտաւսն զի կային անդ. Եւ վարչա-
 ղակն որ քր ի գլուխ նորա, ոչ ընդ այլ
 կտաւսն կայր, այլ ուրոյն ծաշեալ ի ձի
 կողմն: Յայնժամ ետնս եւ ձիւս աշակերտն,
 որ եկեալն քր յառաջագոյն ի գերեզմանն,
 ետն եւ հաւասաց. Զի չեւ եւս գիտիմ զգիրս
 թէ պարս ք նախ ի ձեռնէրոց յառնէր: Զո-
 քան զարձեալ առ ձիւնիսն աշակերտսն,
 քայլ Մարիամ կայր արկաւոյ գերեզմանին
 եւ շայր, եւ ձիւնդէն շայր, խոնարհեցաւ
 ի գերեզմանն. եւ յետանկ երկուս հրեշտակս
 ի ապիսակս, զի նստին ձի ի սնարից եւ
 ձի յանոսից ուր կայր մարմինն Յիսուսի:
 Եւ նոքա ասէն զնա Կին դու զի՛ շաւ: Ասէ
 զնա, Զի քարձին զՏէրն իմ ի գերեզ-
 մանն ասի, եւ ոչ գիտեմ ուր եղին զնա:
 Զայս իբրեւ ասաց, դարձաւ ի թիկունս
 կոյս, եւ յետանկ զՅիսուս զի կայր, եւ
 ոչ գիտէր թէ Յիսուս իցէ: Ասէ զնա Յի-
 սուս, Կին դու զի՛ շաւ, զո՞ իմնորեւ: Նա
 այնպէս թուեցաւ թէ պարսիգական իցէ,
 ասէ զնա, Տէր, եթէ դու քարձէր զնա ասա

ինձ ուր եղի՞ր զնա, զի ես սունից զնա: Ա-
 սե զնա Յիսուս, Մարիամ: Եւ նա դար-
 ձաւ եւ ասե զնա Եբրայերէն, Բաքունի,
 որ քարզնանի Վարդապետ: Ասե զնա Յի-
 սուս, չի՞ վերձեցնար յիս, զի չեւ եւս եղ-
 եալ եւս սո Հայր ին, այլ երթ դու սո
 եղբարսն ին, եւ ասս զնոսս, Եղանեմ ես
 սո Հայրն ին եւ սո Հայր ձեր, եւ Աս-
 նածն ին եւ Աստուծ ձեր: Գայ Մարիամ
 Մագքաղենայի եւ սրտսե անկերսացն եթե
 եսես զնա Տեր. եւ զայս ինչ ասաց զնա:
 Աւետ, ըստ Դուկասու Գլ. Ի. հմբ. 1—18»:

Իրաւամբ պանծալի տն, բիւր յիշա-
 սակաց եւ հազար սխաւանաց արժանի, ու
 փառաւոր այս տնին քանի՛ աչեր, որքա՛ն
 արեւ եւ ի՛նչ հոգիներ եւ քանի՛ տարիներ
 ըով ու դարերով դեպի վեր հորիզոններէն
 շատ անդին, ծիրերէն ու ծաւալներէն շատ
 վեր նայեցան անդադրում ու անհատնում,
 սպասելով մի հրեդէն եակի, մի հրաշա-
 փոյ մագաղաթեայ պատգամագրի, որ զար
 ու լեցներ այն պակասը խորախոր, որ
 ամայի ու անապատի ընդարձակութիւն մը

աղօսեւ եւ. կ'ապասեին հրաշալի. սքան-
 չելի, հգօֆում իշխան Մանկան մը. երկ-
 հալի խորհուրդներով, թափնողի գաղտնի-
 ներովը իմաստնացած ու միշտ Աստու-
 ծացած, որը պիտի հրաշագործէր մարդիկ-
 ներու փրկութիւնը, պիտի յայտնէր աշխար-
 հի ազատութեան սքանչելիութիւնը. հգօ-
 րապէս պիտի յաղթէր բոլոր բռնակալ տի-
 րապետութիւններուն եւ պիտի տիրէր ամեն
 հոգիներու: Այն' կ'ապասեին գաւարթուն-
 ներու. որոնք նախապէս գային հռչակեին
 նոյն այն Հգօրը, Հանդերձեալը. Անոր Աստ-
 ոածալին պաշտօնին ամբողջութիւնը,
 կեանքերու յոյսն ու լոյսը: Այն' հոգեխիղ-
 ու արտաքին կ'ապասեին իրականացած
 տեսնել այն տղերք որ ողջ Տիեզերք մը
 կը պարունակէր իր մեջ. «Սա է որում
 աշխարհացաւ»: Բայց ամեն սիրտ ալ կ'ապա-
 սե՞ր նոյն այն իշխանին, սքանչելիին.. ո՛չ.
 եւ կամ շատ շատ տարբերութիւններով ու
 այլ ազնկալութիւններով. կ'ապասեին որ
 Ան գար ու յագուրդ տար իրենց աշխար-
 հալին փառալի *Էսին* ու *Դրին*. կ'ապա-
 սեին թէ գար իբրեւ աշխարհի ինքնակալ
 ու գահակալ, թագ ու գահ ժառանգէր,
 անգամ մըն ալ Եբրայական Աստիճի, Դաւ-
 թի Սիօնը Սողոմոնի փայլը փառաւորէր,

ու սիրապէս, միայն աշխարհի տես-
 կէսէն մարդիկներու հայեցակէսէն: Կ'ապա-
 սէին դեռ թիւով քիչեր, որոնք յիշուի ծա-
 րաւի էին ու հօթի այն կեանքին որ կը
 կարօտէր փրկագործութեան, երբ անառա-
 կը, մոլորածը, ժանգոտածը երբեակ ինք-
 նասպանութիւնով անմահ կեանքին մանր
 ծնուցած ու անուցած էին: Ի՞նչ էր Յարութիւնը,
 եթէ ոչ փրկագործութեան վերերե-
 ւումը, սրտակի յայտնումը. եւ ի՞նչ էր
 փրկագործութիւնը եթէ ոչ համարժեքեան
 յառնումը. «Ձի վկայեցից վասն համար-
 ժեքեան»: Շատ դարեր առաջ ու վերջ
 մարդն ու մարդկութիւն ջանալ, ու դեռ
 չէ՞ն ջանար, այս հարցին հագրսիւ պա-
 տասխանելու, եւ շատ անգամ պատիպաս
 հերձ ու մերձ գիրար հաղատող, մեկզմեկ
 չեզոքացնող պատասխաններով ու համբա-
 ւանումով եւ կրկին նոյն այն վիճակին մեջ,
 բայց եւ ոչ մին կրցաւ ու պիտի կրնայ
 մնալ նոյն այն դիրքին ու պատկերին
 վրայ եւ ընդունելութեան արժանանալ,
 բացի յաւիտեանական համարժեքեան վկա-
 լէն, որ ինքն իսկ Յարութիւնով դա՛ւ ա-
 պացուցուց: Գիտական հմուտ վարդապե-
 տութիւններու, իմաստասիրական պերճ
 գրութեաններու ու բարոյներու, կարողա-

գոյն վարդապետսոյներու եւ հսկայ աշխատողներու ձեռքով հրաւեցներ ու ստանշելիքներ եւ գիտական արհեստներ ու արհեստներ այնչափ կատարելութեան հասցունած ու գործունած թեւ, եւ սակայն այսօր կը խոստովանին նոյն խոստովանութիւնը թէ՛ որչափ համարժեքեան համբուն վրայ կը գտնուին, նոյնչափ ալ հեռի են բուն աղբիւրէն ու աղբէն: Չե՞նք հիշար, չե՞նք ապշիր ու թովիր եւ հմայիր բնութեան ու անոր հրաշագեղ գեղօրէիցը վրայ, ու հապա՛ որչափ անոր հարուս ու նոյն բուսական, կենդանական արտադրութիւններուն, որ մեզ կը հետաքրքրէ ու կը շահագրգռէ, եւ նոյնչափ կը յագեցնէ եւ կը յոգնացնէ, բայց եթէ ուսումնասիրենք եւ խորը խուզարկենք, բաժան բաժան ընենք, հնարենք. կրկնենք ու պարզենք եւ վերջապէս միութեան ու կազմաւորութեան եւ բաղադրութեան կանոնները գտնենք, պիտի կրնա՞նք գտնել թէ ի՞նչ է գորութիւնը որ միացուցեր է, ի՞նչ է միութիւնը որ յառաջ բերեր է կապն ու ներգաճակութիւնը ամբողջութեան: Ու երբ այսպէս համարժեքեան, գորութեան ու խկութեան առջեւ պիտի մնանք անգոր ու անգիտակ, եւ մեր մարդկային ուղեղով

ու հայեցողութիւններով չը պիտի կրնանք
 մինչեւ հոն հասնելու ու թափանցելու
 աստուածային տոնուն գաղտնիքներուն,
 ահա լուծուած հրաշալի ու ճիշդեղան
 գաղտնիքին առջեւ կենանք պասկառ, ու-
 սանող, աշակերտող, բնորոնող ու վայե-
 լող «Քրիստոս յարեալ ի մեռելոց եւ յա-
 րութեամբն իրով մեզ զկեանս պարգե-
 ւաց»: Ճշմարտութեան վերերելունն չե-
 րայ ինչ, եթէ ոչ խզեալ կապը վերսին
 զօդել միացնել, արտաքին կեանք ներքին
 կեանքին հետ համեմատեցնել, հաւատա-
 րել, մարդը որ ինկած էր երկնային բարձ-
 րութենէն կրկին բարձրացնել առ Աստուած:

Ո՛վ կեանք ո՛վ մարդ ու մարդկութիւն,
 զարնան մեղեդին երգէ սոխակներուն հետ
 վերընձիւղած կենդանացած անսառներուն
 խորքին ու բարձրութիւններու կտրմե-
 րուն, երգէ՝ ծաղկանց վառ ի վառ ու փառ
 փրթած, կոկոններով ու թռչներով՝ այնչափ
 քննոյժ բացուածքներուն պլլուած, մեղե-
 դին եզական, ու վերնական Քրիստոս յար-
 եալ ի մեռելոց, կեանքիդ թսկութիւնն ու
 զոյութիւնը, հաւատքով աներկմիտ յոյսով
 հաստատուն, ոիրով անխառն: Կեանք որ
 կայ եւ կ'ապրիս, ամենագոր ապացոյցն
 է Քրիստոսի յարութեանը, այնչափ փառե-

րով, անչափ ապացոյցներով եւ վկայու-
 թիւներով Էապացուցուած է որ նմանը-
 չունի. բայց բոլոր պատմութիւնները, երբե-
 բոլոր դեպքերը- աչիդ առջեւ պատկերե-
 բոլոր դեպքերը պիտի կրնա՞ն գտնել պրպը-
 տումներուդ մեջ իրողութիւն մը, կատար-
 ուած դեպք մը, եւ դեպք մը որ այսչափ
 զօրանոր ու փառաւոր ապացոյցներ ու-
 նենայ հաստատութեան ու համարտութեան:
 Յիսուսի յարութեան դեպքը իր թուական-
 նով կատարեալ իրողութիւն մըն է. նրե-
 րիս ու պատմական, ժամանակագրական
 քննարձակ տեղեկագրութիւնով կատար-
 ուած իսկութիւններով ապացուցուած: Այս
 մեծ տօնին իրական պատմութիւնը այնչափ
 ամուր հիմներու վրայ կառուցուած եւ առ-
 տարակած է որ զայն տարսելու ու հիմն
 ի վեր քանդելու ո՛ր եւ է փորձ տղայամտ
 թիւն պիտի ըլլար, ու այս ունայնամիտ
 փորձերը շատ շատերը շատ օրերու ու դա-
 րերու մեջ փորձեցին, տփեցան, գրեցին
 քարեր նետեցին, ստեցին, ամբոխավարեցին
 բայց Անոր արեւափայլ իրականութեան,
 համարտութեան առջեւ մղեղի պէս ցրն-
 դեցան ու ցրուեցան ու մեծ այդ յաղթա-
 նակին առջեւ սմեցան. այդ ապարդիւն
 փորձերը կը նմանի հսկայ բերդերու կո-

պերուն Բարեւ ցեղեղ եւ սպասել որ քեր-
 դր ճեղքուածքներ ունենայ. ի՞նչ անմտ-
 քիւն: Երբ աշխարհի գոյութիւնը տեսնե-
 լիօրէն, շօշափելիօրէն իրականութիւն է,
 ու անոր հոլովումին մեջ դեպքերն ու ա-
 նոնց շարքերը բազմաթիւ տեսարաններով,
 անթիւ կենդանութիւններով, իրերու քն-
 թացքներով նոյնը, ուրեմն ի՞նչպէս տարա-
 կուսիլ, երբ՝ ան ալ որոշ, յստակ, մեկին,
 իրողութեան մը վրայ, որ լոյս ցերեկով
 տեղի ունեցաւ, գործուեցաւ ու հռչակուե-
 ցաւ ըւ վկայ եղան տարաւ աշխարհ մար-
 դիկ ու երկիրներ եւ չորս ծագեր, բարե-
 կամ քե՛ր թեմամբ ալ աւելի ու կատարի
 տեսնելով, դիտելով ու լսելով: Փամանա-
 կակից պատմութիւնը, պատմագիրը, աւան-
 դութիւնը բարձ. կեանքը զարմ տրձանա-
 գրեցին Յարութիւնը կեանքին, Քրիստոս
 Յարեա՛ւր. ու այս՝ բոլոր կեանքերուն
 համարիս եւ լեցուն իղձն ու բունն փա-
 փաքը կը կազմէ, ու ամենը կը ձգտին
 շուրջն այդ իսկութեան փաթթուելու, բո-
 լորուելու բոլոր հոգւով, ողջունելու Այն
 որ Ես եմք հռչակեց: Այո՛ ամեն հոգի
 Վենամայայս ու երգ մեղեդւոյն ու անոր
 քնարայար քրթոււմներուն առջեւ ցինձ,
 պար, խոնարհութիւն ու երկրպագութիւն

ունի արեւ բոլորս ալեւորներով եւ երբե՛ւ
 տարակոյսի, թեւանաւասի թելեր: Քրիստոս
 Յարեաւր ո՛չ միայն Աստուածաբանական
 վարդապետութիւն, ո՛չ ալ լոկ երկնային
 հրաշայի՛մք եւ կամ սոսկ Աւետարանա-
 կան յայտնութիւն եւ բերնէ բերան աւան-
 դութիւն էր, այլ նախաբի՛ս իսկական բա-
 ցաձակ կատարուած իրողութիւն մը, որ
 տեղի ունեցաւ Դաւթի բաղաւթին մէջ, ուր
 Յարուցեալին ամենամեծ եւ ամենակա-
 տարի թշնամին Կայեափան իսկ ըսաւ՝ ի
 գուր խոշոր տապանաբար մը դրի Նազով-
 բեցւոյն զերեզմանին վրայ, ի գուր պա-
 նապաններ կանգնեցուցինք, եւ մատնեաւս
 ալ կնիեցի Ան յարեաւ: Հերանոսաց մեծ
 առաքեալը Պօղոս խիզախ այդ գործիչը
 որ առաջ թշնամի մըն էր կրէս ու գրեգ-
 ոս ու հաղածելու մէջ առաջինը եղած,
 սակայն լոյսին առջեւ խոնարհած եղաւ
 Մեծ Քարոզիչը Յարութեանը, եւ Յարու-
 րեան վարդապետութեան հանդէպ խա-
 ւարամիտներու յայտնած մոլար կարծիք-
 ները, գաղափարները ցրելու համար, ոչ
 մի ապացոյցի, ո՛չ մի փաստի կը դիմէ,
 այլ մի միայն հիմնուած Քրիստոսի Յա-
 րութեան վրայ, իբր աններեղի անվիճելի
 նախաբանութիւն Քրիստոս Յարեաւր, ու մե-

ու ե ներք յարուրիւն պիտի առնենք քառ-
 զեց, գրեց աւետեց ու փառաբանեց: Ան-
 կը կրցա՞ւ ըսել այնչափ հաստատօրէն թէ
 Յո եկալ որ կեանք ունենաւ. մէկը ունե-
 ցա՞ւ յաշխարհի մեղքերուն թողութիւն
 տալու. ստանիս յաղթանարեւոյն գորու-
 թիւնը. իշխանութիւնը՝ Ղազարոսը գերեզ-
 մահէն կանչելու, եթէ Ան կեանքէն շնոր-
 հող չէր, ի՞նչպէս կրցաւ կեանք շնորհել
 նորէն. Յիսուսի յարութիւնը ուրանալ
 կեանք ուրանալ է. կրցա՞ւ ըսել թէ ա-
 րեւը գոյութիւն չունի, ինչպէս եւ միլիո-
 նաւոր աստեղց պլպլանքը. Տիեզերք կերտող
 մը, ոյժ մը այդչափ տանդ. անգո՞ր պիտի
 մնար մահուան հանդեպ ու չը պիտի՞
 կրցար կեանք տալ: Մահը վերագրել կեան-
 քի մը որ Աստուծոյն էր կարելի՞ էր միթէ:

Հաւատացեալ ժողովուրդ մայի՛ դեռ
 չորս դիդ ի՞նչ եւ որչափ ապացոյցներ
 կան իրական ու տեսական յառե՛ աչ-
 կունքի միջեւ ուր որ տեսողութիւնը իր
 տեսողութեանը անգորութիւնը խոստ-
 վանի, տե՛ս ո՞ր կողմից չրկալ կեանք եւ
 ի՞նչ թագնուածներ այսօր յարութիւն չեն
 առած ու չեն առնէր. բայց դուն տակա-
 ւին կը թերահաւատի՞ս երկմտութեան ծան-
 ծաղուսքին, անհաւատութեան տոբո՛ւս լի-

ներուն խրի, ու խղզուի՞լ կը փափափիս,
 մի՛ տարակուսիր մի՛ խաբխափիր անյու-
 սուքեան ու սոսկ թաղուի խաբուսիկ
 պատմութեան մէջ. մահուամբ մահ-
 ուան յաղթող առաջին պտուղը յարու-
 րեան, կը գոչէ ի յաւիտենից Ես եմ Յա-
 րութիւն եւ Կեանք: Տե՛ս. կեանքերն ու
 յառնողները ողջ մեռելութիւններէ: Հարս-
 նափող լեռներ ցոյց տուեր են իրենց պաա-
 կազարդ գլուխներ, ու նոյնչափ իրենց
 լանջեր, ուր յարութիւն առած են երեկ-
 ուան ու մահուամբ մեռնողներ. կանանց
 ասուի *սանթրիներով* սարեր ու կողեր
 փրփուր փնջակներով եղեմացեր են, *զըմ-*
բուս փայլերով ու ծամ վարսերով հո-
 վիտներ մանկացած, դաշտեր երիտասար-
 դացած անթիւ պշտանով ու կեանքով
 յաղթութիւն ու յարութիւն հռչակած ու
 ցուցադրած են: Էգուց տեղի տուած են
 երկնակամարէն արմատ ու նիւղ նետած
 մեզ ու մշուշի երիզները ժառանգորդ ու
 մահաբոյր. երբեմնի շիջած ու գունաբեկ
 տեսք արեւին ու պարսպածին, կենսու-
 նակ ու վառ գոյնով մը հսկայացեր է:
 Ի գուր ձմեռ ու մահ իրենց պաղ ու սառ
 շիթերով ու դազադով մեռելութիւններ
 արտասուեցին, եւ լուրջ ամպեր իրենց

դեզերով պատանֆներ կապեցին կապոյս-
 աստղազարդ կամարին: Եւ ի գուր շէ՞ երբ
 պարապ մտածումներ, խօսումսմներ, քն-
 քայցֆներ ու մանկամիտ եւ սնամիտ փաս-
 տերով ապացոյցներով, արարֆներով կ'ու-
 զենֆ բաներ մը լռել. փգուն յենալ մը
 զտնել պատանֆելու համար ողջ նշմարսու-
 քիւններ ու յայտնի եւ նոյնիմֆն աստու-
 ծային յայտնութիւններ, երբ անունի արեւի
 նման յայտնի, յստի կենդանի իսկութիւն-
 ներով ամեն օրուան համար կը ծնին,
 եւ յարութիւնն ու կեանֆն են բոլոր կեն-
 դանութիւններու: Յարութիւն ու Կեանֆ,
 գոյգ մը գոհար բառեր. որոնց ի խնդիր
 բանի՝ միլիոններ շեն երկրպագեր ամեն
 օր: Յարութիւն ու Կեանֆ ի՞նչ հրապու-
 ժիչ բառեր մանաւանդ այն օրէն երբ ան-
 մեղ զառնուկի մը, խաչի գոհի մը արիւ-
 նովը շաղախուեցաւ արբուեցաւ եւ՝ յա-
 թանակով մեղի կեանֆ պարգեւեցաւ: Եր-
 կու բառեր իբրեւ շաղկապուած, գրե-
 թե նոյնացած: Անմտանալի բառեր, ո-
 ռոնֆ իրենց մեջ ունին վեն ու վսեմ այլ
 կեանֆ մը որչափ սուրբ, նոյնչափ նուրբ
 որչափ հիացիկ, այնչափ թափանցիկ շո-
 դանֆներ ու ցոլցանֆներ բոցավառ արեւ-
 ներու, հիալառ լուսնակներու արեւայ ու

դժխոյ վերկենդանութիւն մը անհասնում:
Կեանք՝ ապրելու նշանաբանը, Յարութիւն՝
կեանքին անվախճան նշանաբանը: Կեան-
քը մեզի պէտք է խորհիլ տայ թէ՛ ան ըս-
տոյդ նշանակութիւն մը ունի, եւ այդ նշ-
անակութիւնը զմեզ կը պարտաւորէ շատ
մը որոշ իրականութիւններու տեղեակ ըլ-
լալու, կ'առաջնորդէ մեզ գիտակ դառնա-
լու պարտքերու, որոնց կասարումին մեջ
կրնանք բաւարարութիւն գտնել կամ նշե-
մարիտ յագեցումը կեանքի պահանջներուն
եւ ոչ թէ սողումունեան այն մտածումին ու
գրուածին թէ կեանքը պիտի անցնի հովի
մը պէս: Կեանքի իրողութիւնը իր տեւա-
կանութիւնովը իրողութիւն մըն է այնչափ
որոշ, որչափ մեր շուրջը կան, բոլորած
են եւ կ'ապրին կարգ մը անմեռ իրողու-
թիւններ, եւ որոնց վրայ տարակոյսի չիք
մը իսկ պիտի հրաւիրէր մեր վրայ ծաղը
ու ծանակի բաժին մը: Անոնք որ կեան-
քին վրայ կը նային իբրեւ ունայնութեան
մը, կամ անցնող բոլորովին ոչնչացող իրի
մը, շնչաւորի մը, անոնք անանկներ են
որոնք կեանքի գրգռ միայն մէկ երեսը
կարդացեր են, եւ կամ սոսկ աշխարհայ-
նացած աչքերով դիտողներ են եղած, եւ
այնպէս ըմբռնած թէ կեանքը աշխարհին

մեջ ու լոկ աշխարհով վերջացած մը նման
անասնական կեանքի: Այսպիսիք ըմբռնող-
ներն ու հաւատացողներն են ունայնու-
թեանց ու սոյնգունակ վարդապետութիւն-
ներու. բայց թող լսեն կարդան ու կար-
դան «Երկինք եւ երկիր անցցեն եւ բանք
իմ մի անցանիցեն: Աւետ.» «Ես եմ յարու-
թիւնը որ հաւատայ յիս թեպէտէ մեռանի
այլ կեցցէ. Աւետ.»: Ասանկ կեանք մը
կրնա՞նք ունայնութիւն ընդունիլ, եւ կամ
կրնա՞նք իսկ մտածել կեանք մը որ ի յաւի-
տենից կեանք պարզեւոյ ու ապրեցնող
ի՞նչպէս պիտի կրնար մեռնիլ ու մեռնե-
լուն ի՞նչպէս չը պիտի կրնար յարութիւն
ստնել ինքնագոր: Իրաւ է թէ մարդիկ կը
սիրեն ու աւելի ալ կ'ախարժին եւ ի-
րենց բնաց ու հանոյից շատ բաղք կու-
գայ այն վարդապետութիւնը. (ունայնու-
թիւն) երբ իրենց անհաշիւ ու անբարոյ
գործերը ըստ իրենց փափաքանաց պիտի
երթային թաղուիլ այդ ունայնութիւննե-
րուն մեջ անդատասան, բայց ասանկնե-
րուն կեանքը խոտովանութիւն է շարու-
նական տարաւոր մը ողբերգական ան-
խուսափելի վախճանի մը: Ասանկներ եր-
կինք չունին ինչպէս ոչ ներկայ ու ապա-
գայ. մեռնողական երկչոտները մահէն, ո-

բովիեհեա մահեն անդին նիւթ չը կայ նիւ-
 րն է մինակ անոր կեանքին պարփակող
 բոլորող ոլորտ: Բայց չե՞ որ իրականին
 ու գործնականին եւ նշմարտին մեջ հակա-
 ռակն է, ինչպէս որ մեծ, գովեալ յաղթա-
 նակող կեանքը շեշտեց ու պատգամեց
 «Զամենայն գոր ես ցիս Հայր ոչ կորուսից
 ի նմանե եւ ո՛չ մի: Աւետ.» Բան մը չը
 կայ որ կորսուի որ Հայրը անոր տուած
 էր ու անորն էր, եւ որուն համար եկած
 էր. կորսուածը գտնելու, ժառանգածը սրբ-
 րելու, մեռածը ողջնցնելու: Յարութեան
 իսկութիւնը, վարդապետութիւնը կենդա-
 նութեան եւ կեանքին նիւթն է, որուն վրայ
 կեցած է կեանքին ոգին անմահութիւնը,
 ու ասանկ վարդապետութիւն ու իսկու-
 թիւն ու վեպ՝ բար ապահովութեան դեռ
 ո՛չ մեկ ուղեղ, ոյժ, գորութիւն, եւ ո՛չ մի
 դարու մեջ եւ ո՛չ մի անհատի չէ տուած
 բացի Մարդու Որդիէն, Բանէն, որ եւ ինքն
 էր անկարօտ ապահովութիւնը մինչեւ
 ց'յաւիտեանականութիւն: Ո՛վ հաւատաւոր
 ժողովուրդ գնա՛ ի տունջեան, գնա՛ առ
 լոյսն ու լոյսն քալէ մեծ տօնին այն յարու-
 րեան որ քեզի բոլ մեղքին գերիացած,
 ստեղծած ու մահացած վիճակիդ ազա-
 տողն ու փրկողն եղաւ: Դա բոլ կեանքն է,

Բու ջահն ու փարոսը եւ դէկը. զի դու
 նիւթականացած աշխարհին մեջ անդէկ
 նաւու մը հանգոյն ես, երկմտութեան, քե-
 րահաւատութեան, նիւթապատշտութեան ա-
 լիքներ դեմդ խօսացած են, եւ կոհակներ
 ամեն լեռնացած, աջդ ու ձախդ խարակ
 ու խուք կուտ կ'ըսի քեզի խորսակել ջարդ
 ու փշուր ընել կ'ուզեն, ու դուն ինքնա-
 կորոյս ու մոռաց. ու դարձած խելայեղ
 փրկութեան նամբու մը կը նայիս, ո՛հ
 աչերդ վեր հորիզոնին ուղղէ առաջնորդող
 աստղին որ քեզ քանի նաւահանգիստ ան-
 կորուտ, առանց այդ աստղին իսպառ
 կորսուած մըն ես: Ո՛վ հաւատաւոր Յա-
 րութեան տօնը փառաբանէ, Կեանքի երգը
 երգէ Աւետիսը կրկնէ Քրիստոս Յարեա՛ւ...
 Յարութիւնը Անոր բարութեան յաղթանակն
 էր, յուսոյ կէտը՝ այն օրէն ի վեր երբ չա-
 րին տիրապետութիւնը այնչափ ննջած էր
 խեղճ ժողովուրդը. Չարին ու բարին
 պայքարը կ'աւարտէր այս եղելութիւնով
 ու կը մնար փառաւոր յաղթանակը բա-
 րութեան: Շուարունի մասնուած էին բո-
 լոր կատարի հակառակորդ, խուժան ու
 ամբոխ, մանաւանդ զանոնք հմայող, վա-
 ռոյ զրգոյ չար պէտեր ու քահանայա-
 պետներ, ու գլխիկոր պարսասած ու պար-

տուած իրենի ալ կ'ընդունին Յիսուսի
 յաղթանակին մեծ պատգամը: Ո՛վ դու
 անսահման բարի, անմեան արդար ակը-
 րման սէր, հումարիս Վարդապետ, բազա-
 մարտիկ ախոյեան ինկածներու պաշտպան,
 լիւաձներու յոյս, Քու պատուական, պատ-
 մական եզական կեանքիդ դասերը, օրի-
 նակը մեզի՛ ալ տուր շնորհէ, ներշնչէ. Քու
 փառապանծ Յարութեանդ ամեն տարե-
 դարձին օրը նոր կեանքով վերանորոգուած
 կենդանութիւնով յիշատակելու, օրհնելու
 փառաբանելու որպէսզի արժանի ըլլանք,
 մեր մեջը մտնուած սրբուած տանար
 կանգնէ ու մահուր գոհարանը ուր պատա-
 րագի անձնուէր. անձնագոհ անմեղ գառ-
 նուկդ: Այո՛ օրհնելու ու փառաբանելու
 ենք կենդանի յիշատակով մը, զգայացունց
 եւ հիացունց եւ համակ կենսաբոյր ու
 սրբաբոյր, այո՛ կեանքով մը որ պէտք է
 մտնուած ու պարզուած լինի ամեն աղ-
 ետի խորհուրդներէ ու նոյնամիտ մտա-
 ծաւմներէ, նիւթապատէ սնամեղութենէ, ախ-
 տալից պալարներէ, շարաւալից վերբերէ,
 յայրաս նայուածքներէ, շողով շրթներէ,
 ստղ լեզուէ, հայնոյող բերաններէ, չա-
 րակն ու շիլ տեսողութենէ, թունալից ու
 մաղձալից արտերէ, անխաղած ու կոշտա-

ցած հոգիներէ, լսնօրէնութեան բայլող ոս-
կերէ, արդարս սպաննող ձեռներէ, որոնք
չը խղնացին, չը դողդղացին Արարիչ մը,
Ասեղծիչ մը, Արդար մը ապսակելէ, ձա-
խելէ ու խաշելէ. բայց ի՛նչ օրինակ գթու-
թեան, ի՛նչ դաս բարութեան ու պատկեր
ներողութեան, սպանեղին համար թողու-
թիւն խնդրե՛լ:

Սիօնի որդիներ վաղ զարթնեցե՛ք, հար-
սին լուսոյ տուֆ աւետիֆ թե՛ քու Յարուց-
եալ Փեսան ինքնագօր իշխանութիւնով
մահուան յաղթած կուգայ, եկած է՝ քեզ
փառով պատկելու: Փութացե՛ք. ընդ առաջ
ելնելու պննուած առաքինի զարդերով,
բարութեան ծիրանեփայլ հանդերձներով
երգելու նոր երգը յարուցելոյն ննջեցելոց
առաջին պսղոյն, ողջունեցե՛ք յաղթանա-
կողը որ փրկեց նուիրագործեց աստենի
կեանքը ապրեցուց անդենի կեանքովը
կրկին. ախտաւոր, ժանգոտ մեռելոտ կեան-
քը վերանորոգեց, սրբեց հեղմամբ գառ-
նուկին իր արիւնովը. մահը լուծեց,
մահուան ժանիքը փռեց, դժոխոց
դռները խորհակեց, կապուած հոգիները
արձակեց եւ կապանքները ու լուծերը
բազեց: Մեր յոյսը յարութեան յոյսն է
միայն անվախճան կեանքի յոյսը, մար-

դուն մեզի հետ անեղ մնացու: Այս լոյսը վառեցե՛ք ձեր տուներուն մեջ, հոգիներուն ամբողջ, զի աշխարհի լոյսեր օր մը կը հասնին, ժամու մը կը մարին: Յարութիւնը՝ որ իր փառայադը դրօշին զինուորագրեց հաւատացեալ քրիստոնեայ իր միլիոնաւոր զինուորներովը անմեռ լոյսն է «որ գայ առ լոյսն մի շիջցի յաւիտեան»: Հաւատաւոր ժողովուրդ փայլէ, արագէ ուղջին կեանքերու կեանքին ջերմեռանդ ուխտով անաշխատ հաւատով, բարեպաշտ զգացումով. անկեղծ նուիրումով, մաքուր սրտով, բարի կենցաղով սուրբ հոգիով, հոգիի երկրպագութիւնով. եւ ահա իրաւամբ դեմ յանդիման պիտի գտնուիք իւրաքեռ կանանց ու հաւատացեալ աշակերտաց հետ պիտի տեսնուիք Անոր հետ որ կեանք ունի եւ շնորհ փրկութիւն ազատութիւն. պիտի փրկէ ձեզ ամեն վտանգներէ, ամեն կորուստներէ. բոլոր տարակոյսներէ, գլորումներէ, մոլորումներէ, մահուան երիզներէ, մահահոտ պատահանքներէ ու գերեզմաններէն դուրս կանչելու փայլէն հրամայելու անգուգաւան բարեկամութիւնովը ու զօրութիւնովը պիտի առաջնորդէ երկնքի բարձրութիւններուն: Ուրեմն ա՛յ բոլորովին աներկմիտ խաչին

ու յաղթույիս կորոյիս առջեւ ու պիտի ու
նիտ նայեցեմ հոն մեծ խորհուրդիս իրա-
կանացունս ու խնդուքիւնով լցուած,
ցնծութիւնով բերկրացած գիրար ողջագու-
րեցեմ, կրկին ու կրկին մեկգմեկու իմա-
ցուցեմ ցնծաւե՛ս ու փրկաւե՛ս յուր, ու
չորս ծագերուն աղաղակեցեմ մեծաձայն
յաղրապանձ յարութիւնը: Քրիստոս յար-
եաւ ի մեռելոց, օրհնեալ է եւ բիւրիւցս
յարութիւնն Քրիստոսի: Յարեաւ եւ յարու-
թեամբն իւրով մեզ գկեանս պարգեւեաց:

Վ. Ե. Բ. Զ.

ՄԱՍԼՈՅ ՏԱԿ Է

ԳԻՒՂԱԿԱՆ ՊԱՑԿԵՐՆԵՐ

ԳԵՂԵՑԻԿ ԱՍԱՑՈՒԱԾՔԻ ԳՐԳ. ՕՐԳ

ԳԻՆ 150 ՂՐՇ.

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ I ՏՈԼԱՐ